

Facultade de Ciencias da Educación

Presentación da Facultade

A Facultade de Educación é a escola de escolas: unha institución pública ao servizo de todas as persoas interesadas na mellora continua da educación e dos servizos sociais. Trátase dun centro universitario que se asenta sobre a historia dos centros de formación de mestres/as, educadores/as sociais e traballadores/as sociais, pero tamén sobre a historia do ensino e dos servizos sociais.

É unha facultade, polo tanto, que tenta incorporar todos os medios técnicos posibles, pero sen renunciar a un pasado que se constrúe sobre o esforzo colectivo dos profesionais e da cidadanía.

Os cambios respecto ao presente son considerables. Pero hai algo que unha facultade de educación debe contribuír a que se manteña: o espírito solidario dos veciños/as e a percepción da escola como propia, como asunto da comunidade.

Agardo que as persoas que elixen esta facultade para realizar os seus estudos teñan esa mentalidade de pertenza a un grupo que constrúe o futuro colectivo da educación e dos servizos sociais.

A oferta educativa para o próximo curso 2013-2014 no Centro é:

Catro títulos de Grao:

- GRADO EN EDUCACIÓN INFANTIL
- GRADO EN EDUCACIÓN PRIMARIA
- GRADO EN EDUCACIÓN SOCIAL
- GRAO EN TRABALLO SOCIAL

Catro títulos de Máster:

- Master en Dificultades de Aprendizaxe e procesos cognitivos
- Master en Intervención Multidisciplinar na Diversidade en Contextos Educativos
- Master en Investigación Psicosocioeducativa con Adolescentes en Contextos Escolares
- Master en Profesorado de Secundaria Obrigatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino dos Idiomas (especialidades de Orientación, Xeografía, Historia, Humanidades, Matemáticas e Tecnoloxía) Por outra banda, durante os últimos anos, a Facultade de Empresariais e Turismo, potenciou, de forma considerable a participación dos estudantes en programas de mobilidade.

Para obter máis información visita a nosa páxina web

<http://webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

Â

Â

Equipo Decanal

O Equipo Decanal está composta polos seguintes membros:

Decana:

Â Dª María del Mar García Señorán

Vicedecanos/as:

Â D. Ramón Ángel Fernández Sobrino

Curso 2

Código	Nome	Cuadrimestre	Cr.totais
O05G220V01301	Psicoloxía: Desenvolvemento humano no ciclo vital	1c	6
O05G220V01302	Conceptos, teorías e métodos en traballo social	1c	6
O05G220V01303	Psicoloxía: Psicoloxía social	1c	6
O05G220V01304	Servizos sociais especializados I	1c	6
O05G220V01401	Dereito: Dereito e traballo social	2c	6
O05G220V01402	Habilidades sociais e de comunicación do traballo social	2c	6
O05G220V01403	Psicoloxía: Métodos e técnicas de investigación social	1c	6
O05G220V01404	Política social	2c	6
O05G220V01405	Saúde, dependencia e vulnerabilidade	2c	6
O05G220V01406	Servizos sociais especializados II	2c	6

Curso 3

Código	Nome	Cuadrimestre	Cr.totais
O05G220V01501	Estrutura social	1c	6
O05G220V01502	Ética e traballo social	1c	6
O05G220V01503	Política social europea	1c	6
O05G220V01504	Proceso de planificación en traballo social	1c	6
O05G220V01505	Traballo social individual e familiar	1c	6
O05G220V01601	Habilidades, técnicas e instrumentos en traballo social	2c	6
O05G220V01602	Políticas públicas en España	2c	6
O05G220V01603	Socioloxía aplicada ao traballo social	2c	6
O05G220V01604	Traballo social grupal e comunitario	2c	6
O05G220V01605	Xestión de organizacións de benestar social	2c	6

Curso 4

Código	Nome	Cuadrimestre	Cr.totais
O05G220V01701	Prácticas externas: Practicum	1c	30
O05G220V01901	Avaliación de programas sociais	2c	6
O05G220V01902	Inglés para traballadores/as sociais	2c	6
O05G220V01903	Pedagogía social para traballo social	2c	6
O05G220V01904	Sistemas de benestar social comparados	2c	6
O05G220V01905	Traballo social e cooperación ao desenvolvemento	2c	6
O05G220V01906	Traballo social e mediación	2c	6
O05G220V01907	Traballo social e ámbitos profesionais	2c	6
O05G220V01908	Traballo social na incorporación social	2c	6
O05G220V01909	Xénero, violencia e intervención social	2c	6
O05G220V01910	Xeriatría para traballadores/as sociais	2c	6
O05G220V01991	Traballo de Fin de Grao	2c	6

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Antropoloxía: Antropoloxía social e cultural				
Materia	Antropoloxía: Antropoloxía social e cultural			
Código	O05G220V01101			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Prado Conde, Santiago			
Profesorado	Prado Conde, Santiago			
Correo-e	chagopc@yahoo.es			
Web				
Descrición xeral	A materia está concibida como unha introdución á antropoloxía social e cultural. O seu obxectivo fundamental é proporcionar os instrumentos de análise básicos sobre aqueles feitos socioculturais que se achan na base das competencias que se deberán alcanzar para desenvolver a profesión de traballador social.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A20	Preparar e participar nas reunións de toma de decisións co fin de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades
A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes

A30	Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando os mesmos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados
B1	Capacidade de análise e síntese
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B13	Traballo nun contexto internacional
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1. Coñecer a antropoloxía social e cultural e as súas orientacións teóricas no contexto cultural actual.	saber	A2 A18 B1 B8
2. Coñecer a natureza e trazos básicos da cultura humana.	saber	A1 A8 A14 B1 B6 B13
3. Ser capaz de comprender as variadas estratexias de adaptación e económicas que aparecen nos diferentes contextos socioculturais.	saber saber facer	A24 A26 B6 B9 B15
4. Ser capaz de comprender as variadas estratexias de adaptación aos distintos sistemas de familia e parentesco que aparecen nos diferentes contextos socioculturais.	saber saber facer	A1 A2 A13 B6 B13 B15
5. Ser capaz de comprender as variadas estratexias de adaptación aos distintos sistemas políticos e de exercicio do poder que aparecen nos diferentes contextos socioculturais.	saber saber facer	A12 A14 A20 B6 B13 B15
6. Ser capaz de comprender as variadas estratexias de adaptación aos distintos sistemas relixiosos e de pensamento que aparecen nos diferentes contextos socioculturais.	saber saber facer	A8 A14 A25 B6 B15 B24
7. Ser capaz de analizar e comprender a diversidade de poboacións e grupos portadores de tradicións culturais diferentes.	saber saber facer	A14 A26 B6 B15 B24
8. Recoñecer as transformacións e os cambios que veñen afectando o sistema de cultura popular de Galicia.	saber saber facer	A8 A13 A19 A26 B6 B9 B24
9. Demostrar habilidades básicas para investigar e interpretar os elementos do sistema cultural de Galicia.	saber saber facer	A2 A18 A30 B6 B22

Contidos	
Tema	
1. A antropoloxía social e cultural: campo de estudo e orientacións teóricas	1.1. Concepto, obxecto e división da antropoloxía sociocultural. 1.2. Técnicas de investigación e orientacións teóricas da antropoloxía sociocultural.
2. Natureza e características da cultura	2.1. Concepto, trazos e niveis de cultura. 2.2. Conceptos afíns á cultura de relevancia antropolóxica.
3. Cultura e enculturación: a transmisión e a asimilación das tradicións culturais	3.1. Concepto, modos e límites da enculturación. 3.2. Mecanismos, axentes, medios e resultados da enculturación ou da socialización do individuo.
4. Estudo do sistema sociocultural humano: análise da estrutura económica, social, política, ideolóxica (relixión e pensamento) do sistema sociocultural humano	4.1. A estrutura económica do sistema sociocultural: os modos de produción, distribución e consumo de bens. 4.2. A estrutura social do sistema sociocultural: matrimonio, familia, parentesco e filiación. 4.3. A estrutura política do sistema sociocultural: sistemas políticos non centralizados e sistemas políticos centralizados. 4.4. A estrutura ideolóxica do sistema sociocultural: a maxia, a relixión e os sistemas de crenzas.
5. Antropoloxía e comparación: culturas, etnias e grupos étnicos e culturais	5.1. Etnias e minorías étnicas e culturais 5.2. Multiculturalismo, integración e identidade étnica
6. Grupos étnicos e culturais no Estado español	6.1. A experiencia intercultural en España: inmigrantes e refuxiados. 6.2. Minorías e grupos marxidados: xitanos, pobres etc. e grupos de marxidados no Estado español.
7. O sistema de cultura da sociedade galega	7.1. Os elementos do sistema de cultura de Galicia. 7.2. As unidades de organización social da sociedade galega. 7.3. Cultura e identidade do pobo galego.
8. Transformación e cambio do sistema de cultura tradicional de Galicia	8.1. A transformación dos elementos do sistema de cultura tradicional de Galicia. 8.2. Os cambios nas unidades de organización social e no modo de vida doméstico do pobo galego.

Planificación docente			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Seminarios	15	20	35
Titoría en grupo	4	15	19
Traballos tutelados	8	30	38
Actividades introdutorias	1	0	1
Sesión maxistral	20	15	35
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	2	20	22
*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.			

Metodoloxía docente	
	Descrición
Seminarios	Os seminarios versarán sobre actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permita profundar ou complementar os contidos da materia. Sempre que se considere necesario, empregaranse como complemento das clases teóricas.
Titoría en grupo	Nas titorías en grupo, o alumnado manterá entrevistas co profesor para o seu asesoramento no modo de resolver as actividades da materia e o proceso de aprendizaxe.
Traballos tutelados	Neste traballo tutelado, o/a alumno/a, de modo individual ou en grupo, deberá elaborar unha investigación sobre a temática da materia ou preparará seminarios, memorias, resumos de lecturas, conferencias etc. Trátase dunha actividade autónoma do/a estudante que inclúe a busca e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía e estruturación e redacción do informe final do tema a tratar no traballo.
Actividades introdutorias	Presentarlle ao alumnado a programación da materia Antropoloxía social e cultural.
Sesión maxistral	O profesor da materia presentará, en sesións maxistrais, as bases teóricas e as directrices de estudo do programa de Antropoloxía social e cultural, así como as directrices a seguir nos traballos de investigación en Antropoloxía sociocultural.

Atención personalizada	
	Descrición

Traballos tutelados	O alumnado da materia terá que realizar en grupo un traballo tutelado, que incidirá na realización dun proxecto de investigación e no que terá que estar presente de xeito claro a procura realizada, a recollida de información, o manexo e lectura de bibliografía, a estrutura e organización da información, a redacción do informe final e a bibliografía ben citada. As titorías en grupo son aquelas xuntanzas que o alumnado manterá co docente para o seu asesoramento no desenvolvemento das actividades teóricas e prácticas, e na construción dos traballos, tanto os individuais como os realizados en grupo.
Titoría en grupo	O alumnado da materia terá que realizar en grupo un traballo tutelado, que incidirá na realización dun proxecto de investigación e no que terá que estar presente de xeito claro a procura realizada, a recollida de información, o manexo e lectura de bibliografía, a estrutura e organización da información, a redacción do informe final e a bibliografía ben citada. As titorías en grupo son aquelas xuntanzas que o alumnado manterá co docente para o seu asesoramento no desenvolvemento das actividades teóricas e prácticas, e na construción dos traballos, tanto os individuais como os realizados en grupo.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Seminarios	Os seminarios versarán sobre actividades enfocadas ao traballo de temas específicos. O alumnado realizará dúas probas de pregunta aberta e contabilizarase a asistencia e a participación.	30
Traballos tutelados	No traballo tutelado o alumnado terá que preparar un traballo en grupo sobre unha temática ou fenómeno social relevante para o futuro traballador/a social e/ou preparará seminarios, memorias, resumos de lecturas, conferencias etc. Trátase dunha actividade autónoma do/a estudante e de posta en común co grupo. Inclúe a procura e a recollida de información, a lectura e o manexo de bibliografía, a estruturación e a redacción do informe final do tema tratado na investigación.	30
Titoría en grupo	Nas titorías en grupo, os/as alumnos/as manterán entrevistas co profesor para o seu asesoramento no modo de resolver as actividades da materia e o proceso de aprendizaxe.	10
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	Esta proba de avaliación das competencias adquiridas inclúe preguntas xerais de interrelación sobre aspectos concretos da materia do programa. O alumnado debe responder de xeito ordenado e tratar de interrelacionar distintos aspectos da materia.	30

Outros comentarios e segunda convocatoria

OBTENCIÓN DA NOTA FINAL DO ALUMNADO ASISTENTE

A suma da porcentaxe obtida dos "Seminarios" e das "Probas de resposta longa, de desenvolvemento" terá que acadar o mínimo do 30%.

A suma da porcentaxe obtida dos "Traballos tutelados" e da "Titoría en grupo" terá que acadar o mínimo do 20%.

A suma dos dous apartados anteriores, despois de obter os mínimos, terá que chegar ao 50%.

AVALIACIÓN PARA ALUMNADO NON ASISTENTE

A avaliación para o alumnado non asistente consistirá na realización dunha proba escrita na data prevista no calendario de exames. Haberá que acadar o mínimo do 50% para superar a materia.

Segundo a normativa vixente, con independencia da súa asistencia ou non ás clases o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación.

As datas dos exames pódese consultar no seguinte link: <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

SEGUNDA CONVOCATORIA

De non ter superada a materia, as competencias non adquiridas serán avaliadas novamente na convocatoria de xullo.

As datas dos exames pódese consultar no seguinte link: <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

Bibliografía. Fontes de información

BESTARD, J. e CONTRERAS, J. (1987), Bárbaros, paganos, salvajes y primitivos, Barcelona: Barcanova,
BOHANAN, P. (1992), Para raros, nosotros. Introducción a la Antropología cultural, Madrid: Akal,
BOHANNAN, P. e GLAZER, M. (1992), Antropología. Lecturas, Madrid: McGraw-Hill, Bibliografía básica

- BOIVIN, M., ROSATO, A. e ARRIBAS, V. (2004), Constructores de Otriedad. Una introducción a la Antropología Social y Cultural, Buenos Aires: Universidad de Buenos Aires, Bibliografía básica
- DE LA CRUZ, I. (Coord.) (2002) , Introducción a la Antropología para la intervención social., Valencia: Tirant lo Blanch.,
- EMBER, C.R., EMBER, M. e PERGRINE. P. (2004), Antropología, Madrid: Pearson Educación,
- HARRIS, M. (1987), El desarrollo de la teoría antropológica, Madrid: Siglo XXI, Bibliografía básica
- HARRIS, M. (2006) , Introducción a la antropología general, Madrid: Alianza,
- KOTTAK, C. PH (1993), Antropología. Una exploración de la diversidad humana, con temas de cultura hispana, Madrid: McGraw-Hill, Bibliografía básica
- KOTTAK, C. PH (2006), Antropología cultural, Madrid: Mac Graw Gill - Interamericana de España.,
- LISÓN TOLOSANA, C. (2004) , Invitación a la Antropología cultural de España, Madrid: Akal.,
- Berdichewsky, B. (2002), Antropología Social: Introducción, Buenos Aires: Lom.,
- MARIÑO FERRO, X. R. (2000) , Antropoloxía de Galicia, Vigo: Edicións xerais de Galicia,
- SAN MARTÍN, J. (1999), La Antropología: ciencia humana, ciencia crítica, Barcelona: Montesinos,
- Freixa C. y Canelles, N. (2008) , “De Bandas latinas a asociaciones juveniles: la experiencia de Barcelona” en García Roca, J. y Lacomba, J. La inmigración en la sociedad española., Barcelona: Bellaterra.,
- García Roca, J. y Lacomba, J. (2008) , La inmigración en la sociedad española. , Barcelona: Bellaterra.,
- Gondar Portasany, M. (1993) , Crítica á razón galega. , Vigo: A Nosa terra. ,
- Lévi-Strauss, C. (1992), Tristes trópicos. , Barcelona: Paidós.,
- Mariño Ferro, X. R. (2000) , Antropoloxía de Galicia. , Vigo: Xerais.,
- Martínez Veiga, U. (2001) , El Ejido. Discriminación, exclusión social y racismo. , Madrid: Catarata. ,
- Méndez, L. (1998) , Os laberintos do corpo., Vigo: A Nosa Terra. ,
- Moreno Feliu, P. S. (1979) , Análisis del cambio en las sociedades campesinas. Un caso de estudio : Campo Lameiro Pontevedra, Madrid: Fundación Juan March. ,
- Tezanos, J.F.(Ed.) (2004). , Tendencias en desigualdad y exclusión social. , Madrid: Sistema.,
- Velasco, H. y Díaz de Rada, A. (1997) , La lógica de la investigación etnográfica. , Madrid: Trotta.,
- Wolcott, H.F. (1993) , “El maestro como enemigo” en Lecturas de antropología para educadores. El ámbito de la antropología de la educación y de la etnografía escolar., Madrid: Trotta.,

O profesor da materia proporcionará ao alumnado un dossier de lecturas obrigatorias o primeiro día do curso, que servirá para adquirir coñecementos teórico-conceptuais e metodolóxicos e que se verán reforzados no seu traballo coas explicacións na aula.

Na bibliografía exposta referénciase aquela bibliografía básica e, o resto, contéplase como complementaria.

O alumnado non asistentes deberá contactar co profesor da materia para que este lle proporcione un dossier de lecturas a traballar.

Â

Recomendacións

Outros comentarios

É preciso que o alumnado lea o material recomendado polo profesor antes de asistir ás exposicións maxistras e de debate na aula; que manteña un nivel de estudo autónomo semanal, co fin de que as aprendizaxes vaian asimilándose pouco a pouco e acade así unha madurez e coñecementos satisfactorios; e recoméndase tamén que o alumnado comece os traballos canto antes para que os contidos teórico-conceptuais vaian madurando e gañando en complexidade na propia aprendizaxe. Por último, o alumnado non debe ler os materiais de maneira illada, senón que é preciso que estableza as pertinentes conexións entre uns e outros temas, e entre os distintos materiais que vaia consultando. Respecto aos traballos que terá que presentar o alumnado, lémbrese que non está permitido o plaxio e a comprobación de que este existe invalidará os traballos presentados.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Ciencia política: Política y democracia				
Materia	Ciencia política: Política y democracia			
Código	O05G220V01102			
Titulación	Grado en Trabajo Social			
Descriptores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	1c
Idioma	Castellano Gallego			
Departamento	Sociología, ciencia política y de la administración y filosofía			
Coordinador/a	López Viso, Mónica			
Profesorado	López Viso, Mónica			
Correo-e	mviso@uvigo.es			
Web	http://webs.uvigo.es/mviso			
Descripción xeral	La materia aspira a ofrecer una visión global de los grandes temas de los que se ocupa la ciencia política. Asimismo, proporciona una introducción al sistema político de España. El objetivo es que las y los estudiantes alcancen un conocimiento básico que les permita describir, explicar y comprender la realidad política que les rodea.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Trabajar y valorar de manera conjunta con personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades sus necesidades, limitaciones, dificultades, malestares y circunstancias
A2	Analizar situaciones sociales objeto de intervención, planificar, desarrollar, ejecutar, revisar y evaluar la práctica del trabajo social con personas, familias, grupos, organizaciones, y comunidades y con otros profesionales
A3	Trabajar con las personas para que sean autosuficientes y con capacidad para manifestar sus necesidades, deseos, puntos de vista y circunstancias
A5	Administrar y ser responsable, con supervisión y apoyo, de la propia práctica dentro de la organización
A6	Demostrar competencia profesional en el ejercicio del trabajo social
A7	Establecer relaciones profesionales al objeto de identificar la forma más adecuada de intervención
A8	Intervenir con personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades para ayudarles a tomar decisiones bien fundamentadas acerca de sus necesidades, circunstancias, riesgos, opciones preferentes y recursos, tomando en consideración la diversidad cultural -y por lo tanto la especificidad de las minorías étnicas, culturales, lingüísticas...-, la exigencia de promover la igualdad entre hombres y mujeres, el requerimiento de tender hacia una sociedad sostenible medioambientalmente y de defender los valores de la paz
A9	Valorar las necesidades y opciones posibles para orientar una estrategia de intervención
A10	Responder a situaciones de crisis valorando la urgencia de las situaciones, planificando y desarrollando acciones para hacer frente a las mismas y revisando sus resultados
A11	Interactuar con personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades para conseguir cambios, para promocionar el desarrollo de los mismos y para mejorar sus condiciones de vida por medio de la utilización de los métodos y modelos de Trabajo Social, haciendo un seguimiento con regularidad de los cambios que se producen al objeto de preparar la finalización de la intervención
A12	Preparar, producir, implementar y evaluar los planes de intervención con el sistema cliente y los colegas profesionales negociando el suministro de servicios que deben ser empleados y revisando la eficacia de los planes de intervención con las personas implicadas al objeto de adaptarlos a las necesidades y circunstancias cambiantes. Tomando en consideración las obligaciones éticas de la profesión relativas al sistema cliente en lo que concierne a la confianza, la proximidad, la calidez, las relaciones igualitarias, el respeto a la diversidad cultural, etc
A13	Apoyar el desarrollo de redes para hacer frente a las necesidades y trabajar a favor de los resultados planificados examinando con las personas las redes de apoyo a las que puedan acceder y desarrollar; en especial, en el caso de mujeres (maltratadas, cuidadoras habituales de personas dependientes, enfermas mentales y con otras incapacidades, ...) y tomando en consideración las peculiaridades de Galicia en tanto que país con alta dispersión poblacional, agrupación territorial muy diferenciada entre el rural y los espacios urbanos, territorios abandonados y alto envejecimiento de la población (exigencia de mayores redes)

A14	Promover el crecimiento, desarrollo e independencia de las personas identificando las oportunidades para formar y crear grupos, utilizando la programación y las dinámicas de grupos para el crecimiento individual y el fortalecimiento de las habilidades de relación interpersonal; en especial con colectivos con diversidad multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) y con las mujeres, habida cuenta su marginación históricamente condicionada en lo tocante a participación social-cultural y en los órganos de decisión y poder (empowerment)
A15	Trabajar con los comportamientos que representan un riesgo para el sistema cliente identificando y evaluando las situaciones y circunstancias que configuran dicho comportamiento y elaborando estrategias de modificación de los mismos
A16	Analizar y sistematizar la información que proporciona el trabajo cotidiano como soporte para revisar y mejorar las estrategias profesionales que deben dar respuesta a las situaciones sociales emergentes
A20	Preparar y participar en las reuniones de toma de decisiones al objeto de defender mejor los intereses de las personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades
A23	Administrar y ser responsable de su propio trabajo asignando prioridades, cumpliendo con las obligaciones profesionales y evaluando la eficacia del propio programa de trabajo
A24	Contribuir a la administración de recursos y servicios colaborando con los procedimientos implicados en su obtención, supervisando su eficacia y asegurando su calidad
B1	Capacidad de análisis y síntesis
B2	Capacidad de organización y planificación
B3	Capacidad reflexiva
B4	Comunicación oral y escrita en las lenguas nativas
B5	Conocimiento de la lengua extranjera
B6	Conocimiento de la cultura propia de la comunidad
B7	Aprendizaje y dominio de nuevas tecnologías
B8	Capacidad de gestión de la información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisiones
B11	Trabajo en y con equipos diversos
B12	Trabajo en equipo de carácter interdisciplinar
B13	Trabajo en un contexto internacional
B14	Habilidades en las relaciones interpersonales
B15	Reconocimiento y respeto a la diversidad y la multiculturalidad
B16	Razonamiento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaje autónomo
B19	Adaptación a nuevas situaciones
B20	Creatividad
B24	Sensibilidad hacia temas medio ambientales, igualdad entre hombre y mujeres, cultura de la paz, etc.

Competencias de materia		
Competencias de materia	Tipología	Competencias
Conocimiento de un conjunto de herramientas analíticas y conceptuales para describir, explicar y comparar la realidad política.	saber saber hacer	A5 B1
Conocimiento de la génesis, evolución y consolidación de la democracia.	saber	B17 B24
Conocimiento y comprensión de los grandes temas de la ciencia política y la configuración institucional de los sistemas políticos contemporáneos.	saber Saber estar /ser	A24 B3 B13 B15
Capacidad para el análisis y comprensión de los procesos políticos contemporáneos.	saber	A13 B1 B2 B3
Conocer el sistema político y sus especificidades en España.	saber	B6 B16
Capacidad para analizar y valorar la influencia de la política y las ideologías y sus implicaciones en el trabajo social.	saber saber hacer	A6 A9 B3 B8 B17 B24

Capacidad para comprender y valorar distintos discursos.	saber hacer Saber estar /ser	A2 A8 A14 A20 B12 B14 B19
Capacidad para percibir e interpretar acontecimientos con flexibilidad.	saber hacer	A1 A11 A15 B3 B9 B11 B16
Capacidad para desarrollar criterios de evaluación y aplicarlos al proceso de aprendizaje.	saber hacer	A3 A7 A10 A12 A16 A23 B2 B7 B10
Habilidad en la expresión oral de ideas propias y análisis reflexivos en público.	saber hacer Saber estar /ser	B3 B4 B5 B18 B20

Contenidos

Tema	
1. Los grandes temas de la ciencia política.	¿Qué es la política? Democracia y dictadura. Las fuentes del conflicto político.
2. El poder.	Definición de poder. El abuso de poder. Corrupción y poder. La falta de poder.
3. El Estado y sus instituciones.	Definición del Estado. Atributos y objetivos del Estado. Las instituciones del Estado.
4. La democracia: ¿qué es?	¿Qué es la democracia? Propósitos y facetas de la democracia.
5. La democracia: ¿cómo funciona?	¿Cómo funciona la democracia? Diseño institucional y sistemas electorales.
6. El sistema político español contemporáneo.	Antecedentes históricos: la transición. Principales instituciones políticas de la democracia española. El estado autonómico. El proceso político. España en el mundo.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión magistral	22	18	40
Seminarios	8	8	16
Tutoría en grupo	8	8	16
Presentaciones/exposiciones	7	13	20
Prácticas autónomas a través de TIC	0	10	10
Trabajos y proyectos	1	15	16
Pruebas de tipo test	1	15	16
Pruebas de respuesta corta	1	15	16

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodologías	
	Descripción
Sesión magistral	Exposición por parte de la profesora de los contenidos sobre la materia objeto de estudio, bases teóricas y/o directrices de un trabajo, ejercicio o proyecto a desarrollar por el estudiante.
Seminarios	Actividades enfocadas al trabajo sobre un tema específico, que permiten ahondar o complementar los contenidos de la materia. Se pueden emplear como complemento de las clases teóricas.
Tutoría en grupo	Reuniones de grupo pequeño que el estudiante mantiene con el profesorado de la asignatura para asesoramiento y desarrollo de actividades programadas de la asignatura.
Presentaciones/exposiciones	Exposición por parte del alumnado ante el docente y/o un grupo de estudiantes de un tema sobre contenidos de la materia o de los resultados de un trabajo, ejercicio, proyecto, etc. Se puede llevar a cabo de manera individual o en grupo.
Prácticas autónomas a través de TIC	Actividades de aplicación de los conocimientos a situaciones concretas y de adquisición de habilidades básicas y procedimentales relacionadas con la materia objeto de estudio. Se desarrollan a través de las TIC de manera autónoma (Programa TEMA http://faitic.uvigo.es/).

Atención personalizada	
	Descripción
Presentaciones/exposiciones	Tiempo reservado para atender y resolver las dudas del alumnado. Se mantendrán entrevistas para asesoramiento y desarrollo de actividades de la asignatura y el proceso de aprendizaje. La atención podrá ser individual o en grupos reducidos, en función del lugar y el carácter de la misma. Podrá realizarse: - en el aula, en las sesiones de grupos medianos y de grupo pequeño, - en el despacho de la profesora, en horario de tutorías - en los foros habilitados en Faitic, se recomienda leer las normas de los foros que están colgadas en la Plataforma Tema. El uso del correo-e de la profesora de la materia, debe utilizarse única y exclusivamente para temas personales o cuya urgencia no permita tratarlo en directo.
Tutoría en grupo	Tiempo reservado para atender y resolver las dudas del alumnado. Se mantendrán entrevistas para asesoramiento y desarrollo de actividades de la asignatura y el proceso de aprendizaje. La atención podrá ser individual o en grupos reducidos, en función del lugar y el carácter de la misma. Podrá realizarse: - en el aula, en las sesiones de grupos medianos y de grupo pequeño, - en el despacho de la profesora, en horario de tutorías - en los foros habilitados en Faitic, se recomienda leer las normas de los foros que están colgadas en la Plataforma Tema. El uso del correo-e de la profesora de la materia, debe utilizarse única y exclusivamente para temas personales o cuya urgencia no permita tratarlo en directo.
Trabajos y proyectos	Tiempo reservado para atender y resolver las dudas del alumnado. Se mantendrán entrevistas para asesoramiento y desarrollo de actividades de la asignatura y el proceso de aprendizaje. La atención podrá ser individual o en grupos reducidos, en función del lugar y el carácter de la misma. Podrá realizarse: - en el aula, en las sesiones de grupos medianos y de grupo pequeño, - en el despacho de la profesora, en horario de tutorías - en los foros habilitados en Faitic, se recomienda leer las normas de los foros que están colgadas en la Plataforma Tema. El uso del correo-e de la profesora de la materia, debe utilizarse única y exclusivamente para temas personales o cuya urgencia no permita tratarlo en directo.

Evaluación		
	Descripción	Cualificación
Tutoría en grupo	Asistencia y participación a las reuniones de Grupo Pequeño que el/la estudiante mantiene con el profesorado de la asignatura para asesoramiento/desarrollo de actividades de la asignatura y del proceso de aprendizaje en general y seguimiento del trabajo. Entrega de la documentación requerida en los plazos determinados en horario de Grupo Pequeño.	10

Prácticas autónomas a través de TIC	Conexión al Programa TEMA http://faitic.uvigo.es/ para la realización de las actividades propuestas (ejercicios, prácticas, participación en los foros, entrega y recepción de documentos, etc.) así como seguimiento de la materia en general.	5
Seminarios	Asistencia, participación y entrega de la documentación requerida en cada uno de los seminarios programados a lo largo del curso (en horario de grupo mediano).	10
Pruebas de tipo test	La estructura del examen responderá a dos bloques diferenciados. Un primer bloque compuesto por 30 preguntas tipo test. El valor de este bloque ascenderá a 4 puntos. El segundo bloque, véase pruebas de respuesta corta. Fecha de realización: véase en http://webs.uvigo.es/educacion-ou/	40
Trabajos y proyectos	Realización y entrega del trabajo a partir del guión proporcionado por el/la docente. Exposición y defensa del trabajo realizado.	15
Pruebas de respuesta corta	La estructura del examen responderá a dos bloques diferenciados. Para el primer bloque véase pruebas de tipo test. El segundo bloque responderá a dos o tres preguntas de desarrollo. El valor de este bloque ascenderá a 2 puntos. Fecha de realización: véase en http://webs.uvigo.es/educacion-ou/	20

Outros comentarios e segunda convocatoria

La evaluación de la/os estudiantes matriculadas/os en la materia se hará atendiendo a los criterios explicitados en esta guía.

a) Evaluación asistentes

Esta modalidad implica:

- Asistencia (mínimo un 80%) y participación activa (sesión magistral y seminarios) (1 punto).
- Conexión y realización de las tareas requeridas en el Programa TEMA. <http://faitic.uvigo.es/> (0,5 puntos).
- Asistencia, participación y entrega de documentación requerida (Grupo Pequeño). Exposición de un trabajo que deberán entregar por escrito (2,5 puntos).
- Realización de un examen escrito. Modelo A (6 puntos).

La/os alumna/os que entreguen los trabajos y tareas fuera de los plazos acordados no se les computará esa parte de la calificación en cada caso. El cumplimiento y superación de esta modalidad exime al estudiante de responder a las preguntas relativas a la parte no asistencial en el examen final del curso. La calificación obtenida en el apartado práctico de esta modalidad asistencial será sumada posteriormente a la obtenida en el examen de la primera convocatoria y, en su caso, la segunda convocatoria.

b) Evaluación no asistentes

Esta modalidad implica:

- Conexión y realización de las tareas requeridas en el Programa TEMA <http://faitic.uvigo.es/>. Se establecerán plazos de entrega (1 punto).
- Realización y entrega de dos comentarios críticos sobre una selección de lecturas (1 punto). *A comienzo de curso se dejará en la plataforma TEMA la documentación con la relación de lecturas, así como las pautas y los plazos de entrega.*
- Realización de un examen escrito (6 puntos). Responder a las preguntas específicas sobre las lecturas en el examen (2 puntos).

Las y los estudiantes que entreguen los trabajos y ejercicios fuera de los plazos acordados no se les computará esa parte de la cualificación en cada caso.

Fechas de los exámenes:

Convocatoria ordinaria: 18 Diciembre – 10h00

Convocatoria extraordinaria: 10 Julio – 10h00

Según la normativa vigente, con independencia de su asistencia o no a las clases el alumnado gozará de condiciones equivalentes de evaluación.

Convocatoria de Julio

De no ser superada la materia, las competencias no adquiridas en la 1ª convocatoria podrán ser evaluadas en la convocatoria de Julio.

La 1ª convocatoria, en el caso de no superar la materia, no consta en el expediente académico. La cualificación se hace efectiva en la convocatoria de julio.

Fuentes de información

SODARO, MICHAEL J., Política y ciencia política: una introducción, 2010, McGraw-Hill

ALMOND, G. et al., Diez textos básicos de Ciencia Política, 1992, Ariel

BLAS, A. de y PASTOR, J. (coords): , Fundamentos de Ciencia Política, 1997, UNED

CAMINAL, M. (coord.), Manual de Ciencia Política, 2006, Tecnos

DAHL, R., La democracia, una guía para los ciudadanos, 1999, Taurus

DUVERGER, M., Introducción a la política, 1983, Ariel

MANNHEIM, J. B. y RICH, R. C, Análisis político empírico, 1988, Alianza

MARSH, D. y STOKER, G., Teoría y Métodos en Ciencia Política, 1997, Alianza

SARTORI, G., La Democracia en treinta lecciones, 2009, TAURUS

URIARTE, E., Introducción a la Ciencia Política. La política en las sociedades democráticas, 2008, Tecnos

VALLÈS, J. M., Ciencia Política: una introducción, 2010, Ariel

VALLÈS, J.M. y BALLART, X. (ed.), Política para apolíticos : contra la dimisión de los ciudadanos, 2012, Ariel

El manual obligatorio de esta asignatura es el siguiente:

SODARO, MICHAEL J.:Política y ciencia política: una introducción. Madrid, McGraw-Hill, 2010.

(capítulos 1, 5, 6, 8, 9 y 15).

Recomendaciones

Outros comentarios

Toda la información de la materia estará disponible en la plataforma Tema en Fatic.

A comienzos de curso y siempre antes de finales de septiembre, las y los estudiantes deberán disponer en la plataforma TEMA de una dirección de correo electrónico y una fotografía.

Las y los estudiantes que decidan optar por la modalidad no asistencial, deberán ponerse en contacto con la profesora para notificar esta opción a comienzos de curso y siempre antes de finales de octubre.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Psicoloxía: Psicoloxía básica				
Materia	Psicoloxía: Psicoloxía básica			
Código	O05G220V01103			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	González Fernández, Antonio			
Profesorado	González Fernández, Antonio			
Correo-e	aglez@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Esta materia representa unha introducción aos procesos psicolóxicos básicos, como percepción, atención, aprendizaxe, memoria, emocións ou motivacións.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)

A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A17	Utilizar a mediación como estratexia de intervención destinada á resolución alternativa de conflitos
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A20	Preparar e participar nas reunións de toma de decisións co fin de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades
A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A27	Participar na administración e dirección de entidades de benestar social
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
A30	Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando os mesmos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B7	Aprendizaxe e dominio de novas tecnoloxías
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B13	Traballo nun contexto internacional
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B20	Creatividade
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B23	Motivación pola calidade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
-------------------------	-----------	--------------

1. Coñecer os procesos e os elementos fundamentais que configuran o comportamento humano e a perspectiva psicolóxica sobre eles.	saber	A1 A7 A11 A14 B1 B2 B8 B11 B14 B16 B18
2. Analizar e utilizar o coñecemento actual para mellorar a práctica nos marcos de traballo.	saber	A2 A3 A11 A14 A20 B1 B18
3. Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios e melloras nas súas condicións de vida.	saber saber facer	A1 A11 B9 B10 B11 B16
4. Promover o crecemento, o desenvolvemento e a independencia das persoas.	saber saber facer	A1 A2 A3 A11 B8 B10 B11
5. Intervir con persoas e grupos para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas.	saber saber facer	A1 A5 A6 A8 A9 A10 A11 A12 A13 A16 A17 A18 A19 A24 A25 A26 A27 A28 A29 A30 A31 B3 B4 B6 B7 B9 B10 B11 B13 B15 B17 B18 B19 B20 B22 B23 B24

6. Traballar con comportamentos que representan un risco para os posibles usuarios, identificando circunstancias que configuran eses comportamentos e elaborando estratexias que os modifiquen.	saber saber facer Saber estar / ser	A2 A15 B1 B10 B16 B18
---	---	--------------------------------------

Contidos

Tema	
1. O comportamento humano: perspectiva psicolóxica.	Obxecto da psicoloxía. Perspectivas psicolóxicas. Ramas da psicoloxía.
2. Sensación, percepción e atención	Sensación e percepción. Detección de estímulos. Procesamento. Atención.
3. Memoria	Modelos de memoria. Sistemas de memoria. Estratexias de memoria. Olvido.
4. Aprendizaxe	Condicionamento clásico e instrumental. Outras formas de aprendizaxe humano.
5. Pensamento e intelixencia.	Razonamento. Creatividade. Intelixencia: modelos.
6. Linguaxe	Actividade lingüística. Linguaxe escrito e oral. Comunicación non verbal.
7. Motivación	Avaliación. Modelos.
8. Emoción e estrés.	Emoción e regulación das emocións. Estrés e afrontamento.
9. Deterioro cognitivo normal e patolóxico.	Envellecemento. Deterioro da memoria. Demencias.
10. Psicoloxía da personalidade	Teorías. Avaliación. Trastornos psicolóxicos. Tratamentos.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	22	11	33
Seminarios	15	0	15
Traballos tutelados	0	20	20
Titoría en grupo	8	8	16
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	4	61	65
Outras	1	0	1

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición xeral, por parte do profesor, dos contidos da materia e das bases teóricas e/ou directrices do traballo a desenvolver polo estudiantado. As últimas sesións dedicaranse ás exposicións, por parte do alumnado, dos seus traballos individuais ou en grupo.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico. Empregaranse como complemento das sesións maxistrais. Consistirán na revisión de diferentes materiais (tests, programas de intervención etc.) relacionados cos temas explicados previamente.
Traballos tutelados	O/A estudante, de xeito individual ou en grupo de 2-4 membros, elaborará un documento sobre un tema específico da materia. Trátase dunha actividade autónoma do alumnado que inclúe a elección do tema, a procura e a recollida de información, a lectura e o manexo de bibliografía, a elaboración dun esquema do traballo, o resumo da información, a redacción dos apartados, a revisión etc.

Titoría en grupo	Entrevistas que o/a alumno/a ou grupo mantén co profesor da materia para o asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia (especialmente o traballo tutelado) e do proceso de aprendizaxe.
------------------	--

Atención personalizada

	Descrición
Seminarios	A atención personalizada será de dous tipos: 1. Na aula, durante as sesións de titorías de grupo pequeno. 2. No despacho do profesor, en horario de titoría. Ademais, o alumnado poderá comunicarse co profesor sempre que o necesite a través do correo electrónico ou da plataforma Tem@.
Titoría en grupo	A atención personalizada será de dous tipos: 1. Na aula, durante as sesións de titorías de grupo pequeno. 2. No despacho do profesor, en horario de titoría. Ademais, o alumnado poderá comunicarse co profesor sempre que o necesite a través do correo electrónico ou da plataforma Tem@.
Traballos tutelados	A atención personalizada será de dous tipos: 1. Na aula, durante as sesións de titorías de grupo pequeno. 2. No despacho do profesor, en horario de titoría. Ademais, o alumnado poderá comunicarse co profesor sempre que o necesite a través do correo electrónico ou da plataforma Tem@.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Seminarios	Serán sesións máis prácticas onde se verán diferentes materiais (textos orixinais dos autores, tests, programas de intervención, videos etc.) relacionados coas temáticas da materia. Farase un control da asistencia.	20
Traballos tutelados	O alumnado realizará 1 traballo, individual ou en grupo, que será tutelados nas sesións de Pequeno Grupo (con control de asistencia). Estes traballos serán expostos ao Gran Grupo nas derradeiras sesións maxistras (con control de asistencia).	20
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	Exame escrito, con respostas de desenvolvemento (5-10 liñas), sobre o temario. Serán arredor de 10 preguntas. Para aprobar a materia é necesario obter, polo menos, un 50% da nota total neste apartado.	50
Outras	Exame oral (optativo) do traballo individual ou grupal e dunha metade do temario. Será obrigatorio para o alumnado que aspire a Matrícula de Honra e para o non presencial.	10

Outros comentarios e segunda convocatoria

1. Para os asistentes: (presencialidade e nos seminarios e nas titorías de grupo pequeno arredor do 75 %):

O exame escrito, para o alumnado asistente, poderase facer por parciais (2) a medida que se vaia explicando o temario.

2. Para os non asistentes

O **examen escrito** (obrigatorio) de toda a materia do temario será o día estipulado para o exame final (tablón de anuncios e páxina Web de la Facultade). O tipo de exame será idéntico ao dos asistentes: unhas 10-15 preguntas con resposta de desenrolo (5-10 liñas). Contará o 60% da calificación final.

O **exame oral** será obrigatorio. Versará sobre a metade do temario e sobre o traballo. Contará o 20% da nota.

O resto da calificación (20%) outorgarase polo **traballo tutelado**. Este traballo deberá estar iniciado, polo menos, 2 meses antes do exame final e será titorizado polo profesor (polos medios que sexa) **de forma periódica**. Comunicaráselle ao profesor (e recibírase a confirmación del relativa a) os seguintes pasos: tema, bibliografía utilizada, esquema, borrador e traballo final.

Para a convocatoria de xullo, guardaráselle (no caso de telos superados) a puntuación dos seminarios, do traballo tutelado e do exame.

As datas de exame pódense consultar to Taboleiro de anuncios da Facultade de Ciencias de Educación ou na páxina Web da Facultade no seguinte enlace: <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía básica, , ,

Ballesteros, S. y García, B. (1996), Procesos psicológicos básicos., , Madrid: Universitas

Mestre, J. M. y Palmero, F. (2004). , Procesos psicológicos básicos, , Madrid: McGraw-Hill.

Puente Ferreras, A. (2011), Psicología contemporánea básica y aplicada, , Madrid: Pirámide.

Bibliografía complementaria, , ,

Crespo León, A. (1998)., Psicología general. Memoria, pensamiento y lenguaje., , Madrid: Centro de Estudios Ramón Areces.

Froufe, M. (2004). , Aprendizaje asociativo. , , Madrid: Thomson.

Reeve, J. (1994). , Motivación y emoción, , Madrid: McGraw Hill.

Santiago, J., Tornay, F y Gómez, E. (1999). , Procesos psicológicos básicos, , Madrid: McGraw-Hill.

Smith, E., Nolen, S., Frderickson, B. y Loftus, G. (2003). , Introducción a la psicología., , Madrid: Thomson

Outros recursos

No "Laboratorio de Tests", situado no 2º andar do Edificio de Ferro, atópanse diferentes instrumentos de avaliación e programas de intervención que se utilizarán e se revisarán nos seminarios.

Â

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Habilidades sociais e de comunicación do traballo social/O05G220V01402

Psicoloxía: Desenvolvemento humano no ciclo vital/O05G220V01301

Psicoloxía: Psicoloxía social/O05G220V01303

Outros comentarios

Recoméndase:

1. Ler o material básico correspondente (apuntamentos) antes de asistir ás exposicións maxistrais da aula.
 2. Iniciar canto antes o traballo de investigación, seguindo as directrices recibidas nas titorizacións establecidas.
 3. Estudar o material básico de forma continuada, sen deixalo todo para a semana anterior ao exame.
 4. Plantexarlle ao profesor tódalas preguntas/consultas que se considere necesario en cada momento, referidas ao temario, ás prácticas, ao traballo, etc.
-

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Fundamentos dos servizos sociais				
Materia	Fundamentos dos servizos sociais			
Código	O05G220V01104			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	1	1c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Muguerza Martínez, María Elena			
Profesorado	Muguerza Martínez, María Elena			
Correo-e	elenamuguerza@uvigo.es			
Web	http://elenamuguerza@uvigo.es			
Descrición xeral	O sistema público de servizos sociais destinado a garantir unhas prestacións básicas ante situacións de necesidade ten unha identidade, normativa, estrutura, competencias, financiación etc. propias, e xunto con outros sistemas de protección social constitúese nun dos piares fundamentais do estado de benestar, sendo este sistema público un dos ámbitos principais de intervención do traballo social.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións

B11	Traballo en e con equipos diversos
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia		
Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Capacidade de análise e síntese	saber	B1
Capacidade de organización e planificación	saber facer	B2
Capacidade reflexiva	Saber estar / ser	B3
Capacidade de xestión da información	saber saber facer	B8
Resolución de problemas	saber facer	B9
Toma de decisións	Saber estar / ser	B10
Traballo en e con equipos diversos	Saber estar / ser	B11
Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade	Saber estar / ser	B15
Razoamento crítico	Saber estar / ser	B16
Compromiso ético	Saber estar / ser	B17
Aprendizaxe autónoma	Saber estar / ser	B18
Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.	Saber estar / ser	B24
Ser capaz de traballar e valorar de forma conxunta con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias.	saber facer	A1
Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, comunidades e con outros profesionais.	saber	A2
Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias	saber facer	A3
Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión	saber facer	A4
Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas en relación ás súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural –e, polo tanto, a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a existencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de plantarlle cara a unha sociedade ambientalmente sostible e de defender os valores da paz. Desenvolver as habilidades nas relacións interpersoais.	saber facer Saber estar / ser	A8 B14
Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención.	saber	A9
Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados	saber facer	A10
Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc	saber	A12
Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social	saber facer	A18
Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma	saber facer	A21
Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade	saber facer	A24
Traballar de forma eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e o seu tempo de duración contribuíndo igualmente a abordar de forma construtiva os posibles puntos de vista existentes.	saber saber facer	A26

Contidos	
Tema	
1. Evolución histórica dos servizos sociais en España	1.1. A acción social na Idade Media: a caridade. 1.2. A acción social durante os séculos XVII e XVIII: a beneficencia. 1.3. A acción social no século XIX: a asistencia social. 1.4. Os servizos sociais no século XX: o franquismo. 1.5. Os servizos sociais na democracia: os dereitos sociais na Constitución e nas leis de servizos sociais.
2. Os servizos sociais na súa relación coa política social e o benestar social	2.1. Aspectos conceptuais sobre política social e benestar social: características. Novas tendencias en demanda e atención social. Concepto de cidadanía 2.2. Os servizos sociais no marco do estado de benestar 2.3. Os servizos sociais como sistema público de benestar social 2.4. As políticas públicas dos servizos sociais da Administración europea, estatal, autonómica e local
3. As necesidades sociais. Modos de satisfacción desde os servizos e as organizacións de benestar social	3.1. Aproximación teórica ás necesidades sociais. A transformación das necesidades sociais ante o cambio social. 3.2. Identificación e priorización das necesidades 3.3. Resposta ás necesidades. 3.4. Os recursos sociais. A satisfacción das necesidades desde os servizos e organización do benestar social (sector público, privado, terceiro sector).
4. Os problemas sociais. Factores de risco e de protección social	4.1. Aproximación teórica. 4.2. Fases dos problemas sociais. 4.3. Diagnóstico e valoración das situacións-problema. Indicadores. 4.4. Factores de risco e de protección social.

Planificación docente			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	22.5	45	67.5
Traballos de aula	6.5	6.5	13
Traballos tutelados	2	3	5
Seminarios	5	7.5	12.5
Estudo de casos/análises de situacións	3	4.5	7.5
Saídas de estudo/prácticas de campo	5	2	7
Presentacións/exposicións	3	4.5	7.5
Cartafol/dossier	1	7	8
Probas de tipo test	2	20	22
*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.			

Metodoloxía docente	
	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte da profesora dos contidos, bases teóricas e/ou directrices sobre a materia obxecto de estudo.
Traballos de aula	O/A estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión da docente.
Traballos tutelados	O alumnado elaborará, de forma autónoma ou en grupo, un traballo sobre o estudo de necesidades relacionado coa temática da materia que será supervisado e tutelado pola profesora no que se refire á busca e recollida de información, á lectura e manexo de bibliografía, á redacción, á presentación e exposición etc.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten profundar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.
Estudo de casos/análises de situacións	Análise de situacións, problemas ou casos reais coa finalidade de coñecelos, interpretalos, diagnosticalos, buscando o adestramento en procedementos alternativos de solución.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Visitas a institucións prestadoras de servizos sociais que gardan relación co ámbito da discapacidade e da velez.
Presentacións/exposicións	Exposición na clase, pola parte do alumnado, do traballo sobre o estudo de necesidades ou de outros exercicios que se consideren de interese.

Atención personalizada	
	Descrición
Traballos tutelados	A profesora, de forma individual ou en pequeno grupo, atenderá as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nos momentos que a docente ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do enderezo electrónico ou do campus virtual).

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	Valorarase o traballo do estudo das necesidades, así como a súa presentación e exposición.	20
Probas de tipo test	Exame teórico tipo test sobre os contidos da materia impartidos a través das clases maxistras e dos seminarios. Constará de 40 preguntas con tres alternativas de resposta das cales só unha é verdadeira. O sistema de corrección será de acertos menos erros/2 (A-E/2), estando o corte do aprobado en 20 despois de aplica-la fórmula.	40
Cartafol/dossier	O alumnado deberá presentar un caderno-dossier do traballo realizado, persoal ou en grupo, referido ás actividades teórico-prácticas desenvolvidas dentro dos apartados do traballo na aula, estudo de casos e seminarios, traballos tutelados. Algúns destes traballos realizaranse de xeito individual na aula para a súa posterior cualificación dentro do proceso de avaliación continua.	40

Outros comentarios e segunda convocatoria

Modalidade de avaliación para estudantes presenciais con asistencia regular

A planificación deste proceso de ensinanza-aprendizaxe concíbese como unha avaliación continua e esixe a presenza do alumnado tanto nas clases teóricas coma nas prácticas. Considéranse estudantes con asistencia regular os que acudan a un mínimo do 80% das clases teóricas, clases prácticas e titorizacións en aula. A asistencia medirase mediante listaxes de asistencia diarios. Subliñar que non chega con asistir á clase, nin que o que se avalía é a asistencia do alumnado. Se o estudante deixa de asistir á clase, sexa cal sexa a circunstancia (coa única excepción de enfermidade xustificada con certificado médico ou pasamento dun familiar achegado), terá que optar pola segunda modalidade de avaliación.

O exame teórico da materia (convocatoria oficial), realizarase nas datas sinaladas na páxina web da Facultade: <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php/gaotraballosociallateral/exames-traballo-social-lateral>.

As actividades prácticas iranse presentando segundo os prazos que se determinen previamente na aula. Ademais, como indicador de avaliación continua poderanse realizar probas-control individuais sobre exercicios prácticos cuxa cualificación pasará a formar parte do cartafol/dossier.

Modalidade de avaliación presencial para non asistentes con regularidade

O alumnado que opte por non asistir ás clases, tanto teóricas como prácticas, ou non poida, ou pretendendo ser estudante presencial teña máis do 20% de ausencias tanto na parte teórica coma na parte práctica, pasará a formar parte desta modalidade de avaliación.

Nesta modalidade, a avaliación e a superación da materia virá determinada polo exame final teórico e práctico (convocatoria oficial) e pola presentación nese mesmo día do caderno-dossier de actividades teórico-prácticas e do traballo de necesidades.

A puntuación destas partes será de ata 50% para o exame teórico-práctico, o 30% para o caderno-dossier, e o 20% para o traballo de necesidades.

A principios de curso, a profesora entregarálle ao estudantado que opte por esta modalidade de avaliación un documento coas actividades do caderno-dossier. Este alumnado está obrigado a contactar coa docente a principios de curso para comunicarlle a súa elección por esta modalidade de avaliación.

O estudo da parte teórica da materia poderán facelo a través da bibliografía básica recomendada. En canto á parte práctica, esixiráselle ao alumnado que saiba dar resposta aos contidos conceptuais, actitudinais e procedementais desenvolvidos ao longo do curso e que pode adquirir a través de textos existentes na biblioteca e dos apuntamentos de clase.

Outros comentarios e segunda convocatoria

Segundo a normativa vixente, con independencia da súa asistencia ou non ás clases o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación.

A superación da materia, tanto para estudantes presenciais con asistencia regular coma para os non asistentes con regularidade, implica puntuar en cada un dos criterios de avaliación establecidos - como mínimo- o 50 % da puntuación indicada.

De non ter superada a materia, as competencias non adquiridas serán avaliadas novamente na convocatoria de xullo.

Tanto para o alumnado da modalidade presencial asistentes con regularidade como para os non asistentes con regularidade, en caso de ter que concorrer á segunda convocatoria, gardaráselles as notas da parte teórica (exame) ou práctica (traballos tutelados, presentacións, caderno etc.) superadas.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica:

Alemán Bracho, C. e Fernández García, T. (2008), Introducción a los servicios sociales, Madrid: UNED

Casado, D. e Guillén, E. (2001), Manual de Servicios Sociales. Madrid: CCS

Roldán García, E. e García Giraldes, T. (2006), Políticas de Servicios Sociales, Madrid: Síntesis

Santos Martí, J. (2012), El cuarto pilar. Un nuevo relato para los servicios sociales. Madrid: Paraninfo.

Bibliografía complementaria:

Alemán Bracho, C. e Fernández García, T. (2006), Política Social y Estado de Bienestar. Valencia: Tirant Lo Blanch.

Alemán Bracho, C. e García Serrano (1999), Fundamentos de bienestar social, Valencia: Tirant lo Blanch.

Ballester Brage, L. (1999), Las necesidades sociales. Teorías y conceptos básicos. Madrid: Síntesis.

Casado, D. (2008), Los servicios sociales : carencias relativas a las situaciones de pobreza, marginación, exclusiones y desigualdades, en VI informe FOESSA sobre exclusión y desarrollo social en España. Madrid: FOESSA.

Estivill, J. (2003), Itinerario de las políticas sociales de la Unión Europea. Rev. Gitanos, Pensamiento y Cultura (17/18). Fundación Secretariado General Gitano.

Garcés Sanagustín (2012), Nuevos retos de los servicios sociales en España, Madrid: ePraxis.

García Herrero G. (coord.) e VVAA (2012), Os servizos sociais en Galicia. Reflexións dalgunhas protagonistas. Rev. Fervenzas (14) 7-28.

Granados García-Tenorio, P. e Mudarra Sánchez, M.J. (2010), Diagnóstico en Educación Social. Madrid: Sanz y Torres.

Martín Muñoz, M. (1996), Manual de indicadores sociales, Madrid: Consejo General de trabajadores sociales.

Max-Neef, M. Elizalde, A. E Hopenhayn, M. (2010), Desarrollo a escala humana. Opciones para el futuro. Santiago de Chile: Biblioteca CF+S.

Pascual I. e Esteve, J.M. (1991), Planificación y necesidades sociales. Indicadores. Monográfico las necesidades sociales. Rev. Servicios Sociales y Política Social (21)

Rubí, C. (1991), El análisis de las necesidades y recursos desde la perspectiva del trabajo social. Monográfico las necesidades sociales, . Rev. Servicios Sociales y Política Social (21).

Uceda Maza, F. Xavier (2011), los servicios sociales en España: desarrollo y articulación en los nuevos escenarios. Revista Documentación Social (162), 235-258.

VVAA (1988), De la Beneficencia al Bienestar Social: cuatro siglos de acción social. Madrid: S.XXI.

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Organización dos servizos sociais/O05G220V01205

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Introdución ao traballo social/O05G220V01105

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Introdución ao traballo social				
Materia	Introdución ao traballo social			
Código	O05G220V01105			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	1	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Lombardero Posada, Xoán Miguel			
Profesorado	Aguiar Fernández, Francisco Javier Lombardero Posada, Xoán Miguel Martínez Rodríguez, María Salgado Rodríguez, Eva María			
Correo-e	xlombardero@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Materia destinada a introducir ao alumnado na historia da acción social e do traballo social, desde as súas orixes até a actualidade.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)
A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes

A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A20	Preparar e participar nas reunións de toma de decisións co fin de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A22	Establecer, minimizar e administrar o risco cara a un mesmo e os colegas a través da planificación, revisión e seguimento de accións para limitar o estrés e o risco
A23	Administrar e ser responsable do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo
A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A27	Participar na administración e dirección de entidades de benestar social
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
A30	Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando os mesmos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B20	Creatividade
B21	Liderado
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B23	Motivación pola calidade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Analizar situacións sociais xurdidas ao longo da historia que provocaron a axuda ao necesitado e desembocaron na intervención planificada do traballo social.	saber saber facer	A2 B1 B3 B16
Coñecer e comprender a evolución histórica da acción social e a orixe e desenvolvemento do traballo social no mundo e, especialmente , en España.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 B1 B3 B8 B16 B18

Coñecer e comprender a evolución histórica da acción social e a orixe e desenvolvemento do traballo social no mundo e, especialmente, en España.	saber	A1
	saber facer	A26
	Saber estar / ser	A31
		B1
		B3
		B8
		B16
		B18
Comprender como historicamente varía a percepción de como se traballa coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias. Ser capaz de identificar o principio de autonomía.	saber	A3
	saber facer	A15
	Saber estar / ser	B1
		B3
		B8
		B9
		B10
Comprender como ao longo da historia se estableceron sistemas de prevención para resolver as situacións de pobreza dos necesitados e como estas evolucionaron cara á comprensión das situacións de risco e de exclusión social dos/as cidadáns/ás en estados de benestar.	saber	B1
	saber facer	B3
		B16
Considerar a diversidade cultural –e, polo tanto, a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a existencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz.	saber	A5
	saber facer	A8
	Saber estar / ser	A11
		B1
		B3
		B9
		B10
		B11
		B14
		B15
		B16
Comprender, establecer, minimizar e administrar o risco cara a un mesmo e os/as colegas a través da planificación, revisión e seguimento de accións para limitar o estrés e o risco.	saber	A5
	Saber estar / ser	A12
		A15
		A21
		A22
		B9
		B10
		B11
		B14
		B16
		B17
		B18
		B19
		B20
Avaliar as achegas da profesión do traballo social á sociedade ao longo do tempo.	saber	A1
	saber facer	A14
		A22
		A24
		A25
		A27
		A28
		B1
		B3
		B16

Coñecer e traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do traballo social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre elas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional.	saber	A2
	saber facer	A5
	Saber estar / ser	A6
		A7
		A9
		A16
		A18
		A20
		A23
		A26
		A29
		B1
		B2
		B3
		B8
		B9
		B10
		B11
		B14
		B16
		B18
		B19
Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificándoos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados.	saber	A6
	saber facer	A10
	Saber estar / ser	A19
		A30
		B1
		B8
		B9
		B10
		B11
		B12
		B14
		B16
		B17
		B18
		B19
Contidos		
Tema		
Introdución á materia.	Que é a acción social? Que é o traballo social? Por que é interesante saber da historia da acción social e da historia do traballo social? Metodoloxía docente. Avaliación.	
TEMA 1: Historia da acción social.	Introdución á historia da acción social. A axuda ao necesitado na Antigüidade. O cristianismo e a caridade nos inicios da Idade Media europea. Formas de acción social na Idade Media europea: esmola, axuda mutua e apoio público. Concepción da pobreza e Reformas na acción social a partir do século XII.	
TEMA 2: Antecedentes do traballo social	J.L.Vives e Vicente de Paúl: precedentes do traballo social. O debate sobre a pobreza no Renacemento. Contexto sociopolítico das revolucións industrial e ilustrada. Formas de asistencia social a partir do século XVIII: filantropía e beneficencia. Outros autores relevantes como antecedentes do traballo social	
TEMA 3: Nacemento e evolución do traballo social	Marco histórico-social do século XIX. A cuestión social. A estruturación da axuda ao necesitado no século XIX. A asistencia social na COS (Charity Organization Society). Mary Ellen Richmond: o nacemento do traballo social. Jane Addams. A consolidación do traballo social: profesión e disciplina. Os primeiros centros de formación e as primeiras organizacións profesionais.	
TEMA 4: Orixe e evolución do traballo social en España	Breve referencia histórica á acción social en España. Concepción Arenal: precedente do traballo social no estado español. A beneficencia no período franquista. Nacemento e desenvolvemento do traballo social no estado. A FEDAAS. As etapas do traballo social en España. A construción do sistema de Servizos Sociais no estado e Galicia.	

Planificación docente			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	20	40	60
Presentacións/exposicións	3	4.5	7.5
Seminarios	11	16.5	27.5
Traballos tutelados	10	16	26
Debates	1	26	27
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	2	0	2

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Sesión maxistral	Exposición, por parte do docente, dos contidos sobre a materia obxecto de estudo. Bases teóricas e/ou directrices para os traballos e exercicios a desenvolver polo alumnado.
Presentacións/exposicións	Exposición, por parte do alumnado, ante a docente e/ou un grupo de estudantes, dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto etc. Pódese levar a cabo individualmente ou en grupo. Desenvolverase en grupo mediano.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Empregaranse como complemento das clases teóricas. Desenvolverase en grupo mediano.
Traballos tutelados	Os/As estudantes, de xeito individual ou en grupo, elaborarán aqueles exercicios que se lles encomenden relacionados coa temática da materia e coa súa aprendizaxe. Este traballo será supervisado polo docente no que atinxe á procura e recollida de información, á estruturación correcta do traballo, ao manexo de bibliografía, á boa redacción, á presentación, á exposición etc. Esta supervisión realizarase en pequeno grupo.
Debates	Diálogos participativos das persoas integrantes da aula sobre temas ou cuestións específicas vinculadas co obxecto da materia. Poden derivar dos contidos da materia ou destes e do seu vínculo coa actualidade. As propostas de tema serán realizadas polo profesorado ou polo alumnado.

Atención personalizada	
	Descrición
Seminarios	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, o profesorado atenderá as dúbidas e as consultas do estudantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou no despacho do profesorado en horario de titorías. Poderá desenvolverse esta tutela de forma non presencial a través de email.
Presentacións/exposicións	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, o profesorado atenderá as dúbidas e as consultas do estudantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou no despacho do profesorado en horario de titorías. Poderá desenvolverse esta tutela de forma non presencial a través de email.
Traballos tutelados	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, o profesorado atenderá as dúbidas e as consultas do estudantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou no despacho do profesorado en horario de titorías. Poderá desenvolverse esta tutela de forma non presencial a través de email.

Debates	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, o profesorado atenderá as dúbidas e as consultas do estudantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou no despacho do profesorado en horario de titorías. Poderá desenvolverse esta tutela de forma non presencial a través de email.
---------	--

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Presentacións/exposicións	Valoraranse as presentacións dos traballos e as exposicións dos exercicios/actividades solicitados ao estudantado de xeito individual e/ou en grupo. Dependendo do proceso final da actividade as notas serán individuais ou unha común para o grupo. A nota da parte práctica da materia só fará media coa nota da parte teórica (exame) se é igual ou superior a un 2.5.	10
Traballos tutelados	Valoraranse os exercicios solicitados e presentados polo alumnado de xeito individual e/ou en grupo. A nota da parte práctica da materia só fará media coa nota da parte teórica (exame) se é igual ou superior a un 2.5.	40
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	Para os/as estudantes asistentes, o exame consistirá en preguntas a desenvolver e/ou de relacionar da parte teórica da materia desenvolta nas sesións maxistras e nos seminarios. A nota obtida no exame da parte teórica será o 50 % da nota total, obtendo o/a alumno/a un máximo de 5 puntos. A nota da parte teórica só fará media coa nota da parte práctica se é igual ou superior a un 2.5. Da parte práctica o alumnado xa foi avaliado ao longo do curso a través dunha avaliación continua sobre os diferentes exercicios e actividades solicitadas, podendo acadar nesta parte un máximo de 5 puntos. Polo tanto, os/as estudantes asistentes non terán que examinarse da parte práctica da materia nesta proba se tivesen acadado como mínimo un 2,5. Esixirase que o estudantado saiba escribir correctamente e sen faltas ortográficas, que saiba ler comprensivamente, analizar e sintetizar así como resumir o lido ou escoitado nas aulas. Tamén se espera que o alumnado saiba expresarse con corrección e de acordo co nivel que esixe un ciclo universitario usando unha terminoloxía axeitada a este rexistro lingüístico. Todo isto constituirá parte da avaliación do alumnado e, en todo caso, terá que reflectirse nesta proba. Respostas mal estruturadas, mal puntuadas gramaticalmente, con faltas ortográficas ou linguaxe inapropiada imposibilitarán acadar a puntuación máxima da pregunta.	50

Outros comentarios e segunda convocatoria

1. Data de exames:

A data oficial de exames é a que figura na sección "Exames 14/15" do Grao de Traballo Social no site da facultade:

<http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php/estudios/2013-08-08-12-51-38/grao-traballo-social>

2. Modalidade de avaliación para estudantes asistentes: Como pode observarse a planificación deste proceso de ensinanza-aprendizaxe concíbese como unha avaliación continua e esixe a presenza do estudantado nas actividades prácticas que se desenvolverán ao longo do curso, en especial naquelas relacionadas coa adquisición de competencias relativas ao saber facer e ao saber ser (procedementais e actitudinais). Sendo así, esixiráselle ao alumnado a súa presenza nas actividades durante o curso -verificable con listas de asistencia- non podendo faltar a máis de 5 clases prácticas durante o cuadrimestre dun total de 21 clases prácticas distribuídas en 12 de grupo mediano e 9 de pequeno grupo. Subliñar que non chega con asistir á clase, nin que o que se avalía é a asistencia do/a estudante. O avaliable son os resultados do proceso de ensinanza-aprendizaxe reflectidos nos exercicios e actividades ben realizados e a participación activa e pertinente nas clases prácticas que supoñen, como xa se indicou, o 50 % da nota total da materia (só fará media coa teoría a partir dun 2.5). Debe ficar claro que o docente non pedirá ao alumnado explicación algunha de por que non acode ás aulas e, tendo en conta que a asistencia ás aulas da universidade non son obrigatorias, tampouco aceptará «excusas» ou «desculpas» respecto das ausencias deste. Se o/a estudante deixa de asistir á aula, sexa cal sexa a circunstancia, terá que optar pola segunda modalidade de avaliación (coa única excepción de enfermidade xustificada con certificado médico ou

pasamento dun familiar próximo).Â

3. Modalidade de avaliación para estudantes non asistentes: Aqueles/as estudantes que opten por non asistir ás aulas prácticas, ou non poidan facelo, ou pretendendo ser «estudantes asistentes» teñan máis de cinco faltas (5) na parte práctica da materia (grupos medianos e pequeno grupo), terán que demostrar -igualmente que os seus/súas compañeiros/as- a adquisición das diferentes competencias da materia, ou sexa, o coñecemento dos seus aspectos procedementais e actitudinais. Isto farano nunha única proba ou exame final o día da proba oficial. O exame neste caso suporá o 100 % da nota do/a estudante e nel diferenciaranse as preguntas da parte teórica daquelas da parte práctica. A parte teórica da materia pódese estudar por completo a través da bibliografía básica recomendada. En canto á parte práctica, esixiráselle ao alumnado que saiba responder aos contidos conceptuais, actitudinais e procedementais desenvolto ao longo do curso e demostre ter adquiridas as competencias específicas da materia. Esta parte pode estudala a través da bibliografía da materia e dos apuntamentos da clase.

*Segundo a normativa vixente, con independencia da súa asistencia ou non ás aulas, o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación.*Â

Para ambas modalidades, de non ter superado a materia, as competencias non adquiridas serán avaliadas novamente na convocatoria de xullo.

4. Convocatorias seguintes. A nota da 1ª proba, no caso de non superar a materia, non consta definitivamente no expediente académico. A cualificación definitiva faise efectiva na 2ª proba da materia en xullo. De non realizarse esta última proba de xullo, entón si figurará como definitiva a nota acadada na 1ª proba.

Ao alumnado de modalidade asistencial, no caso de ter que concorrer á segunda proba de xullo, gardaráselle as notas da parte teórica e/ou práctica aprobada na 1ª proba sempre que superen cun 2.5 cada unha destas partes.

Os/As estudantes non asistentes terán que repetir novamente o exame completo.

Non se gardarán notas de ningunha parte da materia -teoría ou práctica- para o seguinte curso académico.

Bibliografía. Fontes de información

ADDAMS, J., Hull House: El valor de un centro social, Consejo General del trabajo social - Paraninfo, 2014

AGUILAR, M. J., Concepto y metodología en trabajo social, Consejo General del trabajo social - Paraninfo, 2013

FERNÁNDEZ GARCÍA, T. e ALEMÁN BRACHO, C., Introducción al Trabajo Social, Alianza Editorial, 2003

RED VEGA, N., Aproximaciones al Trabajo Social , Siglo XXI, 1993

BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA

ADDAMS, J. (2014), *Hull house: El valor de un centro social*. Madrid, Consejo General del Trabajo Social e Paraninfo.

ALVAREZ JUNCO, J. (1990), *Historia de la Acción Social Pública en España*. Madrid, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

ÁLVAREZ URÍA, F. (1983), *Miserables y locos: medicina mental y orden social en la España del Siglo XIX*. Barcelona, Tusquets.

ÁLVAREZ URÍA, F. (1986), «Los visitantes del pobre: caridad, economía social y asistencia en la España del siglo XIX» en VV.AA., *Cuatro siglos de acción social: de la Beneficencia al Bienestar social*. Madrid, Siglo XXI; pp.117-146.

ANDER-EGG, E. (1994), *Historia del trabajo social*. Buenos Aires, Lumen.

ANDER EGG, E. (1995), *Diccionario del Trabajo Social*. Buenos Aires, Lumen.

ANTÓN, A. (1996), «Mary Richmond y el Trabajo Social». *Página Abierta*, nº 63, pp.40-43.

ARENAL, C. (1895), *El visitador pobre. Cartas a un señor*. Madrid, Librería General de Victoriano Suárez.

ARENAL, C. (1946), *Obras Completas*. Madrid, Librería General de Victoriano Suárez.

ARROYO POMEDA, J. (1999), *Europa, Casa de la Razón y de la Libertad*. Madrid, Acento editorial.

BARBERO, J.M. (2002), *El Trabajo social en España*. Zaragoza, Mira Editores.

BATAILLÓN, M. (1977), «Juan Luis Vives. Reformador de la asistencia» en AA.VV. (1997), *Erasmus y Erasmismo*. Barcelona.

BELL, D. (1977), *Las contradicciones culturales del capitalismo*. Madrid, Alianza.

BLANCO, A. (1998), *La peste negra*. Madrid, Anaya.

CARASA SOTO, P. (1987), *Pauperismo y revolución burguesa*. Burgos, 1750-1900. Valladolid, Universidad de Valladolid.

- CARASA SOTO, P. (1991), *Historia de la Beneficencia en Castilla y León. Poder y pobreza en la sociedad castellana*. Valladolid, Universidad de Valladolid.
- CARASA SOTO, P. (1992), «La historia y los pobres: de las bienaventuranzas a la marginación». *Historia social*, nº 13, pp.77-99.
- CARMONA GARCÍA, J.I. (1986), «Asistencia social en la España de los Austrias» en VV.AA. (1986), *Cuatro siglos de acción social: de la Beneficencia al Bienestar social*. Madrid, Siglo XXI; pp.69-88.
- CAVAILLAC, MICHEL (1979), «La reforma de la beneficencia en la España del S. XVI: La obra de Miguel Giginta». *Estudios de Historia Social*, nº 10-11, pp.7-59.
- CERDEIRA GUTIÉRREZ, I. (1987), «Los servicios sociales del franquismo a la Constitución». *Cuadernos de Trabajo Social* nº 0, pp.134-159.
- CUESTA BUSTILLO, J. (1990), El proceso de expansión de los seguros obligatorios, 1919-1931» en VV.AA.(1990), *Cuatro siglos de acción social: de la Beneficencia al Bienestar social*. Madrid, Siglo XXI; pp.195-226.
- DAVIS, F. (1979), *La comunicación no verbal*. Madrid, Alianza Editorial.
- DOMENECH, R. (1990), «La evolución del Trabajo Social en España en la década de los años ochenta». *Servicios Sociales y Política Social*, nº 20, pp.14-18.
- ESCARTÍN CAPARRÓS, M.J. y SUÁREZ SOTO, E. (1994), *Introducción al Trabajo Social I (Historia de los fundamentos teórico-prácticos)*. Alicante, Aguacalera.
- FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, J.M. (1990), «Relaciones entre Sociología y Trabajo Social: de una visión unitaria a un pluralismo metodológico». *Cuadernos de Trabajo Social*, nº 3, pp.10-31.
- FERNÁNDEZ PAMPILLÓN, M.E. (1998), «El trabajo social como profesión y como disciplina». Congreso Gallego sobre Trabajo Social y Servicios Sociales. Santiago de Compostela, 23, 24 y 25 de Abril de 1998, pp.105-125.
- FONTÁN, A. (1992), *Juan Luis Vives (1492-1540). Humanista, filósofo, político*. Valencia, Ed. Ayuntamiento de Valencia.
- GARCÍA ÁLVAREZ, J.A. (2000), «Discurso de Apertura; Discurso de Clausura; del IX Congreso Estatal de Diplomados en Trabajo social y Asistentes sociales: "Trabajo Social. Compromiso y Equilibrio". Santiago de Compostela: 25, 26 y 27 de Octubre de 2000». *Servicios sociales y Política Social*, nº 51, pp.131-136.
- GARCÍA PADILLA, M. (1990), «Historia de la Acción social: Seguridad social y asistencia, 1939-1975» en VV.AA. (1990), *Historia de la Acción Social Pública en España. Beneficencia y Previsión*. Madrid, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social; pp. 397-447.
- GAVIRIA, M. (1995), «Una relectura de Mary E. Richmond» en RICHMOND, M. (1995), *El caso social individual; El diagnóstico social. (Textos seleccionados)*. Madrid, Talasa; pp.9-68.
- GEREMEK, B. (1986), *La piedad y la horca. Historia de la miseria y de la caridad en Europa*. Madrid, Alianza Universidad.
- GIGINTA, M. de (2000), *Tratado de remedio de pobres*. Estudio Introductorio de Félix Santolaria Sierra. Barcelona, Ariel.
- GUTIERREZ RESA, A. (1993), *Caritas Española en la sociedad del bienestar 1942-1990*. Barcelona, Hacer.
- HARRIS PERLMAN, H. (1975), *¿Qué es un Asistente Social?*. Buenos Aires, Colección del Trabajador Social.
- HERAS, P. de las (1984), «Las Jornadas de Pamplona: recuerdo y análisis». *Servicios Sociales y Política social*, nº 3, pp.35-36.
- HERAS, P. de las (2000), «La construcción histórica de una profesión» en VV.AA (2000), *Pasado, presente y futuro del Trabajo social*. Madrid, Publicaciones de la UPCO; pp.15-82.
- HERAS, P. de las y CORTAJARENA, E. (1985), *Introducción al bienestar social*. Madrid, Siglo XXI.
- HERNÁNDEZ MARTÍN (1996), «Octavia Hill. Figura señera del Trabajo Social». *Trabajo Social hoy*, nº 12, pp.90-94.
- KISNERMAN, N. y Colbs. (1985), *Introducción al Trabajo Social*. Buenos Aires, Humanitas.
- KRAUSE, M. (1986), «La beneficencia madrileña en los primeros años del siglo xx» en VV.AA. (1986), *Cuatro siglos de acción social: de la Beneficencia al Bienestar social*. Madrid, Siglo XXI; pp.267-280.
- KRAUSE, M. (1990), «La legislación sobre beneficencia y su práctica en el cambio de siglo» en VV.AA. (1990), *Historia de la Acción Social Pública en España. Beneficencia y Previsión*. Madrid, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social; pp. 193-238.

- LACALZADA DE MATEO, Mª J. (1993), «El reo, el pueblo y la justicia. Reflexiones a partir de Concepción Arenal». *Servicios Sociales y Política social*, nº 29, pp.73-85.
- LINARES, E. (1986), «La evolución de la asistencia social desde una institución privada» en VV.AA. (1986), *Cuatro siglos de acción social: de la Beneficencia al Bienestar social*. Madrid, Siglo XXI; pp.339-370; pp.267-280.
- LLOPIS, B. (1984), «Qué ha sido y qué ha representado la FEDAAS en la vida de la profesión de Trabajadores/Asistentes sociales». *Servicios Sociales y Política social*, nº 3, pp.29-34.
- LLOVET, J.J. y USIETO, R. (1990), *Los trabajadores sociales. De la crisis de identidad a la profesionalización*. Madrid, Popular.
- LÓPEZ ALONSO, C. (1986b), «La acción social medieval como precedente» en VV.AA. (1986), *Cuatro siglos de acción social: de la Beneficencia al Bienestar social*. Madrid, Siglo XXI; pp.47-67.
- LÓPEZ ALONSO, C. (1990), «La acción pública no estatal» en VV.AA. (1990), *Historia de la Acción Social Pública en España. Beneficencia y Previsión*. Madrid, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social; pp. 27-65.
- LUTERO, M. (1520), «A la nobleza cristiana de la Nación Alemana sobre el amejoramiento de la condición cristiana» en AA.VV. (1962) *Obras Escogidas de Martin Lutero*. Ausgewählte Werke. München, Borchardt & Merz, eds., Riaser Verlag; pp.130-131.
- MARAVALL, J.A. (1979), «De la Misericordia a la justicia social en la economía del trabajo: la obra de Fray Juan de Robles». *Moneda y Crédito*, nº 148, pp.57-89.
- MARTÍN MATEO, R. (1967), «Sobre el concepto de asistencia social» en VV.AA. (1967), *Problemas fundamentales de beneficencia y asistencia social*. Madrid, Ministerio de Gobernación, pp. 53-89.
- MARTÍNEZ, M.J., MERINO, L. y MONTES DEL CASTILLO, A. (2000), «Notas sobre historia, objeto y método del Trabajo Social» en MARTÍNEZ, M.J. (Coord., 2000), *Para el Trabajo Social. Aportaciones teóricas y prácticas*. Granada, Maristán; pp.25-40.
- MAZA ZORRILLA, E. (1982), «Pobreza y hospitalidad pública en la ciudad de Valladolid a mediados del S. XVIII». *Investigaciones Históricas*, nº 3, pp.35-75.
- MAZA ZORRILLA, E. (1987), *Pobreza y asistencia social en España*. Valladolid, Universidad de Valladolid.
- MEDINA, JUAN DE (2000), *De la orden que en algunos pueblos de España se ha puesto en la limosna para remedio de los verdaderos pobres*. Valencia, Universidad de Valencia.
- MÉNDEZ RODRÍGUEZ, M^aJ. (1998), «Evolución de la acción social en España en el Siglo XX». Trabajo de investigación presentado en el Bienio de Doctorado del Departamento AIPSE de la Universidad de Vigo. Inédito.
- MIRANDA, T. (1995), *El juego de la argumentación*. Madrid, Ediciones de la Torre.
- MOIX MARTÍNEZ, M. (1991), *Introducción al Trabajo Social*. Madrid, Trivium.
- MOLINA SÁNCHEZ, M.V. (1994), *Las enseñanzas del trabajo social en España 1932-1983. Estudio socio-educativo*. Madrid, UPCO.
- MONCHO, J. (1995), «El pauperismo según Vives». *Cuadernos Salmantinos de Filosofía*, Vol.XXII; pp.69-80.
- N.A.S.W. (1992), *Trabajadores sociales. Su papel y su cometido*. Madrid, Narcea.
- ORDUÑA PRADA, M. (1999), *Asistencia y beneficencia públicas*. Buenos Aires, Ciudad Argentina.
- PASTOR SELLER, E. e MARTÍNEZ-ROMÁN, M.A. (coords.) (2014), *Trabajo Social en el siglo XX. Una perspectiva comparada*. Madrid, Grupo 5.ª
- PELÁEZ, E. (1990), «Trabajo Social en España. Situación y perspectivas». *Servicios Sociales y Política social*, nº 20, pp.20-28.
- PÉREZ DE HERRERA, C. (1975), *Amparo de pobres*. Edición a cargo de Michel Cavaillac, Madrid, Espasa Calpe.
- PÉREZ DE LEDESMA, M. (1986), «La comisión de reformas sociales y la cuestión social durante la Restauración» en VV.AA. (1986), *Cuatro siglos de acción social: de la Beneficencia al Bienestar social*. Madrid, Siglo XXI; pp.155-166.
- PÉREZ ESTÉVEZ, M.R. (1976), *El problema de los vagos en el S. XVIII*. Madrid, Caja de Ahorros de Madrid, CAM.
- PIZARRO, F. (1990), *Aprender a razonar*. Madrid, Alhambra.
- PUIGDOLLERS, O. (1940), *La filosofía española de Luis Vives*. Barcelona, Labor.
- RED VEGA, N. de la (1997), «La formación del Trabajo social en España». *Servicios Sociales y Política Social*, nº 39, pp.

97-106.

RICHMOND, M. (1982), *Caso Social Individual*. Buenos Aires, Humanitas.

RICHMOND, M. (1995), *El caso social individual; El diagnóstico social*. Textos seleccionados, prólogo de M.Gaviria, Madrid, Talasa.

ROMÁN PORTAS, L. (1989) *La asistencia social en Galicia*. A Coruña, Deputación Provincial da Coruña

ROSSELL, T. (2000), «El Futuro del Trabajo social» en VV.AA. (2000), *Pasado, presente y Futuro del Trabajo social*. Madrid, Departamento de Publicaciones de la Universidad Pontificia de Comillas; pp.99-107.

RUBÍ, C. (1991), *Introducción al Trabajo Social*. Barcelona. Euge.

RUBIO NOMBELA, G. (1967), «Caridad, beneficencia y asistencia social» en VV.AA. (1967), *Problemas fundamentales de beneficencia y asistencia social*. Madrid, Ministerio de Gobernación, pp. 69-91.

RUMEU DE ARMAS, A. (1981), *Historia de la previsión social en España. Cofradías, Gremios, Hermandades, Montepíos*. Madrid, Editorial Revista de Derecho Privado.

SALCEDO MEGALES, D. (2000), «Código de Ética de la Asociación Nacional de Trabajadores sociales Estadounidenses» en MARTÍNEZ, M.J. (Coord., 2000), *Para el Trabajo Social. Aportaciones teóricas y prácticas*. Granada, Maristán; pp.123-158.

SÁNCHEZ FERNÁNDEZ (1995), «Juan Luis Vives (1492-1540)». *Trabajo Social hoy*, nº 10, pp.103-107.

SIERRA SELA, B. (1987), *Formando al nuevo trabajador social*. Buenos Aires, Humanitas.

SOTO, DOMINGO de (1965), *Deliberación de la causa de los pobres*. Madrid, Centro de Estudios Constitucionales.

SOUBEYROUX, J. (1982), «El encuentro del pobre y la sociedad: asistencia y represión en el Madrid del S. XVIII». *Estudios de Historia Social*, nº 20-21, pp.7-22.

STEVENSON, J. (1988), «De la filantropía al fabianismo» en VV.AA. (1988), *Ensayos fabianos sobre pensamiento socialista*. Madrid, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

TORRES DÍAZ, J. (1988), *Historia del Trabajo Social*. Buenos Aires, Humanitas.

TRINIDAD FERNÁNDEZ, P. (1986), «Asistencia y previsión social en el siglo XVIII» en VV.AA. (1986), *Cuatro siglos de acción social: de la Beneficencia al Bienestar social*. Madrid, Siglo XXI; pp.89-115.

VV.AA. (1980), *Pobreza y asistencia social en el XVIII español: dossier*. Publica *Revista de Estudios de Historia Social* nº 12-13.

VV.AA. (1986), *De la beneficencia al bienestar social. Cuatro siglos de acción social*. Madrid, Siglo XXI.

VV.AA. (1990), *Historia de la acción social pública en España. Beneficencia y previsión*. Madrid, Centro de publicaciones del Ministerio de Trabajo y Seguridad social.

VV.AA. (2000), *Pasado, presente y Futuro del Trabajo social*. Madrid, Departamento de Publicaciones de la Universidad Pontificia de Comillas.

WEBER, M. (1969), *La Ética protestante y el espíritu del capitalismo*. Buenos Aires, Península.

ZAMANILLO, T. (1991), «La exigencia teórica» en ZAMANILLO, T. GAITÁN, L. (1991), *Para comprender el trabajo social*. Estella (Navarra), Verbo Divino; pp. 33-49.

ZAMANILLO, T. (2000), «El despertar a nuevas inquietudes» en VV.AA. (2000), *Pasado, presente y Futuro del Trabajo social*. Madrid, Departamento de Publicaciones de la Universidad Pontificia de Comillas; pp.83-98.

ZAMANILLO, T. GAITÁN, L. (1991), *Para comprender el trabajo social*. Estella (Navarra), Verbo Divino.

Recomendaciones

Materias que continúan o temario

Epistemología do traballo social/O05G220V01204

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Fundamentos dos servizos sociais/O05G220V01104

Outros comentarios

Recomendaranse materiais audiovisuais e literatura relacionados coa materia.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Derecho: Fundamentos jurídicos				
Materia	Derecho: Fundamentos jurídicos			
Código	O05G220V01201			
Titulación	Grado en Trabajo Social			
Descriptores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	2c
Idioma	Castellano Gallego			
Departamento	Derecho privado			
Coordinador/a	Álvarez González, Susana			
Profesorado	Álvarez González, Susana Feijóo Miranda, José Gonzalez Jerez, Jose Antonio			
Correo-e	sualvago@uvigo.es			
Web				
Descripción xeral	La guía docente que se presenta corresponde a la asignatura de formación básica "Fundamentos jurídicos", con 6 ECTS. Tiene su origen en la materia "Derecho, ciudadanía y trabajo social" dividida en dos asignaturas: Fundamentos jurídicos, y Derecho y Trabajo Social. Fundamentos jurídicos constituye el inicio de la formación jurídica de los futuros graduados en Trabajo Social.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Trabajar y valorar de manera conjunta con personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades sus necesidades, limitaciones, dificultades, malestares y circunstancias
A2	Analizar situaciones sociales objeto de intervención, planificar, desarrollar, ejecutar, revisar y evaluar la práctica del trabajo social con personas, familias, grupos, organizaciones, y comunidades y con otros profesionales
A4	Actuar preventivamente y en la resolución de las situaciones de riesgo para la ciudadanía, para sí mismo/a y para los colegas de profesión
A5	Administrar y ser responsable, con supervisión y apoyo, de la propia práctica dentro de la organización
A6	Demostrar competencia profesional en el ejercicio del trabajo social
A7	Establecer relaciones profesionales al objeto de identificar la forma más adecuada de intervención
A8	Intervenir con personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades para ayudarles a tomar decisiones bien fundamentadas acerca de sus necesidades, circunstancias, riesgos, opciones preferentes y recursos, tomando en consideración la diversidad cultural -y por lo tanto la especificidad de las minorías étnicas, culturales, lingüísticas....-, la exigencia de promover la igualdad entre hombres y mujeres, el requerimiento de tender hacia una sociedad sostenible medioambientalmente y de defender los valores de la paz
A9	Valorar las necesidades y opciones posibles para orientar una estrategia de intervención
A10	Responder a situaciones de crisis valorando la urgencia de las situaciones, planificando y desarrollando acciones para hacer frente a las mismas y revisando sus resultados
A19	Defender a las personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades y actuar en su nombre si la situación lo requiere
A20	Preparar y participar en las reuniones de toma de decisiones al objeto de defender mejor los intereses de las personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades
A21	Establecer y actuar para la resolución de situaciones de riesgo previa identificación y definición de la naturaleza del mismo
A23	Administrar y ser responsable de su propio trabajo asignando prioridades, cumpliendo con las obligaciones profesionales y evaluando la eficacia del propio programa de trabajo
A25	Gestionar y presentar historias e informes sociales manteniéndolos completos, fieles, accesibles y actualizados como garantía en la toma de decisiones y valoraciones profesionales; tomando especial precaución respecto del derecho de los usuarios y de las usuarias a la confidencialidad, al secreto profesional y a la protección de datos
A26	Trabajar de manera eficaz dentro de sistemas, redes y equipos interdisciplinares y «multiorganizacionales» con el propósito de colaborar en el establecimiento de fines, objetivos y tiempo de duración de los mismos contribuyendo igualmente a abordar de manera constructiva los posibles desacuerdos existentes
A27	Participar en la gestión y dirección de entidades de bienestar social

A31	Contribuir a la promoción de las mejores prácticas del Trabajo Social participando en el desarrollo y análisis de las políticas que se implementan
B1	Capacidad de análisis y síntesis
B2	Capacidad de organización y planificación
B3	Capacidad reflexiva
B4	Comunicación oral y escrita en las lenguas nativas
B8	Capacidad de gestión de la información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisiones
B14	Habilidades en las relaciones interpersonales
B15	Reconocimiento y respeto a la diversidad y la multiculturalidad
B16	Razonamiento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaje autónomo
B19	Adaptación a nuevas situaciones
B23	Motivación por la calidad
B24	Sensibilidad hacia temas medio ambientales, igualdad entre hombre y mujeres, cultura de la paz, etc.

Competencias de materia		
Competencias de materia	Tipología	Competencias
Capacidad de análisis y síntesis.	saber hacer	B1
Capacidad de organización y planificación.	Saber estar /ser	B2
Capacidad reflexiva.		B3
Comunicación oral y escrita en las lenguas nativas.	saber hacer	B4
Capacidad de gestión de la información.	saber hacer	B8
Resolución de problemas.		B9
Toma de decisiones.		B10
Habilidades en las relaciones interpersonales.	Saber estar /ser	B14
Reconocimiento y respeto a la diversidad y multiculturalidad.		B15
Compromiso ético.		B17
Razonamiento crítico.	saber hacer	B16
Aprendizaje autónomo.	Saber estar /ser	B18
Adaptación a nuevas situaciones.		B19
Motivación por la calidad.	Saber estar /ser	B23
Sensibilidad hacia temas medioambientales, igualdad entre hombres y mujeres, cultura de la paz, etc.		B24
Analizar situaciones sociales objeto de intervención, planificar, desarrollar, ejecutar, revisar y evaluar la práctica del trabajo social con personas, familias, grupos, organizaciones, comunidades y con otros profesionales.	saber	A2
Actuar preventivamente y en la resolución de las situaciones de riesgo para la ciudadanía, para sí mismo/a y para los colegas de profesión.	saber hacer	A4
Administrar y ser responsable, con supervisión y apoyo, de la propia práctica dentro de la organización.		A5
Demostrar competencia profesional en el ejercicio del trabajo social.	saber hacer	A6
Establecer relaciones profesionales con el fin de identificar la forma más adecuada de intervención.	saber hacer	A7
Interactuar con personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades para ayudarles a tomar decisiones bien fundamentadas acerca de sus necesidades, circunstancias, riesgos, opciones preferentes y recursos, considerando la diversidad cultural y, por lo tanto, la especificidad de las minorías étnicas, culturales, lingüísticas, etc. , la exigencia de promover la igualdad entre hombres y mujeres, la necesidad de tender hacia una sociedad ambientalmente sostenible y defender los valores de la paz.		A8
Valorar las necesidades y opciones posibles para orientar una estrategia de intervención.	saber	A9
Responder a situaciones de crisis valorando la urgencia de las situaciones, planificando y desarrollando acciones para hacer frente a las mismas y revisando sus resultados.		A10
Defender a las personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades y actuar en su nombre si la situación lo requiere.	saber saber hacer	A19

Preparar y participar en las reuniones de toma de decisiones con el fin de defender mejor los intereses de las personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades.	saber	A20
Establecer y actuar para la resolución de situaciones de riesgo previa identificación y definición de la naturaleza de la misma.	saber hacer	A21
Administrar y ser responsable de su propio trabajo asignando prioridades, cumpliendo con las obligaciones profesionales y evaluando la eficacia del propio programa de trabajo.	saber hacer	A23
	Saber estar /ser	A25
Gestionar y presentar historias e informes sociales manteniéndolos completos, fieles, accesibles y actualizados como garantía en la toma de decisiones y valoraciones profesionales, con especial precaución en lo relativo al derecho de los usuarios y de las usuarias a la confidencialidad, al secreto profesional y a la protección de datos.		
Trabajar de forma eficaz dentro de sistemas, redes y equipos interdisciplinarios y «multiorganizacionales» con el propósito de colaborar en el establecimiento de fines, objetivos y tiempo de duración de los mismos, contribuyendo igualmente a abordar de forma constructiva los posibles puntos de vista existentes.	saber hacer	A26
		A27
Participar en la administración y dirección de entidades de bienestar social.		
(*)	saber hacer	A1
(*)	saber hacer	A31

Contenidos

Tema	
TEMA 1. El concepto de Derecho.	Aproximación al concepto de Derecho. El Derecho como sistema normativo. Validez, eficacia y justicia. El Derecho como forma de organización social. El Derecho y otros órdenes normativos.
TEMA 2. Fuentes de producción normativa.	La producción normativa. El derecho legal y el derecho judicial. Otras formas de producción normativa.
TEMA 3. Legitimidad del poder y justicia del derecho	Legitimidad del poder y justicia del Derecho. La justicia formal: la seguridad jurídica. La justicia material: libertad, igualdad y solidaridad. Los principios y los derechos como desarrollo de los valores. El Estado de Derecho y sus tipos.
TEMA 4. Derechos fundamentales I	Los derechos fundamentales como concepto histórico. Evolución cronológica de su conocimiento y conceptualización. Valores superiores y derechos fundamentales. La doble dimensión de los derechos fundamentales en la Constitución: objetiva y subjetiva.
TEMA 5. Derechos fundamentales II	Los derechos fundamentales en el sistema constitucional español. Garantías de los derechos fundamentales en el sistema español.
TEMA 6. Los derechos fundamentales y el trabajo social.	El derecho a la intimidad y a la confidencialidad de la información en Trabajo Social. Derechos y libertades de los extranjeros en España: la función del trabajador social. El respeto a los derechos fundamentales de los penados. Los menores como titulares de derechos fundamentales.
TEMA 7. Igualdad y solidaridad en el estado social y democrático de derecho.	El Estado social y democrático de Derecho. De la igualdad formal a la igualdad material. La prohibición de discriminación. Concepto y justificación de la discriminación positiva. Problemas actuales y crisis de la solidaridad en los estados contemporáneos.
TEMA 8. Los derechos económicos, sociales y culturales	Los derechos fundamentales y los derechos sociales. Caracterización de estos derechos. Derechos sociales y necesidades básicas. Los derechos sociales como derechos prestacionales. La titularidad de los derechos sociales. Derechos sociales como derechos de igualdad. Los principios rectores de la política social y económica.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Seminarios	7	17.5	24.5
Estudio de casos/análisis de situaciones	15	30	45
Sesión magistral	21	52.5	73.5
Pruebas prácticas, de ejecución de tareas reales y/o simuladas.	3	0	3
Estudio de casos/análisis de situaciones	3	0	3
Otras	1	0	1

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodologías	
	Descripción
Seminarios	Asistencia a seminarios o preparación en pequeños grupos de un tema y exposición oral de las principales conclusiones del estudio.
Estudio de casos/análisis de situaciones	Realización de actividades de carácter práctico.
Sesión magistral	Exposición oral complementada con el uso de medios audiovisuales dirigida a los estudiantes, con la finalidad de transmitir conocimientos y facilitar el aprendizaje.

Atención personalizada	
	Descripción
Seminarios	Resolución de dudas teóricas y prácticas.
Estudio de casos/análisis de situaciones	Resolución de dudas teóricas y prácticas.

Evaluación		
	Descripción	Cualificación
Sesión magistral	Prueba objetiva dirigida a provocar el recuerdo del aprendizaje previo. Podrá consistir en la realización de una pregunta larga, de varias preguntas cortas o una prueba tipo test.	Ata o 60 (ata 6 puntos).
Seminarios	Asistencia a seminarios y evaluación del estudio intensivo de determinados temas, discusión, participación y elaboración de documentos y conclusiones. Asistencia a las acciones tutoriales de la materia programadas a lo largo del curso.	Ata o 10 (ata 1 puntos).
Estudio de casos/análisis de situaciones	Planteamiento, resolución de casos y entrega de casos prácticos.	Ata o 30 (ata 3 puntos).

Outros comentarios e segunda convocatoria

A) Procedimiento de evaluación de NO ASISTENTES. Descripción (aspectos/criterios):

-Evaluación teórica: examen teórico-práctico que recogerá los contenidos relativos a la materia impartida durante las clases de aula. Calificación: hasta 70%

Â -Evaluación del estudio de casos: examen teórico-práctico. Calificación: hasta 20%.

-Seminario: exposición oral sobre uno o varios temas. Entrega de un trabajo escrito sobre uno o varios temas del contenido de la asignatura. Calificación: hasta 10%.

B) Segunda oportunidad: se evaluarán las competencias y aspectos no superados en la primera convocatoriaaavaliaranse as competencias e aspectos non superados na primeira convocatoria

Fuentes de información

CONTRERAS PELÁEZ, F. J, Defensa del Estado social, Universidad de Sevilla, 1996,

DE LUCAS, J. y otros, Introducción a la Teoría del Derecho, Tirant lo Blanch, Valencia, 1994,

DÍAZ, E, Estado de Derecho y sociedad democrática, Taurus, 1991,

Garriga Domínguez, A, Tratamiento de datos personales y derechos fundamentales, Dykinson, 2009,

Martínez de Pisón, J., Políticas de bienestar. Un estudio sobre los derechos sociales, Tecnos, 1998,

Peces-Barba Martínez, G, Curso de derechos fundamentales. Teoría general, BOE, 1999,

Peces-Barba Martínez, G. y otros, Curso de Teoría del Derecho, Marcial Pons, 1999,

Pérez-Luño, A.E, Derechos humanos, Estado de Derecho y Constitución, Tecnos, 2005,

Pérez-Luño, A.E y otros, Teoría del Derecho, Tecnos, 1997,

Prieto Sanchís, L, Estudios sobre derechos fundamentales, Debate, 1990,

Prieto Sanchís, L, Lecciones de Teoría del Derecho, Mac Graw Hill, 1997.,

Rubio Llorente, F., Derechos fundamentales y principios constitucionales, Ariel, 1995.,

Recomendaciones**Materias que continúan o temario**

Derecho: Derecho y trabajo social/O05G220V01401

DATOS IDENTIFICATIVOS**Estatística: Estatística aplicada á investigación social**

Materia	Estatística: Estatística aplicada á investigación social			
Código	O05G220V01202			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	2c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	López Castedo, Antonio			
Profesorado	Domínguez Alonso, Jose López Castedo, Antonio Rodríguez Villarino, Rafael			
Correo-e	alopez@uvigo.es			
Web				

Descrición xeral	Dado o continuo contacto coa realidade social que o labor profesional lle esixe ao traballador social, xustifica que esta materia de Estatística aplicada ás ciencias sociais sexa unha formación sólida no ámbito das técnicas de exploración do mundo social, co fin de proporcionarlle as bases estatísticas fundamentais para a súa aplicación adecuada na planificación e desenvolvemento dunha investigación social empírica nas diferentes áreas do traballo social. O propósito é que o traballador social saiba como analizar a realidade social, dotándoo dos coñecementos teóricos e prácticos necesarios tanto para proxectar e levar a cabo a súa propia investigación, como para valorar e cualificar aqueles proxectos e investigacións que cheguen ás súas mans no desenvolvemento do seu labor profesional. Os coñecementos e as competencias académico-profesionais que poida adquirir terán un papel relevante na súa capacitación como traballador/a social con independencia do ámbito e perfil profesional no que desenvolva o seu labor no futuro. Estatística aplicada ás ciencias sociais é unha materia de formación básica na titulación de Grao de Traballo Social que consta de 6 créditos ECTS. Desenvólvese no primeiro curso durante o segundo cuadrimestre. Con ela introdúcese, no ámbito académico curricular destes estudos, a presentación sistemática de contidos - recompilación, ordenación e análise dos datos obtidos nunha mostra e, para rematar, a xeneralización dos resultados á poboación da que esa mostra procede - relacionados coa realidade social nos distintos contextos e ámbitos do traballo social.
------------------	--

Competencias de titulación

Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas..., a existencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc

A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)
A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A23	Administrar e ser responsable do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo
A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B7	Aprendizaxe e dominio de novas tecnoloxías
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B13	Traballo nun contexto internacional
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B20	Creatividade
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B23	Motivación pola calidade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
-------------------------	-----------	--------------

1. Ser capaz de analizar e sistematizar a información que produce a investigación social.	saber	A1 A2 A10 A21 A28 A31 B1 B3 B8 B9 B18
2. Ser capaz de analizar e avaliar a realidade social no ámbito natural e xeográfico, a poboación e os seus beneficiarios, os recursos dispoñibles e potenciais, as súas necesidades, demandas sociais e posibilidades de transformación.	saber facer	A2 A9 A13 A16 B1 B6 B9 B12 B15
3. Ter un coñecemento básico dos principais programas informáticos para a análise de datos.	saber facer	A2 A9 A10 A16 A24 B1 B7 B8 B18
4. Posuír un coñecemento básico das técnicas de mostraxe e de traballo de campo.	saber	A2 A12 A14 A15 A23 A28 B1 B2 B3 B11 B18 B19 B20 B22 B24
5. Ser capaz de valorar, utilizar e interpretar datos sobre necesidades e problemas sociais.	Saber estar / ser	A2 A8 A11 A24 A25 B2 B4 B17
6. Ser capaz de avaliar e valorar a recollida de información e a fiabilidade e importancia desta.	Saber estar / ser	A1 A2 A8 A9 A18 B9 B19 B23

7. Ser capaz de aplicar mecanismos de identificación, análise e medida dos problemas e necesidades sociais.	saber facer	A2 A11 A13 A14 A23 A25 A31 B1 B2 B3 B9 B11 B13 B16 B17 B18 B20 B22
8. Ser capaz de avaliar situacións humanas e recoller, ordenar, tratar e analizar a información, tendo en conta os datos da investigación.	Saber estar / ser	A1 A2 A8 A11 A13 B1 B2 B8 B9 B10 B19

Contidos

Tema		
1. Introducción: conceptos básicos	Introducción. Aceptación do termo. Clasificación básica da estatística: descriptiva e inferencial, teórica e aplicada. O papel da estatística na investigación social. Poboación. Mostra: tipos de mostra. Parámetro. Estatístico. Variable: concepto, tipos de variables: cualitativas, cuantitativas. Escalas de medida: nominais, ordinais, intervalo, razón.	
2. Organización e presentación de datos	Introducción. Distribución de frecuencias: supostos de distribución intraintervalo. Representacións gráficas: representacións gráficas de uso frecuente, outras representacións gráficas. Convencións sobre as representacións gráficas. Tendenciosidade nas representacións gráficas. Propiedades das distribucións de frecuencias. Diagrama de talo e follas. Tratamento informático con SPSS.	
3. Propiedades das distribucións de frecuencias	Introducción. Medidas de tendencia central: moda, mediana, media. Medidas de variación: varianza, desviación típica. Outras medidas de variación: rango, amplitude semiintercuartil, coeficiente de variación. Medidas de posición: centiles ou percentiles. Outros cuantiles: deciles, cuartiles. Medidas de asimetría e curtose: asimetría: índices de asimetría; curtose: índices de curtose. Tratamento informático con SPSS.	
4. Puntuacións típicas e escalas derivadas	Introducción. Puntuacións típicas: concepto, propiedades, puntuacións típicas e curva normal: propiedades. Escalas derivadas: transformación dunhas puntuacións noutras. Tratamento informático con SPSS.	
5. Correlación	Introducción. Concepto. Representación gráfica. Cuantificación dunha relación lineal: propiedades do coeficiente de correlación de Pearson, valoración e interpretación dunha correlación, a matriz de correlacións. Outros coeficientes de correlación: Spearman, contingencia, biserial puntual, PHI. Tratamento informático con SPSS.	
6. Técnicas de estatística inferencial	Introducción. Concepto. Elementos básicos da estatística inferencial. Modelos de distribucións de probabilidade. Estimación de parámetros. Contraste de hipóteses de medias. Contraste de hipótese sobre proporcións. Tratamento informático con SPSS.	
7. Análise de varianza	Análise de varianza dun factor. Concepto. Modelos de ANOVA. Lóxica do ANOVA dun factor: estrutura dos datos e notación, supostos, estatístico de contraste: fontes de variación, sumas de cadrados, graos de liberdade, medias cuadráticas, estatístico de contraste F. Supostos da proba. Comparacións múltiples a posteriori. Tratamento informático con SPSS.	

Planificación docente			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	15	15	30
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	10	10	20
Prácticas de laboratorio	15	39	54
Probas de tipo test	4	15	19
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	6	20	26
Outras	1	0	1

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Sesión maxistral	A metodoloxía que se vai empregar nesta materia ten un carácter eminentemente teórico - práctico. As clases teóricas constitúen o elemento máis importante de transmisión dos coñecementos sobre a disciplina. Por clases teóricas cabe entender aquelas que a docencia se focaliza na exposición dos contidos correspondentes aos distintos temas do programa do curso. O seu obxectivo é proporcionar coñecementos tanto conceptuais como procedementais acerca dos distintos temas tratados e é por iso que, en función da natureza destas, será necesario presentar diferentes tipos de explicación (presentación de definicións, exposición de procedementos, desenvolvemento de técnicas de análises). A metodoloxía predominante será a lección maxistral que se utilizará puntualmente para clarificar os contidos que revistan maior dificultade técnico - metodolóxica para, a continuación, presentar situacións que exemplifiquen o contido do exposto. En xeral, para asegurar a comprensión e dominio da metodoloxía científica farase unha introdución a cada tema, con aclaración da terminoloxía e os conceptos máis importantes, achegando un apoio bibliográfico xeral e específico. De todas as maneiras o tipo de clase teórica vai estar en función dos diferentes bloques do programa, xa que algúns deles van esixir por parte do profesor a elaboración dun material máis esquemático. Como complemento, entregarase unha serie de diagramas que resumen os conceptos fundamentais explicados en cada tema e realizarase unha serie de exercicios prácticos, de forma intercalada, o que confire á exposición un carácter teórico-práctico que forza necesariamente ao alumnado tanto á asimilación como á participación e discusión. Nas exposicións teóricas farase uso do encerado, proxector de transparencias, ordenador e canón.
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	Para resolver problemas e/ou exercicios de forma autónoma, os/as alumnos/as utilizarán a Unidade Didáctica de Estadística Aplicada ás Ciencias Sociais onde atoparán un instrumento indispensable para o seguimento das clases, xa que se inclúen abundantes exemplos dos temas máis relevantes do programa da materia. Os problemas preséntanse sen resolver, cuestión que, en principio, pode ser un inconveniente para os que se inician no estudo desta materia, pero que pronto se converterá en vantaxe, xa que posibilita unha maior participación nas clases prácticas e unha máis frecuente asistencia do alumnado ás titorías, actividade, na nosa opinión, fundamental no proceso docente.
Prácticas de laboratorio	A materia de Estatística aplicada ás ciencias sociais debe conferir tanto duns coñecementos como dunhas habilidades ao seu alumnado, por iso require unha metodoloxía didáctica que combine a información coa adquisición dunhas destrezas que permitan pór en práctica os contidos que se imparten. Unha forma práctica de resolver estas dúas esixencias da materia consiste en dotar a materia dunhas horas de prácticas ao longo do cuadrimestre. Por clases prácticas cabe entender aquelas en que a docencia se focaliza na aplicación dos contidos propios das clases teóricas a casos particulares. O seu obxectivo é o de posibilitar e/ou favorecer un adestramento na utilización dos coñecementos previamente explicados. En xeral, as prácticas teñen a finalidade de exemplificar o contido teórico. Van encamiñadas esencialmente a que o alumno realice transferencias de aprendizaxe de cada ciclo á aplicación práctica do método implicado. Recorrerase a situacións reais de investigación, á simulación de problemas de investigación e a estudos específicos de informes. Cabe destacar o tramento informático co SPSS. O tratamento e análise de datos informatizado abren importantes posibilidades e proporciona á práctica social unha perspectiva innovadora que o traballador social non debe eludir nin renunciar. Co paquete de aplicacións estatísticas (SPSS para Windows) introdúcese o uso desta tecnoloxía para realizar as análises estatísticas e os gráficos oportunos.

Atención personalizada	
	Descrición

Sesión maxistral	Existen tres tipos de atención personalizada: 1. Presencial e especializada: pequenos grupos. Organización e revisión dos traballos de grupo e outras cuestións de interese, na propia aula e dentro do horario da materia. 2. Virtual: individual. Asesoramento realizado a través da plataforma Tem@, do teléfono e do correo electrónico, especialmente pensada para alumnas/os non asistentes, aínda que tamén pode usarse como asesoría complementaria para asistentes. 3. Ordinaria: individuais ou en pequeno grupo, de carácter voluntario. Pódese aclarar ou asesorar cuestións académicas, profesionais ou persoais do alumnado.
Prácticas de laboratorio	Existen tres tipos de atención personalizada: 1. Presencial e especializada: pequenos grupos. Organización e revisión dos traballos de grupo e outras cuestións de interese, na propia aula e dentro do horario da materia. 2. Virtual: individual. Asesoramento realizado a través da plataforma Tem@, do teléfono e do correo electrónico, especialmente pensada para alumnas/os non asistentes, aínda que tamén pode usarse como asesoría complementaria para asistentes. 3. Ordinaria: individuais ou en pequeno grupo, de carácter voluntario. Pódese aclarar ou asesorar cuestións académicas, profesionais ou persoais do alumnado.
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	Existen tres tipos de atención personalizada: 1. Presencial e especializada: pequenos grupos. Organización e revisión dos traballos de grupo e outras cuestións de interese, na propia aula e dentro do horario da materia. 2. Virtual: individual. Asesoramento realizado a través da plataforma Tem@, do teléfono e do correo electrónico, especialmente pensada para alumnas/os non asistentes, aínda que tamén pode usarse como asesoría complementaria para asistentes. 3. Ordinaria: individuais ou en pequeno grupo, de carácter voluntario. Pódese aclarar ou asesorar cuestións académicas, profesionais ou persoais do alumnado.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Probas de tipo test	Ao principio do curso proporáselle ao alumnado un ensino presencial cunha avaliación continua, que constará dunha proba obxectiva ao finalizar cada tema, composta por 15-20 preguntas tipo test. Este tipo de avaliación resulta moi conveniente nunha materia de carácter fundamentalmente metodolóxico como é a que nos ocupa. Iso implica unha verdadeira comprensión dos conceptos teóricos explicados, pois, por unha banda, precisa coñecer o que un termo específico denota e, por outra, traballar co mesmo nunha situación concreta. Deste xeito evítanse, concorrentemente, valoracións nesgadas positivamente como consecuencia dunha mera retención memorística.	45 Para a superación da materia é imprescindible ter realizadas todas as probas. Ata un 45 da nota final.
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	Entrega do caderno de prácticas cos casos resoltos.	45 Ata un 45 da nota final.
Outras	Asistencia y participación	10

Outros comentarios e segunda convocatoria

AVALIACIÓN DOS PROCESOS E RESULTADOS DE APRENDIZAXE. CRITERIOS DE AVALIACIÓN

En coherencia coa proposta metodolóxica presentada defendemos unha proposta holística de avaliación. Por unha banda, unha avaliación inicial ou diagnóstica ó inicio de cada unidade temática, mediante a formulación de cuestións abertas relativas ao tema específico que se vai abordar, coa finalidade de sondear os coñecementos previos que os estudantes teñen. En segundo lugar, apostaremos por unha avaliación de proceso, que nos permita facer un seguimento da aprendizaxe dos estudantes, dos progresos do grupo e, na medida que sexa posible (polo número de alumnos/as), de cada individuo. Para facer posible esta avaliación faremos uso da observación sistemática, das titorías e da análise de tarefas. E, por último, a avaliación final na que se terán en conta diferentes aspectos, valorados segundo o grado de asistencia e seguimento por parte dos estudantes, polo que nesta materia contéplanse diferentes opcións para estudantes asistentes e non asistentes.

1.- Criterios específicos de avaliación para ASISTENTES.

Considéranse alumnas/os asistentes os que asistan a un mínimo do 80% das clases teóricas e do 80% das clases prácticas. As actividades puntuadas son ás seguintes:

1. Probas tipo test (ata 4,5 puntos).

2. Probas de prácticas de execución de tarefas reais e/ou simuladas (ata 4,5 puntos). Estableceranse prazos de entrega consensuados entre o profesor e o alumno/a.

3.Â Asistencia, participación e actitude nas clases teóricas e prácticas (ata 1 punto). A avaliación da docencia de aula levarase a cabo co seguimento das actividades propostas; a avaliación da docencia de prácticas, mediante control da participación, ademais de calquera outro requisito esixido para o seu desenvolvemento.

É obrigatorio realizar todas ás actividades. Para obter unha avaliación positiva e, en consecuencia, superar a materia será preceptivo alcanzar a nota mínima de 2,25 puntos na primeira e segunda actividade, e de 0,50 puntos na terceira. O non obter estas puntuacións supón non ter alcanzado os obxectivos mínimos da materia na súa totalidade.

2.- Criterios específicos de avaliación para NON ASISTENTES.

Deben falar co profesor nas Â dúas primeiras semanas de clases. As actividades puntuadas son ás seguintes:

1.Â Proba global tipo test (ata 5 puntos). A proba será similar ás dos asistentes, e o material será o mesmo.

2.Â Proba de prácticas de execución de tarefas reais e/ou simuladas (5 puntos). Terá que ser presentada escrita e oralmente ao profesor. Estableceranse prazos de entrega consensuados entre o profesor e o alumno/a.

É obrigatorio realizar todas ás actividades. Para obter unha avaliación positiva e, en consecuencia, superar a materia será preceptivo alcanzar a nota mínima de 2,50 puntos en cada unha das actividades. O non obter estas puntuacións supón non ter alcanzado os obxectivos mínimos da materia na súa totalidade.

3.- Segunda convocatoria.

As competencias non superadas derivadas da totalidade ou de parte ddas probas/actividades obxecto de avaliación, poderán ser recuperadas na convocatoria de Xullo.

NOTA IMPORTANTE: A ficha terase que entregar nas dúas primeiras semanas de clases, deixando constancia do tipo de asistencia elixida e grupo.

Â

Bibliografía. Fontes de información

As obras que se citan a continuación constitúen as referencias bibliográficas de consulta que se consideran adecuadas para a preparación dos contidos da materia:

Â 1.- Básicas:

GARCIA FERRANDO, M. (2000): *Socioestadística*. Madrid: CIS.

GIL, J.A. (2000): *Estadística e informática (SPSS) en la investigación descriptiva eÂ inferencial*. Madrid: UNED.

HERNANDEZ, R., FERNANDEZ, C. & BAPTISTA, P. (2010): *Metodología de la Investigación*. Madrid: McGraw-Hill.

PEREZ, C. (2009): *Técnicas de análisis de datos con SPSS 15*. Madrid: Prentice Hall.

MARTIN-GUZMAN, P.; TOLEDO, I.; LOPEZ, F.J. & BELLIDO, N. (2006): *Manual de Estadística descriptiva*. Navarra: Editorial Aranzadi.

MARTIN TABERNERO, M^a. F.; FERNANDEZ, R. & SEISDEDOS, A. (1990):Â *Estadística descriptiva. Manual de prácticas para las Ciencias de la Conducta*.Â Salamanca: Universidad Pontificia.

RITCHEY, F. J. (2008): *Estadística para las Ciencias Sociales*. Madrid: McGraw-Hill.

Â 2.-Â Complementarias:

CACERES, J. (2007): *Conceptos básicos de estadística para ciencias sociales*. Madrid: Delta Publicaciones.

CUBO, S.; MARTIN, B. & RAMOS, J.L. (2011). *Métodos de Investigación y Análisis de datos en Ciencias sociales y de la salud*. Madrid: Pirámide.

ETXEBERRIA, J. & TEJEDOR, F. (2005): *Análisis estadístico de datos en educación*.Â Madrid: Muralla.

FILGUEIRA, E. (2001): *Análisis de datos con SPSSWIN*. Madrid: Alianza Editorial.

MATEO, M. J. (1992): *Estadística en investigación social: Ejercicios resueltos*.Â Madrid: Paraninfo.

MATEO, M. J. & GARCIA, M. (1993): *Estadística aplicada a las Ciencias Sociales*.Â Madrid: UNED.

PULIDO, A. (1992): *Estadística y técnicas de investigación social*. Madrid: Pirámide.

Ademais da bibliografía, básica e complementaria, ofrécese ao alumno unha listaxe de manuais a través dos cales poden profundar nesta materia.

ALCAIDE, A. (1990): *Estadística aplicada a las ciencias sociales*. Madrid: Pirámide.

ALCAIDE, A.; ARENALES, C. & RODRIGUEZ, J. (1991): *Estadística: Introducción*. Madrid: UNED.

AMON, J. (1999): *Estadística para Psicólogos. Estadística Descriptiva*. Madrid: Pirámide.

AMON, J. (1999): *Estadística para Psicólogos. Probabilidad. Estadística Inferencial*. Madrid: Pirámide.

AZORIN, F. & SANCHEZ - CRESPO, J. L. (1986): *Métodos y aplicaciones del muestreo*. Madrid: Alianza.

BISQUERRA, R. (1993): *Introducción a la estadística aplicada a la investigación educativa: Un enfoque informático con los paquetes BMDP Y SPSSX*. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias.

BISQUERRA, R. (1993): *Estadística psicopedagógica (Prácticas)*. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias.

BLALOCK, H. M. (1990): *Estadística social*. Madrid: Fondo de Cultura Económica.

BOTELLA, J.; LEON, O. G. & SAN MARTIN, R. (1993): *Análisis de datos en Psicología I*. Madrid: Pirámide.

CARRO, J. (1994): *Psicoestadística descriptiva*. Salamanca: Amarú.

CASTRO POSADA, J. A. & GALINDO, M^a. P. (2000): *Estadística multivariante. Análisis de correlaciones*. Salamanca: Amarú.

CUADRAS, C. M.; ECHEVERRÍA, B.; MATEO, J. & SANCHEZ, P. (1987): *Fundamentos de estadística. Aplicación a las ciencias humanas*. Barcelona: Promociones Publicaciones Universitarias.

DASI, C. & SELVA, J. (1995): *Análisis de datos en Psicología I*. Valencia: Albatros.

DIAZ DE RADA, V. (1999): *Técnicas de análisis de datos para investigadores sociales. Aplicaciones prácticas con SPSS para Windows*. Madrid: Rama.

DOMENECH, J. M. (1990): *Bioestadística. Métodos estadísticos para investigadores*. Barcelona: Herder.

ETXEBERRIA, J.; JOARISTI, L. & LIZASOAIN, L. (1990): *Programación y análisis estadísticos básicos con SPSS-PC (+)*. Madrid: Paraninfo.

GARCIA CORTAZA, M., ARRIBAS, J. M.; DEL VAL, C.; CAMARERO, L. & AGUINAGA, J. (1992): *Estadística aplicada a las Ciencias Sociales*. Madrid: UNED.

GLASS, G. V. & STANLEY, J. C. (1986): *Métodos estadísticos aplicados a las ciencias sociales*. Madrid: Prentice/Hall Internacional.

LOHR, S. L. (2000): *Muestreo: Diseño y análisis*. Madrid: Paraninfo.

LOPEZ, F. A. & PALACIOS, M. A. (1998): *Estadística descriptiva*. Murcia: Secretariado de Publicaciones de la Universidad de Murcia.

LEACH, CH. (1990): *Fundamentos de estadística, enfoque no paramétrico para ciencias sociales*. México: Limusa.

MACIA, M.; LUBIN, P. & RUBIO DE LEMUS, P. (1997): *Psicología Matemática II* (3 Tomos). Madrid: UNED.

MANZANO, V. & VARELA, J. (1999): *SPSS para Windows. (Sistemas informatizados para la investigación del comportamiento)*. Madrid: RaMa.

MARTIN TABERNERO, M^a. F.; FERNANDEZ, R. & SEISDEDOS, A. (1990): *Estadística inferencial. Manual de prácticas para las Ciencias de la Conducta*. Salamanca: Universidad Pontificia.

PADILLA, M.; MERINO, J.; RODRIGUEZ-MIÑÓN, P. & MORENO, E. (1997): *Psicología Matemática I. Unidades Didácticas*, Vol. I. Madrid: UNED.

PADILLA, M.; MERINO, J.; RODRIGUEZ-MIÑÓN, P. & MORENO, E. (1997): *Psicología Matemática I. Problemas resueltos*, Vol. II. Madrid: UNED.

PALMER, A. (1999): *Análisis de datos. Etapa exploratoria*. Madrid: Pirámide.

PARDO, A. & SAN MARTIN, R. (1999): *Análisis de datos en Psicología II*. Madrid: Pirámide.

- RASO, J. M.; MARTIN, J. & CLAVERO, P. (1990): *Estadística básica para Ciencias Sociales*. Barcelona: Ariel.
- RENOM, J. (1998): *Tratamiento informatizado de datos*. Barcelona: Masson.
- RODRIGUEZ OSUNA, J. (1991): *Métodos de muestreo*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.
- RODRIGUEZ OSUNA, J. (1993): *Método de muestreo: casos prácticos*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.
- RUNYON, H. (1980): *Estadística para las ciencias sociales*. México: Fondo Educativo Interamericano.
- SAN MARTIN, R. & PARDO, A. (1990): *Psicoestadística: Contrastes paramétricos y no paramétricos*. Madrid: Pirámide.
- SAN MARTIN, R.; ESPINOSA, L. & FERNANDEZ, L. (1987): *Psicoestadística: descriptiva*. Madrid: Pirámide.
- SAN MARTIN, R.; ESPINOSA, L. & FERNANDEZ, L. (1987): *Psicoestadística: Estimación y contraste*. Madrid: Pirámide.
- SANCHEZ CARRION, J. J. (1992): *Introducción al análisis de datos con SPSS/PC +*. Madrid: Alianza Universidad Textos.
- SANCHEZ CARRION, J. J. (1996): *Manual de análisis de datos*. Madrid: Alianza Universidad Textos.
- SANTESMASES, M. (1997): *DYANE. Diseño y análisis de encuestas en investigación social y de mercados*. Madrid: Pirámide.
- SARABIA, J. M. (1993): *Curso práctico de estadística*. Madrid: Editorial Civitas, S.A.
- SIEGEL, S. (1980): *Estadística no paramétrica aplicada a las ciencias de la Educación*. México: Trillas.
- SIERRA BRAVO, R. (2001): *Técnicas de investigación social. Teoría y ejercicios*. Madrid: Paraninfo.
- SIERRA BRAVO, R. (1990): *Diccionario práctico de estadística*. Madrid: Paraninfo.
- TEJEDOR, F. J. (1984): *Análisis de varianza aplicado a la investigación en Pedagogía y Psicología*. Madrid: Anaya.
- WEINBERG, S. L. & GOLDBERG, K. L. (1982): *Estadística básica para las ciencias sociales*. México: Interamericana.

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Psicoloxía: Métodos e técnicas de investigación social/O05G220V01403

Outros comentarios

Recoméndase:

1. Ler o material básico (apuntamentos) antes de asistir ás exposicións maxistras da aula.
 2. Iniciar canto antes o traballo de investigación, seguindo as titorizacións establecidas.
 3. Estudar o material básico de forma continuada, sen deixalo para a semana anterior ao exame.
 4. Facerlle ao profesor todas as preguntas/consultas que se considere necesario.
-

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Socioloxía: Socioloxía xeral				
Materia	Socioloxía: Socioloxía xeral			
Código	O05G220V01203			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	1	2c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Socioloxía, ciencia política e da administración e filosofía			
Coordinador/a	Saco Álvarez, Alberto			
Profesorado	Guerrero García, María Blanca Saco Álvarez, Alberto			
Correo-e	adasa@uvigo.es			
Web	http://webs.uvigo.es/adasa			
Descrición xeral	Socioloxía e traballo social. Autores e teorías sociolóxicas. A análise da realidade social. Problemáticas sociais e marxinação.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A27	Participar na administración e dirección de entidades de benestar social
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B8	Capacidade de xestión da información
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B14	Habilidades nas relacións interpersoais

B15 Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade

B16 Razoamento crítico

B17 Compromiso ético

B18 Aprendizaxe autónoma

B19 Adaptación a novas situacións

B20 Creatividade

B22 Iniciativa e espírito emprendedor

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Adquirir coñecementos da disciplina sociolóxica como ciencia auxiliar do traballo social.	saber	A31 B3 B16
Adquirir coñecementos das teorías sociais que deron lugar ás diferentes correntes de pensamento social.	saber	A26 B3 B16
Adquirir coñecemento dos contextos institucionais e procesos sociais nos que realiza as súas funcións o traballo social.	saber	A1 A2 A11 A19 A26 A27 B1 B3 B12 B15 B16 B17 B19
Adquirir coñecemento das principais problemáticas sociais.	saber	A1 A2 A8 A19 B1 B3 B12 B15 B16 B17 B19
Aprender a deseñar e a levar a cabo unha investigación sobre unha problemática social concreta.	saber facer	A2 A9 A15 A16 B1 B3 B4 B8 B14 B18 B20
Aprender a conseguir información bibliográfica e a elaborar apuntamentos de cada parte da materia.	saber facer	A5 A16 B1 B2 B3 B4 B8 B11 B14 B16 B18 B20 B22

Contidos	
Tema	
1.- Introducción	1.1. Obxecto e método 1.2. Importancia práctica da socioloxía 1.3. Socioloxía e traballo social
2. Teoría social clásica	2.1.- Precusores e iniciadores 2.2.- Marx 2.3.- Weber 2.4.- Durkheim 2.5.- Outros autores
3.- Teoría social contemporánea	3.1.- Funcionalismo 3.2.- Interaccionismo 3.3.- Estructuralismo 3.4.- Marxismo 3.5.- Novos enfoques
4. Cultura, individuo e interacción social	4.1. Cultura e sociedade 4.2. Socialización e ciclo vital 4.3. Interacción social e vida cotiá 4.4. Conformidade e desviación 4.5. Xénero e sexualidade
5. Estruturas de poder	5.1. Estratificación social 5.2. Etnicidade e raza 5.3. Xénero 5.4. Grupos e organizacións 5.5.- Exclusión social
6. Institucións sociais	6.1. Familia e parentesco 6.2. Sistema educativo e medios de comunicación 6.3. Relixión 6.4. Medio laboral e vida económica
7. Marxinación e problemáticas sociais	7.1. Concepto de marxinación e problema social 7.2. Exclusión e marxinación: factores, procesos e tipos

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Obradoiros	15	15	30
Seminarios	8	24	32
Sesión maxistral	22	22	44
Probas de tipo test	1	20	21
Traballos e proxectos	1	10	11
Cartafol/dossier	0	12	12

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Obradoiros	Sesións en grupo mediano para o deseño, a realización e a presentación dunha investigación sobre unha problemática social.
Seminarios	Dar directrices, en sesións quincenais, de traballo con pequenos grupos para ampliar coñecementos e elaborar apuntamentos de calidade para a materia.
Sesión maxistral	Exposición dos temas do programa fomentando o debate e a participación.

Atención personalizada

	Descrición
Obradoiros	Traballarase con cada un dos/as alumnos/as e con grupos de traballo de entre 2 e 4 membros para aclarar dúbidas e dirixir a marcha da actividade dunha maneira continuada.
Seminarios	Traballarase con cada un dos/as alumnos/as e con grupos de traballo de entre 2 e 4 membros para aclarar dúbidas e dirixir a marcha da actividade dunha maneira continuada.

Avaliación

Descrición	Cualificación
------------	---------------

Probas de tipo test	Exame tipo test de 20 preguntas con catro opcións de resposta.	0 por cen da nota para asistentes; 80 por cen da nota para non asistentes. 0,5 puntos por resposta acertada. -0,15 por resposta errónea.
Traballos e proxectos	Traballo de investigación en grupo (de 2 a 4 membros) con cinco apartados: 1. Obxecto e xustificación 2. Obxectivos 3. Metodoloxía 4. Resultados 5. Bibliografía	20 por cen da nota para todos, asistentes ou non. Ata 10 puntos; 2 puntos por cada apartado.
Cartafol/dossier	Exposición dos temas elaborados nos seminarios. Valorarase a corrección dos contidos.	80 por cen da nota para asistentes; 0 por cen para non asistentes. Ata 10 puntos.

Outros comentarios e segunda convocatoria

MODALIDADES ASISTENCIAL E NON ASISTENCIAL.

A participación regular (75% de asistencia) aos seminarios implica a posibilidade dunha avaliación continuada que suporía non ter que presentarse ao exame tipo test e conseguir desta forma o 80 % da nota final. Os/As alumnos/as non asistentes (menos do 75 % de asistencia) terán que presentar o traballo de investigación e presentarse ao exame final tipo test (80% da nota).

SEGUNDA CONVOCATORIA

No mes de xullo realizarase a recuperación das competencias non superadas en maio e gardaranse os resultados do exame e/ou do traballo de investigación.

Bibliografía. Fontes de información

Básicas

- Giddens, A. *Sociología*. Madrid: Alianza, 1994.
- Giner, S. *Diccionario de Sociología*. Madrid. Alianza, 1998.
- Ritzer, G. *Teoría sociológica clásica*. Barcelona: Mc Graw-Hill, 1991.
- Ritzer, G. *Teoría sociológica contemporánea*. Barcelona: Mc Graw-Hill, 1993.

Complementarias

- Berger, Peter L. *Introducción a la sociología*. México: Limusa, 1987.
- García Ferrando, M. *El análisis de la realidad social*. Madrid: Alianza, 1992.
- Gaviria, C. *Sociología para el Trabajo Social*. Madrid: Universitas, 1996.
- Macionis, J. y Plummer, K. *Sociología*. Madrid. Prentice Hall, 1999.
- Osborne, R. *Sociología para todos*. Barcelona: Paidós, 2005
- Rocher, G. *Introducción a la sociología general*. Barcelona: Herder, 1990.
- Saco, A. *Destripando la sociedad*. Santiago: Tórculo, 2007.

Recomendacións

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Epistemología del trabajo social				
Materia	Epistemología del trabajo social			
Código	005G220V01204			
Titulación	Grado en Trabajo Social			
Descriptores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	1	2c
Idioma	Castellano Gallego			
Departamento	Análisis e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Solar Rivera, María Mercedes			
Profesorado	Solar Rivera, María Mercedes			
Correo-e	mercedessolar@yahoo.es			
Web				
Descripción xeral	Trátase de una materia obligatoria, incluida en el módulo del título de grado denominado: El Trabajo Social, Conceptos, Modelos, Teoría y Aplicación. Dentro de este se sitúa en la materia denominada: Fundamentos del Trabajo Social. Pretende como objetivo general acercarse a construcción del Trabajo Social como disciplina y profesión.			

Competencias de titulación	
Código	
A7	Establecer relaciones profesionales al objeto de identificar la forma más adecuada de intervención
A9	Valorar las necesidades y opciones posibles para orientar una estrategia de intervención
A12	Preparar, producir, implementar y evaluar los planes de intervención con el sistema cliente y los colegas profesionales negociando el suministro de servicios que deben ser empleados y revisando la eficacia de los planes de intervención con las personas implicadas al objeto de adaptarlos a las necesidades y circunstancias cambiantes. Tomando en consideración las obligaciones éticas de la profesión relativas al sistema cliente en lo que concierne a la confianza, la proximidad, la calidez, las relaciones igualitarias, el respeto a la diversidad cultural, etc
A15	Trabajar con los comportamientos que representan un riesgo para el sistema cliente identificando y evaluando las situaciones y circunstancias que configuran dicho comportamiento y elaborando estrategias de modificación de los mismos
A21	Establecer y actuar para la resolución de situaciones de riesgo previa identificación y definición de la naturaleza del mismo
A23	Administrar y ser responsable de su propio trabajo asignando prioridades, cumpliendo con las obligaciones profesionales y evaluando la eficacia del propio programa de trabajo
A28	Investigar, analizar, evaluar y utilizar el conocimiento actual de las mejores prácticas del Trabajo Social para revisar y actualizar los propios conocimientos sobre los marcos de trabajo
A29	Trabajar dentro de estándares acordados para el ejercicio del Trabajo Social y asegurar el propio desarrollo profesional utilizando conocimientos y técnicas profesionales como medio para justificar decisiones, reflexionando críticamente sobre las mismas y utilizando la supervisión como medio para mejorar y evaluar el ejercicio profesional
A30	Gestionar conflictos, dilemas y problemas éticos complejos identificando los mismos, diseñando estrategias de superación y reflexionando sobre sus resultados
B2	Capacidad de organización y planificación
B8	Capacidad de gestión de la información
B11	Trabajo en y con equipos diversos
B17	Compromiso ético
B23	Motivación por la calidad

Competencias de materia		
Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Establecer relaciones profesionales con el fin de identificar la forma más adecuada de intervención.	saber hacer	A7 A9
Valorar las necesidades y opciones posibles para orientar una estrategia de intervención.	saber saber hacer	A9

Preparar, producir, implementar y evaluar los planes de intervención con el sistema cliente y los colegas profesionales, negociando la provisión de servicios que deben ser empleados y revisando la eficacia de los planes de intervención con las personas implicadas con el fin de adaptarlos a las necesidades y circunstancias cambiantes. Considerar los deberes éticos de la profesión relativos al sistema cliente con respecto a la confianza, la proximidad, la calidez y las relaciones.	saber saber hacer Saber estar /ser	A12 B11 B17
Trabajar con los comportamientos que representan un riesgo para el sistema cliente identificando y evaluando las situaciones y circunstancias que configuran el citado comportamiento y elaborando estrategias de modificación de los mismos.	saber hacer	A15
Establecer y actuar para la resolución de situaciones de riesgo previa identificación y definición de la naturaleza de la misma.	saber hacer	A21
Administrar y ser responsable de su propio trabajo asignando prioridades, cumpliendo con las obligaciones profesionales y evaluando la eficacia del propio programa de trabajo.	saber hacer Saber estar /ser	A23 B2
Investigar, analizar, evaluar y utilizar el conocimiento actual de las mejores prácticas del trabajo social para revisar y actualizar los propios conocimientos sobre los marcos de trabajo.	saber saber hacer	A28
Trabajar dentro de estándares acordados para el ejercicio del trabajo social y asegurar el propio desarrollo profesional utilizando conocimientos y técnicas profesionales como medio para justificar decisiones, reflexionando críticamente sobre ellas y utilizando la supervisión como medio para mejorar y evaluar el ejercicio profesional.	saber hacer Saber estar /ser	A29 B8 B23
Gestionar conflictos, dilemas y problemas éticos complejos identificándolos, diseñando estrategias de superación y reflexionando sobre sus resultados.	saber saber hacer Saber estar /ser	A9 A30 B17

Contenidos

Tema	
Conocimiento del concepto y naturaleza del trabajo social.	Dificultades para elaborar una definición unitaria de "trabajo social". El trabajo social como arte, tecnología social, profesión y disciplina científica. La construcción de la profesión y de la disciplina. Definiciones de trabajo social.
El objeto del trabajo social.	Complejidad para definir el objeto del trabajo social. Definiciones históricas sobre el objeto del trabajo social.
Funciones genéricas de los trabajadores sociales.	Funciones del profesional de trabajo social. La intervención directa e indirecta. ¿Dónde ejercen profesionalmente los trabajadores sociales?: ámbito público y privado. El trabajo social en los distintos sistemas de protección social: salud, educación, justicia, etc. El trabajo social en el ámbito privado.
Teorías procedentes de las ciencias sociales que influyen en el trabajo social.	Teorías procedentes de la psicología, de la sociología y de la filosofía y cómo han incidido en el trabajo social. Teorías "para" y "del" trabajo social: Howe, Payne, Kisnerman, etc. Relación del trabajo social con otras disciplinas científicas. La especificidad del trabajo social. Teoría, práctica profesional y sistematización.
Intruducción historica a la cuestion metodológica en el trabajo social.	Qué es el método en trabajo social. Origen y evolución histórica de los métodos tradicionales del trabajo social: caso, grupo y comunidad. El movimiento de la reconceptualización. Crítica a los métodos tradicionales. La unificación metodológica. Los modelos en trabajo social.
Introducción histórica a la ética del trabajo social: principios éticos básicos y códigos deontológicos.	Los códigos deontológicos y su significado. Valores y principios en la ética del trabajo social.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión magistral	22	16	38
Seminarios	15	15	30
Salidas de estudio/prácticas de campo	0	6	6
Tutoría en grupo	8	0	8

Trabajos tutelados	0	30	30
Pruebas de tipo test	2	20	22
Portafolio/dossier	0	16	16

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxías

	Descrición
Sesión magistral	Exposición general, por parte de las profesoras, de los contenidos sobre la materia objeto de estudio, bases teóricas y/o directrices relacionadas con la materia.
Seminarios	Actividades enfocadas al trabajo sobre un tema específico, que permiten afondar o complementar los contenidos de la materia. Se pueden emplear como complemento de las clases teóricas. Se trabajarán textos complementarios, ejercicios de integración teórico/práctica, exposición y defensa de los mismos.
Salidas de estudio/prácticas de campo	Actividades de aplicación de los conocimientos a situaciones concretas y de adquisición de habilidades básicas y procedimentales relacionadas con la materia objeto de estudio. Se desarrollan en espacios no académicos exteriores. Entre ellas se pueden citar prácticas de campo, visitas a eventos, centros de investigación, empresas, instituciones etc. de interés académico-profesional para el alumnado.
Tutoría en grupo	Seguimiento, atención y asesoramiento del alumnado para el desarrollo de actividades de la materia y del proceso de aprendizaje. Especialmente dedicadas la elaboración y evaluación de la carpeta/dossier y del trabajo tutelado.
Trabajos tutelados	El alumnado, de manera individual o en grupo, elaborará un documento sobre la temática de la materia. Se trata de una actividad autónoma del alumnado que incluye la recogida de información, lectura y manejo de bibliografía y redacción del documento final, pudiendo suponer la exposición del incluso.

Atención personalizada

	Descrición
Trabajos tutelados	Para todas y cualquiera de las modalidades metodológicas, las profesoras atenderá las dudas y las consultas de los/de las estudiantes en relación a los contenidos de la materia y/o vinculadas con sus estudios proporcionándoles orientación, asesoramiento, apoyo y motivación en el proceso de aprendizaje. Esta atención personalizada se desarrollará hacia el alumnado de forma individual y/o en pequeño grupo. Se llevará a cabo con la presencia del estudiantado en el aula en horario docente y/o en el despacho de la profesora en horario de tutorías. Podrá desarrollarse esta tutela de forma no presencial a través del correo electrónico de la docente, siempre que la consulta lo permita.
Salidas de estudio/prácticas de campo	Para todas y cualquiera de las modalidades metodológicas, las profesoras atenderá las dudas y las consultas de los/de las estudiantes en relación a los contenidos de la materia y/o vinculadas con sus estudios proporcionándoles orientación, asesoramiento, apoyo y motivación en el proceso de aprendizaje. Esta atención personalizada se desarrollará hacia el alumnado de forma individual y/o en pequeño grupo. Se llevará a cabo con la presencia del estudiantado en el aula en horario docente y/o en el despacho de la profesora en horario de tutorías. Podrá desarrollarse esta tutela de forma no presencial a través del correo electrónico de la docente, siempre que la consulta lo permita.
Tutoría en grupo	Para todas y cualquiera de las modalidades metodológicas, las profesoras atenderá las dudas y las consultas de los/de las estudiantes en relación a los contenidos de la materia y/o vinculadas con sus estudios proporcionándoles orientación, asesoramiento, apoyo y motivación en el proceso de aprendizaje. Esta atención personalizada se desarrollará hacia el alumnado de forma individual y/o en pequeño grupo. Se llevará a cabo con la presencia del estudiantado en el aula en horario docente y/o en el despacho de la profesora en horario de tutorías. Podrá desarrollarse esta tutela de forma no presencial a través del correo electrónico de la docente, siempre que la consulta lo permita.

Seminarios	Para todas y cualquiera de las modalidades metodológicas, las profesoras atenderá las dudas y las consultas de los/de las estudiantes en relación a los contenidos de la materia y/o vinculadas con sus estudios proporcionándoles orientación, asesoramiento, apoyo y motivación en el proceso de aprendizaje. Esta atención personalizada se desarrollará hacia el alumnado de forma individual y/o en pequeño grupo. Se llevará a cabo con la presencia del estudiantado en el aula en horario docente y/o en el despacho de la profesora en horario de tutorías. Podrá desarrollarse esta tutela de forma no presencial a través del correo electrónico de la docente, siempre que la consulta lo permita.
Portafolio/dossier	Para todas y cualquiera de las modalidades metodológicas, las profesoras atenderá las dudas y las consultas de los/de las estudiantes en relación a los contenidos de la materia y/o vinculadas con sus estudios proporcionándoles orientación, asesoramiento, apoyo y motivación en el proceso de aprendizaje. Esta atención personalizada se desarrollará hacia el alumnado de forma individual y/o en pequeño grupo. Se llevará a cabo con la presencia del estudiantado en el aula en horario docente y/o en el despacho de la profesora en horario de tutorías. Podrá desarrollarse esta tutela de forma no presencial a través del correo electrónico de la docente, siempre que la consulta lo permita.

Evaluación		
	Descripción	Cualificación
Trabajos tutelados	Se valorarán las presentaciones de los trabajos y las exposiciones de los ejercicios/actividades solicitados al estudiantado de manera individual y/o en grupo. Dependiendo del carácter de la actividad, las notas serán individuales o para todos igual (p. ej. la presentación de un trabajo colectivo proporcionará igual nota a todos/las los/las estudiantes que lo realizaron; la exposición de un trabajo producirá notas individuales). Deberá obtener una nota de aprobado para poder sumar al resto de los apartados de evaluación.	20
Seminarios	El alumnado para garantizar el desarrollo de la materia deberá traer realizas las tareas encomendadas para cada sesión del seminario (esquema de lecturas y/o resolución de ejercicios, así como su exposición cuando les corresponda). Deberá *obtener una nota de aprobado para poder sumar al resto de los apartados de evaluación	10
Pruebas de tipo test	Para el alumnado asistente, el examen consistirá en una prueba tipo test de 40 preguntas de respuesta única (con 4 alternativas de respuesta). Lo/a alumno/a se examinará de la parte teórica de la materia desenvuelta en las sesiones magistrales y en los seminarios. Deberá obtener una nota de aprobado para poder sumar al resto de los apartados de evaluación.	50
Portafolio/dossier	Cada estudiante, de manera individual, deberá presentar una carpeta/dossier de los ejercicios, presentaciones, exposiciones, salidas de campo etc. realizados a lo largo del cuatrimestre de manera individual y/o en grupo. En definitiva, se trata de que queden registradas en la carpeta las actividades teórico-prácticas desenvueltas por el estudiantado durante el desarrollo de la materia. La carpeta será supervisado por la profesora en las sesiones con los pequeños grupos. Deberá obtener una nota de aprobado para poder sumar al resto de los apartados de evaluación.	20

Otros comentarios e segunda convocatoria

1.-Modalidad de evaluación para estudiantes asistentes. Como puede observarse, la planificación de este proceso de enseñanza-aprendizaje se concibe como una evaluación continua y exige la presencialidad de los estudiantes en las actividades prácticas que se desarrollarán a lo largo del curso, en especial en aquellas relacionadas con la adquisición de competencias relativas al saber hacer y al saber ser (procedimentales y actitudinales). Siendo así, al estudiante se le exigirá su presencia en las actividades a lo largo del curso (verificable con listas de asistencia), sin que sea posible faltar a más de 5 clases prácticas durante el cuatrimestre del total de 22 clases prácticas distribuidas en 15 de grupo mediano y 7 de pequeño grupo. Cabe destacar que no es suficiente con “asistir” a clase, y que lo que se evalúa no es la asistencia del estudiante. Lo evaluable son los resultados del proceso de enseñanza-aprendizaje reflejados en los ejercicios y actividades bien realizados y la participación activa y pertinente en las clases prácticas que suponen, como ya se ha dicho, el 50% de la nota total de la materia (sólo hará media con la teoría a partir de un 2,5). Es fundamental que quede expresamente claro que la docente no le pedirá al estudiante explicación alguna de por qué no acude a clase y, teniendo en cuenta que la asistencia a las clases de la universidad no es obligatoria, tampoco aceptará “excusas” o “disculpas” respecto de las ausencias de éste. Si el estudiante deja de asistir a clase sea cual sea la circunstancia, tendrá que optar por la segunda modalidad de evaluación (con la única excepción de enfermedad justificada con certificado médico o fallecimiento de un familiar próximo).

2.- Modalidad de evaluación para estudiantes no asistentes. Aquellos estudiantes que opten por no asistir a las clases prácticas, o no puedan, o pretendiendo ser "estudiantes asistentes; tengan más de cinco faltas en la parte práctica de la materia (grupos medianos y pequeño grupo), tendrán que demostrar, al igual que sus compañeros/as, la adquisición de las diferentes competencias de la materia, es decir, el conocimiento de sus aspectos procedimentales y actitudinales. Esto lo harán en una única prueba o examen final el día de la convocatoria oficial. El examen en este caso supondrá el 100% de la nota del estudiante y en él se diferenciarán las preguntas de la parte teórica (50% de la nota final) de aquellas de la parte práctica que se realizarán mediante supuestos práctico (50% de la nota final), éstas notas sólo harán media, si son iguales o superiores a 2,5 en cada una de las partes.

La parte teórica de la materia se puede estudiar por completo a través de la bibliografía básica recomendada. En cuanto a la parte práctica, al estudiante se le exigirá que sepa dar respuesta a los contenidos conceptuales, actitudinales y procedimentales desarrollados a lo largo del curso y que pueda demostrar haber adquirido las competencias específicas de la materia. Esta parte puede "estudiarla" a través de textos existentes en la biblioteca, de los apuntes de clase y del asesoramiento del docente vía correo electrónico si así lo desea el estudiante.

Convocatorias siguientes. Para los estudiantes de modalidad asistencial, en caso de tener que concurrir a la segunda convocatoria, se les guardarán las notas de la parte teórica y/o práctica aprobada (siempre que superen con un 2 cada una de estas partes). Los estudiantes no asistentes tendrán que repetir nuevamente el examen completo.

No se guardarán notas de ninguna parte de la materia (teoría o práctica) para el siguiente curso académico.

Fuentes de información

BARBERO, J.M. , El Trabajo social en España, Mira Editores., 2002

CONSEJO GENERAL DE COLEGIOS OFICIALES DE DIPLOMADOS EN TRABAJO SOCIAL Y ASISTENTES SOCIALES, Código Deontológico de la Profesión de Diplomado en Trabajo Social, CGCODTS.,

FERNÁNDEZ GARCÍA, Tomás y ALEMÁN BRACHO, Carmen,, Introducción al Trabajo Social,, Alianza Editorial, 2003

GARCÍA MORIYÓN, F. , Derechos Humanos y Educación. Textos fundamentales, textos complementarios., Ediciones de la Torre., 1998

HOWE, D., , Dando sentido a la práctica. Una introducción a la teoría del Trabajo social., Editorial Maristán., 1999

MORÁN CARRILLO, J. M., Epistemología, Ciencia y Paradigma en Trabajo Social, Aconcagua, 2003

PAYNE. M. , Teorías Contemporáneas del Trabajo Social., Narcea., 1999

ROBERTIS, C., Metodología de la Intervención en Trabajo Social., Ateneo,

SALCEDO MEGALES, D., Autonomía y Bienestar. La ética del Trabajo Social., Comares. Granada, , 1998

Recomendaciones

Materias que continúan o temario

Conceptos, teorías y métodos en trabajo social/O05G220V01302

Materias que se recomienda cursar simultáneamente

Organización de los servicios sociales/O05G220V01205

Materias que se recomienda ter cursado previamente

Introducción al trabajo social/O05G220V01105

Outros comentarios

Recomendaciones para superar la materia:

- 1.-Trabajar y estudiar de manera continuada mejora notablemente la superación de la materia, ya que es una asignatura que requiere asentar y comprender de forma paulatina los contenidos.
 - 2.-Leer los temas de la sesión magistral previamente a misma, con el fin de mejorar la comprensión de la explicación general del profesorado, así como traer elaboradas las dudas al aula para poder resolverlas en función de las necesidades del alumnado.
 - 3.-Llevar el día las actividades planificadas para cada seminario.
 - 4.-No saltarse las pautas de la organización del trabajo tutelado.
 - 5.-Plantear las dudas sobre cualquier aspecto de la materia al profesorado, tanto en el aula (en relación los contenidos y ejercicios) como en las tutorías de despacho (para otros aspectos relacionados con la materia o para afondar en dudas que por cuestión de tiempo no sea posible hacerlo en el aula).
-

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Organización dos servizos sociais				
Materia	Organización dos servizos sociais			
Código	O05G220V01205			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	1	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Aguiar Fernández, Francisco Javier			
Profesorado	Aguiar Fernández, Francisco Javier			
Correo-e	francisco.aguiar@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	O sistema público de servizos sociais destinado a garantir unhas prestacións básicas ante situacións de necesidade ten unha identidade, normativa, estrutura, competencias, financiación etc. propias, e xunto con outros sistemas de protección social constitúese nun dos piares fundamentais do estado de benestar, sendo este sistema público un dos ámbitos principais de intervención do traballo social.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A27	Participar na administración e dirección de entidades de benestar social
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B1	Capacidade de análise e síntese
B3	Capacidade reflexiva
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas

B10	Toma de decisións
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia		
Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Coñecer a evolución histórica dos servizos sociais, a súa configuración actual, a estrutura, os ámbitos de actuación e as competencias.	saber	A6 A9 A31
Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, comunidades e con outros profesionais.	saber facer	A2
Traballar de forma eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e o seu tempo de duración contribuíndo igualmente a abordar de forma construtiva os posibles puntos de vista existentes.	saber	A26
Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural –e, polo tanto, a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas etc.-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz.	saber facer	A8
Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención.	saber	A9
Ser capaz de traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias.	saber saber facer	A1
Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, comunidades e con outros profesionais.	saber	A2
Ser capaz de traballar e valorar de forma conxunta con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias.	saber facer	A1
Preparar, producir, efectuar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os/as colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente con respecto á confianza, á proximidade, á afectividade, ás relacións igualitarias, á atención á diversidade cultural etc.	saber saber facer	A12
Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas en relación ás súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural –e, polo tanto, a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a exixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de plantarlle cara a unha sociedade ambientalmente sostible e de defender os valores da paz. Desenvolver as habilidades nas relacións interpersoais.	saber facer	A8 B14
Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da súa natureza.	saber saber facer	A21
Establecer e actuar para resolver situacións de risco, despois da identificación e definición da súa natureza.	saber facer	A21 B9

Demostrar capacidade de análise e síntese. Ser capaz de xestionar a información, de resolver problemas e de tomar decisións. Amosar habilidades nas relacións interpersoais. Posuír razoamento crítico, compromiso ético e sensibilidade cara a temas ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz etc.	saber saber facer Saber estar / ser	B1 B8 B9 B10 B14 B16 B17 B24
Coñecer técnicas de análise da realidade social, investigar no marco das necesidades sociais e dar resposta desde os ámbitos dos servizos sociais.	saber facer	A2 A8 A12
Coñecer e comprender a organización, a estrutura xeral, os mecanismos de actuación e as principais prestacións e programas que configuran o sistema público de servizos sociais así como as súas competencias no ámbito estatal e autonómico.	saber saber facer	A24 A27
Traballar cun equipo de carácter interdisciplinar.	Saber estar / ser	B12
Promover cambios favorables na vida dos individuos e familias a través da administración de recursos e servizos, colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a eficacia e asegurando a calidade.	saber saber facer	A3 A8
Procurar unha aprendizaxe autónoma.	Saber estar / ser	B18
Participar na xestión e dirección de entidades do benestar social.	saber saber facer	A5 A12
Ser capaz de analizar e sintetizar, de crear, de autorresponsabilizarse e de pensar de maneira reflexiva e crítica ante o traballo.	Saber estar / ser	B1 B3 B16 B17
Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián, administrar e responsabilizarse do propio traballo.	saber saber facer	A5 A9
Demostrar sensibilidade cara ás temáticas de concienciación social.	Saber estar / ser	B15 B17 B24
Deseñar, efectuar e avaliar proxectos de intervención social e apoiar as persoas para que sexan capaces de manifestar as súas necesidades, circunstancias e proceder con autonomía.	saber saber facer	A3 A18
Coñecer as funcións profesionais do/a traballador/a social na xestión dos servizos sociais e a participación nas organizacións públicas e privadas.	saber saber facer	A1 A11

Contidos

Tema	
O sistema público de servizos sociais	Marco conceptual: natureza, obxectivos e prestacións básicas.
A organización territorial e competencial do sistema público de servizos sociais	Competencias estatais, autonómicas e locais.
A rede de atención dos servizos sociais	Ámbito público. Ámbito privado. Terceiro sector.
Marco normativo xeral dos servizos sociais	Contexto internacional. Contexto europeo. Normativa estatal. Normativa autonómica. Normativa local.
O sistema de servizos sociais na comunidade autónoma galega	Organización e estrutura.
Os servizos sociais comunitarios básicos e específicos	Organización, xestión e estrutura. Funcións do T.S.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Saídas de estudo/prácticas de campo	7	1	8
Presentacións/exposicións	2	6	8
Seminarios	3	6	9
Traballos tutelados	3	9	12
Actividades introdutorias	1	1	2
Traballos de aula	6.5	6.5	13
Outros	1	3	4

Sesión maxistral	22	44	66
Probas de tipo test	2	26	28

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Saídas de estudo/prácticas de campo	Visitas a institucións prestadoras de servizos sociais.
Presentacións/exposicións	Exposición, por parte do alumnado, ante o docente e/ou un grupo de estudantes, dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio ou proxecto. Pódese levar a cabo individualmente ou en grupo.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Empregaranse como complemento das clases teóricas.
Traballos tutelados	O estudantado, de xeito individual ou en grupo, elaborará aqueles exercicios que se lle encomende relacionados coa temática da materia e coa súa aprendizaxe, será supervisado e tutelado pola profesora sobre o que se refire á procura e recollida de información, á lectura e manexo de bibliografía, á redacción, á presentación, á exposición etc.
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto, reunir información sobre o alumnado e a presentar a metodoloxía docente, a avaliación e os contidos xenéricos da materia.
Traballos de aula	O/A estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión dos docentes.
Outros	Poderanse propoñer outras actividades destinadas a manter un contacto o máis achegado posible á realidade dos servizos sociais: comentario de novas, visita de expertos, etc...
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos, bases teóricas e/ou directrices sobre a materia obxecto de estudo.

Atención personalizada

	Descrición
Traballos tutelados	A docente, de forma individual ou en pequeno grupo, atenderá as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (na aula e titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico).

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	Prácticas e traballos realizados na aula	10
Traballos tutelados	Inclúese neste epígrafe a diversidade de traballos encargados que forman parte do sistema de avaliación continuo (lectura e defensa obrigatoria dun dos libros da bibliografía básica, lectura e comentario de artigos profesionais, análise dunha organización de servizos sociais, supostos prácticos...). Valorarase cada un dos traballos solicitados e presentados polo/a estudante de xeito individual e/ou en grupo. Cómpre ter aprobada esta parte para facer media coa nota obtida na proba tipo test. Solicitarase un dossier individual no que se inclúan todas as prácticas, exercicios e traballos realizados. Considerarase parte do seguemento avaliable da parte práctica da materia a realización de probas aleatorias (resposta por escrito a preguntas; pequenos test...) tendentes a comprobar na aula a realización dos traballos e encargos solicitados. A nota da parte práctica da materia só fará media coa nota da parte teórica (exame) se é igual ou superior a 2,5.	40
Probas de tipo test	O /a alumno/alumna examínase da parte teórica da materia desenvolta nas sesións maxistras e nos seminarios. A nota obtida no exame da parte teórica será o 50% da nota total e só fará media coa nota da parte práctica se é igual ou superior a 2,5. Para o alumnado asistente, o exame constará de 40 preguntas con catro alternativas de resposta, das cales só unha é verdadeira. Cada tres respostas incorrectas invalidarase unha resposta correcta. O corte do aprobado sitúase en 20.	50

Outros comentarios e segunda convocatoria

Modalidade de avaliación para estudantes presenciais con asistencia regular.

A planificación do proceso ensinanza-aprendizaxe esixe a presenza dos/as estudantes nas actividades prácticas que se desenvolverán durante o curso, en especial naquelas relacionadas coa adquisición de competencias relativas ao saber facer e ao saber ser (procedementais e actitudinais). Subliñar que non chega con «asistir» á clase, nin que o que se avalía é a

asistencia do alumnado, senón que o avaliable son os resultados do proceso ensinanza-aprendizaxe reflectidos nos exercicios e actividades ben realizados e a participación activa e pertinente nas clases prácticas. Polo tanto esixiráselle ao estudantado a súa presenza nas actividades ao longo do curso(verificable con listaxes de asistencia) non puidendo faltar a máis de 5 clases prácticas durante o cuadrimestre (dun total de 23 clases prácticas distribuídas 16 en grupo mediano e 7 de pequeno grupo) e, así mesmo,esixiráselle a asistencia ás clases maxistras non podendo faltar máis do 20 por cento do total (dun total de 20 horas poderá faltar a 4). O profesorado non lle pedirá ao alumnado explicación ningunha de por que non acode á clase. Se o/a estudante deixa de asistir, sexa cal sexa a circunstancia, terá que optar pola segunda modalidade de avaliación.

Modalidade de avaliación para estudantes non asistentes con regularidade.

O alumnado que opte por non asistir ás clases,non poida, ou pretendendo ser estudantes asistentes teñan máis faltas das permitidas, terán que demostrar o coñecemento dos aspectos procedementais e actitudinais da materia no exame final (convocatoria oficial). Nesta modalidade, a avaliación soamente se realizará a través do exame da convocatoria oficial e suporá o 100 % da nota. A parte teórica da materia consistirá na mesma proba tipo test establecida para o alumnado asistencial (40 preguntas con catro alternativas de resposta, das cales só unha é verdadeira, no que cada tres respostas incorrectas invalidarase una correcta). En canto á parte práctica esixiráselle ao alumnado que saiba responder os contidos conceptuais, actitudinais e procedementais desenvolto ao longo do curso e que pode adquirir a través da bibliografía e a preparación dos traballos tutelados que se lle encargan ao alumnado asistencial. Neste sentido, na parte práctica poderanse incluír preguntas a desenvolver e supostos relacionados cos artigos, supostos e prácticas desenvolvidas na materia. O profesor informará e facilitará este material ao alumnado non asistencial. Convocatorias seguintes.

Os/As estudantes de ámbalas dúas modalidades, de non ter superada a materia, serán avaliados das competencias non adquiridas na convocatoria de xullo. As datas dos exames oficiais da materia serán publicados na páxina web da Facultade de ciencias da Educación de Ourense. A 1ª convocatoria, no caso de non superar a materia, non consta no expediente académico. A cualificación faise efectiva en xullo.Non se gardarán notas de ningunha parte da materia para o seguinte curso académico.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía básica

- Alemán Bracho, C., Fernández, T. (2004). Introducción a los Servicios Sociales. UNED: Madrid.
- Santos Martí, J. (2012). El cuarto pilar. Un nuevo relato para los servicios sociales. CGTS - Paraninfo: Madrid.
- Vercouttes, J. (2011). Servicios Sociales: organización y planificación. Diego Marín: Murcia. Bibliografía complementaria
- Alemán Brancho, M.C. (1991). El sistema público de servicios sociales en España. Impresur: Granada. Alonso Seco, J.M. y Gonzalo González B.(1997) . La Asistencia Social y los Servicios Sociales en España. PublicaB.O.E.Estudios Jurídicos. Serie Derecho Público: Madrid. Bueno Abad J.R. (1988). Servicios Sociales, Planificación y Organización. Ed. Mestral: Valencia.
- Casado, D. (1994): Introducción a los Servicios Sociales. Ed.Popular (5ª ed.): Madrid. Doyal, Len y Gough, Ian, (1994). Teoría de las necesidades humanas. Icara, col. Economía Crítica: Barcelona. Fantova Azcoaga, F. (2005). Manual para la gestión de la intervención social. Editorial CCs: Madrid. García Herrero, G. (1998). Los Centros de Servicios Sociales. Siglo XXI, Madrid.
- García Herrero, G. y Ramírez Navarro, J.M.(1993). Los nuevos Servicios Sociales: síntesis de conceptos y evolución . Ed. Certeza.Zaragoza. Gutiérrez Resa, A. y Garcés Ferrer, J. (2000). Los servicios sociales en las comunidades y ciudades autónomas. Ed. Tirant lo Blanch: Valencia. Navarro S. (2004). Redes Sociales y construcción comunitaria.Editorial CCS: Madrid. Ochando Claramunt, C. (1999). El Estado de Bienestar, objetivos, modelos y teorías explicativas. Ariel, Barcelona.
- Velarde Fuertes, J. y Cercas Alonso, A.(1999): El estado del bienestar. ACENTO Editorial, Madrid. Valle Gutiérrez, A. (1988). El Modelo de los Servicios Sociales en el Estado de las Autonomías. Siglo XXI, Madrid. LEXISLACIÓN Lei 13/2008 de 3 de Decembro, de Servizos Sociais de Galicia. Decreto 99/2012 de 16 de Marzo polo que se regulan os servizos sociais comunitarios e o seu financiamento (Doga nº63 de

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Servizos sociais especializados I/O05G220V01304
Servizos sociais especializados II/O05G220V01406

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Epistemoloxía do traballo social/O05G220V01204

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Outros comentarios

DATOS IDENTIFICATIVOS**Psicoloxía: Desenvolvemento humano no ciclo vital**

Materia	Psicoloxía: Desenvolvemento humano no ciclo vital			
Código	O05G220V01301			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	2	1c
Idioma	Castelán			
Departamento	Psicoloxía evolutiva e comunicación			
Coordinador/a	Sepúlveda Gradín, Juan Vicente			
Profesorado	Sepúlveda Gradín, Juan Vicente			
Correo-e	sepulveda@edu.xunta.es			
Web				
Descrición xeral				

Competencias de titulación

Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B1	Capacidade de análise e síntese
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B16	Razoamento crítico
B18	Aprendizaxe autónoma
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B23	Motivación pola calidade

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1.Conocer las principales teorías y modelos del desarrollo.	saber saber facer	A9 A12 B1 B10 B16
2. Favorecer la utilización de recursos e instrumentos proporcionados por las disciplinas psicológicas para su aplicación.	saber saber facer	A8 A12 B16 B18

3. Fomentar hábitos de trabajo que permitan el desarrollo de un sistema personal de trabajo autónomo.	saber saber hacer	A5 A6 B11 B18
4. Desarrollar una actitud de cooperación, respeto, tolerancia y compromiso tanto en su trabajo como alumno/a como en su conducta profesional posterior.	Saber estar / ser	A1 A5 A31 B14
5. Desarrollar una actitud favorable hacia la formación permanente.	Saber estar / ser	B22 B23

Contidos

Tema	
1. Concepto de desenvolvemento.	Modelos teóricos do desenvolvemento. Teorías sobre o desenvolvemento. O papel da herencia, o medio e os períodos críticos
2. Desenvolvemento físico e motor.	Factores que afectan ó desenvolvemento do feto. Primeiras conductas do recém nado. Bases do desenvolvemento psicomotor. Desenvolvemento psicomotor
3. Desenvolvemento cognitivo, intelectual, social e da personalidade; propostas para a súa promoción.	Desenvolvemento cognitivo Desenvolvemento sensorial, atencional e da percepción. A memoria e a utilización de estratexias. A linguaxe. Desenvolvemento da intelixencia Período sensoriomotor. Preoperatorio. Operacional concreto. Operacional formal. Desenvolvemento da personalidade O apego. Factores da personalidade. A adopción do sexo. O desenvolvemento moral. As relacións sociáis. O coñecemento do mundo social. Contextos de interacción social. O xogo
4. A adolescencia, a idade adulta e a terceira idade: estudio de ditas etapas e desenvolvemento positivo nas mesmas.	A adolescencia. Cambios biolóxicos e psicolóxicos. Adolescencia idade de conflitos. Principais problemas adolescentes. Adaptación social. A conducta sexual. A idade adulta. A personalidade. Desenvolvemento intelectual. Familia e traballo. A paternidade. A terceira idade. Mitos sobre o envellecer. Cambios físicos. Personalidade e concepto do "eu". A xubilación. A morte.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	22	20	42
Obradoiros	15	20	35
Traballos de aula	8	13	21
Probas de resposta curta	2	50	52

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Obradoiros	Actividades enfocadas á adquisición de coñecementos e habilidades manipulativas e instrumentais sobre unha temática concreta, con asistencia específica por parte do profesor ás actividades individuais e/ou en grupo que desenvolven os estudantes.
Traballos de aula	Actividades de análise e reflexión sobre cuestións relevantes do desenvolvemento humano.

Atención personalizada

Descrición	
Obradoiros	Os traballos se supervisarán durante as horas de grupos pequenos e nas horas de tutoría.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Obradoiros	Nas sesións de grupos medianos se elaborará o guión para a realización das prácticas sobre os distintos contidos da asignatura. Asistencia obligatoria ó 80% das sesións e entrega dos informes das prácticas propostas por o profesor. A principio de curso entregárase o temario e o calendario das prácticas.	40
Traballos de aula	Os alumnos entregarán informes escritos sobre as actividades realizadas nos pequenos grupos.	10
Probas de resposta curta	O exame consistirá en responder por escrito a unha serie de preguntas (entre quince e vinte) 50 sobre os contidos impartidos tanto nas sesións maxistras como nos medianos e pequenos grupos.	

Outros comentarios e segunda convocatoria

Tanto para asistentes como para non asistentes: Para aprobar a asignatura é preciso acadar o 50% da puntuación en cada unha das partes avaliadas.

Criterios de avaliación para NON asistentes: Os alumnos para ser considerados non asistentes o comunicarán por escrito ao profesor durante o mes de setembro; de non ser así serán considerados asistentes.

Exame: Ata o 50% da nota final. Tipo de exame igual ao dos asistentes.

Informes da asignatura: Ata o 50% da nota final. Presentarán un informe escrito por cada unha das prácticas. As instrucións e o seguimento serán realizados nas horas de tutoría. A non asistencia suporá o suspenso nesa parte. Ditos informes serán defendidos oralmente por el alumno, ao final do curso, no día e hora que o profesor señale.

Convocatoria extraordinaria: As partes da avaliación superadas na convocatoria ordinaria manteranse na segunda convocatoria do mesmo curso.

<http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

Bibliografía. Fontes de información

Básica

Palacios, J, Marchesi, A. e Coll, C. (comps.) (1999). *Desarrollo psicológico y educación: Vol. I. Psicología Evolutiva* (2ª ed.). Madrid: Alianza Editorial.

García Madruga, J.A. e Pardo, P. (1997). *Psicología Evolutiva*, Vol. 2. Madrid: UNED.

Â Santrock, J. (2006). *Psicología del desarrollo* (10 ed.). Madrid: McGraw-Hill.

Â

Complementaria

Berger, K.S. e Thompson, R.A. (1997). *Psicología del desarrollo: Infancia y Adolescencia*. Madrid: Editorial Médica Panamericana.

Córdoba, A.I., Descals, A. y Gil, M. (Coord.). *Psicología del desarrollo en la edad escolar*. Madrid: Pirámide.

Corral, A. Gutiérrez, F. e Herranz, P. (comp.) (1997). *Psicología Evolutiva*, Vol. 1. Madrid: UNED.

Craig, G.J. (1997). *Desarrollo Psicológico* (7ª ed.). México: Prentice-Hall Hispanoamericana.

Delval, J. (1994). *El desarrollo humano*. Madrid: Siglo XXI.

García Madruga, J. A. (1991). *Desarrollo y conocimiento*. Madrid: Siglo XXI de España Editores.

González, A.M., Fuentes, M.J., de la Morena, M.L. e Barajas, C. (1995). *Psicología del desarrollo: teoría y prácticas*. Málaga: Aljibe.

Hoffman, L., Paris, S. e Hall, E. (1995). *Psicología del desarrollo hoy (Vol. 1 y 2)*. Madrid: McGraw-Hill.

Papalia, D. e Olds, S.W. (1997). *Desarrollo humano*. Bogotá: McGraw-Hill Interamericana.

Pérez, M. (1995). *Nuevas perspectivas en psicología del desarrollo*. Madrid: Alianza.

Rice, F.P. (1997). *Desarrollo Humano. Estudio del Ciclo Vital*. México: Prentice-Hall.

Secadas, F. (1992). *Procesos evolutivos y escala observacional del desarrollo*. Madrid: TEA.

BásicaPalacios, J, Marchesi, A. e Coll, C. (comps.) (1999). *Desarrollo psicológico y educación: Vol. I. Psicología Evolutiva* (2ª ed.). Madrid: Alianza Editorial.

García Madruga, J.A. e Pardo, P. (1997). *Psicología Evolutiva*, Vol. 2. Madrid: UNED.

Santrock, J. (2006). *Psicología del desarrollo* (10 ed.). Madrid: McGraw-Hill.

Recomendaciones

Materias que se recomienda ter cursado previamente

Psicología: Psicología básica/O05G220V01103

Psicología: Métodos e técnicas de investigación social/O05G220V01403

Otros comentarios

A asistencia a clase facilita en gran medida a superación da asignatura.

DATOS IDENTIFICATIVOS**Conceptos, teorías e métodos en traballo social**

Materia	Conceptos, teorías e métodos en traballo social			
Código	O05G220V01302			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Méndez Fernández, Ana Belén			
Profesorado	Méndez Fernández, Ana Belén			
Correo-e	anabel@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Trátase dunha asignatura de carácter obrigatorio, incluída no módulo do título de grao denominado: OTraballo Social, conceptos, métodos, teoría e aplicación. Dentro deste sitúase na materia denominada: Métodos, modelos e técnicas de Traballo Social. Ten por obxectivo principal que o alumnado se achegue a intervención profesional do Traballo Social, coñecendo e analizando o seu concepto tanto clásico como dende unha perspectiva crítica. Para operar de forma científica na profesión de Traballo Social é imprescindible que o alumnado coñeza, manexe e analice as diferentes perspectivas teórico metodolóxicas da disciplina para garantir unha adecuada intervención. Sin olvidar que calquera perspectiva empregada debe estar en consonancia co respecto os Dereitos Humanos.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a existencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)

A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A23	Administrar e ser responsable do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B21	Liderado
B23	Motivación pola calidade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1.-Coñecer e comprender os conceptos básicos da intervención profesional tanto intrínsecos como extrínsecos, así como a dimensión ideolóxica implícita na intervención e a metodoloxía profesional.	saber	A6 A9 A11 A29 B1 B3 B8 B15 B16 B18 B23
3.-Coñecer e comprender criticamente as diferentes perspectivas teóricas e metodolóxicas en Traballo Social e a súa repercusión na práctica profesional.	saber saber facer	A6 A8 A9 A11 A12 A19 A28 A29 B1 B2 B3 B9 B15 B16 B24

2.-Ser capaz de analizar a natureza das relacións entre profesionais, usuarios e as potencialidades e dificultades que as marcan, tendo en conta aspectos relativos ao xénero, a clase e a diversidade cultural e as súas implicacións metodolóxicas	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A8 A9 A12 A14 A28 B3 B14 B17 B19 B21 B24
10.-Coñecer e ser capaz de aplicar as diferentes fases do proceso metodolóxico da intervención profesional e a súa interrelación coa teoría, obxeto e fines do Traballo Social.	saber saber facer	A1 A2 A9 A11 A15 B1 B2 B3 B8 B16 B18 B23
4.-Ser capaz de identificar as situacións de risco e crise e priorizar a toma de decisións na aplicación do proceso metodolóxico.	saber saber facer	A2 A9 A11 A21 B1 B2 B3 B8 B9 B10
5.-Coñecer os modos de implicar aos usuarios/as dos servizos de Traballo Social para incrementar os seus recursos, a súa capacidade e o seu poder para influir nos factores que afectan a súa vida e na súa toma de decisións.	saber saber facer Saber estar / ser	A3 A8 A12 A14 A19 A29 B1 B3 B15 B16 B17 B21 B24
6.-Ser capaz de analizar e valorar as consecuencias das distintas tomas de decisións no momento de seleccionar e aplicar as diversas opcións metodolóxicas.	saber saber facer Saber estar / ser	A4 A6 A9 A11 A23 B1 B2 B3 B8 B9 B10 B16 B17

7.-Adquirir habilidades básicas para coñecer, comprender e aplicar unha terminoloxía axeitada as diferentes perspectivas teórico-metodolóxicas.	saber saber facer	A6 A28 A29 B1 B2 B3 B8 B16 B23
8.-Adquirir habilidades básicas para analizar, contextualizar e avaliar críticamente os textos e documentos científicos relacionados coa teoría e metodoloxía da intervención profesional.	saber saber facer	A28 B1 B2 B3 B8 B18
9.-Adquirir habilidades básicas para aplicar a autocrítica en ideas, comportamentos e habilidades personales/sociais para evitar a interferencia nas aplicacións metodolóxicas.	saber saber facer Saber estar / ser	A5 A6 B3 B14 B16 B17 B23 B24

Contidos

Tema		
1.-Conceptos, características e contextos da intervención profesional en Traballo Social. Implicación de los usuarios de los servicios de Trabajo Social. Participación, potenciación, defensa y acompañamiento.	Non hai.	
2.-Método e metodoloxía en Traballo Social: Definicións e conceptos.	Non hai.	
3.-Análise do método: relacións teoría/método, obxecto, fins e opcións metodolóxicas.	Non hai.	
4.-Aproximación ás diferentes perspectivas teóricas e metodolóxicas na intervención profesional.	No hai.	
5.-O proceso metodolóxico en Traballo Social. Estudio detallado e aplicacións dos compoñentes básicos. A utilización dos recursos sociais na intervención profesional. Os recursos sociais como medio e no como fin.	No hai.	

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	30	30	60
Seminarios	22.5	20	42.5
Traballos tutelados	0	30	30
Probas de tipo test	2	14	16
Outras	0.5	1	1.5

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición xeral por parte da profesora dos contidos da materia. A fin de garantir e mellorar o proceso de ensinanza-aprendizaxe o alumnado deberá leer previamente os contidos que se desenolverán en cada sesión e elaborará un documento coas dúbidas surxidas durante a lectura dos mesmos, promovendo así sesións interactivas e que respondan as necesidades concretas do alumnado.

Seminarios	Empregaránse como complemento das sesións maxistrais. Consistirán en lectura previa de textos e documentos para ser debatidos e expostos nas sesións. Así como análise e resolución de exercicios prácticos que garanticen a integración teórico-práctica da asignatura. Si se considera oportuno para o desenvolvemento dalgunha cuestión concreta traerense expertos a aula.
Traballos tutelados	O alumnado deberá leer, analizar, comprender, e extraer conclusións dun libro (ou conxunto equivalente de artigos) relacionado coas competencias e contidos da materia, así como manexo de bibliografía complementaria relacionada. Esta actividade terá carácter autónomo e será grupal. Ten como obxectivo principal a familiarización coa literatura profesional, a aprendizaxe colaborativa en grupos, búsqueda de información en bases de datos, presentación por escrito e capacidade de argumentación e defensa de carácter académico-científico.

Atención personalizada

	Descrición
Seminarios	A atención personalizada será de tres tipos: 1.-Na aula, durante as sesións dos seminarios para complementar a comprensión das clases maxistrais e o traballo tutelado. 2.-No despacho do profesor, no horario de tutorías. Dirixidas a calquera cuestión da materia, así como para dúbidas relacionadas coas sesións maxistrais e as actividades do seminario. 3.-A través do correo electrónico, sempre e cando a consulta o permita.
Traballos tutelados	A atención personalizada será de tres tipos: 1.-Na aula, durante as sesións dos seminarios para complementar a comprensión das clases maxistrais e o traballo tutelado. 2.-No despacho do profesor, no horario de tutorías. Dirixidas a calquera cuestión da materia, así como para dúbidas relacionadas coas sesións maxistrais e as actividades do seminario. 3.-A través do correo electrónico, sempre e cando a consulta o permita.
Outras	A atención personalizada será de tres tipos: 1.-Na aula, durante as sesións dos seminarios para complementar a comprensión das clases maxistrais e o traballo tutelado. 2.-No despacho do profesor, no horario de tutorías. Dirixidas a calquera cuestión da materia, así como para dúbidas relacionadas coas sesións maxistrais e as actividades do seminario. 3.-A través do correo electrónico, sempre e cando a consulta o permita.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Seminarios	O alumnado para garantir o desenvolvemento da materia deberá traer realizadas as tarefas encomendadas para cada sesión do seminario (esquema das lecturas e/ou resolución de exercicios así como a súa exposición cando lles corresponda). Só poderá ser avaliado positivamente neste apartado si cumpre coas tarefas solicitadas de forma correcta (en tempo e forma).	10 máximo
Traballos tutelados	Nas sesións dos grupos medios, asesorarase, orientarase e realizaranse tarefas en relación a un traballo relacionado coa temática da materia, proposto pola profesora. Estas tarefas son de obrigado cumprimento, en presentación en tempo e forma para ser avaliado positivamente. Terá carácter grupal e presentarase por escrito con formato de traballo académico.	30 máximo
Probas de tipo test	Proba tipo test de resposta única. Constará de 20 ou 40 preguntas baixo o sistema de acertos-erros. Cada erro descontará 0'25. O número de preguntas netas para aprobar serán 13 ou 26. Versará sobre os contidos da materia desenvolvidos nas sesións maxistrais e nos seminarios. No examen parcial liberatorio constará de 20 ou 40 preguntas tipo test de resposta única. O número de respostas netas para aprobar será de 13 ou 26 (acertos-erros).	40 máximo
Outras	Defensa do traballo tutelado. A hora e día para cada grupo será marcada pola profesora e discriminará individualmente a nota do traballo tutelado. Só se procederá a defensa si o traballo tutelado entregado por escrito está aprobado.	20

Outros comentarios e segunda convocatoria

Para poder superar a materia deberán aprobarse previamente e de forma independente cada unha das probas previstas no apartado de avaliación. En todo caso, o alumnado non poderá ser avaliado se non presenta en tempo e forma en tarefas encomendadas para os seminarios e o traballo tutelado.

Advírtese o alumnado que non se gardará ningunha nota para o curso seguinte, este aspecto rixe tanto para o alumnado asistencial como non asistencial.

SISTEMAS DE AVALIACIÓN

1.-ALUMNADO ASISTENCIAL: será considerado como tal aquel que teña unha asistencia mínima do 80% ás sesións

maxistrais e un 80% aos seminarios. En caso de non cumprir con este requisito serán avaliados como alumnado non asistencial. O alumnado asistencial terá un examen parcial, con carácter liberatorio, previo a convocatoria oficial, de toda ou parte da materia. As modalidades así como a puntuación é a que está establecida nas metodoloxías de avaliación.

Lembrar que só se poderá aprobar a materia, cando se obteña un aprobado en cada unha das metodoloxías de forma independente.

2.-ALUMNADO NON ASISTENCIAL: aquel alumnado que non cumpra os requisitos mínimos de asistencia ás clases (maxistral e

seminarios). Este alumnado será avaliado nunha proba final global e única que consistirá en (cada unha das partes deberá estar aprobada por independente para poder superar a asignatura):

a.-Examen final na convocatoria oficial tipo test (igual formato e sistema de corrección que para os

asistentes). Este examen versará sobre os contidos teóricos das sesións maxistrais e seminarios. Puntuará un 40%

b.-Entrega dun dossier que recolla os traballos realizados polo alumnado asistencial para as tarefas dos seminarios e dos contidos relacionados co traballo tutelado (previamente a súa entrega deberá estar supervisado, con carácter obrigatorio, pola profesora). Puntuará un 10%

c.-Pregunta de desenvolvemento: versará sobre os aspectos e materiais relacionados co traballo tutelado, levarase a cabo sempre que se teña superado a primeira parte do examen tipo test. (avalía as competencias obtidas polo alumnado asistencial no traballo tutelado). Puntuará un 30%

d.-Defensa oral (será convocado pola profesora en hora e día) dos contidos desenvolvidos no apartado c. Puntuará un 20%

ADVERTENCIA: O seguimento continua das actividades de aula, realizarase a través da Plataforma Faitic, polo tanto todo o alumnado matriculado (tanto asistencial como non asistencial) debe estar inscrito en dita plataforma desde o inicio de curso.

SEGUNDA CONVOCATORIA

Na convocatoria de xullo serán avaliadas só aquelas probas e competencias que non se superaran na convocatoria anterior.

As datas de exame pódense consultar no Taboleiro de anuncios da Facultade de Ciencias de Educación ou na páxina Web da Facultade no seguinte enlace: <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

Â

Bibliografía. Fontes de información

Varios, Revista de Servicios Sociales y Política Social, números 57 e 58, 2000

BIBLIOGRAFÍA BÁSICA:

-De Robertis, C. (1988): *Metodología de la intervención en trabajo social* (Trad. R. Aragón). Buenos Aires, El Ateneo (Original en francés, 1981).

-Matus Sepúlveda, T. (2002): *Propuestas contemporáneas en Trabajo Social: hacia una intervención polifónica*. Buenos Aires, Espacio.

-Morán Carrillo, J. M. (2004): *Intervención metodológica en trabajo social: estrategias de intervención y contexto en trabajo social*. Zaragoza, Certeza.

-Payne, M. (1995): *Teorías contemporáneas del Trabajo Social. Una introducción crítica* (Trad. José Real). Barcelona, Paidós (Original en inglés, 1991).

-Quezada Benegas, M. y cols. (2001): *Perspectivas Metodológicas en Trabajo Social*. Buenos Aires, Espacio.

-Vélez Restrepo, O.L. (2003): *Reconfigurando el Trabajo Social. Perspectivas y tendencias contemporáneas*. Buenos Aires, Espacio.

BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA:

- Acebo Urrechú, A. (1992): *Trabajo social en los servicios sociales comunitarios*. Madrid, Consejo General de Colegios Oficiales de Diplomados en Trabajo Social y Asistentes Social-Siglo XXI.
- Aguilar Idáñez, M. J. (2013): *Trabajo social: concepto y metodología*. Madrid, Paraninfo.
- Aguilar Idáñez, M.J. y Ander-Egg, E. (1995): *Diagnóstico social: conceptos y metodología*. Buenos Aires, Lumen.
- Ander-Egg, E. (1994): *Metodología del trabajo social*. Barcelona, El Ateneo.
- Blanco Roca, M.L. (2001): Trabajo Social, eficacia institucional y desarrollo afectivo. *Revista de Servicios Sociales y Política Social*, 54, 109-121.
- Brezmes Nieto, M. (2001): *La intervención en el Trabajo Social: una introducción a la práctica profesional*. Salamanca, Espérides.
- Chambon, D. S. et al (2001): *Foucault y el Trabajo Social*. Granada, Maristán.
- De la Red Vega, N. (2000): La metodología en Trabajo Social desde el marco de las ciencias sociales. *Cuadernos Andaluces de Bienestar Social*, 8, 9-32.
- De la Rosa Gimeno, P. (2000): Análisis e interpretación diagnóstica. En Martínez, M.J. (Coord.) *Para el Trabajo Social. Aportaciones teóricas y prácticas*. Granada, Maristán.
- De Robertis, C. (2003): *Fundamentos del Trabajo Social: ética y metodología*. Valencia, Nau Llibres.
- De Robertis, C. y Pascal, H. (1994): *La intervención colectiva en trabajo social. La acción con grupos y comunidades* (Trad. C. Tello). Buenos Aires, El Ateneo (Original en francés, 1987).
- Healy, K. (2001): *Trabajo Social. Perspectivas contemporáneas*. Madrid, Morata.
- Howe, D. (1999): *Dando sentido a la práctica. Una introducción a la Teoría del Trabajo Social*. Granada, Maristán.
- Karsz, S. (2007): *Problematizar el trabajo social. Definición, figuras, clínica*. Barcelona, Gedisa.
- Kisnerman, N. (1998): *Pensar el Trabajo Social: una introducción desde el construccionismo*. Buenos Aires, Lumen-Humanitas.
- Morán Carrillo, J. M. (2003): *Epistemología, ciencia y paradigma en Trabajo Social*. Sevilla, Aconcagua.
- Navarro Pedreño, S. (2004): *Redes sociales y construcción comunitaria. Creando (con)textos para una acción ecológica*. Madrid, CCS.
- Olza Zubiri, M. y Hernández Aristu, J. (2002): *Trabajo Social: cuestiones sobre el qué y el cómo*. Zaragoza, Certeza.
- Paula Faleiros, V. (2003): *Estrategias de empowerment en trabajo social*. Buenos Aires, Lumen Humanitas.

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Ética e traballo social/O05G220V01502
 Proceso de planificación en traballo social/O05G220V01504
 Traballo social grupal e comunitario/O05G220V01604
 Traballo social individual e familiar/O05G220V01505

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Psicoloxía: Métodos e técnicas de investigación social/O05G220V01403
 Psicoloxía: Psicoloxía social/O05G220V01303

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Antropoloxía: Antropoloxía social e cultural/O05G220V01101
 Epistemoloxía do traballo social/O05G220V01204
 Introducción ao traballo social/O05G220V01105
 Psicoloxía: Psicoloxía básica/O05G220V01103
 Socioloxía: Socioloxía xeral/O05G220V01203

Outros comentarios

1.-Traballar e estudar de xeito continuado mellora notablemente a superación da materia, xa que é unha materia que

requiere asentar de forma continúa os contidos.

2.-Leer os temas da sesión maxistral previamente a mesma, co fin de mellorar a comprensión da explicación xeral da profesora, así como traer elaboradas as dudas a aula para poder resolvelas en función das necesidades do alumnado.

3.-Levar o día as actividades planificadas para cada seminario.

4.-Non saltarse as pautas de organización para o traballo tutelado.

5.-Plantexar todas as dúbidas sobre calquer aspecto da materia a profesora, tanto na aula (en relación os contidos e exercicios) como nas titorías de despacho (para outros aspectos relacionados coa materia ou para afondar en dúbidas que por cuestión de tempo non sexa posible facelo na aula). A utilización das titorías ten un carácter fundamental (tanto para alumnado asistencial como non asistencial) coa fin de facilitar o desenvolvemento e superación da materia.

6.-Para o alumnado non asistencial recoméndase iniciar unha titorización desde o inicio da materia, cara os aspectos teóricos e fundamentalmente para desenvolver adecuadamente a parte da proba final que equivale o traballo tutelado do alumnado asistencial.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Psicoloxía: Psicoloxía social				
Materia	Psicoloxía: Psicoloxía social			
Código	O05G220V01303			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	2	1c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Fernández González, Ángel			
Profesorado	de Jesús Rodríguez, María Elena Fernández González, Ángel			
Correo-e	afdez@uvigo.es			
Web	http://http://webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php			
Descrición xeral	A Psicoloxía Social forma parte do plan formativo da titulación de Traballo Social como unha materia de carácter fundamental ou básica de cara á comprensión do comportamento humano e á intervención no mesmo. A materia de Psicoloxía Social ofrece contribucións relevantes a nivel teórico, metodolóxico, así como práctico de cara ao curriculum formativo en Traballo Social, na medida en que trata temas que teñen que ver cos procesos psicosociais básicos que subxacen ao comportamento social (as bases nas que se asenta ese comportamento, a percepción de persoas e coñecemento social, relacións sociais, comunicación, comportamento prosocial e agresivo, etc.), as actitudes, e os grupos. Deste xeito adecúase ao perfil da titulación e aporta coñecementos útiles para os e as profesionais que traballen no ámbito do Traballo Social na medida en que teñen que estar capacitados para realizar intervencións en contextos sociais e institucionais (nos que viven individuos, grupos, familias, organizacións e comunidades); participar na formulación e avaliación de políticas, servizos e iniciativas sociais; contribuír á cidadanía activa mediante o empowerment e a garantía dos dereitos humanos e sociais, e, traballar na prevención dos problemas sociais.			

Competencias de titulación	
Código	
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a existencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (existencia de maiores redes)
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinalización historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)
A17	Utilizar a mediación como estratexia de intervención destinada á resolución alternativa de conflitos
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade

B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B20	Creatividade
B21	Liderado

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Coñecer e aplicar os coñecementos sobre procesos de interacción e influencia social co fin traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias	saber saber facer Saber estar / ser	A3 B1 B2 B3 B8 B11 B16
Coñecer e aplicar coñecementos sobre procesos psicosociais básicos que capaciten para interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas acerca das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz	saber saber facer Saber estar / ser	A8 B1 B3 B4 B9 B10 B16
Ser competentes na análise e cambio de actitudes co fin de poder interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida	saber saber facer Saber estar / ser	A11 B1 B3 B4 B9 B14 B17 B18 B20
Ser capaces de promover o crecemento, desenvolvemento, así como a autosuficiencia das persoas e resolución de conflitos interpersoais aproveitando os coñecementos sobre dinámica de grupos, influencia social e actitudes.	saber saber facer Saber estar / ser	A14 A17 B9 B14 B17
Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver, apoiándose na súa formación sobre grupos, actitudes e influencia social	saber saber facer Saber estar / ser	A13 B2 B3 B6 B9 B10 B20 B21

Contidos

Tema	
I. Introducción	Psicoloxía Social e Traballo Social. O enfoque psicosocial como ponte entre o enfoque psicolóxico e o sociolóxico.
II. Procesos psicosociais básicos	A socialización e aprendizaxe social. O coñecemento social das persoas: percepción social, cognición social e procesos de atribución. A comunicación: comunicación verbal e non verbal. Niveis de comunicación.
III. Relacións interpersoais (I)	Relacións interpersoais e procesos de atracción: afiliación, atracción interpersonal. Comportamiento altruista
IV. Relacións interpersoais (II)	Relaciones interpersoais e procesos de rechazo: estereotipos, prexuízos e discriminación. A agresión.
V. Actitudes e influencia social	Actitudes: estrutura, formación, medición. Cambio de actitudes. Procesos de influencia social: maioritaria e minoritaria .

Planificación docente			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	1	0	1
Sesión maxistral	22	38	60
Traballos de aula	22	7	29
Traballos tutelados	1	30	31
Presentacións/exposicións	2	8	10
Informes/memorias de prácticas	0	8	8
Probas de resposta curta	1	0	1
Probas de tipo test	1	0	1
Cartafol/dossier	0	9	9

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a presentar a materia e o plan de traballo individual e grupal.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos básicos da materia.
Traballos de aula	Prácticas guiadas nas que se aborda un tema monográfico, que serven para ampliar e profundizar nos contidos tratados nas sesións maxistras e den orientacións de cara o mundo profesionalizante.
Traballos tutelados	Traballos e proxectos que fai o alumnado de maneira autónoma fora da aula, tras a conseguinte planificación co profesor e baixo a supervisión deste.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun traballo relacionado cos contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo. Supón o complemento final do traballo autónomo.

Atención personalizada	
	Descrición
Traballos tutelados	Tempo reservado polo docente para atender e resolver as dúbidas do alumnado tanto en grupo reducido na aula como no despacho ou gabinete, atendendo ás necesidades específicas de cada alumno/a. Ademais da atención personalizada na aula e no despacho, tamén se manterá contacto persoalizado a través de internet, tanto por correo electrónico como a través da plataforma TEMA de ensino virtual, onde crearemos cartafóis grupais e individuais nas que faremos un seguimento do traballo realizado polo alumnado ao longo do tempo.
Presentacións/exposicións	Tempo reservado polo docente para atender e resolver as dúbidas do alumnado tanto en grupo reducido na aula como no despacho ou gabinete, atendendo ás necesidades específicas de cada alumno/a. Ademais da atención personalizada na aula e no despacho, tamén se manterá contacto persoalizado a través de internet, tanto por correo electrónico como a través da plataforma TEMA de ensino virtual, onde crearemos cartafóis grupais e individuais nas que faremos un seguimento do traballo realizado polo alumnado ao longo do tempo.
Informes/memorias de prácticas	Tempo reservado polo docente para atender e resolver as dúbidas do alumnado tanto en grupo reducido na aula como no despacho ou gabinete, atendendo ás necesidades específicas de cada alumno/a. Ademais da atención personalizada na aula e no despacho, tamén se manterá contacto persoalizado a través de internet, tanto por correo electrónico como a través da plataforma TEMA de ensino virtual, onde crearemos cartafóis grupais e individuais nas que faremos un seguimento do traballo realizado polo alumnado ao longo do tempo.
Cartafol/dossier	Tempo reservado polo docente para atender e resolver as dúbidas do alumnado tanto en grupo reducido na aula como no despacho ou gabinete, atendendo ás necesidades específicas de cada alumno/a. Ademais da atención personalizada na aula e no despacho, tamén se manterá contacto persoalizado a través de internet, tanto por correo electrónico como a través da plataforma TEMA de ensino virtual, onde crearemos cartafóis grupais e individuais nas que faremos un seguimento do traballo realizado polo alumnado ao longo do tempo.

Avaliación	
	Descrición
	Cualificación

Sesión maxistral	Avaliación do grao de asimilación do temario exposto na aula durante as sesións maxistras, mediante probas que combinen preguntas de resposta curta con preguntas tipo test. Débese acadar un nivel medio como mínimo para sumar a puntuación dos outros apartados.	50
Traballos de aula	Avaliación de actividades prácticas de aula mediante informes/memorias que impliquen a descrición da actividade realizada na aula e reflexión sobre a súa vinculación coa materia e titulación	25
Traballos tutelados	Avaliación do traballo monográfico relacionado coa materia que o/a estudante/a realiza de maneira autónoma en pequeno grupo, de xeito cooperativo e baixo a supervisión do profesor. Ademais da estrutura e contido se avaliará a presentación do traballo ou proxecto. O traballo inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción e presentación, manexo das TIC e a Plataforma TEMA .	20
Presentacións/exposicións	A avaliación das exposicións súmase aos traballos tutelados, dos que forma parte, e terase en conta a relevancia dos contidos tratados, a coherencia, claridade e atractivo da exposición.	5

Outros comentarios e segunda convocatoria

Avaliación Alumnado Non Presencial que non poida seguir actividades de aula de xeito regular : criterios similares aos da modalidade presencial coa salvedade de que como non participan nas actividades prácticas de aula compensarán éstas con un traballo adicional práctico ademais do teórico. A súa avaliación basearase en: examen que combina preguntas de tipo test con preguntas curtas sobre material impreso vinculado co temario que se lle indicará oportunamente (50% máximo da calificación), un traballo teórico (25% máximo da calificación), un traballo práctico (25% máximo da calificación), ambos planificados previamente de acordo co profesor. Para facer a media dos traballos co exame haberá que ter aprobado éste.

Enténdese por alumnado non presencial aquel que non pode asistir ao menos ao 70% das sesións teóricas e prácticas. O alumnado que comence como presencial e non chegue a este nivel de asistencia, automaticamente pasará a non presencial.

Segunda Convocatoria (Xullo): se conservarán as calificacións das competencias e probas superadas para a Convocatoria de Xullo, na que se examinará o alumnado só das competencias e probas non superadas previamente.

Nota: o exame oficial da materia (ver Taboleiro de Horarios de Traballo Social, planta baixa do Edificio de Ferro)

Exame de Xuño/Xullo: (ver Taboleiro de Horarios para saber día, hora, aula e data de revisión).

Titorías do profesorado: ver web Facultade

Bibliografía. Fontes de información

Baron, R.A. e Byrne, D. , *Psicología Social* , Pearson , Madrid

Franzoi, S., *Psicología Social*, McGraw-Hill, Madrid

Gómez, A., Gaviria, E., Fernández, I., *Psicología Social*, Sanz y Torres, Madrid

Morales, J.F. e Olza(Coords.), *Psicología Social y Trabajo Social*, McGraw-Hill, Madrid

Cuadrado, I. e Fernández, I., *Psicología Social*, Sanz y Torres, Madrid

Ademais da bibliografía fundamental arriba sinalada, se terán en conta as fontes que se citan a continuación e que inclúen diferentes soportes. De todos modos, para os traballos tutelados se recomendarán fontes específicas ademais das sinaladas a continuación.

1.Básica:

Baron, R.A. e Byrne, D. (2014). *Psicología Social*. Madrid: Pearson.

Fernández, I., Cuadrado, M.I. (2012). *Psicología Social*. Madrid: Sanz y Torres.

Garrido, A., Estramina, A. (2007). *Psicología Social*. Madrid: McGraw-Hill.

Gómez, A., Gaviria, E., Fernández, I. (2006). *Psicología Social*. Madrid: Ed. Sanz y Torres

Franzoi, S. (2007). *Psicología Social*. Madrid: McGraw-Hill.

Hewstone, B.(1999). *Introducción a la Psicología Social*. Barcelona: Ariel.

Morales, J.F. e Huici, C. (Coords.) (2003). *Psicología Social* . Madrid: McGraw-Hill.

- Morales, J.F., Moya, M., Gaviria, E., Cuadrado, I. (2007). *Psicología Social*. Madrid: McGraw-Hill.
- Moya, M. (1998). *Prácticas de Psicología Social*. Madrid: UNED.
- Palací, F.J.(2005). *Psicología de la Organización*. Madrid: Pearson.
- Ovejero, A. (1998). *Las relaciones humanas: psicología social teórica y aplicada*. Madrid: Biblioteca Nueva.
- Paterna, C., Martínez, MC. e Vera, J.J. (2003). *Psicología Social*. Madrid: Pirámide.
- Rodrigues, A. (2006). *Psicología Social para principiantes: estudio de la interacción humana*. México: Trillas.
- Diego Vallejo,, R., Chico, M. (2006). *Prácticas de Psicología Social*. Madrid: Pirámide.
- Worchel, S., Cooper, J., Goethals, G. e Olson, J. (2003). *Psicología Social*. Madrid: Thompson.
- Â 2. Complementaria**
- Â Alvaro, J.L., Garrido, A., e Torregrosa, J.R. (1996). *Psicología Social Aplicada*. Madrid: McGraw-Hill.
- Alvaro,J.L.; Garrido Luque, A. (2003). *Psicología Social*. Madrid:McGraw-Hill.
- Augusto, J.M.; López, E.; Martínez, R. (2004) *Introducción a la Psicología Social*.Â Edic. del Lunar.
- Berjano, E. e Pinazo, S. (2001). *Interacción social y comunicación*. Valencia: Tirant lo Blanch.
- Blanco, A.e Rodríguez Marín, J. (2007). *Intervención Psicosocial*. Madrid: Pearson.
- Bueno, J.R., Lila, M., Molpeceres, M.A., Pinazo, S. (1999). *Psicología Social*. Valencia: Gules.
- Cuadrado, I., Gaviria, E., López, M. (2007). *Cuaderno de prácticas de Ps. Social*. Madrid: Sanz y Torres.
- Expósito, F. e Moya, M. (Coords.) (2005). *Aplicando la Psicología Social*. Madrid: Pirámide.
- Fernández Sedano, I. (2008). *Cuaderno de prácticas de Ps. Social Comunitaria*. Madrid: Sanz y Torres.
- Gómez Jacinto, L., e Canto Ortiz, J.M. (Coords.) (2000). *Psicología Social*. Madrid: Pirámide.
- Hernández, B. , e Valera, S. (2001). *Psicología Social Aplicada e Intervención Psicosocial*.Tenerife: Resma.
- Hernández, B. ,Â Valera, S., e Suárez (2003). *Contextos y procesos en la intervención psicosocial*.Tenerife: Resma.
- Guil Bozal, R. (1997). *Psicología Social de las organizaciones educativas*. Sevilla: Kronos.
- Hewstone et al. (1990). *Introducción a la Psicología Social*. Barcelona: Ariel.
- León et al. (1998). *Psicología Social*. Madrid; McGraw-Hill.
- López Cabanas, M., e, Chacón, F.Â (1997). *Intervención Psicosocial y Servicios Sociales*. Madrid: Síntesis.
- Moral Torrazo, F. (2005). *Psicología Social de la comunicación*. Málaga: Aljibe.
- Morales, J.F. et al. (1994). *Psicología Social* (2ª Ed.). Madrid: McGraw-Hill.
- Morales, J.F. e Huici (1999). *Psicología Social* . Madrid: McGraw-Hill.
- Munduate, L. (1997). *Psicología Social de la Organización*. Madrid: Pirámide.
- Paterna, C., Martínez, M.C., Vera, J.J. (2003). *Ps. Social: de la teoría a la práctica cotidiana*. Madrid: Pirámide.
- Peiró, J.M. (1991). *Psicología de la Organización* (2 vols.) (5ª ed.). Madrid: U.N.E.D.
- Peiró, J.M.e Ramos, J. (1994). *Intervención psicosocial en las org*. Barcel: P.P.U.
- Quijano, S.D. De (1993). *La Psicología Social en las Organizaciones: Fundamentos*. Barcelona: P.P.U.
- Rodrigues, A. et al. (2006). *Psicología Social*. Sevilla: Mad.
- Sánchez, A. (2002). *Psicología Social Aplicada*. Madrid: Prentice-Hall.
- Smith, E.R. e Mackie, D.M. (1997). *Psicología Social*. Madrid: Panamericana.

Â 3. Outros recursos:

Â

-Acceso á Plataforma TEMA, a través da cal haberá contacto profesor-alumnado, e se lle facilitará a éste información e documentación sobre os aspectos básicos do temario presentado nas aulas, as conclusións dos traballos realizados polo alumnado, o listado de calificacións así como outros aspectos de interés (guía docente, prazos de presentación de traballos, datas de exames, enlaces de interés, etc.)

Â

-Revistas de interés disponibles no Campus de Ourense:

European journal of social psychology.

European review of social psychology

Journal of personality and social psychology

Revista de psicología social aplicada

Revista de psicología social

Â

-Enlaces básicos:

http://www.uvigo.es/uvigo_gl/Administracion/Biblioteca/

<http://universia.net>

www.eduso.net

www.colexioeducadores.com

Â

-Revistas electrónicas:

Â

Basic and applied social psychology

Current research in social psychology

European journal of social psychology

European review of social psychology

Journal of community psychology

Journal of community and applied social psychology

The journal of social psychology

Social psychology

Social psychology quarterly

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Habilidades sociais e de comunicación do traballo social/O05G220V01402

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Psicoloxía: Desenvolvemento humano no ciclo vital/O05G220V01301

Psicoloxía: Métodos e técnicas de investigación social/O05G220V01403

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Antropoloxía: Antropoloxía social e cultural/O05G220V01101

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Servizos sociais especializados I				
Materia	Servizos sociais especializados I			
Código	O05G220V01304			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	1c
Idioma				
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Mendez Rodriguez, María José			
Profesorado	Mendez Rodriguez, María José			
Correo-e	mjmenendez@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Os Servizos Sociais, entendidos como instrumentos da Política Social que actúan sobre as necesidades sociais, son de máximo interés para @s alumn@s ó constituir un dos campos máis importantes da súa actividade profesional. Coñecer e comprender o obxecto, mecanismos de actuación, modos de provisión dos servizos sociais especializados da promoción da autonomía e atención a dependencia así como da inclusión social resultan imprescindibles para o desempeño profesional do Traballo Social.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A22	Establecer, minimizar e administrar o risco cara a un mesmo e os colegas a través da planificación, revisión e seguimento de accións para limitar o estrés e o risco
A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B18	Aprendizaxe autónoma

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
-------------------------	-----------	--------------

Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A8
Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz		
Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención	saber saber facer	A9
Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social	saber saber facer	A6 A7
Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención	Saber estar / ser	
Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados	saber saber facer Saber estar / ser	A10
Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais	saber saber facer Saber estar / ser	A2
Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias	saber saber facer Saber estar / ser	A3
Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión	saber saber facer Saber estar / ser	A4
Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir	saber saber facer Saber estar / ser	A19
Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma	saber saber facer Saber estar / ser	A21
Establecer, minimizar e administrar o risco cara a un mesmo e os colegas a través da planificación, revisión e seguimento de accións para limitar o estrés e o risco	saber saber facer Saber estar / ser	A22
Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan	saber saber facer Saber estar / ser	A31
Capacidade de análise e síntese	saber saber facer	B1
Capacidade de organización e planificación	saber saber facer	B2
Capacidade reflexiva	saber saber facer	B3
Traballo en equipo de carácter interdisciplinar	saber saber facer Saber estar / ser	B12
Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade	saber saber facer	A24
Aprendizaxe autónoma	saber saber facer	B18

Contidos

Tema

Tema1: Estructura organizativa dos servizos - Definición, funcións, clasificación.
sociais especializados na Comunidade Autónoma - Tipoloxía
Galega.

Tema 2: Servizos sociais para a autonomía persoal e atención a dependencia.

- Normativa estatal e autonómica sobre dependencia.
- Definicións dos termos establecidos na lei.
- Beneficiarios.
- Valoración de graos. Calendario de implantación.
- Servizos e prestacións do SAAD.
- Compatibilidade entre servizos e prestacións.
- Outros servizos, programas e prestacións da Comunidade Autónoma.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	20	40	60
Seminarios	12	6	18
Presentacións/exposicións	3	5	8
Saídas de estudo/prácticas de campo	0	6	6
Traballos tutelados	6	12	18
Actividades introdutorias	2	6	8
Probas de tipo test	2	30	32

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten aprofundar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de adquisición de habilidades básicas e procedimentais relacionadas coa materia obxecto de estudo. Desenvólvense en espazos non académicos exteriores. Entre elas pódense citar prácticas de campo, visitas a eventos, centros de investigación, empresas, institucións... de interese académico-profesional para o alumno.
Traballos tutelados	O estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. Pode estar vinculado o seu desenvolvementos con actividades autónomas do estudante.
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.

Atención personalizada

	Descrición
Presentacións/exposicións	A profesora de forma individual ou en pequeno grupo, atenderá as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (na aula e titorias de despacho) ou de forma non presencial (através do correo electrónico).
Traballos tutelados	A profesora de forma individual ou en pequeno grupo, atenderá as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (na aula e titorias de despacho) ou de forma non presencial (através do correo electrónico).

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	Valoraranse os traballos solicitados e presentados polo estudante de xeito individual e /ou grupal na modalidade presencial. Para a modalidade non presencial deberán presentar un traballo práctico relacionado coa materia .	20 P

10 NP

Probas de tipo test	Exame teórico tipo test sobre os contidos da materia impartidos através de clases maxistrais. 80 P Constará de 40 preguntas con dúas alternativas de resposta, das cales só unha é verdadeira. O sistema de corrección será de acertos menos erros, estando o corte do aprobado en 18 para a modalidade presencial. Para a modalidade non presencial o aprobado estará en 24.
---------------------	--

90 NP

Outros comentarios e segunda convocatoria

Haberá dúas modalidades de avaliación:

MODALIDADE DE AVALIACIÓN PARA ESTUDANTES ASISTENTES: Terán a consideración de asistentes aqueles alumnos que asistan a un 80% das clases prácticas e teóricas, si superan as non asistencias pasarán automaticamente a modalidade non asistente. Para aprobar a asinatura deberán ter aprobada a parte teórica e o examen práctico.

MODALIDADE DE AVALIACIÓN PARA NON ASISTENTES: Exame teórico de todos os contidos da materia, e traballo práctico. Para aprobar a asinatura deberán ter aprobado o exame teórico e o traballo práctico.

Convocatorias seguintes

As competencias non superadas, derivadas da totalidade e/ou de parte das probas/actividades obxecto de avaliación, poderán ser recuperadas na convocatoria de xullo.

Bibliografía. Fontes de información

A Pobreza e a Exclusión Social en Galicia (2006). Edita Vicepresidencia da Igualdade e do Benestar, Xunta de Galicia.

ALEMÁN BRACHO, M.C. Y GARCÉS FERRER, J. (1996): *Administración Social Servicios del Bienestar Social*. Siglo XXI, Madrid.

ÁLVAREZ DE LA CHICA, F. (1998): *Políticas de prevención y lucha contra la pobreza social*, en VV. AA. "Hacia los Servicios sociales del año 2000, Imsero, Madrid.

CASADO D. (2002): *Reforma política de los servicios sociales*. Editorial CCS, Madrid.

CASADO, D. (dir.) (2004): *Respuestas a la dependencia*. CCS, Madrid

COMA SOLE, M. y otros (2005) *Los Malos Tratos a las Personas Mayores*. Ed Mafre SA, Madrid.

DE LA RED, N. Y RUEDA, D. (ed) (2003): *Intervención Social y demandas emergentes*. CCS, Madrid.

MILLAN CALENTI (Compilador) (2004): *Exclusión Social y Políticas activas para la Inclusión*. Gráficas Garabal, A Coruña.

VV.AA. (2009) *Programa Xeral de Formación para a autonomía persoal*. Ed. Xunta de Galicia, Santiago de Compostela.

Â

Lei 13/2008, do 3 de decembro de ServizosÂ Sociais de Galicia(DOG nº 245 do 18/12/2008)Â

LEI 39/2006, de 14 de decembro, de Promoción da Autonomía Persoal e Atención a persoas en situación de dependencia(BOE nº 299 do 15/12/2006).

Lei 9/91, do 2 de outubro, galega de medidas básicas para a inserción social. (DOG 3/10/1991). Derogados os artigos 53, 55 e 56 pola Lei 13/2008, do 13 de decembro, deÂ Servizos Sociais de Galicia

Decreto 374/91, do 24 de outubro que a desenvolve no relativo á RISGA (DOG 5/11/1991)

Lei 1/1999, do 5 de febreiro, pola que se modifica a Lei 9/1991, do 2 de outubro, de medidas básicas para a inserción social. (DOG nº 36, do 22/02/99).

Lei 16/2004, do 29 de decembro, pola que se modifica a Lei 9/1991, do 2 de outubro, galega de medidas básicas para a inserción social (DOG nº 254 do 31/12/2004)

Decreto 15/2010, do 4 de febreiro polo que se regula o procedemento para o recoñecemento da situación de dependencia e do dereito ás prestacións do sistema para a autonomía e atención á dependencia, o procedemento para a

elaboración do Programa Individual de Atención e a organización e funcionamento dos órganos técnicos competentes.(DOG nº 34 do 19/02/2010)

Decreto 99/2012 de 16 de marzo polo que se regula os Servizos Sociais Comunitarios e o seu financiamento.

MATIASS (Manual de Traballo, Información i Asesoramento en Servizos Sociais)

Consellería de Traballo e Benestar. Xunta de Galicia

Orde do 19 de abril de 2013 pola que se modifica a Orde do 2 de xaneiro de 2012 de desenvolvemento do Decreto 15/2010, do 4 de febreiro, polo que se regula o procedemento para o recoñecemento da situación de dependencia e do dereito ás prestacións do sistema para a autonomía e a atención á dependencia, o procedemento para a elaboración do programa individual de atención e a organización e funcionamento dos órganos técnicos competentes. (DOG nº 86 do 6/05/2013)

Orde do 9 de agosto de 2012 pola que se modifica a Orde do 2 de xaneiro de 2012, de desenvolvemento do Decreto 15/2010, do 4 de febreiro, polo que se regula o procedemento para o recoñecemento da situación de dependencia e do dereito ás prestacións do sistema para a autonomía e atención á dependencia, o procedemento para a elaboración do programa individual de atención e a organización e funcionamento dos órganos técnicos competentes. (DOG 157 do 20/08/2012)

Recomendacións

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Conceptos, teorías e métodos en traballo social/O05G220V01302

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Epistemoloxía do traballo social/O05G220V01204

Fundamentos dos servizos sociais/O05G220V01104

Introdución ao traballo social/O05G220V01105

Organización dos servizos sociais/O05G220V01205

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Dereito: Dereito e traballo social				
Materia	Dereito: Dereito e traballo social			
Código	005G220V01401			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	2	2c
Idioma				
Departamento	Dereito privado Dereito público Dereito público especial			
Coordinador/a	Conde Fernández, Francisco Fernández Prieto, Marta			
Profesorado	Abundancia Domínguez, José Conde Fernández, Francisco Fernández Prieto, Marta			
Correo-e	fconde@uvigo.es mfprieto@uvigo.es			
Web	http://http://fatic.uvigo.es			
Descrición xeral	A materia Dereito e Traballo Social ten por finalidade o coñecemento de institucións básicas de Dereito civil , Dereito administrativo e Dereito do traballo e da Seguridade Social, coñecementos necesarios na formación dun Graduado en Traballo Social. En particular, preténdese formar ao estudante en nocións básicas de dereito de familia, contrato de traballo e integración no mercado laboral de colectivos con especiais dificultades, prestacións contributivas e asistenciais do Sistema de Seguridade Social e procedemento administrativo, que lle permitan captar a complexidade do marco normativo e das situacións nas que se poden atopar as persoas.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a existencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A20	Preparar e participar nas reunións de toma de decisións co fin de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A23	Administrar e ser responsable do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo
A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A27	Participar na administración e dirección de entidades de benestar social
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B1	Capacidade de análise e síntese

B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B23	Motivación pola calidade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
(*)Coñecer o marco xurídico das relacións persoais e familiares, en especial entre cónxuxes e en relación cos menores; dos dereitos sociais, as políticas de integración socio-laborais e os elementos básicos do sistema de Seguridade Social; e do funcionamento das Administracións públicas	saber	A1
(*)Analizar e asesorar sobre o exercicio de dereitos e o cumprimento de obrigas en relación coa familia, a empresa, a Seguridade Social e as Administracións Públicas en xeral	saber facer	A8
Integrar no Traballo Social as esixencias que impoñen os marcos legais e as normas de prestación de servizos, en especial a esixencia de responsabilidade á Administración Pública	saber facer	A19
Capacidade de análise e síntese	saber facer	B1
Aprendizaxe autónoma	saber facer	B18
(*)	saber facer	B2
(*)	Saber estar / ser	B3
(*)	saber facer	B4
(*)	saber facer	B8
(*)	saber saber facer	B9
(*)	saber facer	B10
(*)	Saber estar / ser	B14
(*)	Saber estar / ser	B15
(*)	saber facer	B16
(*)	Saber estar / ser	B17
(*)	saber facer	B18
(*)	saber facer	B19
(*)	saber facer	A4
(*)	Saber estar / ser	B23
(*)	Saber estar / ser	A5
(*)	Saber estar / ser	B24
(*)	saber facer	A6
(*)	saber facer	A7
(*)	saber facer	A9
(*)	Saber estar / ser	A20
(*)	saber facer	A21
(*)	Saber estar / ser	A23
(*)	saber facer	A25
(*)	saber facer	A26
(*)	Saber estar / ser	A27
(*)	saber facer	A31

Contidos	
Tema	
PARTE I: ORGANIZACIÓN E ACTUACIÓN DAS ADMINISTRACIÓNS PÚBLICAS	Concepto, formación histórica e bases constitucionais. O sometemento pleno da Administración á lei e ao dereito.
1. O Dereito Administrativo.	
2. O ordenamento xurídico administrativo.	As fontes do Dereito Administrativo. O regulamento: concepto e clases. Distinción entre regulamentos e actos administrativos. Inderrogabilidade singular e invalidez dos regulamentos.
3. O procedemento administrativo.	Concepto, significado e regulación positiva. Os interesados. As fases do procedemento administrativo: iniciación, instrución e finalización. A obriga de resolver. O silencio administrativo.
4. Os actos administrativos.	Concepto, clases e elementos dos actos administrativos. Eficacia do acto administrativo. Teoría da invalidez: os vicios dos actos administrativos. Impugnación e revisión dos actos en vía administrativa. A execución forzosa
PARTE II: CONTRATO DE TRABALLO, INTEGRACIÓN NO MERCADO LABORAL E PROTECCIÓN SOCIAL	1. Concepto de Dereito do Traballo.- 2. O traballo asalariado.- 3. As fontes do Dereito do Traballo.- 4. Contrato de traballo. Concepto e caracteres. Partes. O traballador inmigrante. Forma. Salario e tempo de traballo. Extinción.
1. Significado do Dereito do traballo. O contrato de traballo.	
2. A Seguridade Social. O Réxime Xeral.	1. O Sistema de Seguridade Social en España. 2. Actos de encuadramento.- 3. Cotización.- 4. A acción protectora: Asistencia sanitaria. Incapacidade temporal. Maternidade, paternidade, risco durante o embarazo e risco durante a lactación natural. Redución de xornada por coidado de menor afectado de cancro ou enfermidade grave. Incapacidade permanente. Xubilación. Morte e supervivencia. Prestacións de protección á familia. Prestacións por desemprego. Protección asistencial.
PARTE III: DEREITO DE FAMILIA	A familia na Constitución. -A familia non matrimonial: as unións de feito e os seus efectos. -O matrimonio: concepto, natureza e caracteres. -Requisitos do matrimonio: capacidade matrimonial e impedimentos. -Relacións persoais e patrimoniais entre os cónxuxes. -A separación matrimonial. -A disolución do matrimonio. -A nulidade do matrimonio.
1. Familia e Dereito de Familia.	
2. Filiación.	Determinación e proba da filiación. -A patria potestade. -A filiación adoptiva: concepto, efectos, extinción. - As institucións tutelares e de garda. -A protección de menores: desamparo, garda e acollemento. -A incapacidade

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	22.5	42	64.5
Estudo de casos/análises de situacións	12	12	24
Titoría en grupo	7.5	15	22.5
Probas de tipo test	3	36	39

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do docente dos contidos da *asignatura obxecto de estudo, os seus fundamentos teóricos e *directrices principais, contidos que deberán ser estudados polo alumno e que serán obxecto de avaliación.
Estudo de casos/análises de situacións	Formulación e resolución de casos prácticos a fin de levar á práctica os contidos teóricos da *asignatura. Para ese efecto, o docente propoñerá ao *alumnado a resolución de feitos, supostos, casos, sentenzas, *etc, coa finalidade de coñecerlos, *interpretalos, *resolvelos, así como reflexionar sobre os mesmos, contrastar datos, completar os seus coñecementos e, no seu caso, intentar procedementos alternativos de solución.
Titoría en grupo	Entrevistas/conversacións do docente cos alumnos para *asesoramiento e desenvolvemento de actividades, debates, traballos tutelados... e do proceso de aprendizaxe en xeral

Atención personalizada

Descrición		
Titoría en grupo	Entrevistas/conversacións do docente cos alumnos para *asesoramiento e desenvolvemento de actividades, debates, traballos tutelados... e do proceso de aprendizaxe en xeral	
Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	Probas de tipo test. Probas para avaliación das competencias adquiridas con preguntas pechadas de elección múltiple. Os alumnos seleccionan unha resposta entre un número limitado de posibilidades.	68
Estudo de casos/análises de situacións	Probas de tipo test: Probas para avaliación das competencias adquiridas no traballo titorizado en grupos medianos que inclúen preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta (verdadeiro/falso, elección múltiple, emparellamento de elementos...). Os alumnos seleccionan unha resposta entre un número limitado de posibilidades.	20
Titoría en grupo	Probas de tipo test: Probas para avaliación das competencias adquiridas na actividade autónoma titorizada na aula que inclúen preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta (verdadeiro/falso, elección múltiple, emparellamento de elementos...). Os alumnos seleccionan unha resposta entre un número limitado de posibilidades.	12

Outros comentarios e segunda convocatoria

I. AVALIACIÓN fin de carreira:

Sistema de avaliación final. O alumno terá dereito a ser avaliado na convocatoria de fin de carreira mediante a realización dun exame final que representa o 100% da cualificación na materia. O exame final consistirá nunha proba tipo test, que incluírá aspectos teóricos e prácticos da materia.

II. AVALIACIÓN maio:

(i) Sistema de avaliación continua. Para acollerse ao sistema de avaliación continua e aprobar a materia mediante o sistema de avaliación continua, o alumno deberá cumprir o tres requisitos seguintes:

1. Acreditar asistencia a un 80% das clases -maxistras, grupos medianos e accións titoriais, sen que, salvo casos excepcionais -ex. enfermidades de longa duración verificadas con informe médico-, permítase xustificar a ausencia.
2. Obter unha cualificación de cinco ou superior como nota media que resulte do tres test que realizará ao longo do cuadrimestre, un por cada parte do programa. As probas tipo test realizaranse aproximadamente nas semanas cinco, dez e quince do cuadrimestre.
3. Obter no tres probas tipo test unha cualificación superior a 4. Próbalas tipo test incluírán preguntas de clase maxistral (68%), de grupo mediano (20%) e de accións titoriais (12%).

O alumno que obteña unha cualificación de 5 ou superior na avaliación continua e obtivese unha cualificación superior a 4 nas distintas probas quedará exento do exame final. Se o alumno ten suspensa unicamente unha das probas cunha cualificación inferior a 4, poderá optar por ir ao exame final con toda a materia ou examinarse unicamente da parte suspensa, pero, neste último caso, a cualificación final desa parte suspensa será unha media ponderada entre a primeira cualificación --inferior a 4- (10%) e a obtida posteriormente (90%).

En todo caso, se algún alumno, con motivo suficientemente documentado e xustificado a xuízo das profesoras --ex. ingreso hospitalario-, non puidese realizar algunha do tres probas na data prevista para iso, poderá examinarse desa parte na convocatoria de maio sen penalización algunha.

(ii) Sistema de avaliación final. O alumno que non desexe acollerse ao sistema de avaliación continua ou que non cumpra os requisitos esixidos para aprobar a materia, terá dereito a ser avaliado na convocatoria de maio mediante a realización dun exame final que representa o 100% da cualificación na materia. O exame final consistirá nunha proba tipo test, que incluírá aspectos teóricos e prácticos da materia tratados en clases maxistras, grupos medianos e accións titoriais.

III. AVALIACIÓN xuño-xullo:

Se o alumno non aproba a materia na avaliación de maio, a nota obtida na avaliación continua desenvolvida durante o curso conservarase para a convocatoria do mes de xullo, conforme a criterios semellantes aos previstos para a primeira avaliación, aínda que cunha maior ponderación da parte suspensa, de modo que se un alumno ten suspensa cunha cualificación inferior a 4 unha soa do tres probas, poderá examinarse da parte suspensa na data fixada para a convocatoria de xullo, pero na cualificación desa parte suspensa faráselle a media ponderada entre a primeira cualificación --inferior a 4- (20%) e a obtida na convocatoria de xullo (80%). En todo caso, o alumno poderá optar pola realización dun exame final con toda a materia da

materia. O exame final consistirá nunha proba tipo test, que incluírá aspectos teóricos e prácticos da materia tratados en clases maxistras, grupos medianos e accións titoriais.

A nota obtida na avaliación continua non se conservará para convocatorias de cursos académicos posteriores. O alumno deberá someterse a un novo proceso de avaliación continua, agás que opte pola avaliación final teórica e práctica.

A data e horario das probas de avaliación das diferentes convocatorias serán as especificadas no calendario de probas de avaliación aprobado pola Xunta de Centro para o curso 2013-14

Bibliografía. Fontes de información

GAMERO CASADO, EDUARDO; FERNANDEZ RAMOS, SEVERIANO, Fundamentos de Derecho Público: Derecho Administrativo para no juristas, última edición, Tecnos, Madrid

AA.VV., VELASCO PORTERO, T., NÚÑEZ-CORTÉS CONTRERAS, P., (Dir.), Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social para Titulaciones no jurídicas, última edición, Tecnos, Madrid

AA.VV., LEGISLACIÓN: Código/legislación de normas administrativas de cualquiera de las editoriales existentes en el mercado y actualizado a 2010, última edición, Tecnos, Civitas, Aranzadi, Colex, Tirant lo Blanc

AA.VV., LEGISLACIÓN: Código/legislación de normas laborales y de seguridad social de cualquiera de las editoriales existentes en el mercado y actualizado a 2010, última edición, Tecnos, Civitas, Aranzadi, Colex, Tirant lo Blanc

Bercovitz Rodríguez-Cano, Rodrigo, Manual de Derecho Civil. Derecho de Familia, última edición, Bercal

AA.VV., Código civil actualizado, actualizado, Tecnos, Civitas, Aranzadi, Colex, Tirant lo Blanc

Recomendacións

DATOS IDENTIFICATIVOS**Habilidades sociais e de comunicación do traballo social**

Materia	Habilidades sociais e de comunicación do traballo social			
Código	O05G220V01402			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	de Jesús Rodríguez, María Elena			
Profesorado	de Jesús Rodríguez, María Elena			
Correo-e	elenadejesus@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	A materia pretende proporcionar ao alumnado un coñecemento pormenorizado sobre as habilidades sociais e da comunicación, pilar básico non só no seu desenvolvemento persoal senón, e sobre todo, para o seu futuro exercicio profesional, baseado no traballo conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades, así como con outros e outras profesionais. Polo tanto, unha boa praxe do Traballo Social debe pasar necesariamente polo coñecemento e manexo de ditas habilidades.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)

A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A17	Utilizar a mediación como estratexia de intervención destinada á resolución alternativa de conflitos
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A20	Preparar e participar nas reunións de toma de decisións co fin de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades
A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
A30	Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando os mesmos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B5	Coñecemento da lingua estranxeira
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B7	Aprendizaxe e dominio de novas tecnoloxías
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B13	Traballo nun contexto internacional
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B20	Creatividade
B21	Liderado
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B23	Motivación pola calidade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1. Coñecer e comprender a importancia das habilidades sociais nas relacións interpersonais, os compoñentes básicos das mesmas e o seu entrenamento.	saber	A6 A20 A26 B1 B2 B3 B11 B12 B14 B16

2. Intervir con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas acerca das súas necesidades, circunstancias, riescos, opcións preferentes e recursos.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A7 A8 A10 B10 B14 B20
3. Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promocionar o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar ás súas condicións de vida.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A2 A3 A11 A14 A15 A18 B2 B6 B9 B11 B14 B15 B24
4. Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades.	saber facer Saber estar / ser	A13 A14 B6 B11 B14
5. Promover o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal.	saber saber facer Saber estar / ser	A3 A5 A14 A16 A25 A28 A29 B5 B7 B8 B13 B14 B15 B18 B21 B22 B23 B24
6. Utilizar a mediación como estratexia de intervención destinada á resolución alternativa de conflitos.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A8 A15 A17 A30 B1 B9 B10 B14 B16 B17 B19 B24
7. Capacidade para apoiar ás persoas para que sexan capaces de manifestar as súas necesidades, puntos de vista e circunstancias.	saber facer Saber estar / ser	A3 A19 A20 B14 B15 B24

8. Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias.

saber facer A3
Saber estar / ser A12
A14
B14
B15
B24

Contidos

Tema	
Bloque I: A comunicación como eixo da habilidade social	Relacións interpersoais e comunicación. O proceso de comunicación. Errores e barreiras na comunicación. Comunicación verbal e non verbal.
Bloque II: HHSS: aspectos teóricos	Relacións interpersoais e habilidades sociais. Aprendizaxe social e habilidades sociais. Concepto de habilidade social e competencia social. Modelos explicativos das HHSS. Compoñentes das HHSS. Estilos comunicativos. Conductas socialmente habilitadas: autoestima, autoimaxe, asertividade, autocontrol e toma de decisións
Bloque III: HHSS: aspectos metodolóxicos	Técnicas de avaliación das HHSS. Adestramento en HHSS: etapas e métodos. HHSS na infancia, a xuventude e a idade adulta
Bloque IV: Importancia das HHSS e da comunicación na práctica profesional do Traballo Social	Adestramento en habilidades sociais para Traballo Social: habilidades de comunicación na relación de axuda. Manexo de situacións emocionais. Afrontamento da hostilidade, desánimo e indiferencia. Resolución de conflitos e toma de decisións. Traballo en equipo. Dirección de reunións e outras técnicas de discusión ou intercambio de información. Prevención e afrontamento do estrés laboral.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	0	2
Sesión maxistral	20	0	20
Seminarios	15	0	15
Eventos docentes e/ou divulgativos	2	0	2
Traballos tutelados	0	43	43
Presentacións/exposicións	1	5	6
Titoría en grupo	5	10	15
Probas de tipo test	1.5	45	46.5
Probas de autoavaliación	0.5	0	0.5

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Toma inicial de contacto co alumnado a efectos de: - Presentación da materia (obxectivos, contidos, metodoloxía, criterios de avaliación) e aclaración de posibles dúbidas ao respecto. - Detección de coñecementos previos, expectativas en relación á materia, intereses e motivacións do alumnado.
Sesión maxistral	Exposición dos contidos da materia por parte da profesora, así como das directrices do traballo a desenvolver polo alumnado. Adicaranse as derradeiras sesións á súa exposición individual ou grupal.
Seminarios	Actividade eminentemente práctica enfocada á adquisición de coñecementos e habilidades instrumentais en relación coas habilidades sociais e de comunicación, con asistencia específica por parte da profesora ás actividades desenvolvidas polo alumnado.
Eventos docentes e/ou divulgativos	Exposición do labor desenvolvido por profesionais de prestixio para afondar no coñecemento da utilización das habilidades sociais e da comunicación en diversos ámbitos sociais.
Traballos tutelados	O alumnado, preferiblemente en grupo ou, se non é posible esta opción, de xeito individual, elabora un pequeno traballo de investigación ou un proxecto de intervención con grupos (inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, correcta estruturación e redacción...)
Presentacións/exposicións	Exposición oral por parte do alumnado, previa presentación escrita, dos traballos tutelados realizados.
Titoría en grupo	Entrevistas mantidas polo alumnado ca profesora para asesoramento e desenvolvemento das actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.

Atención personalizada	
	Descrición
Actividades introductorias	Modalidades: - Presencial: directamente na aula (aclaración de dúbidas, titorías grupais e individuais para organización, supervisión e seguemento de traballos e actividades realizadas); e fóra da aula, no horario de titorías establecido (cuestións varias a nivel académico, persoal, saídas profesionais...) - Non presencial:a través da plataforma virtual TEMA ou do correo electrónico.
Sesión maxistral	Modalidades: - Presencial: directamente na aula (aclaración de dúbidas, titorías grupais e individuais para organización, supervisión e seguemento de traballos e actividades realizadas); e fóra da aula, no horario de titorías establecido (cuestións varias a nivel académico, persoal, saídas profesionais...) - Non presencial:a través da plataforma virtual TEMA ou do correo electrónico.
Seminarios	Modalidades: - Presencial: directamente na aula (aclaración de dúbidas, titorías grupais e individuais para organización, supervisión e seguemento de traballos e actividades realizadas); e fóra da aula, no horario de titorías establecido (cuestións varias a nivel académico, persoal, saídas profesionais...) - Non presencial:a través da plataforma virtual TEMA ou do correo electrónico.
Traballos tutelados	Modalidades: - Presencial: directamente na aula (aclaración de dúbidas, titorías grupais e individuais para organización, supervisión e seguemento de traballos e actividades realizadas); e fóra da aula, no horario de titorías establecido (cuestións varias a nivel académico, persoal, saídas profesionais...) - Non presencial:a través da plataforma virtual TEMA ou do correo electrónico.
Titoría en grupo	Modalidades: - Presencial: directamente na aula (aclaración de dúbidas, titorías grupais e individuais para organización, supervisión e seguemento de traballos e actividades realizadas); e fóra da aula, no horario de titorías establecido (cuestións varias a nivel académico, persoal, saídas profesionais...) - Non presencial:a través da plataforma virtual TEMA ou do correo electrónico.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Seminarios	Asistencia, participación e realización das actividades propostas pola profesora. Puntuación máxima: ata 1.5 puntos do total da nota. É preciso obter como mínimo 0.75 punto neste apartado para superar a proba.	15
Traballos tutelados	Elaboración, grupal ou individual, de pequenas investigacións ou de proxectos de intervención con grupos. Puntuación máxima: ata 2 puntos do total da nota. É preciso obter como mínimo 1 punto neste apartado para superar a proba.	20
Presentacións/exposicións	Exposición, grupal ou individual, de pequenas investigacións ou de proxectos de intervención con grupos. Puntuación máxima: ata 1.5 puntos do total da nota. É preciso obter como mínimo 0.75 punto neste apartado para superar a proba.	15
Probas de tipo test	Realización dun examen tipo test (40 preguntas como máximo con dúas opcións de resposta) sobre os contidos do temario. As preguntas deixadas en branco non se terán en conta na cualificación, que virá dada pola nota resultante de restar os erros dos acertos. Puntuación máxima: ata 5 puntos da nota final. Punto de corte para aprobar este apartado da materia: 20 preguntas.	50

Outros comentarios e segunda convocatoria

REQUISITO PARA PRESENTARSE ÁS PROBAS DE AVALIACIÓN:

O alumnado deberá entregar a súa ficha debidamente cumprimentada nun prazo máximo de tres semanas facendo constar expresamente a modalidade elixida, o que implica contactar necesariamente coa profesora a

principios de curso para comunicarlle a súa elección e poder ser convenientemente avaliado.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

Aplicaranse dous sistemas de avaliación tomando como criterio diferencial a asistencia ou non ás clases presenciais e ás titorías grupais, dado que a planificación deste proceso de ensino-aprendizaxe esixe a presenza do alumnado sobre todo en aquelas relacionadas coa adquisición de competencias procedementais e actitudinais, o que implica facer un seguimento das asistencias mediante controles. Quen sen notificalo teña una asistencia por debaixo do 80% será considerado a tódolos efectos como non asistente, salvo causa debidamente xustificada (enfermidade ou pasamento dun familiar achegado).

*** Modalidade asistencial:** A nota final virá dada pola suma das puntuacións obtidas nos distintos apartados especificados no cadro superior, sendo preciso ter superados cada un deles ailladamente.

*** Modalidade non asistencial:** A avaliación e a superación da materia virá determinada polo exame final teórico-práctico (50% da nota final, sendo necesario obter como mínimo 2.5 puntos dos 5 que integran este apartado) e pola realización dun traballo tutelado pola profesora que haberá que presentar na data de exame da convocatoria oficial, previa a súa exposición (50% restante da nota, sendo preciso acadar como mínimo 2.5 puntos do total dos 5 que se poden obter neste apartado). A nota final virá dada pola suma das puntuacións obtidas nos dous apartados, sendo preciso superar cada un deles ailladamente.

SEGUNDA CONVOCATORIA:

As competencias non superadas, derivadas da totalidade e/ou de parte das probas/actividades obxecto de avaliación, poderán ser recuperadas na convocatoria de xullo, gardándose a nota da parte superada, tanto na modalidade asistencial como na non presencial.

Segundo a normativa vixente, con independencia da súa asistencia ou non ás clases o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación

Bibliografía. Fontes de información

BIBLIOGRAFÍA BÁSICA:

Caballo, V. (2002): Manual de evaluación y entrenamiento de las habilidades sociales. Madrid: Siglo XXI. (5ª ed.).

Castilla, S. (2009): *Habilidades Sociales*. Barcelona: Altamar.

Pastor, Y. -coord.- (2006): Psicología social de la comunicación. Aspectos básicos y aplicados. Madrid: Pirámide.

Roca, E. (2007): *Cómo mejorar las Habilidades Sociales. Programa de asertividad, autoestima e inteligencia emocional*. ACDE Psicología, Valencia.

BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA:

Aguado, L. (2005). *Emoción, afecto y motivación: un enfoque de procesos*. Madrid: Alianza.

Alberi, R. e Emmons, M. (2006): *Con todo tu derecho. Cómo proclamar nuestros propios derechos sin dejarnos manipular y sin manipular a los demás*. Barcelona: Obelisco.

Ballenato, G. (2005): *Trabajo en equipo. Dinámica y participación en los grupos*. Madrid: Pirámide.

Ballester, R. y Gil, M.D (2002): *Habilidades sociales*. Madrid: Síntesis.

Berjano, E. y Pinazo, S. (2001): *Interacción social y comunicación*, Valencia: Tirant lo Blanch.

Bimbela, J.L. y Navarro, B. (2005): *Cuidando al formador. Habilidades emocionales y de comunicación*. Granada: Escuela Andaluza de Salud Pública.

Bimbela, J.L. (2007): *Cuidando al profesional de la salud. Habilidades emocionales y de comunicación*. Granada: Escuela Andaluza de Salud Pública. (8ª ed).

Bimbela, J.L. (2008): *Gimnasia emocional: pasamos a la acción*. Granada: Escuela Andaluza de Salud Pública.

Bisquerra R.Â (1999): *Educación Emocional y Bienestar*. Barcelona: Praxis.

- Boada i Grau, Joan -dir. y coord.- (2009): *Solución de los conflictos en empresas y organizaciones*. Madrid: Pirámide.
- Borg, J. (2009): *La persuasión. El arte de influir en las personas*. Madrid: Pirámide.
- Carr, A. (2007). *Psicología Positiva. La ciencia de la felicidad*. Barcelona: Paidós.
- Castanyer, O. (1998): *La asertividad: expresión de una sana autoestima*. Bilbao: Desclee De Brouwer.
- Cautela, J.R y Groden, J. (1989): *Técnicas de relajación. Manual práctico para adultos, niños y educación especial*. Barcelona: Martínez Roca.
- Cervera, A. y Salas, M. (1998): *Cómo se hace un trabajo escrito*. Madrid: Fragua.
- Cibanal, J.M.; Arce, M.C. y Carballal, M.C. (2003). *Técnicas de comunicación y relación de ayuda en Ciencias de la Salud*. Madrid: Harcourt-Elsevier Science.
- Costa, M. y López, E. (1991): *Habilidades de comunicación en la relación de ayuda. Manual para el educador*. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales.
- Costa, M. y López, E. (2009): *Manual para la ayuda psicológica. Dar poder para vivir. Más allá del counseling*. Madrid: Pirámide.
- Covey, S. (1997): *Los 7 hábitos de la gente altamente efectiva*. Barcelona: Paidós.
- Davis, F. (1998): *La comunicación no verbal*. Madrid: Alianza.
- Diego, R. de y Guillén, C. (2009): *Mediación. Proceso, tácticas y técnicas*. Madrid: Pirámide.
- Echeburúa, E., Amor, P.J. y Fernández, J. (2007): *Vivir sin violencia. Aprender un nuevo estilo de vida*. Madrid: Pirámide.
- Ellis, A. y Grieger, R. (1981): *Manual de terapia racional emotiva*. Bilbao: Descleé de Brower.
- Fernández-Abascal, E.G. -coord.- (2008): *Emociones positivas*. Madrid: Pirámide.
- Fernández, J.M. y Ortiz, M.M. (2008): *Los conflictos. Cómo desarrollar habilidades como mediador*. Madrid: Pirámide.
- Freeman, L. (1992): *La ira, la furia, la rabia. Cómo comprender y transformar los sentimientos destructivos reprimidos*. Barcelona: Gedisa.
- Gallardo, P. y Gallardo, J.A. (2008): *Inteligencia emocional y programas de educación emocional*. Sevilla: Ed. Deportiva Wanceulen.
- Gardner H. (1995): *Inteligencias Múltiples: la teoría en la práctica*. Barcelona: Paidós.
- Gil, F. y Alcover, C.M. -coords.- (2004): *Técnicas grupales en contextos organizacionales*. Madrid: Pirámide.
- Gil, F. y León, J.M. (1998): *Habilidades Sociales: teoría, investigación e intervención*. Madrid: Síntesis.
- Goffman, E. (1987). *La presentación de la persona en la vida cotidiana*. Buenos Aires: Amorrurtu.
- Goldstein A.P., Sprafkin, R.P., Gershaw, N.J. y Klein, P. (1989): *Habilidades sociales y autocontrol en la adolescencia. Un programa de enseñanza*. Barcelona: Martínez Roca.
- Goleman, D.: (1996): *Inteligencia emocional*. Barcelona: Kairós.
- Goleman, D.: (1999): *La práctica de la inteligencia emocional*. Barcelona: Kairós.
- Goleman, D.: (2006): *Inteligencia social*. Barcelona: Kairós.
- Haeussler, I. y Milicic, N. (1996): *Confiar en uno mismo: programa de autoestima*. Colección entrenamiento en competencia social. Madrid: CEPE
- Inglés, C.J. (2009): *Programa Pehia. Enseñanza de habilidades interpersonales para adolescentes*. Madrid: Pirámide.
- Kelly, J. A. (1994). *Entrenamiento de las habilidades sociales*. Bilbao: Desclee De Brouwer.
- Knapp, R.M (1982) *La comunicación no verbal. El cuerpo y el entorno*. Barcelona: Paidós.
- López, A. y Encabo, E. (2001): *Mejorar la comunicación en niños y adolescentes*. Madrid: Pirámide.
- López, F.; Carpintero, E.; Campo, A. del; Lázaro, S. y Soriano (2010): *Programa Bienestar. El bienestar personal y social y la*

prevención del malestar y la violencia. Madrid: Pirámide.

Maestro, G. (1999): *Hablar en público*. Madrid: Fragua.

Maganto, C (coord.) y Maganto, J.M. (2010): *Cómo potenciar las emociones positivas y afrontar las negativas*. Madrid: Pirámide.

Magaz A y Gandarias A. (2001): *AVANCEMOS. Programa de entrenamiento en habilidades sociales*. Baracaldo: Grupo Albor-Cohs.

Martínez, A. y Marroquín, M. (1997): *Programa Deusto 14-16: Desarrollo de habilidades sociales*. Bilbao: Mensajero.

Marroquín, M. y Villa, A. (1995): *La Comunicación Interpersonal. Medición y estrategias para su desarrollo*. Bilbao: Mensajero.

Marín, M. y Garrido, M.Á. -coords.- (2008): *El grupo desde la perspectiva psicosocial Conceptos básicos*. Madrid: Pirámide.

Marín, M. y Troyano, Y. -coords.- (2006): *Trabajando con grupos. Técnicas de intervención*. Madrid: Pirámide.

Mckay, M. y Fanning, P. (1991): *Autoestima, evaluación y mejora*. Barcelona: Martínez Roca.

McKay, M., Davis, M. y Fanning, P.: (1995) *Mensajes. El libro de las técnicas de comunicación*. Madrid: RCR ediciones.

Mestre Navas, J.M. y Fernández-Berrocal, P. (2007). *Manual de inteligencia emocional*. Madrid: Pirámide.

Moraleda, M. (1995): *Comportamientos sociales hábiles en la infancia y adolescencia*. Valencia: Promolibro.

Naranjo, F. (1994): *La Comunicación en el ámbito social-laboral*. Madrid: GPS

Nardone, G., Giannotti, E. y Rocchi, R. (2003): *Modelos de familia. Conocer y resolver los problemas entre padres e hijos*. Barcelona: Herder.

Nardone, G. (2006): *Corrígeme si me equivoco. Estrategias de diálogo en la pareja*. Barcelona: Herder.

Norem, J.K. (2002). *El poder positivo del pensamiento negativo: Utiliza el pesimismo defensivo para reducir tu ansiedad y rendir al máximo*. Barcelona: Paidós.

Núñez, T. y Loscertales, F. (1996): *El grupo y su eficacia. Técnicas al servicio de la dirección y coordinación de grupos*. Barcelona: EUB.

O'Connor, J. y Prior, R. (2001): *PNL y relaciones humanas*. Barcelona: Paidós.

Ovejero, A. (1998). *Las relaciones humanas. Psicología Social teórica y aplicada*. Madrid: Biblioteca Nueva.

Ovejero, A. (1999). Las habilidades sociales y su entrenamiento: un enfoque necesariamente psicosocial. *Psicothema*, 2 (2), 93-112.

Pease, A.(2002): *El lenguaje del cuerpo. Cómo leer el pensamiento de los demás a través de sus gestos*. Barcelona: Paidós (16ª ed.).

Quiles, M.N.; Morera, M. D. y Rodríguez, R. (2009): *Psicología social: procesos interpersonales*. Madrid: Pirámide.

Ribeiro, L. (1994): *La comunicación eficaz*. Barcelona: Urano.

Roche, R.(2010): *La comunicación para parejas inteligentes. Cómo comunicarse y tomar decisiones*. Madrid: Pirámide.

Rodríguez, M.A. y Estellés, J.C. (2008): *Inteligencia emocional y social en el aula*. Editorial Brief: Valencia.

Rosenberg, M.B. (2000): *Comunicación no violenta. Cómo utilizar el poder del lenguaje para evitar conflictos y alcanzar soluciones pacíficas*. Barcelona: Urano.

Saint-Arnaud, Y. (1991): *Participación y comunicación de grupos*. Madrid: Anaya.

Segura, M. (2002): *Ser persona y relacionarse: habilidades cognitivas y sociales y crecimiento moral*. Madrid: Narcea.

Simón, P. y Albert. L. (1989): *Las relaciones interpersonales*. Barcelona: Herder.

Smith, M.J. (2002): *Cuando digo no, me siento culpable*. Barcelona: Mondadori.

Soldevila, A. (2009): *Emociónate. Programa de educación emocional*. Madrid: Pirámide.

Soler, J.y Conangla, M. (2010): *La ecología emocional: el arte de transformar positivamente las emociones*. Barcelona: RBA.

- Tizón, J. (2005): *El humor en la relación asistencial*. Barcelona: Herder.
- Touzard, H. (1981): *La mediación y solución de conflictos*. Barcelona: Herder.
- Tschorne, P. (2005): *Dinámica de grupo en trabajo social*. Salamanca: Amarú
- Vallés, A. (1994): *Programa de reforzamiento en las habilidades sociales, autoestima y solución de problemas (I, II, III)*. Madrid: EOS
- Vallés, A. y Vallés, C. (1997): *Programa de solución de conflictos interpersonales (I, II, III)*. Madrid: EOS.
- Vallés, A. y Vallés C. (1999): *Programa DIE. Desarrollando la inteligencia Emocional*. Madrid: EOS.
- Vallés, A. (2009): *La inteligencia emocional de los padres y de los hijos*. Madrid: Pirámide.
- Van-der Hofstadt, C.J.(1999): *Habilidades de comunicación aplicada. Guía para la mejora de las habilidades de comunicación personal*. Valencia: Promolibro.
- Verdugo, M.A. (1997). *PHS. Programa de habilidades sociales. Programas conductuales alternativos*. Salamanca: Amarú ediciones.
- Vinyamata, E. (1999): *Manual de prevención y Resolución de Conflictos*. . Barcelona: Ariel.
- Watzlawick, P., Beavin, J. y Jackson, D.D. (1991): *Teoría de la comunicación humana. Interacciones, patologías y paradojas*. Barcelona: Herder.
- Watzlawick, P., Weakland, J.H. y Fisch, R. (1995): *Cambio. Formación y solución de los problemas humanos*. Barcelona: Herder.
- Watzlawick, P. (1995): *El sinsentido del sentido o el sentido del sinsentido*. Barcelona: Herder.
- Watzlawick, P. (2003): *El arte de amargarse la vida*. Barcelona: Herder (1ª ed. 4ª imp.).
- Zacares, J.J. y Serra, E. (1998): *La Madurez Personal: Perspectivas desde la Psicología*. Madrid: Pirámide.
- Zarco, V.; Rodríguez, A.; Martín-Quirós, M.A.y Díaz, F. (2008): *Psicología de los grupos y de las organizaciones*. Madrid: Pirámide.

Recomendaciones

Materias que se recomienda cursar simultáneamente

Psicología: Desarrollo humano no ciclo vital/O05G220V01301
 Psicología: Psicología social/O05G220V01303

Materias que se recomienda tener cursado previamente

Psicología: Psicología básica/O05G220V01103
 Sociología: Sociología general/O05G220V01203

DATOS IDENTIFICATIVOS**Psicología: Métodos e técnicas de investigación social**

Materia	Psicología: Métodos e técnicas de investigación social			
Código	O05G220V01403			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	FB	2	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Pulido Picouto, María Teresa			
Profesorado	Domínguez Alonso, Jose Pulido Picouto, María Teresa			
Correo-e	pulidopi@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Principios fundamentais da investigación social: paradigmas, enfoques, cuestións éticas e tipos de investigación no ámbito das ciencias sociais. Técnicas cuantitativas e técnicas cualitativas aplicadas á investigación social.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a existencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)
A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social

A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A23	Administrar e ser responsable do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo
A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B7	Aprendizaxe e dominio de novas tecnoloxías
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B13	Traballo nun contexto internacional
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B17	Compromiso ético
B19	Adaptación a novas situacións
B20	Creatividade
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B23	Motivación pola calidade

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1.- Capacidade de aplicar os métodos e técnicas de investigación en Traballo Social ao longo das súas diversas fases.	saber saber facer	A1
		A2
		A9
		A21
		A28
		B1
		B2
		B8
		B9
		B13
2.- Capacidade de utilizar os métodos e técnicas de investigación para a avaliación de necesidades, capacidades, oportunidades e riscos das persoas usuarias, para promover cambios, desenvolvementos e mellorar as súas oportunidades vitais.	saber facer	A10
		A11
		A15
		A21
		A28
		B1
		B6
		B9
		B10
		B12
		B15
		B19

3.- Coñecer, comprender e avaliar o papel da investigación como indagación e participación reflexiva na construción da realidade social.	saber Saber estar / ser	A9 A15 A16 A29 B1 B2 B3 B10 B15
4.- Capacidade de analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como base para revisar e mellorar as estratexias profesionais.	saber facer Saber estar / ser	A2 A8 A9 A15 A16 B1 B2 B8 B9 B12
5.- Coñecemento e habilidades na busca de información a partir dunha diversidade de fontes.	saber saber facer	A12 A14 B3 B7 B19 B20 B23
6.- Desenvolver unha actitude ética en concordancia cos distintos procedementos investigativos e co Traballo Social.	Saber estar / ser	A6 A12 A16 A24 A25 B3 B10 B17 B22
7.- Capacidade de aplicar os métodos e técnicas de valoración, incluíndo os factores que subxacen á selección e verificación da información relevante, a natureza do xuízo profesional e os procesos de avaliación de riscos.	saber saber facer	A5 A9 A15 A16 A23 B1 B2 B3 B9 B12 B20 B23
8.- Capacidade de avaliar as diferenzas de punto de vista na recolleita de información e a fiabilidade e importancia da información recollida.	saber facer Saber estar / ser	A1 A2 A8 A9 A18 B9 B13 B19 B23

Contidos

Tema		
BLOQUE TEMÁTICO I.	Introdución. A Ciencia: concepto, características, clases, obxectivos. O método científico: concepto, etapas, características, orzamentos, requisitos, finalidade, etapas. O método científico nas Ciencias Sociais.	
FUNDAMENTOS DA INVESTIGACIÓN SOCIAL	Clases de métodos nas Ciencias Sociais: métodos científicos, métodos non científicos.	
1. A CIENCIA E O METODO CIENTIFICO.		

2. A INVESTIGACION SOCIAL.	Noción e características. Tipos de investigación social. Elementos da investigación social: teorías, feitos, leis, hipótese, conceptos, constructos. A función das teorías na investigación social. Elaboración de teorías: teorías indutivas, teorías hipotéticas - dedutivas, teorías funcionais, modelos. Fases da investigación social. O proxecto de investigación.
BLOQUE II. PROCESO DA INVESTIGACIÓN SOCIAL	O proxecto de investigación. A formulación do proxecto de investigación. Concepto. Fases do problema: detección; elaboración: consulta bibliográfica, discusión con outros investigadores, elaboración da historia do problema; formulación. Operacionalización do problema de investigación. Categorías de problemas: problemas resolubles, problemas irresolubles. Tipos de problemas que hai que investigar. Aspectos dos problemas a investigar. Importancia do problema. O deseño da investigación. A factibilidade da investigación.
3. ORGANIZACIÓN DA INVESTIGACIÓN.	
4. A PLURALIDADE METODOLÓXICA	Introdución: o debate cualitativo-cuantitativo. Características do enfoque cuantitativo. Características do enfoque cualitativo. Análise comparativa dos dous enfoques: cuantitativo/cualitativo. Utilización dos dous enfoques nunha mesma investigación. Opinión-discusión: Cal dos dous enfoque é o mellor?
BLOQUE TEMÁTICO III. TÉCNICAS DE INVESTIGACIÓN CUANTITATIVAS	Introdución. Concepto e natureza da observación. A observación non estruturada. A observación estruturada. A observación participante. Fases da metodoloxía observacional. A fiabilidade e validez na observación.
5. A OBSERVACIÓN	
6. A ENQUISA	Introdución. Noción e características. Tipos de cuestionarios: segundo os fins científicos, segundo a súa administración ou aplicación, segundo o seu contido e dimensión temporal. Formas e tipos de preguntas: segundo a súa natureza, a súa finalidade e a súa función. Regras para a formulación e redacción das preguntas. Extensión e ordenación do cuestionario. Proba e presentación do cuestionario. Codificación, tabulación e análise. Campos de aplicación.
BLOQUE TEMÁTICO IV. TÉCNICAS DE INVESTIGACIÓN CUALITATIVAS	Introdución. Antecedentes, noción e características. Contribución desde distintas posicións teóricas ao desenvolvemento da entrevista. Clasificación da entrevista. Requisitos, dificultades e regras da entrevista. Investigacións experimentais. Fiabilidade e validez da entrevista.
7. A ENTREVISTA	
8. O GRUPO DE DISCUSIÓN	Introdución. Concepto e características. Reunións e condución de grupos. Técnicas grupais. A dinámica de grupos. Utilidade e deseño. Análise e interpretación.
BLOQUE TEMÁTICO V. INVESTIGACIÓN E PRESENTACIÓN DOS RESULTADOS DA INVESTIGACIÓN	Introdución. Concepto e características. Trazos que definen á Investigación-acción. Proceso da Investigación-acción. Modelos. A investigación-acción-participación. Etapas e fases. Avaliación participativa. Áreas de aplicación.
9. A INVESTIGACIÓN-ACCIÓN.	
10. O INFORME FINAL	Introdución. Conceptualización. Fins e funcións. Técnicas referentes á elaboración e redacción. Técnicas referentes o contido e presentación final.

Planificación docente			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	15	40	55
Seminarios	15	0	15
Traballos tutelados	0	20	20
Titoría en grupo	7	7	14
Presentacións/exposicións	4	8	12
Probas de tipo test	4	30	34

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición

Sesión maxistral	A sesións maxistrais son o elemento fundamental para transmitir os coñecementos sobre calquera disciplina. A docencia se centra na exposición teórica dos contidos correspondentes aos diferentes temas do programa da materia. Para facilitar a comprensión e dominio da metodoloxía farase unha introdución a cada tema, con aclaración conceptual e terminolóxica. Realizaranse unha serie de exercicios prácticos, para axudar ao alumno tanto na asimilación dos contidos coma estimulando a súa participación e discusión, onde tamén se clarificarán aspectos que necesiten unha explicación máis ampla. Desenvolverase en gran grupo.
Seminarios	Desenvolveranse no grupo mediano, serán o complemento das sesións maxistrais. Tratarán sobre un tema específico, coa finalidade de profundizar nos contidos teóricos da materia.
Traballos tutelados	Os estudantes, de maneira individual ou en grupos de 4, elaborarán un traballo de investigación sobre un tema específico da materia do seu interese. Estes traballos cumpren con dous obxectivos básicos: constitúen o complemento esencial da materia e, representa a iniciación do alumnado á práctica da investigación no ámbito social. No seu desenvolvemento hai un nivel teórico, consistente na lectura e comentario da bibliografía sobre o tema, a partir do que os alumnos elaborarán o marco teórico, interpretarán os resultados acadados, e un nivel práctico correspondente á recollida dos datos. Estes dous niveis concréntanse na elaboración dun informe de investigación segundo as pautas, procesos e procedementos que se deben seguir ao realizar un traballo académico no ámbito social. Este traballo será baixo a dirección e orientación do profesor. Desenvolverase no grupo mediano.
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumnado manterá cos profesores ao longo curso, nas que recibirán o asesoramento que necesiten para o desenvolvemento das actividades desta materia (especialmente o traballo tutelado) e do proceso de aprendizaxe.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumno ante o profesor e os compañeiros do grupo. Explicará o informe da investigación realizada, sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicios, proxecto... Poderá desenvolverse de xeito individual ou en grupo.

Atención personalizada

	Descrición
Seminarios	Para calquera das modalidades metodolóxicas, os profesores atenderán as dúbidas e consultas do alumnado relacionadas cos contidos da materia. Proporcionarase a orientación, asesoramento e motivación hacia o seu proceso de aprendizaxe, cunha atención personalizada desde dous ámbitos: . Na aula durante as sesións de pequeno grupo . No despacho no horario de titoría. . Os alumnos tamén poderán comunicarse cos profesores a través do correo electrónico ou da plataforma Tema.
Titoría en grupo	Para calquera das modalidades metodolóxicas, os profesores atenderán as dúbidas e consultas do alumnado relacionadas cos contidos da materia. Proporcionarase a orientación, asesoramento e motivación hacia o seu proceso de aprendizaxe, cunha atención personalizada desde dous ámbitos: . Na aula durante as sesións de pequeno grupo . No despacho no horario de titoría. . Os alumnos tamén poderán comunicarse cos profesores a través do correo electrónico ou da plataforma Tema.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Seminarios	Os seminarios desenvolveranse nos Grupos Medianos, planificando actividades enfocadas ao traballo de investigación sobre o tema específico elixido polo alumnado, que permita profundizar nos contidos da materia (Estudo piloto). Complementarán as clases teóricas. A asistencia será necesaria para poder acadar a cualificación deste apartado.	Representa o dez por cento da nota final.
Traballos tutelados	Os grupos serán de (3-4 alumnos). Cada un deles obterá a mesma nota. Na valoración dos traballos avaliaranse aspectos e criterios como o rigor científico con que foron desenvolvidas as diferentes fases da investigación, a capacidade do alumno para ser creativo na forma de presentar, analizar e sintetizar os resultados, así como as reflexións persoais que realicen ao final do traballo.	Representa o vinte por cento da nota final.

Outros comentarios e segunda convocatoria

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

Os alumnos entregarán a ficha A ao profesor no primeiro mes de clase, especificando o tipo de asistencia elixido. Nos criterios de avaliación final da materia teranse en conta todo o conxunto de aspectos incluídos nos diferentes apartados desta Guía Docente, directamente vinculados co seguimento do ritmo de aprendizaxe do alumno, tomando como punto de partida a observación sistemática diaria do profesor desde o primeiro día de clases.

A) Criterios específicos de avaliación para alumnado asistente

Serán alumnos asistentes os que teñan unha asistencia mínima, dun 80% nas Sesións Maxistras e un 80% nos Seminarios. As puntuación que poden acadar por apartados serán:

1.- Proba tipo test A (ata un máx. de 6 puntos) e mín. de 3. Cunha puntuación inferior a 3, non se acadaría a puntuación positiva na materia. 2.- Traballos tutelados (ata un máx. de 2 puntos), que sumarán a puntuación do apdo. 1 3.- Seminarios (máx. 1 punto), que sumarán aos apdos. (1,2) serán sesións prácticas utilizando as fontes documentais da materia, recursos informáticos e outros que estean relacionados cos temas da materia. A A A A A A Para acadar a máxima puntuación nos apdos. (2,3) A será obrigatoria a asistencia. Tamén se valorará a participación actitude e seguimento no seu ritmo de aprendizaxe. Para aprobar a materia será necesario acadar unha puntuación mínima de cinco, unha puntuación inferior indica que o alumno non acadou os obxectivos mínimos da materia.

B) Criterios específicos de avaliación para alumnado NON ASISTENTES Deberán poñerse en contacto co profesor canto antes, pero alomenos no primeiro mes de clases. As puntuacións que poden acadar serán as seguintes:

1.- Proba tipo test (máx. 7 puntos) 2.- Traballo tutelado (máx. 3 puntos) C) Segunda convocatoria A

Os alumnos que non acaden positivamente algunha das partes de que consta a avaliación desta materia, poderán recuperala na convocatoria de xullo.

D) O sistema de cualificacións expresarase numéricamente, dacordo co establecido no artigo 5 do RD 1125/2003 de 5 de setembro (BOE do 18), polo que se establece o sistema europeo de créditos e o sistema de cualificacións nas titulacións universitarias de carácter oficial.

Bibliografía. Fontes de información

Anguera, M.T. (2008), Metodologías cualitativas: Características, procesos y aplicaciones. En M.A. Verdugo, M. Crespo, M. Badía y B. Arias (coords): Metodología en la investigación sobre discapacidad. Introducción al uso de, Salamanca: Publicaciones INICO

Arnau, J. y Bono, R. (2003), Diseños de investigación aplicados (CD-ROM), Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona (Cole

Corbetta, P. (2007), Metodología y Técnicas de Investigación Social, McGraw Hill

Guinot, C. (coord.) (2008), Métodos, técnicas y documentos utilizados en trabajo social, Bilbao: Universidad de Deusto

Hernández, R.; Fernández, C. e Baptista, P. (2010), Metodología de la investigación, Quinta edición, México: McGrawHill

Vallejos, A.F. y Orti, M. (2007), Métodos y Técnicas de Investigación Social, Editorial Universitaria Ramón Areces

1.- Básicas:

ANGUERA, M. T.(1982): *Metodología de la observación en Ciencias Humanas*. Madrid: Cátedra.

CEA, M. A.(1996): *Metodología cuantitativa: Estrategias y técnicas de investigación social*. Madrid: Síntesis Sociología.

CORBETA, P.(2003): *Metodología y técnicas de investigación Social*. México: McGrawHill.

GARCIA FERRANDO, M.; IBÁÑEZ, J. & ALVIRA, F.(1992): *El análisis de la realidad social. Métodos y técnicas de investigación*. A

Madrid: Alianza A Universidad Textos.

SIERRA BRAVO, R.(2001): *Técnicas de investigación social. Teoría y ejercicios*. Madrid: Paraninfo.

RODRIGUEZ, G., GIL, J. & GARCIA, E. (1996): *Metodología de la investigación cualitativa*. Málaga: Aljibe.

2.- Complementaria:

ANDER - EGG, E.(1992): *Introducción a las técnicas de investigación social*. Madrid: Humanitas.

ANDER - EGG, E.(1994): *Metodología del trabajo social*. Madrid: Instituto de Ciencia Sociales Aplicadas.

BABIE, E.(1996): *Manual para la práctica de la investigación social*, Bilbao: Descleé & de Brouwer.

KERLINGER, F. & LEE, H.(2002): *Investigación del comportamiento. Métodos de investigación en Ciencias Sociales*. México: McGrawHill.

Ademais da bibliografía, básica e complementaria, ofrécese ao alumno unha listaxe de manuais a través dos cales poden profundar nesta materia.

AMAT, N.(1988): *Documentación científica y nuevas tecnologías de la información*. Madrid: Pirámide.

ANGUERA, M. T.(1983): *Manual de prácticas de observación*. Madrid: Trillas.

ARNAU, J.(1978): *Métodos de investigación en Ciencias Humanas*. México: Trillas.

ARNAU, J.(1979): *Psicología Experimental. Un enfoque metodológico*. México: Trillas.

ARNAU, J.(1981): *Diseños experimentales en Psicología y Educación*, Vol. I. México: Trillas.

ARNAU, J.(1984): *Diseños experimentales en Psicología y Educación*, Vol. II. México: Trillas.

ARNAU, J.(1995): *Diseños longitudinales aplicados a las Ciencias Sociales y del Comportamiento*. México: Limusa.

BALAN, J. (1975): *Las historias de vida en ciencias sociales. Teoría y técnica*. Buenos Aires: Nueva Visión.

BAYES, R.(1978): *Introducción al método científico en Psicología*. Barcelona: Fontanella.

BLANCHET, A.; GHIGLIONE, R.; MASSONNAT, J. & TROGNON, A.(1989): *Técnicas de investigación en ciencias sociales*, Madrid: Narcea.

BOUDON, R. (1973): *Metodología de las Ciencias Sociales. Vol. III. Análisis de los procesos sociales*. Barcelona: Laia.

BRIONES, G. (1982): *Métodos y técnicas de investigación para las Ciencias Sociales*. México: Trillas.

BUGEDA, J. (1970): *Manual de técnicas de investigación social*. Madrid: Instituto de Estudios Políticos.

DAVIS, J. A.(1975): *Análisis elemental de encuestas*. México: Trillas.

DEL RINCON, D.; ARNAL, J.; LATORRE, A. & SANS, A. (1995): *Técnicas de investigación en ciencias sociales*. Madrid: Dykinson.

DELGADO, A. R. & PRIETO, G.(1997): *Introducción a los métodos de investigación de la Psicología*. Madrid: Pirámide.

DELGADO, J. M. & GUTIERREZ, J. (Coords.)(1994): *Métodos y técnicas cualitativas de investigación en Ciencias Sociales*. Madrid: Síntesis.

FESTINGER, L. & KATZ, D.(1982): *Los métodos de investigación en las Ciencias Sociales*. Buenos Aires: Paidós.

GARDNER, G.(1981): *Encuestas sociales*. México: Interamericana.

GOODE. W. J. & HATT, P. K.(1970): *Métodos de investigación social*. México: Trillas.

GRAWITZ, M.(1975): *Métodos y técnicas de las Ciencias Sociales*. Barcelona: Hispano Europea (2 Vols.).

HARAICK, C & PETRINOVICH, L.(1977): *Investigación en Ciencias Sociales*. México: Interamericana.

HERNANDEZ, R; FERNANDEZ, C. & BATISTA, P. (2002): *Metodología de la investigación*. México: McGrawHill.

HYMAN, H.(1971): *Diseño y análisis de encuestas sociales*. Buenos Aires: Amorrortu.

KISH, L.(1972): *Muestreo de encuestas*. México: Trillas.

LEBRET, L. J.(1980): *Manual de encuesta social*. Madrid: Rialp.

LOPEZ PEREZ, J.(1981): Los cuestionarios. En J. F. MORALES (Coord.): *Metodología y Teoría de la Psicología*. Madrid: UNED (181-214).

MACRAE, S.(1995): *Modelos y métodos para las ciencias del comportamiento*, Barcelona: Ariel.

MANZANO, V. G.; ROJAS, A. J. & FERNANDEZ, J. S. (1996): *Manual para encuestadores*, Barcelona: Ariel.

- MAYNTZ, R.(1975): *Introducción a los métodos de la Sociología empírica*. Madrid: Alianza.
- MORGAN, H. H. & COGGER, J. W.(1977): *Manual del entrevistador*. Madrid: TEA.
- MUCHIELLI, R.(1974): *El cuestionario en la encuesta psicosocial*. Madrid: Ibérico Europea de Ediciones.
- PADUA, J.(1979): *Técnicas de investigación social aplicadas a las ciencias sociales*. México: Fondo de Cultura Económica.
- PARDINAS, F.(1970): *Metodología y técnica de la investigación en las Ciencias Sociales*. Buenos Aires, Siglo XX.
- PASCUAL LLOBELL, J.; GARCIA PEREZ, J. F. & FRIAS NAVARRO, M. D.(1996): *El diseño y la investigación experimental en Psicología*. Valencia: C.S.V.
- ROJAS SORIANO, R. (1981): *El proceso de la investigación científica*. México: Trillas.
- RYAN, A.(1973): *Metodología de las Ciencias Sociales*. Madrid: Euroamérica.
- SCHEUCH, E.(1973): La entrevista en la investigación social. En R. KONIG: *Tratado de Sociología empírica*. Madrid: Tecnos (166-229).
- SELLTIZ, C.(1981): *Métodos de investigación en las relaciones sociales*. Madrid: Rialp.
- SILVA, F.(1981): La entrevista. En R. FERNANDEZ BALLESTEROS & J. A. CARROBLES (Coord.): *Evaluación conductual*. Madrid: Pirámide.
- SJOBERG, G. & NETT, R.(1980): *Metodología de la investigación social*. México: Trillas.
- VISAUTA, B. (1989): *Técnicas de investigación social*. Barcelona: PPU.

Â

Â ENLACES RECOMENDADOS

ALGÚNS ENLACES DE INTERESE PARA TRABALLADORES SOCIAIS

REVISTAS ESPECIALIZADAS

- Entorno Social: Publicación independiente de actualidad en información social y sanitaria.Â <http://www.entornosocial.es>
- Â Â Â Â Â * Â Intervención Psicosocial. Colegio Oficial de Psicólogos de Madrid. <http://cop.madrid.org>.
- Â Â Â Â Â * Â Revista Servicios Sociales y Política Social. Publicación periódica editada por el Consejo General de Colegios Oficiales de Â Â Â Â Â Â Â Â Â DiplomadosÂ en Trabajo Social. <http://cgrabajosocial.es>
- Â Â Â Â * Â Cuadernos Andaluces de Bienestar Social. Escuela Universitaria de Trabajo Social. Universidad de Granada.Â Â Â Â Â Â Â <http://www.ugr.es/-eutrasoc/cuader.htm>.
- Â Â Â Â * Â Cuadernos de Trabajo Social. Edita el Servicio de Publicaciones de la Universidad Complutense de Madrid. Â Â Â
- Â Â Â Â Â Â Â <http://www.ucm.es/BUCM/trs>
- Â Â Â Â * Â Documentación social. Edita Cáritas Españolas <http://www.caritasm.es>
- Â Â Â Â Â Â Â <http://www.margen.org./sumario.htm>
- Â Â Â * Â RTS. Revista de Trabajo Social. Editada por El Colegio Oficial de Diplomats en Treball Social de Catalunya Â Â Â Â Â Â Â <http://www.rtscat.com>
- Â Â Â * Â Revista Trabajo Social Difusión. Editado por el Colegio Oficial de Diplomados en Trabajo Social de Malaga Â Â Â Â Â Â Â http://www.trabajosocialmalaga.org/htm/PUBLICACIONES_revista_dts.php

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Psicología: Métodos e técnicas de investigación social/O05G220V01403

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Psicoloxía: Psicoloxía social/O05G220V01303

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Estatística: Estatística aplicada á investigación social/O05G220V01202

Outros comentarios

O alumnado debe ter en conta as seguintes recomendacións:

1. Coñecer os apuntes e material básico da materia, seguindo diariamente as exposicións maxistras da aula.
 2. Planificar e organizar os grupos de traballo, para elixir o tema do seu interese e comezar o seu desenvolvemento.
 3. Preguntar cada día as dúbidas aos profesores
-

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Política social				
Materia	Política social			
Código	O05G220V01404			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	2c
Idioma				
Departamento	Socioloxía, ciencia política e da administración e filosofía			
Coordinador/a	Fernández Álvarez, Antón Lois			
Profesorado	Fernández Álvarez, Antón Lois López Viso, Mónica			
Correo-e	alfa@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	A Política Social é unha materia cuxos contidos son fundamentais na formación dos traballadores sociais, permitindo o coñecemento do marco xeral no que se desenvolven os sistemas de benestar social nos que intervén como profesional. O presente plan de traballo pretende proporcionar coñecementos e elementos de reflexión cos seguintes fins: - estudo dos aspectos conceptuais da política social; - aproximación teórico-metodolóxica ao Estado de Benestar; - confrontar diversas interpretacións da política social; - analizar o estado actual da política social no noso país; - efectos da integración europea e a mundialización das relacións sociais.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes

A20	Preparar e participar nas reunións de toma de decisións co fin de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades
A23	Administrar e ser responsable do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo
A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A27	Participar na administración e dirección de entidades de benestar social
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
A30	Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando os mesmos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B7	Aprendizaxe e dominio de novas tecnoloxías
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B13	Traballo nun contexto internacional
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B20	Creatividade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Coñecer os fundamentos e compoñentes da Política Social como disciplina académica e a súa relación histórica co Traballo Social	saber saber facer	A5 A12 A27 A31 B1 B3
Coñecemento e comprensión do proceso histórico de reforma social, e as orixes, desenvolvemento, crise e reformulación do Estado do Benestar.	saber	A8 A24 A27 B17 B24
Coñecementos básicos das distintas concepcións ideolóxicas do Estado do Benestar.	saber Saber estar / ser	A24 A31 B3 B13 B15

Coñecemento da xénese, evolución e consolidación do Estado do Benestar no Estado español.	saber	A13 A27 B1 B3 B6 B8
Traballar para a eliminación das barreiras, desigualdades e inxustizas que existen na sociedade.	saber saber facer	A1 A9 A20 B9 B16
Capacidade para analizar e valorar a influencia social e o pensamento social e as súas implicacións no Traballo Social.	saber saber facer	A6 A28 A31 B3 B17 B24
Ser capaz de comprender e valorar distintos discursos.	saber facer Saber estar / ser	A2 A20 A26 B12 B14 B15
Ser capaz de procurar o coñecemento a través de distintas vías.	saber facer	A14 A28 B7 B8 B11 B20
Ser capaz de percibir e interpretar acontecementos con flexibilidade.	saber saber facer	A11 B3 B16
Capacidade para desenvolver criterios de avaliación e aplicalos ao proceso de aprendizaxe.	saber Saber estar / ser	A2 A29 B3 B16 B18
Habilidade para dialogar e chegar a acordos en traballos en grupo.	saber facer Saber estar / ser	A12 A16 A23 A30 B2 B10
Demostrar habilidade na expresión oral de ideas propias e análises reflexivas en público.	saber facer Saber estar / ser	B3 B4

Contidos

Tema		
1. Fundamentos históricos e teóricos da política social.	Que é a Política Social? As distintas políticas sociais.	
2. O Estado do benestar: concepto e antecedentes	Antecedentes históricos. caracterización do Estado de Benestar: precedentes e manifestación plena. Política social do Estado de Benestar: posicións dominantes.	
3. Cuestionamiento do Estado de benestar e a súa política social	A "crise" do Estado do Benestar. Cuestionamiento dos alicerces teóricos do Estado do Benestar. Precedentes e generalización da crítica nos anos oitenta. .	
4. Principais propostas teórico-políticas á crise do Estado de benestar I	A crítica neoconservadora do Estado social: Crítica filosófica; Crítica dos dereitos individuais; Crítica utilitarista.	
5. Principais propostas teórico-políticas á crise do Estado de benestar II	A "crítica da esquerda" do Estado social: Enfoque funcionalista. Enfoque conflictualista.	
6. A política social española	Antecedentes históricos da política social en España. A política de Benestar na España democrática. Evolución e futuro.	
7. Transformacións sociais actuais e as políticas sociais	O futuro do Estado do Benestar na sociedade informacional. Política social e globalización. Política social e exclusión social.	

Planificación docente			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	22	18	40
Seminarios	8	8	16
Presentacións/exposicións	7	13	20
Titoría en grupo	8	8	16
Prácticas autónomas a través de TIC	0	10	10
Probas de tipo test	1	15	16
Traballos e proxectos	1	15	16
Probas de resposta curta	1	15	16

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Sesión maxistral	Exposición, por parte da docente, dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, das bases teóricas e/ou das directrices dun traballo, do exercicio ou do proxecto a desenvolver polo/a estudante.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.
Presentacións/exposicións	Exposición, por parte do alumnado, ante a docente e/ou un grupo de estudantes, dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto etc. Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.
Titoría en grupo	Entrevistas que o/a alumno/a mantén coa profesora da materia para o asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.
Prácticas autónomas a través de TIC	Actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de adquisición de habilidades básicas e procedementais relacionadas coa materia obxecto de estudo. Desenvólvense a través das TIC de maneira autónoma (Programa TEMA http://fatic.uvigo.es).

Atención personalizada	
	Descrición
Presentacións/exposicións	Tempo reservado para atender e resolver as dúbidas do alumnado. Manteranse entrevistas para o asesoramento e o desenvolvemento de actividades da materia e o proceso de aprendizaxe. A atención poderá ser individual ou en grupos reducidos, en función do lugar e o seu carácter.
Titoría en grupo	Tempo reservado para atender e resolver as dúbidas do alumnado. Manteranse entrevistas para o asesoramento e o desenvolvemento de actividades da materia e o proceso de aprendizaxe. A atención poderá ser individual ou en grupos reducidos, en función do lugar e o seu carácter.
Seminarios	Tempo reservado para atender e resolver as dúbidas do alumnado. Manteranse entrevistas para o asesoramento e o desenvolvemento de actividades da materia e o proceso de aprendizaxe. A atención poderá ser individual ou en grupos reducidos, en función do lugar e o seu carácter.
Traballos e proxectos	Tempo reservado para atender e resolver as dúbidas do alumnado. Manteranse entrevistas para o asesoramento e o desenvolvemento de actividades da materia e o proceso de aprendizaxe. A atención poderá ser individual ou en grupos reducidos, en función do lugar e o seu carácter.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	Participación cualificada na sesión.	5
Presentacións/exposicións	Expoñer o traballo ao resto de compañeir@s. Defender publicamente o seu traballo, respondendo ás preguntas e críticas dos seus compañeir@s e do docente. Poderá explicar, a modo de conclusión, os problemas cos que se topou durante a elaboración do traballo.	10
Titoría en grupo	Asistencia e participación nas entrevistas que o/a estudante mantén coa profesora da materia para o asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.	0
Prácticas autónomas a través de TIC	Realizar, na aula ou fóra dela, as actividades propostas nos Grupos Medianos.	15
Seminarios	Busca e achega de documentación	0

Probas de tipo test	Realización da proba.	40
Traballos e proxectos	Realización e entrega do traballo a partir do guión porporcionado pola docente.	10
Probas de resposta curta	Realización da proba.	20

Outros comentarios e segunda convocatoria

A avaliación da/vos estudantes matriculadas/vos en a materia farase atendendo aos criterios explicitados nesta guía.

a) Avaliación asistentes

Esta modalidade implica:

- Asistencia (mínimo un 80%) e participación activa (0,5 puntos).
- Conexión e realización das tarefas requiridas no Programa TEMA. <http://fatic.uvigo.es> (1,5 puntos).
- Realización e exposición dun traballo que deberán entregar por escrito (2 puntos). Entregarase documentación con pautas e prazos para realización do traballo.
- Realización dun exame escrito. Modelo A (6 puntos).

Os alumnos que entreguen os traballos e tarefas fóra dos prazos acordados non se lles computará esa parte da cualificación en cada caso. O cumprimento e superación desta modalidade exige ao estudante de responder ás preguntas relativas á parte non asistencial no exame final do curso. As cualificación obtida no apartado práctico desta modalidade asistencial será sumada posteriormente á obtida no exame da primeira convocatoria e, no seu caso, a segunda convocatoria (*).

b) Avaliación non asistentes

Esta modalidade implica:

- Conexión e realización das tarefas requiridas no Programa TEMA <http://fatic.uvigo.es> Estableceranse prazos de entrega (1,5 punto) (*).
- Realización e entrega de dous comentarios críticos sobre unha selección de lecturas (1 punto). *A comezo de curso deixarase na plataforma TEMA a documentación coa relación de lecturas, así como as pautas e os prazos de entrega.*
- Realización dun exame escrito (6 puntos). Responder ás preguntas específicas sobre as lecturas no exame (1,5 puntos).

As e os estudantes que entreguen os traballos e exercicios fóra dos prazos acordados non se lles computará esa parte da cualificación en cada caso.

As actividades/competencias/probas non superadas durante o cuadrimestre poderán ser recuperadas na convocatoria de xullo. Non se gardarán notas dun curso a outro.

A 1ª convocatoria, no caso de non superar a materia, non consta no expediente académico. A cualificación faise efectiva na convocatoria de xullo.

Â

Bibliografía. Fontes de información

- ARRIBA GONZÁLEZ DE DURANA, A., "El concepto de exclusión en política social", Documento de Trabajo 02-01, 2002, Unidad de Políticas Comparadas (CSIC)
- T. FERNÁNDEZ GARCÍA Y Y. M. DE LA FUENTE, Política Social y Trabajo Social, 2009, Alianza Editorial
- CONTRERAS PELÁEZ, F. J., Defensa del Estado Social, 1996, Universidad de Sevilla
- GARCÍA-PELAYO, M., Las transformaciones del Estado contemporáneo, 1977, Alianza Editorial
- MONTAGUT, T., Política Social, 2000, Ariel
- NAVARRO, V., Bienestar insuficiente, democracia incompleta. De lo que no se habla en nuestro país., 2003, Anagrama
- RUBIO LARA, M. J., "El Estado Liberal y el Estado Liberal-Democrático" en A. DE BLAS GUERRERO, M. J. RUBIO LARA y J. DE ANDRÉS SANZ, Teoría del Estado, 2003, UNED
- RUBIO LARA, M. J., "El Estado de Bienestar" en A. DE BLAS GUERRERO, M. J. RUBIO LARA y J. DE ANDRÉS SANZ, 2003, UNED
- SODARO, M., Política y Ciencia Política. Una introducción, 2006, McGraw-Hill
- VELARDE FUERTES, J. y CERCAS ALONSO, A., El Estado del Bienestar. , 1999, Acento
- MORENO, L., Reformas de las políticas del bienestar, 2009, Siglo XXI

Â BIBLIOGRAFÍA BÁSICA:

- ARRIBA GONZÁLEZ DE DURANA, A.: "El concepto de exclusión en política social", *Documento de Trabajo 02-01*, Unidad de Políticas Comparadas (CSIC), Madrid, 2002.

- CONTRERAS PELÁEZ, F. J.: *Defensa del Estado Social*. Sevilla, Universidad de Sevilla, 1996 (pp. 141-149).
- DE LA FUENTE ROBLES, Y. M. Y SOTOMAYOR MORALES, E. M.: “Las políticas sociales en España. Orígenes y evolución” en T. FERNÁNDEZ GARCÍA Y Y.Mª DE LA FUENTE, *Política Social y Trabajo Social*, Alianza Editorial, Madrid, 2009 (cap. 11).
- GARCÍA-PELAYO, M.: *Las transformaciones del Estado contemporáneo*. Madrid, Alianza, 1977 (pp. 13-25).
- MONTAGUT, T.: *Política Social*. Barcelona, Ariel, 2000 (capítulo 1 y 7).
- NAVARRO, V.: *Bienestar insuficiente, democracia incompleta. De lo que no se habla en nuestro país*. Barcelona, Anagrama, 2003 (capítulo IX).
- RUBIO LARA, M. J.: “El Estado Liberal y el Estado Liberal-Democrático” en A. DE BLAS GUERRERO, M. J. RUBIO LARA y J. DE ANDRÉS SANZ, *Teoría del Estado*, UNED, 2003.
- RUBIO LARA, M. J.: “El Estado de Bienestar” en A. DE BLAS GUERRERO, M. J. RUBIO LARA y J. DE ANDRÉS SANZ, *Teoría del Estado*, UNED, 2003 (pp. 143-157).
- SODARO, M.: *Política y Ciencia Política. Una introducción*. McGraw-Hill, 2006 (Cap. 13).
- VELARDE FUERTES. J. y CERCAS ALONSO, A.: *El Estado del Bienestar*. Madrid, Acento, 1999 (pp. 197-212).

Recomendacións

Outros comentarios

A comezos de curso e sempre antes de finais de outubro, as e os estudantes deberán dispor na plataforma TEMA dunha dirección de correo electrónico e unha fotografía.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Saúde, dependencia e vulnerabilidade				
Materia	Saúde, dependencia e vulnerabilidade			
Código	O05G220V01405			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	2c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Martínez Rodríguez, María			
Profesorado	Martínez Rodríguez, María Vázquez Vázquez, Miguel Ángel			
Correo-e	subsuelo75@hotmail.com			
Web				
Descrición xeral	Esta materia é clave dentro da titulación e servirá para fundamentar os coñecementos en torno á saúde, a dependencia e a vulnerabilidade do individuo.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)
A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma

A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
A30	Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando os mesmos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B17	Compromiso ético
B19	Adaptación a novas situacións
B23	Motivación pola calidade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1.-Coñecer e comprender os conceptos de saúde e enfermidade e os seus factores determinantes.	saber Saber estar / ser	A1 A3 A8 B1 B3 B6 B8 B17
2.-Coñecer e comprender a situación social das persoas sobre o binomio saúde-enfermidade, con especial referencia ao sistema de xénero, desigualdade social, cultura e ciclo vital.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A3 A7 A13 A21 B1 B3 B8 B14 B15 B24
3.-Identificar e valorar as necesidades sociais vinculadas aos problemas de saúde e o seu repercusión na vida das persoas afectadas e comunidades afectadas e as estratexias de atención e apoio pertinentes a cada situación.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A2 A3 A7 A11 A15 A19 B1 B2 B8 B9 B14 B19 B23

4.-Recoñecer as características dos problemas de saúde que dan lugar a necesidades de atención e apoio sociais, con especial referencia ás minusvalideces, á dependencia, aos problemas de saúde mental e ás adicións.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A3 A9 A10 A14 A21 A29 A30 B1 B2 B3 B8 B9 B12 B14 B15
--	---	--

Contidos

Tema		
1. Concepto e determinantes da saúde.	Non hai	
2. Relacións entre saúde e a situación social das persoas, xénero, cultura status social e o ciclo vital.	Non hai	
3. Necesidades sociais vinculadas aos problemas de saúde e a súa repercusión na vida das persoas afectadas, e as estratexias de atención e apoio pertinentes en cada situación.	Non hai	
4. Características dos problemas de saúde que dan lugar a necesidades de atención e apoio sociais: minusvalideces, situacións de dependencia, saúde mental e adicións.	Non hai	

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	1	0	1
Sesión maxistral	21	21	42
Outros	8	25	33
Seminarios	15	40	55
Probas de tipo test	3	12	15
Outras	2	2	4

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Presentación da materia: como desenvolveremos a materia ao longo do curso.
Sesión maxistral	Exposición xeral por parte do profesorado dos contidos da materia.
Outros	Titorías en grupo para o aprofundamento das tarefas do seminario. Supervisión de exercicios, casos, debates, uso de materiais de apoio audiovisuais.
Seminarios	Empregaránse como complemento das sesións maxistrais. Consistirán en lectura previa de textos e documentos para ser debatidos e expostos nas sesións. Así como análise e resolución de exercicios/traballos prácticos que garanticen a integración teórico-práctica da asignatura. Si se considera oportuno para o desenvolvemento dalgunha cuestión concreta traerense expertos a aula.

Atención personalizada

Descrición

Sesión maxistral A atención personalizada será de tres tipos:

- 1.-Na aula, durante as sesións dos seminarios para complementar a comprensión das clases maxistrais e o traballo tutelado.
- 2.-No despacho do profesor, no horario de titorías. Dirixidas a calquera cuestión da materia, así como para dúbidas relacionadas coas sesións maxistrais e as actividades do seminario.
- 3.-A través do correo electrónico, sempre e cando a consulta o permita.
- 4.-O profesorado da materia poderá indicar o alumnado sesións mínimas de titorización, si así o consideran e será debidamente informado.

Seminarios	A atención personalizada será de tres tipos: 1.-Na aula, durante as sesións dos seminarios para complementar a comprensión das clases maxistrais e o traballo tutelado. 2.-No despacho do profesor, no horario de titorías. Dirixidas a calquera cuestión da materia, así como para dúbidas relacionadas coas sesións maxistrais e as actividades do seminario. 3.-A través do correo electrónico, sempre e cando a consulta o permita. 4.-O profesorado da materia poderá indicar o alumnado sesións mínimas de titorización, si así o consideran e será debidamente informado.
Outros	A atención personalizada será de tres tipos: 1.-Na aula, durante as sesións dos seminarios para complementar a comprensión das clases maxistrais e o traballo tutelado. 2.-No despacho do profesor, no horario de titorías. Dirixidas a calquera cuestión da materia, así como para dúbidas relacionadas coas sesións maxistrais e as actividades do seminario. 3.-A través do correo electrónico, sempre e cando a consulta o permita. 4.-O profesorado da materia poderá indicar o alumnado sesións mínimas de titorización, si así o consideran e será debidamente informado.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Seminarios	O alumnado para garantir o desenvolvemento da materia deberá traer realizadas as tarefas encomendadas para cada sesión do seminario (esquema das lecturas e/ou resolución de exercicios así como a súa exposición cando lles corresponda). Só poderá ser avaliado positivamente neste apartado si cumpre coas tarefas solicitadas de forma correcta (en tempo e forma).	10
Outros	Avaliarase o cumprimento das tarefas encomendadas, en tempo e forma, para os grupos pequenos	10
Probas de tipo test	Examen tipo test de resposta única.	60
Outras	Examen práctico en relación os contidos dos seminarios	20

Outros comentarios e segunda convocatoria

Para poder superar a materia deberán aprobarse previamente e de forma independente cada unha das probas previstas no apartado de avaliación. En todo caso, o alumnado non poderá ser avaliado se non presenta en tempo e forma en tarefas encomendadas para os seminarios e grupos pequenos

Advertítese o alumnado que non se gardará ningunha nota para o curso seguinte, este aspecto rixe tanto para o alumnado asistencial como non asistencial.

SISTEMAS DE AVALIACIÓN

1.-ALUMNADO ASISTENCIAL: será considerado como tal aquel que teña unha asistencia mínima do 80% ás sesións maxistrais, un 80% aos seminarios e un 80% aos grupos pequenos. En caso de non cumprir con este requisito serán avaliados como alumnado non asistencial. As modalidades así como a puntuación é a que está establecida nas metodoloxías de avaliación.

Lembrar que só se poderá aprobar a materia, cando se obteña un aprobado en cada unha das metodoloxías de forma independente.

2.-ALUMNADO NON ASISTENCIAL: aquel alumnado que non cumpra os requisitos mínimos de asistencia ás clases (sesións maxistrais, seminarios e grupos pequenos).

Este alumnado será avaliado nunha proba final gobl e única que consistirá en (cada unha das partes deberá estar aprobada por independente para poder superar a asignatura):

a.-Examen final na convocatoria oficial tipo test (igual formato e sistema de corrección que para os asistentes). Este examen versará sobre os contidos teóricos das sesións maxistrais e seminarios. Puntuará un 60 %

b.-Examen práctico en relación os exercicios/tafeas desenvolvidas nos seminarios. Puntuará un 20%

c.-Pregunta curta que avaliará o traballo de seguimento desenvolvido polo alumnado asistencial no grupo medio e pequeno. Puntuará un 20%

SEGUNDA CONVOCATORIA

Na convocatoria de xullo serán avaliadas só aquelas probas e competencias que non se superaran na convocatoria anterior.

As datas de exame pódense consultar to Taboleiro de anuncios da Facultade de Ciencias de Educación ou na páxina Web da Facultade no seguinte enlace: <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

Bibliografía. Fontes de información

Arechederra, J.J.; Ayuso, P.P.; Choza, J. y Vicente, J., Bioética, Psiquiatría y Derechos Humanos, International Marketing and Communications S.A., Madrid 1995

Arechederra Aranzadi, J.J., Fundamentos éticos y legales de la personalidad en Psiquiatría, Editorial: International marketing & communications, S.A. , Madrid.2003

Asociación Estadounidense de Psiquiatría, Manual diagnóstico y estadístico de los trastornos mentales. DSM-IV-TR, Masson S.A, Barcelona 2002

Barton, L. (Comp.), Superar las barreras de la discapacidad : 18 años de Disability and society, Madrid: Morata, 2008

Cabrera Forneiro, J. y Fuertes Rocañin, J. C., La Enfermedad Mental ante la Ley. Manual de psiquiatría forense., Editorial Libro del Año S.L, Madrid 1994

Cabrera Forneiro, J. y Fuertes Rocañin, J. C., Psiquiatría y Derecho dos ciencias obligadas a entenderse. Manual de PsiquiatríaForense, Cauce Editorial, Madrid . 1997

Lorenzo, R., Discapacidad, sistemas de protección y trabajo social , Madrid : Alianza, 2007

Méjica García, J. y Bobes García, J., Autonomía Personal y Situaciones de Dependencia. La ley de Dependencia para Profesionales Sanitarios, Editorial Just in Time S.L, 2007

Otero Pérez, F. J. (Coordinador del Comité Científico); Medrano Albéniz, J. (Comité Científico), Aspectos Legales en Psiquiatría, Drug Farma S.L., Madrid 2007

Otero Pérez, F. J. (Coordinador del Comité Científico); Medrano Albéniz, J. (Comité Científico), Aspectos Legales en Psiquiatría Vol 2., Drug Farma S.L, Madrid 2008

Stuckler, D., Por qué la austeridad mata : el coste humano de las políticas de recorte , Madrid : Taurus, D.L, 2013

Wilkinson, R. G., Desigualdad : un análisis de la (in)felicidad colectiva , Madrid : Turner, 2009

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Estrutura social/O05G220V01501

Ética e traballo social/O05G220V01502

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Habilidades sociais e de comunicación do traballo social/O05G220V01402

Política social/O05G220V01404

Servizos sociais especializados II/O05G220V01406

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Antropoloxía: Antropoloxía social e cultural/O05G220V01101

Fundamentos dos servizos sociais/O05G220V01104

Introdución ao traballo social/O05G220V01105

Servizos sociais especializados I/O05G220V01304

Outros comentarios

1.-Traballar e estudar de xeito continuado mellora notablemente a superación da materia, xa que é unha materia que require asentar de forma continúa os contidos. 2.-Levar o día as actividades planificadas para cada seminario e grupo pequeno. 3.-Plantexar todas as dúbidas sobre calquer aspecto da materia ao profesorado, tanto na aula como nas titorías de despacho (para outros aspectos relacionados coa materia ou para afondar en dúbidas que por cuestión de tempo non sexa posible facelo na aula)

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Servizos sociais especializados II				
Materia	Servizos sociais especializados II			
Código	O05G220V01406			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	2	2c
Idioma				
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Mendez Rodriguez, María José			
Profesorado	Mendez Rodriguez, María José Salgado Rodríguez, Eva María			
Correo-e	mjmendez@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a existencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B18	Aprendizaxe autónoma

Competencias de materia		
Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias

Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias	saber saber facer	A1
Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais	saber saber facer Saber estar / ser	A2
Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias	saber saber facer Saber estar / ser	A3
Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión	saber saber facer Saber estar / ser	A4
Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social	saber saber facer Saber estar / ser	A6
Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención	saber saber facer Saber estar / ser	A7
Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz	saber saber facer Saber estar / ser	A8
Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención	saber saber facer Saber estar / ser	A9
Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados	saber saber facer Saber estar / ser	A10
Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, et	saber saber facer Saber estar / ser	A12
Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir	saber saber facer Saber estar / ser	A19
Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma	saber saber facer Saber estar / ser	A21
Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade	saber saber facer Saber estar / ser	A24
Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan	saber saber facer Saber estar / ser	A31
Capacidade de análise e síntese	saber saber facer	B1
Capacidade de organización e planificación	saber saber facer	B2
Capacidade reflexiva	saber saber facer Saber estar / ser	B3
Aprendizaxe autónoma	saber saber facer Saber estar / ser	B18

Contidos

Tema

Tema 1: Familia, Infancia e Adolescencia

Normativa autonómica: Lei de apoio a familia e a convivencia de Galicia
Servizos, programas e prestacións.

Tema 2: Muller.

Normativa
Servizos, programas e prestacións

Tema 3: Inmigrantes i emigrantes retornados. Servizos, programas e prestacións.

Tema 4: Introdución as aplicacións informáticas do MATIASS e SIUSS. - Manual de Traballo, Información e Asesoramento de Servizos Sociais.
- Sistema Informático de Usuarios de Servizos Sociais.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Seminarios	14	12	26
Presentacións/exposicións	3	5	8
Saídas de estudo/prácticas de campo	0	6	6
Traballos tutelados	6	12	18
Actividades introdutorias	2	6	8
Sesión maxistral	20	32	52
Probas de tipo test	2	30	32

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten aprofundar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de adquisición de habilidades básicas e procedimentais relacionadas coa materia obxecto de estudo. Desenvólvense en espazos non académicos exteriores. Entre elas pódense citar prácticas de campo, visitas a eventos, centros de investigación, empresas, institucións... de interese académico-profesional para o alumno.
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/s estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante

Atención personalizada

	Descrición
Presentacións/exposicións	
Traballos tutelados	

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	Valoraranse os traballos solicitados e presentados polo estudante de xeito individual e /ou grupal na modalidade presencial. Para a modalidade non presencial deberán presentar un traballo práctico relacionado coa materia .	20 P
		10 NP

Probas de tipo test	Constará de 40 preguntas con dúas alternativas de resposta das cales so unha é a verdadeira. O sistema de corrección será de acertos menos erros, estando ocorte do aprobado en 18 para a modalidade presencial.	80 P
	E 24 para a modalidade non presencial	

90 NP

Outros comentarios e segunda convocatoria

Bibliografía. Fontes de información

A Bibliografía vese en versión PDF Alumno

ALEMÁN BRACHO, M.C. Y GARCÉS FERRER, J. (1996): *Administración Social Servicios del Bienestar Social*. Siglo XXI, Madrid.

CASADO D. (2002): *Reforma política de los servicios sociales*. Editorial CCS, Madrid.

CASADO, D. (dir.) (2005): *Avances en Bienestar basados en el conocimiento*. CCS, Madrid.

DE LA RED, N. Y RUEDA, D. (ed) (2003): *Intervención Social y demandas emergentes*. CCS, Madrid.

EDIS.(2008)VI *Informe sobre exclusión y desarrollo social en España 2008*. Fundación Foessa, Madrid.

FANTOVA AZCOAGA, F. (2005):Manual para la gestión de la Intervención Social.CCS Madrid.

GUTIÉRREZ RESA, A. Y GARCÉS FERRER, J. (2000): *Los Servicios Sociales en la Comunidades y Ciudades Autónomas*. Tirant lo Blanch, Valencia .

GUTIÉRREZ RESA, A. (1993): *Cáritas Española en la Sociedad del Bienestar 1942-1990*. Ed. Hacer, Barcelona.

INE (2008). Enquisa das condicións de vida das familias, ano 2007. Instituto Nacional de Estadística, Madrid.

Lei 13/2008 Galega de Servizos Sociais.

Lei 3/2011, do 30 de xuño, de apoio á familia e á convivencia de Galicia

Manual de prestaciones socio-económicas en Servicios Sociales (1996).

Edita Xunta de Galicia, Consellería de Sanidade e Servicios Sociais, Santiago de Compostela.

MATIASS (Manual de Trabajo, Información, Asesoramiento en Servicios Sociais.

OCHANDO CLARAMUNT, C. (1999): *El Estado de Bienestar, objetivos, modelos y teorías explicativas*. Ed. Ariel, Barcelona.

VV.AA. (2001)

Documento base para un plan de atención comunitaria de servicios sociales.

Pamplona. Edita Gobierno de Navarra, Departamento de Bienestar Social, Deporte y Juventud.

Lei 7/2004 do 16 de xullo galega para a igualdade de mulleres e homes. (DOG nº 149 do 03/08/2004)

Lei 11/2007, do 27 de xullo, galega para a prevención e o tratamento integral da violencia de xénero.(DOG nº 152 do 7/08/2007).

Revistas Recomendadas

- Revista de Servicios Sociales y Política Social. Consejo General de Colegios Oficiales de Diplomados en T.S y Asistente Sociales. Madrid.
- Revista de Trabajo Social (R.T.S.).
- Cuadernos de Acción Social. Dirección General de Acción Social.
- Cuadernos de Trabajo Social. Escuela Universitaria de Trabajo Social. Universidad Complutense. Madrid.
- Documentos de Trabajo Social. Colegio de Diplomados en T.S. y Asistentes Sociales de Málaga.

Recomendacións

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Habilidades sociais e de comunicación do traballo social/O05G220V01402

Política social/O05G220V01404

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Epistemoloxía do traballo social/O05G220V01204

Fundamentos dos servizos sociais/O05G220V01104

Introdución ao traballo social/O05G220V01105

Organización dos servizos sociais/O05G220V01205

Servizos sociais especializados I/O05G220V01304

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Estructura social				
Materia	Estructura social			
Código	O05G220V01501			
Titulación	Grado en Trabajo Social			
Descriptores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	1c
Idioma	Castellano Gallego			
Departamento	Sociología, ciencia política y de la administración y filosofía			
Coordinador/a	Saco Álvarez, Alberto			
Profesorado	Saco Álvarez, Alberto			
Correo-e	adasa@uvigo.es			
Web	http://webs.uvigo.es/adasa			
Descripción xeral	Autores y teorías sociológicas más relevantes. El análisis sociológico de la realidad social.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Trabajar y valorar de manera conjunta con personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades sus necesidades, limitaciones, dificultades, malestares y circunstancias
A2	Analizar situaciones sociales objeto de intervención, planificar, desarrollar, ejecutar, revisar y evaluar la práctica del trabajo social con personas, familias, grupos, organizaciones, y comunidades y con otros profesionales
A4	Actuar preventivamente y en la resolución de las situaciones de riesgo para la ciudadanía, para sí mismo/a y para los colegas de profesión
A5	Administrar y ser responsable, con supervisión y apoyo, de la propia práctica dentro de la organización
A9	Valorar las necesidades y opciones posibles para orientar una estrategia de intervención
A12	Preparar, producir, implementar y evaluar los planes de intervención con el sistema cliente y los colegas profesionales negociando el suministro de servicios que deben ser empleados y revisando la eficacia de los planes de intervención con las personas implicadas al objeto de adaptarlos a las necesidades y circunstancias cambiantes. Tomando en consideración las obligaciones éticas de la profesión relativas al sistema cliente en lo que concierne a la confianza, la proximidad, la calidez, las relaciones igualitarias, el respeto a la diversidad cultural, etc
A15	Trabajar con los comportamientos que representan un riesgo para el sistema cliente identificando y evaluando las situaciones y circunstancias que configuran dicho comportamiento y elaborando estrategias de modificación de los mismos
A16	Analizar y sistematizar la información que proporciona el trabajo cotidiano como soporte para revisar y mejorar las estrategias profesionales que deben dar respuesta a las situaciones sociales emergentes
B1	Capacidad de análisis y síntesis
B2	Capacidad de organización y planificación
B3	Capacidad reflexiva
B4	Comunicación oral y escrita en las lenguas nativas
B8	Capacidad de gestión de la información
B11	Trabajo en y con equipos diversos
B14	Habilidades en las relaciones interpersonales
B16	Razonamiento crítico
B18	Aprendizaje autónomo
B20	Creatividad
B22	Iniciativa y espíritu emprendedor

Competencias de materia		
Competencias de materia	Tipología	Competencias

(*)	saber	A1 A2 A4 A9 A12 B1 B3 B8
(*)	saber	A1 A2 A4 A9 A12 B1 B3 B8
(*)	saber	A1 A2 A4 A9 A12 B1 B3 B8
(*)	saber	A1 A2 A4 A9 A12 B1 B3 B8
5) Analizar e investigar problemáticas sociales.	saber hacer	A2 A9 A15 A16 B1 B3 B4 B8 B14 B18 B20
6) Elaborar apuntes de cada tema de la asignatura.	saber hacer	A5 A16 B1 B2 B3 B4 B8 B11 B14 B16 B18 B20 B22

Contenidos

Tema		
I.- Concepto de estructura y enfoques teóricos	1.1.- Definiciones y concepto de estructura social 1.2.- Estructura y función 1.3.- Estructura, ideología y conflicto 1.4.- Estructura y acción social 1.5.- Aportaciones más recientes	
II.- Estructura Demográfica	2.1.- Estructura demográfica 2.2.- Dinámica demográfica	

III.- Estructuras familiares	3.1.- Estructuras familiares en España 3.2.- Cambio y evolución de las estructuras familiares
IV.- Instituciones, grupos y organizaciones	4.1.- Las instituciones en Sociología 4.2.- Grupos sociales 4.3.- Las organizaciones
V.- Estructura económica y sistema educativo	5.1.- Evolución de la formación en relación con la estructura económica 5.2.- Calificación, ocupación y desempleo
VI.- Estratificación social	6.1.- La estructura de la desigualdad: Desigualdades adscriptivas y adquiridas. 6.2.- Estructura de clases y enfoques clásicos y actuales. 6.3.- Movilidad social: tipos y factores
VII.- Sistema político	7.1.- *Estructura y cambio político en España 7.2.- Tendencias actuales: voto, abstención y crisis del sistema político

Planificación			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Seminarios	21	63	84
Sesión magistral	22	22	44
Pruebas de tipo test	2	20	22

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxías	
	Descrición
Seminarios	Exposiciones, en sesiones semanales, de trabajo con grupos medianos para hacer exposiciones de la materia impartida y ampliar conocimientos sobre la materia.
Sesión magistral	Exposición de los temas del programa fomentando el debate y la participación.

Atención personalizada	
	Descrición
Seminarios	Se trabaxará con cada uno de los/las alumnos/las y con grupos de trabajo de entre 2 y 4 miembros para aclarar dudas y dirigir la marcha de la actividad de una manera continuada.

Evaluación		
	Descrición	Cualificación
Seminarios	Exposición de los temas tratados en las lecciones magistrales. Se valorará la corrección de los contenidos (5 pts.), su exposición (3 pts.) y las aportaciones originales a los contenidos (2 pts.)	50 10 puntos
Pruebas de tipo test	Examen tipo test de 20 preguntas con cuatro opciones de respuesta.	50 10 puntos

Outros comentarios e segunda convocatoria

MODALIDADES ASISTENCIAL E NO ASISTENCIAL.

La participación regular (75% de asistencia) a los seminarios implica la posibilidad de una evaluación continuada que supondría no tener que presentarse al examen tipo test y conseguir de esta forma el 100 % de la nota final. Los/Las alumnos/las no asistentes (menos del 75 % de asistencia) tendrán que presentar el trabajo de investigación y presentarse al examen final tipo test (100 % de la nota).

SEGUNDA CONVOCATORIA

En el mes de julio se realizará la recuperación de las competencias no superadas en mayo y se guardarán los resultados del examen y/o del trabajo de investigación.

Según la normativa vigente, con independencia de su asistencia o no a las clases el alumnado disfrutará de condiciones equivalentes de evaluación.

Fuentes de información
Saco, A., Destripando la sociedad, 2006, Tórculo
Gerth, H. y C. Wright Mills, Carácter y Estructura Social., 1984, Paidós

Complementarias

Barber, B. (1991): Estratificación social.Â Madrid. FCE. (352-415)Chinoy, E. (1987): La Sociedad. México. FCE.Â (109-139).
Lapassade, C: (1974): Claves de la sociología.Â Barcelona. Laia. (133-233).

Recomendaciones

DATOS IDENTIFICATIVOS**Ética e traballo social**

Materia	Ética e traballo social			
Código	O05G220V01502			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	1c
Idioma	Castelán			
Departamento	Socioloxía, ciencia política e da administración e filosofía			
Coordinador/a	Miguez Barciela, Aida			
Profesorado	Miguez Barciela, Aida			
Correo-e	aidamiguezbarciela@gmail.com			
Web				
Descrición xeral	O obxectivo da materia consiste en capacitar ao alumnado para un exercicio crítico e reflexivo da práctica profesional.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)

A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A17	Utilizar a mediación como estratexia de intervención destinada á resolución alternativa de conflitos
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A20	Preparar e participar nas reunións de toma de decisións co fin de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A22	Establecer, minimizar e administrar o risco cara a un mesmo e os colegas a través da planificación, revisión e seguimento de accións para limitar o estrés e o risco
A23	Administrar e ser responsable do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo
A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A27	Participar na administración e dirección de entidades de benestar social
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
A30	Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando os mesmos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B5	Coñecemento da lingua estranxeira
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B7	Aprendizaxe e dominio de novas tecnoloxías
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B13	Traballo nun contexto internacional
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B20	Creatividade
B21	Liderado
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B23	Motivación pola calidade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipología	Competencias
1. Saber distinguir moral y ética y conocer los rasgos formales básicos del discurso ético.	saber	A2 A6 A9 A10 A16 A17 A19 A20 A21 A25 A28 A29 A30 A31 B1 B3 B9 B10 B15 B16 B17 B19 B24
2. Conocer los desafíos más destacados á la ética como propuesta normativa universalizable.	saber saber hacer	A2 A9 A10 A16 A28 A29 A30 A31 B1 B3 B8 B9 B10 B12 B15 B16 B17 B18 B19 B20 B23 B24
3. Conocer las claves para entender y valorar las principales teorías éticas normativas, así como las dificultades de justificación de determinados principios morales.	saber saber hacer	A28 A29 A30 A31 B1 B3 B9 B10 B12 B15 B16 B17 B19 B20 B23 B24

4. Analizar y sistematizar la información.

saber
saber hacer

A2
A6
A8
A9
A10
A12
A13
A14
A15
A16
A20
A21
A25
A26
A28
A29
A30
A31
B1
B3
B8
B9
B10
B12
B16
B20
B21

5. Administrar y ser responsable de su propio trabajo

saber hacer
Saber estar / ser

A5
A6
A7
A12
A14
A16
A18
A20
A21
A22
A23
A24
A25
A26
A27
A28
A29
A30
A31
B1
B2
B3
B4
B7
B8
B9
B10
B11
B12
B14
B15
B16
B17
B18
B19
B20
B22
B23
B24

6. Utilizar la mediación como estrategia de intervención para la resolución alternativa de conflictos.	saber hacer	A1
	Saber estar / ser	A2
		A3
		A7
		A8
		A9
		A10
		A11
		A12
		A13
		A14
		A17
		A19
		A20
		A22
		A25
		A26
		A27
		A29
		A30
		A31
		B1
		B2
		B3
		B4
		B6
		B8
		B9
		B11
		B12
		B14
		B15
		B16
		B17
		B18
		B19
		B20
		B21
		B22
		B23
		B24

7. Capacidad para reconocer y analizar críticamente argumentos éticos de nivel básico.	saber hacer	A2
		A9
		A12
		A14
		A29
		A30
		B1
		B3
		B9
		B15
		B16
		B17
		B19
		B24

8. Capacidad para afrontar por si mismo los problemas que suscitan las teorías éticas y considerarlos un reto a su propia forma de pensar.	saber	A6
	saber hacer	A9
	Saber estar / ser	A10
		A12
		A14
		A29
		A30
		B1
		B3
		B8
		B9
		B16
		B17
		B18
		B19
		B20
		B23
		B24

9. Capacidad para reconocer la relevancia social de la ética.	saber	A8
	saber hacer	A9
		A10
		A12
		A14
		A15
		A16
		A17
		A25
		A29
		A30
		A31
		B1
		B3
		B9
		B10
		B12
		B15
		B16
		B17
		B19
		B20
		B23
		B24

10. Capacidad para investigar, analizar, evaluar y utilizar el conocimiento actual.	saber	A6
	saber hacer	A12
		A16
		A18
		A20
		A23
		A26
		A28
		A29
		A30
		A31
		B1
		B3
		B5
		B7
		B8
		B9
		B10
		B11
		B12
		B13
		B16
		B17
		B18
		B19
		B20
		B23
		B24
11. Habilidad para gestionar y resolver conflictos, dilemas y problemas éticos.	saber	A1
	saber hacer	A2
		A3
		A6
		A8
		A9
		A10
		A16
		A17
		A26
		A29
		A30
		A31
		B1
		B3
		B9
		B10
		B16
		B17
		B19
		B20
		B24

12. Habilidad básica para defender en público sus opiniones éticas.

- saber A10
 - saber facer A12
 - Saber estar / ser A16
 - A19
 - A20
 - A21
 - A28
 - A30
 - B1
 - B3
 - B4
 - B5
 - B6
 - B7
 - B8
 - B9
 - B10
 - B11
 - B12
 - B13
 - B14
 - B15
 - B16
 - B17
 - B18
 - B19
 - B20
 - B21
 - B22
 - B23
 - B24
-

13. Contribuir a la promoción de las mejores prácticas del trabajo social.	saber	A2
	saber facer	A3
		A4
		A6
		A9
		A10
		A12
		A14
		A19
		A20
		A23
		A24
		A28
		A29
		A30
		A31
		B1
		B2
		B3
		B4
		B5
		B6
		B8
		B9
14. Conocer los códigos deontológicos del/a trabajador/a social.	saber	B10
	saber facer	B11
	Saber estar / ser	B12
		B13
		B14
		B15
		B16
		B17
		B18
		B19
		B20
		B21
		B22
		B23
		B24
		A8
		A12
		A14
		A16
		A19
		A23
		A26
		A28
		A29
		A30
		A31
		B3
		B8
		B16
		B17
		B19
		B20
		B23

Contidos

Tema	
1. Introducción á Ética:	Caracterización do fenómeno moral. Ética e moral.
2. Conceptos fundamentais:	Libertad, autonomía, responsabilidade, xustiza, igualdade.
3. Perspectivas éticas e intervención social:	Moral e dereito. Obxetivos do traballo social. Modelos normativos do traballo social: paternalismo e concepcións anti-paternalistas.

4. Deontoloxía profesional e códigos deontolóxicos:

A dimensión normativa da autorregulación profesional.
Modelos interpretativos dos códigos deontolóxicos. Análisis (confidencialidad, secreto profesional, protección de datos).

Planificación docente			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Estudo de casos/análises de situacións	3	3	6
Foros de discusión	3	0	3
Seminarios	15	30	45
Prácticas externas	0	3.5	3.5
Traballos de aula	2	2	4
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	0	20.5	20.5
Sesión maxistral	22	44	66
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	1	0	1
Probas de resposta curta	1	0	1

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Estudo de casos/análises de situacións	Análise e razonamento de casos prácticos e dilemas de ética profesional en contextos profesionais.
Foros de discusión	Posta en común e deliberación arredor de cuestións relativas á materia. Na maior parte destes casos a posta en común presupón o traballo individual previo das cuestións a examinar.
Seminarios	A dinámica de seminario implica a co-rresponsabilidade na presentación de lecturas especialmente escollidas para suscitar a reflexión sobre problemas específicos e a aportacións de cuestións e contribucións que evidencien un grao de comprensión da materia e dos problemas correspondentes.
Prácticas externas	Sondeo mediante técnicas de entrevista, transcripción e análise, do tipo de razoamento moral predominante respecto da ética profesional e as convencións deontolóxicas da práctica.
Traballos de aula	Desenvolvemento de prácticas especialmente deseñadas para poñer en práctica as competencias da materia a través de problemas específicos.
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	Lectura dun libro da bibliografía ou de temática afín -previamente acordado co profesor, e elaboración dunha breve reseña (max. 1000 palabras). A entrega realizarase o último día de clase en formato impreso (papel) e ademais por correo electrónico.
Sesión maxistral	Desarrollo por parte do docente dos principais conceptos e contidos do temario, apoiado polas lecturas sinaladas e en interlocución coa clase.

Atención personalizada	
	Descrición
Sesión maxistral	Alumnos presenciais: a resolución de dúbidas farase na medida do posible no contexto da aula para maior aproveitamento da clase. Alumnos non presenciais: a resolución de cuestións relativas ós contidos da materia e/ou á avaliación realizarase nas titorías presenciais.
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	Alumnos presenciais: a resolución de dúbidas farase na medida do posible no contexto da aula para maior aproveitamento da clase. Alumnos non presenciais: a resolución de cuestións relativas ós contidos da materia e/ou á avaliación realizarase nas titorías presenciais.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Seminarios	A dinámica de seminario implica responsabilidade na presentación de lecturas, presentación de traballos de comentario, e contribucións que evidencien un grao de comprensión da materia e dos problemas correspondentes.	20

Probas de resposta longa, de desenvolvemento	Comentario de texto sobre unha cuestión relevante da materia. É preciso obter nesta proba polo menos o 50%	40
Probas de resposta curta	Resposta a cuestións deseñadas para amosar a capacidade de relación e comprensión dos principais conceptos da materia. É preciso obter nesta proba polo menos o 50%	40

Outros comentarios e segunda convocatoria

1. Os alumnos non-presenciais realizarán as probas do exame final, co seguinte criterio de cualificación:

PROBAS DE RESPONSTA LONGA---40%

É preciso obter nesta proba polo menos o 50%

PROBAS DE RESPONSTA CURTA---50%

É preciso obter nesta proba polo menos o 50%

RESEÑA OU TRABALLO DE LECTURA---10%

O traballo de lectura realizarase sobre un libro a escoller entre os títulos que figuran na bibliografía da materia. Superar esta proba é preciso para aprobar a asignatura.

A 1ª convocatoria, no caso de non superar a materia, non consta no expediente académico. A cualificación faise efectiva en xullo.

As actividades/competencias/probas non superadas durante o cuadrimestre poderán ser recuperadas na convocatoria de xullo, manténdose as puntuacións previamente conseguidas.

Segundo a normativa vixente, con independencia da súa asistencia ou non ás clases o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación.

A comezos de curso os estudantes deberán ter debidamente cumprimentados os datos persoais da plataforma Tema (incluíndo correo-e e fotografía dixital).

Bibliografía. Fontes de información

KANT, I., Fundamentación de la metafísica de las costumbres, Ariel, 1999

MILL, J. S., Sobre la libertad, Tecnos, 2008

MILL, J. S., El utilitarismo, Alianza, 2014

OGIEN, R., La influencia del olor de los cruasanes calientes sobre la bondad humana, Aguilar, 2012

SALCEDO MEGALES, D., Autonomía y Bienestar. La ética del trabajo social, Comares, 1998

WILLIAMS, B., Introducción a la ética, Aguilar, 1988

<http://www.iep.utm.edu/category/value/ethics/>, , ,

1. ARENDT, H. Eichmann en Jerusalén, Barcelona, Lumen, 2012.
2. BALIBAR E. y WALLERSTEIN, I. Â Raza, Nación y Clase. Â Iepala Ed. 2008.
3. BANKS, S. Ética y valores en el trabajo social, Â Barcelona, Ariel, 1997.
4. BECK, U. Libertad o capitalismo, Paidós, Barcelona, 2002.
5. BLACKBURN, S. Sobre la bondad, Â Barcelona, Paidós, 2002.
6. BONETE PERALES, E. Â Ética de la dependencia, Â Madrid, Tecnos, 2009.
7. CALLINICOS, A. Igualdad, Madrid, S. XXI, 2003.
8. CAMPS, V. Â El declive de la ciudadanía, Madrid, PPC, 2010.
9. Consejo General de Colegios Oficiales de Diplomados en Trabajo Social y asistentes sociales, Código Deontológico, Madrid, Edición del Consejo General de Colegios Oficiales de Diplomados en Trabajo Social y Asistentes Sociales de España, 1999.
10. FOUCAULT, M. Tecnologías de Yo y otros textos afines, Barcelona, Paidós, 2010.
11. FOUCAULT, M. La Verdad y las Formas Jurídicas, Barcelona, Gedisa, 2010.
12. FOUCAULT, M. Vigilar y Castigar. El nacimiento de la Prisión. Madrid, S. XXI, 2003.
13. FOUCAULT, M. Los Anormales, Madrid, AKAL, 2008.
14. FOUCAULT, M. La Vida de los Hombres Infames. Ensayos sobre dominación y desviación, Ed. Altamira, 1996// Madrid, Ed. La Piqueta, 1993.
15. GARCÍA NORRO, J. J., RODRÍGUEZ, R., Cómo se comenta un texto filosófico, Síntesis, Madrid, 2007.
16. HUME, D. Escritos impíos y antirreligiosos, Akal, Madrid, 2005.
17. LUKES, S. El poder. Un enfoque radical, Madrid, S. XXI. 2007.

18. LUKES, S. Relativismo moral, Barcelona, Paidós, 2011.
19. NUSSBAUM, M. El ocultamiento de lo humano. Repugnancia, vergüenza y ley, Madrid, Katz, 2006.
20. SALCEDO MEGALES, D. Autonomía y bienestar. La ética del trabajo social, Granada, Comares, 1988.
21. SALCEDO MEGALES, D. (comp.) Los valores en la práctica del trabajo social, Madrid, Narcea, 1999.
22. SARTRE, J. P. El existencialismo es un humanismo, Barcelona, Edhasa, 1999.
23. SCHMIDTZ, D. Y GOODIN, R. Bienestar social y la responsabilidad individual, Madrid, Cambridge University Press, 2000.
24. SCOTT, J. Los dominados y el arte de la resistencia. Txalaparta, 2003.
25. SHAPIRO, I. El estado de la teoría democrática, Bellaterra, 2000.
26. YOUNG, Iris Marion; La justicia y la política de la diferencia, Cátedra, 2000.

Recomendacións

Materias que se recomienda ter cursado previamente

Conceptos, teorías e métodos en traballo social/O05G220V01302

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Política social europea				
Materia	Política social europea			
Código	O05G220V01503			
Titulación	Grado en Trabajo Social			
Descriptores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	1c
Idioma	Castellano Gallego			
Departamento	Sociología, ciencia política y de la administración y filosofía			
Coordinador/a	López Viso, Mónica			
Profesorado	López Viso, Mónica			
Correo-e	mviso@uvigo.es			
Web				
Descripción xeral	Esta materia pretende dar a conocer la política social de la Unión Europea, acercando las acciones que desde las instancias comunitarias se están llevando a cabo para integrar a su edificación a dimensión social, señalando sus éxitos, pero también reflexionando sobre sus deficiencias y retos. El fin es, por tanto, provocar en el/los estudiantes un análisis reflexivo sobre la realidad de la Europa actual y su política social.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Trabajar y valorar de manera conjunta con personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades sus necesidades, limitaciones, dificultades, malestares y circunstancias
A2	Analizar situaciones sociales objeto de intervención, planificar, desarrollar, ejecutar, revisar y evaluar la práctica del trabajo social con personas, familias, grupos, organizaciones, y comunidades y con otros profesionales
A3	Trabajar con las personas para que sean autosuficientes y con capacidad para manifestar sus necesidades, deseos, puntos de vista y circunstancias
A5	Administrar y ser responsable, con supervisión y apoyo, de la propia práctica dentro de la organización
A6	Demostrar competencia profesional en el ejercicio del trabajo social
A7	Establecer relaciones profesionales al objeto de identificar la forma más adecuada de intervención
A8	Intervenir con personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades para ayudarles a tomar decisiones bien fundamentadas acerca de sus necesidades, circunstancias, riesgos, opciones preferentes y recursos, tomando en consideración la diversidad cultural -y por lo tanto la especificidad de las minorías étnicas, culturales, lingüísticas...-, la exigencia de promover la igualdad entre hombres y mujeres, el requerimiento de tender hacia una sociedad sostenible medioambientalmente y de defender los valores de la paz
A9	Valorar las necesidades y opciones posibles para orientar una estrategia de intervención
A10	Responder a situaciones de crisis valorando la urgencia de las situaciones, planificando y desarrollando acciones para hacer frente a las mismas y revisando sus resultados
A11	Interactuar con personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades para conseguir cambios, para promocionar el desarrollo de los mismos y para mejorar sus condiciones de vida por medio de la utilización de los métodos y modelos de Trabajo Social, haciendo un seguimiento con regularidad de los cambios que se producen al objeto de preparar la finalización de la intervención
A12	Preparar, producir, implementar y evaluar los planes de intervención con el sistema cliente y los colegas profesionales negociando el suministro de servicios que deben ser empleados y revisando la eficacia de los planes de intervención con las personas implicadas al objeto de adaptarlos a las necesidades y circunstancias cambiantes. Tomando en consideración las obligaciones éticas de la profesión relativas al sistema cliente en lo que concierne a la confianza, la proximidad, la calidez, las relaciones igualitarias, el respeto a la diversidad cultural, etc
A13	Apoyar el desarrollo de redes para hacer frente a las necesidades y trabajar a favor de los resultados planificados examinando con las personas las redes de apoyo a las que puedan acceder y desarrollar; en especial, en el caso de mujeres (maltratadas, cuidadoras habituales de personas dependientes, enfermas mentales y con otras incapacidades, ...) y tomando en consideración las peculiaridades de Galicia en tanto que país con alta dispersión poblacional, agrupación territorial muy diferenciada entre el rural y los espacios urbanos, territorios abandonados y alto envejecimiento de la población (exigencia de mayores redes)
A14	Promover el crecimiento, desarrollo e independencia de las personas identificando las oportunidades para formar y crear grupos, utilizando la programación y las dinámicas de grupos para el crecimiento individual y el fortalecimiento de las habilidades de relación interpersonal; en especial con colectivos con diversidad multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) y con las mujeres, habida cuenta su marginación históricamente condicionada en lo tocante a participación social-cultural y en los órganos de decisión y poder (empowerment)

A15	Trabajar con los comportamientos que representan un riesgo para el sistema cliente identificando y evaluando las situaciones y circunstancias que configuran dicho comportamiento y elaborando estrategias de modificación de los mismos
A16	Analizar y sistematizar la información que proporciona el trabajo cotidiano como soporte para revisar y mejorar las estrategias profesionales que deben dar respuesta a las situaciones sociales emergentes
A17	Utilizar la mediación como estrategia de intervención destinada a la resolución alternativa de conflictos
A18	Diseñar, implementar y evaluar proyectos de intervención social
A19	Defender a las personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades y actuar en su nombre si la situación lo requiere
A20	Preparar y participar en las reuniones de toma de decisiones al objeto de defender mejor los intereses de las personas, familias, grupos, organizaciones y comunidades
A21	Establecer y actuar para la resolución de situaciones de riesgo previa identificación y definición de la naturaleza del mismo
A22	Establecer, minimizar y gestionar el riesgo hacia uno mismo y los colegas a través de la planificación, revisión y seguimiento de acciones para limitar el estrés y el riesgo
A26	Trabajar de manera eficaz dentro de sistemas, redes y equipos interdisciplinares y «multiorganizacionales» con el propósito de colaborar en el establecimiento de fines, objetivos y tiempo de duración de los mismos contribuyendo igualmente a abordar de manera constructiva los posibles desacuerdos existentes
A27	Participar en la gestión y dirección de entidades de bienestar social
A28	Investigar, analizar, evaluar y utilizar el conocimiento actual de las mejores prácticas del Trabajo Social para revisar y actualizar los propios conocimientos sobre los marcos de trabajo
A29	Trabajar dentro de estándares acordados para el ejercicio del Trabajo Social y asegurar el propio desarrollo profesional utilizando conocimientos y técnicas profesionales como medio para justificar decisiones, reflexionando críticamente sobre las mismas y utilizando la supervisión como medio para mejorar y evaluar el ejercicio profesional
A30	Gestionar conflictos, dilemas y problemas éticos complejos identificando los mismos, diseñando estrategias de superación y reflexionando sobre sus resultados
B1	Capacidad de análisis y síntesis
B2	Capacidad de organización y planificación
B3	Capacidad reflexiva
B4	Comunicación oral y escrita en las lenguas nativas
B5	Conocimiento de la lengua extranjera
B6	Conocimiento de la cultura propia de la comunidad
B7	Aprendizaje y dominio de nuevas tecnologías
B8	Capacidad de gestión de la información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisiones
B11	Trabajo en y con equipos diversos
B12	Trabajo en equipo de carácter interdisciplinar
B13	Trabajo en un contexto internacional
B14	Habilidades en las relaciones interpersonales
B15	Reconocimiento y respeto a la diversidad y la multiculturalidad
B16	Razonamiento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaje autónomo
B19	Adaptación a nuevas situaciones
B20	Creatividad
B24	Sensibilidad hacia temas medio ambientales, igualdad entre hombre y mujeres, cultura de la paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipología	Competencias
Conocimiento del proceso de integración europeo y de la actual Unión Europea.	saber	A28 B13
Conocimiento y comprensión de los conceptos y teorías relativos a la política social europea y el modelo social europeo.	saber	A27

Conocimientos básicos sobre la agenda social de la Unión Europea y sobre el ámbito social comunitario.	saber Saber estar /ser	A6 A8 A11 A13 B8 B24
Conocimiento de los objetivos y acciones sociales así como las dificultades y retos de la Unión Europea.	saber saber hacer	A14 A29 A30
Capacidad para analizar y valorar la influencia social y el pensamiento social y sus implicaciones en el Trabajo Social.	saber Saber estar /ser	A1 A7 A16 A28 B1 B3
Capacidad para comprender y valorar distintos discursos.	saber hacer Saber estar /ser	A9 A12 A15 A20 A26 B2 B6 B9 B12 B14 B15 B17
Capacidad para reflexionar sobre el proceso de aprendizaje.	saber Saber estar /ser	A2 A3 A5 A10 A21 A22 A29 B3 B7 B16 B18
Habilidad en la expresión oral de ideas propias y análisis reflexivos en público.	saber hacer Saber estar /ser	A19 B3 B4 B5
Habilidad para dialogar y llegar acuerdos en trabajos en grupo.	saber hacer Saber estar /ser	A17 A18 B10 B11 B14 B19 B20

Contenidos

Tema	
1. LA UNIÓN EUROPEA	Génesis y etapas de la construcción europea.
2. EL SISTEMA POLÍTICO DE LA UNIÓN EUROPEA	Principales instituciones: Comisión Europea. Consejo de Ministros. Parlamento. Consejo. Tribunal de Justicia. Otras instituciones.
3. ETAPAS EN LA EVOLUCIÓN DE LA POLÍTICA SOCIAL EUROPEA	Desde los Tratados de Roma a Maastricht Las reformas de Ámsterdam y Niza. La dimensión social de la Constitución europea. El Tratado de Lisboa.
4. PRINCIPALES INSTRUMENTOS DE LA POLÍTICA de COHESIÓN ECONÓMICA Y SOCIAL	La política de cohesión y los Fondos Estructurales. La futura política de cohesión 2014-2020. El Fondo Social Europeo y su aplicación en Galicia
5. EL MODELO SOCIAL EUROPEO	Principales ámbitos de actuación de la agenda social europea: empleo, exclusión social, género y educación Políticas de igualdad de género. La exclusión social en Europa. ¿Qué es el Modelo Social Europeo?

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión magistral	22	18	40
Seminarios	8	8	16
Tutoría en grupo	8	8	16
Presentaciones/exposiciones	7	13	20
Prácticas autónomas a través de TIC	0	10	10
Trabajos y proyectos	1	15	16
Pruebas de tipo test	1	15	16
Pruebas de respuesta corta	1	15	16

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxías	
	Descrición
Sesión magistral	Exposición por parte de la profesora de los contenidos sobre la materia objeto de estudio, bases teóricas y/o directrices de trabajos o ejercicios a desarrollar por el estudiante.
Seminarios	Actividades enfocadas al trabajo sobre un tema específico, que permiten ahondar o complementar los contenidos de la materia. Se pueden emplear como complemento de las clases teóricas.
Tutoría en grupo	Reuniones de grupo pequeño que el estudiante mantiene con el profesorado de la asignatura para asesoramiento y desarrollo de actividades programadas de la asignatura.
Presentaciones/exposiciones	Exposición por parte del alumnado ante el docente y/o un grupo de estudiantes de un tema sobre contenidos de la materia o de los resultados de un trabajo, ejercicio, proyecto, etc. Se puede llevar a cabo de manera individual o en grupo.
Prácticas autónomas a través de TIC	Actividades de aplicación de los conocimientos a situaciones concretas y de adquisición de habilidades básicas y procedimentales relacionadas con la materia objeto de estudio. Se desarrollan a través de las TIC de manera autónoma (Programa TEMA http://faitic.uvigo.es/).

Atención personalizada	
	Descrición
Presentaciones/exposiciones	Tiempo reservado para atender y resolver las dudas del alumnado. Se mantendrán entrevistas para asesoramiento y desarrollo de actividades de la asignatura y el proceso de aprendizaje. La atención podrá ser individual o en grupos reducidos, en función del lugar y el carácter de la misma. Podrá realizarse: - en el aula, en las sesiones de grupos medianos y de grupo pequeño, - en el despacho de la profesora, en horario de tutorías - en los foros habilitados en Faitic, se recomienda leer las normas de los foros que están colgadas en la Plataforma Tema. El uso del correo-e de la profesora de la materia, debe utilizarse única y exclusivamente para temas personales o cuya urgencia no permita tratarlo en directo.
Tutoría en grupo	Tiempo reservado para atender y resolver las dudas del alumnado. Se mantendrán entrevistas para asesoramiento y desarrollo de actividades de la asignatura y el proceso de aprendizaje. La atención podrá ser individual o en grupos reducidos, en función del lugar y el carácter de la misma. Podrá realizarse: - en el aula, en las sesiones de grupos medianos y de grupo pequeño, - en el despacho de la profesora, en horario de tutorías - en los foros habilitados en Faitic, se recomienda leer las normas de los foros que están colgadas en la Plataforma Tema. El uso del correo-e de la profesora de la materia, debe utilizarse única y exclusivamente para temas personales o cuya urgencia no permita tratarlo en directo.

Trabajos y proyectos	Tiempo reservado para atender y resolver las dudas del alumnado. Se mantendrán entrevistas para asesoramiento y desarrollo de actividades de la asignatura y el proceso de aprendizaje. La atención podrá ser individual o en grupos reducidos, en función del lugar y el carácter de la misma. Podrá realizarse: - en el aula, en las sesiones de grupos medianos y de grupo pequeño, - en el despacho de la profesora, en horario de tutorías - en los foros habilitados en Faitic, se recomienda leer las normas de los foros que están colgadas en la Plataforma Tema. El uso del correo-e de la profesora de la materia, debe utilizarse única y exclusivamente para temas personales o cuya urgencia no permita tratarlo en directo.
----------------------	---

Evaluación		
	Descripción	Cualificación
Tutoría en grupo	Asistencia y participación a las entrevistas que el/la estudiante mantiene con el profesorado de la asignatura para asesoramiento/desarrollo de actividades de la asignatura y del proceso de aprendizaje en general y seguimiento del trabajo. Entrega de la documentación requerida en los plazos determinados en horario de Grupo Pequeño (evaluación contemplada en el apartado Trabajos y proyectos).	10
Prácticas autónomas a través de TIC	Conexión al Programa TEMA http://faitic.uvigo.es/ para la realización de las actividades propuestas (ejercicios, foros, entrega y recepción de documentos, etc.) así como seguimiento de la materia en general.	5
Seminarios	Asistencia, participación y entrega de la documentación requerida en cada uno de los seminarios programados a lo largo del curso (en horario de grupo mediano).	15
Pruebas de tipo test	La estructura del examen responderá a dos bloques diferenciados. Un primer bloque compuesto por 30 preguntas tipo test. El valor de este bloque ascenderá a 4 puntos. El segundo bloque, véase pruebas de respuesta corta. Fecha de realización: véase en http://webs.uvigo.es/educacion-ou/	40
Trabajos y proyectos	Realización y entrega del trabajo a partir del guión proporcionado por el/la docente. Exposición y defensa del trabajo realizado.	20
Pruebas de respuesta corta	La estructura del examen responderá a dos bloques diferenciados. Para el primer bloque véase pruebas de tipo test. El segundo bloque responderá a dos preguntas de desarrollo. El valor de este bloque ascenderá a 1 punto. Fecha de realización: véase en http://webs.uvigo.es/educacion-ou/	10

Outros comentarios e segunda convocatoria

La evaluación de la/os estudiantes matriculadas/os en la materia se hará atendiendo a los criterios explicitados en esta guía.

a) Evaluación asistentes

Esta modalidad implica:

- Asistencia (mínimo un 80%) y participación activa (sesión magistral y seminarios) (1.5 puntos).
- Conexión y realización de las tareas requeridas en el Programa TEMA. <http://faitic.uvigo.es/> (0,5 puntos).
- Asistencia, participación e entrega de documentación requerida (Grupo Pequeño). Exposición dun traballo que deberán entregar por escrito (3 puntos).
- Realización de un examen escrito. Modelo A (5 puntos).

La/os alumna/os que entreguen los trabajos y tareas fuera de los plazos acordados no se les computará esa parte de la calificación en cada caso. El cumplimiento y superación de esta modalidad exime al estudiante de responder a las preguntas relativas a la parte no asistencial en el examen final del curso. La calificación obtenida en el apartado práctico de esta modalidad asistencial será sumada posteriormente a la obtenida en el examen de la primera convocatoria y, en su caso, la segunda convocatoria.

b) Evaluación no asistentes

Esta modalidad implica:

- Conexión y realización de las tareas requeridas en el Programa TEMA <http://faitic.uvigo.es/>. Se establecerán plazos de entrega (1 punto).
- Realización y entrega de dos comentarios críticos sobre una selección de lecturas (1 punto). *A comienzo de curso se dejará*

en la plataforma TEMA la documentación con la relación de lecturas, así como las pautas y los plazos de entrega.

- Realización de un examen escrito (6 puntos). Responder a las preguntas específicas sobre las lecturas en el examen (2 puntos).

Las y los estudiantes que entreguen los trabajos y ejercicios fuera de los plazos acordados no se les computará esa parte de la cualificación en cada caso.

Según la normativa vigente, con independencia de su asistencia o no a las clases el alumnado gozará de condiciones equivalentes de evaluación.

Fechas de examen:

Convocatoria ordinaria: 22 Diciembre – 10h00

Convocatoria extraordinaria: 9 Julio – 12h00

Convocatoria de Julio

De no ser superada la materia, las competencias no adquiridas en la 1ª convocatoria podrán ser evaluadas en la convocatoria de Julio.

La 1ª convocatoria, en el caso de no superar la materia, no consta en el expediente académico. La cualificación se hace efectiva en la convocatoria de julio.

Fuentes de información

Brugmans, Henri , La Idea europea 1920-1970 , 1972, Editorial Moneda y Crédito

Bustelo, María y Lombardo, Emmanuela , Políticas de igualdad en España y Europa : afinando la mirada , 2009, Cátedra

Diamond, Patrick [et al.], Un Modelo social para Europa : la agenda de Hampton Court , 2008, Universitat de València

Etxezarreta, Miren, A evolución "perversa" da política social da Unión Europea , 2009, Fundación Galiza Sempre

Giddens, A., Europa Global, Europa Social, 2009, Universitat de Valencia

González Zorrilla, José María [et al.], El Modelo social europeo frente a la globalización, 2005, EUROBASK

Leibfried, Stephan, Politiques sociales européennes : entre intégration et fragmentation , 1998, L'Harmattan

Lombardo, Emanuela, La Europeización de la política española de igualdad de género , 2004, Tirant lo Blanch

López Viso, Mónica, La construcción de la Europa social en su periferia. El Fondo Social Europeo: su aplicación en Galicia , 2005 , Santiago de Compostela: Cátedra Jean Monnet-Univers

Morata, Francesc, Políticas Públicas en la Unión Europea. , 2000, Ariel

Pedrosa Sanz, R., "El desarrollo histórico de la Política Social de la Unión Europea y su estado actual", Estudios de Economía Aplicada, 27-3, p. 613-138, 2009, Estudios de Economía Aplicada

Sodaro, M., Política y Ciencia Política: Una introducción., 2010, McGraw-Hill

Los contenidos teóricos se podrán preparar con la siguiente bibliografía básica, además de los documentos de estudio disponibles en la sección "documentos y enlaces" de la plataforma Tema.

AA.VV. (2010) "Nueva estrategia europea ¿Hacia qué modelo social?" en Revista Documentación Social, Nº. 157. Junio de 2010.

Brugmans, H.: La idea Europea 1920-1970. Madrid, Moneda y Crédito, 1972.

Giddens, A. Europa Global, Europa Social. Universitat de Valencia. Servei de Publicacions, 2009 (pp. 44-78). [Biblioteca Universidad de Vigo: OUR 339.9 /197]

López Viso, M.: La construcción de la Europa social en su periferia. El Fondo Social Europeo: su aplicación en Galicia .Santiago de Compostela: Cátedra Jean Monnet-Universidad de Santiago de Compostela, 2005 (Capítulo tercero, pp. 155-188).

Morata, F. (Ed.): Políticas Públicas en la Unión Europea. Barcelona, Ariel, 2000 (Introducción, Capítulo 4 y Capítulo 5).

Pedrosa Sanz, R. "El desarrollo histórico de la Política Social de la Unión Europea y su estado actual", Estudios de Economía Aplicada, 27-3, p. 613-138, 2009. Disponible en: <http://www.revista-eea.net/documentos/27312.pdf>

Sodaro, M.: Política y Ciencia Política: Una introducción. Madrid: McGraw-Hill, 2010 (cap. 16: Torreblanca, J. I.: "La Unión Europea: integración, ampliación y Constitución").

Recomendaciones

Outros comentarios

Toda la información de la materia estará disponible en la plataforma Tema en Faitic.

A comienzos de curso y siempre antes de finales de septiembre, las y los estudiantes deberán disponer en la plataforma TEMA de una dirección de correo electrónico y una fotografía.

Las y los estudiantes que decidan optar por la modalidad no asistencial, deberán ponerse en contacto con la profesora para notificar esta opción a comienzos de curso y siempre antes de finales de octubre.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Proceso de planificación en traballo social				
Materia	Proceso de planificación en traballo social			
Código	O05G220V01504			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Perdiz Álvarez, María Celsa			
Profesorado	Perdiz Álvarez, María Celsa Salgado Rodríguez, Eva María			
Correo-e	mcperdiz@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	A intervención en Traballo social require do proceso metodolóxico previo de planificación que é o momento reflexivo a través do cal se deseñan as estratexias para acadar os obxetivos que se pretenden. Os plans, programas e proxectos son os distintos niveis do deseño da intervención social.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)
A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación

B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B20	Creatividade

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1.Comprender a relación entre investigación, diagnóstico, avaliación e práctica do Traballo Social.	saber	A2
2.Empregar e aplicar correctamente as técnicas de planificación social.	saber facer	A3
3. Adquirir coñecementos sobre o proceso de formulación, posta en práctica e avaliación de plans, programas, proxectos sociais, e plans comunitarios.	Saber estar / ser	A4
4. Ser capaz de empregar os métodos e técnicas para a avaliación das necesidades, capacidades, oportunidades e riscos das persoas usuarias, de grupos e comunidades.		A9
5.Ser capaz de deseñar, implementar e avaliar plans de intervención coas persoas atendidas e outros profesionais, negociando o uso de servizos e revisando a súa eficacia.		B1
		B2
		B3
.Comprender a relación entre investigación, diagnóstico, avaliación e práctica do Traballo Social.	saber	A2
	saber facer	A6
	Saber estar / ser	B2
		B18
.Empregar e aplicar correctamente as técnicas de planificación social.	saber	A1
	saber facer	A2
	Saber estar / ser	A5
		A9
		B1
		B2
		B3
Adquirir coñecementos sobre o proceso de formulación, posta en práctica e avaliación de plans, programas, proxectos sociais, e plans comunitarios.	saber	A2
	saber facer	A4
	Saber estar / ser	A6
		A9
		A12
		A13
		A15
		A16
		A18
		A19
		B1
		B2
		B3
		B4
		B6
		B9
		B10
		B11
		B12
		B16
		B17
		B18
		B20

Ser capaz de empregar os métodos e técnicas para a avaliación das necesidades, capacidades, oportunidades e riscos das persoas usuarias, de grupos e comunidades.	saber saber facer Saber estar / ser	A2 A4 A6 A9 A12 B1 B2 B3
Ser capaz de deseñar, implementar e avaliar plans de intervención coas persoas atendidas e outros profesionais, negociando o uso de servizos e revisando a súa eficacia	saber saber facer Saber estar / ser	A2 A3 A4 A6 A8 B1 B2 B3 B12

Contidos

Tema	
A PRÁCTICA PROFESIONAL: RELACIÓN ENTRE INVESTIGACIÓN-PLANIFICACIÓN-ACCIÓN E AVALIACIÓN	- O método científico - Coñecer a realidade - Diagnosticar - Planificar - Executar - Avaliar
INTRODUCCIÓN Á PLANIFICACIÓN:	- Concepto - Tipos - Os niveis de planificación: - Plan - Programa - proxecto
FASES DO PROCESO DE DESEÑO DE PROXECTOS SOCIAIS	- Título - Fundamentación - Obxectivos operativos - Metodoloxía - Recursos - Avaliación
AVALIACIÓN DE PROXECTOS SOCIAIS:	- Obxetivos - Principios - Tipos de avaliación - Areas de avaliación - O proceso de avaliación - Modelos e deseños de avaliación
PRESENTACIÓN DE RESULTADOS	- Como elaborar o informe - Á utilización de gráficos

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos tutelados	6	12	18
Actividades introdutorias	2	12	14
Sesión maxistral	30	0	30
Presentacións/exposicións	3	5	8
Seminarios	6	12	18
Probas de tipo test	2	30	32

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumo de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma dos estudantes que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...

Actividades introductorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estrudante
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto...pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo
Seminarios	Actividades enfocadas ó traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou completar os contidos da materia. Pódese empregar como complemento das clases teóricas.

Atención personalizada

	Descrición
Seminarios	Traballos tutelados: Actividade académica desenvolvida polo profesorado, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. A actividade pode ser presencial, na aula ou no despacho, ou non presencial a través do correo electrónico.
Traballos tutelados	Traballos tutelados: Actividade académica desenvolvida polo profesorado, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. A actividade pode ser presencial, na aula ou no despacho, ou non presencial a través do correo electrónico.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	- Traballo Final	40 P
	PRESENCIAIS 40%.: 20 % metodoloxía, 15% contidos, 5% presentación-exposición -NON PRESENCIAIS 50%: 30 %b metodoloxía, 15 % contidos, 5 presentación	50 NP
Presentacións/exposicións	Presentación oral de traballo final obrigatorio presenciais 20%	20 P
Probas de tipo test	Constará de 40 preguntas con dúas alternativas de resposta das cales só é unha verdadeira. O sistema de corrección será de acertos menos erros, sendo aprobado en 18 para a modalidade presencial e 24 para a modalidade non presencial. O peso da calificación do exame é do 40% para presenciais e do 50% para non presenciais. Para superar a materia será preciso ter aprobadas a parte práctica e a parte teórica.	40 P
		50 NP

Outros comentarios e segunda convocatoria

Alumnos presenciais: Terán consideración de asistentes aqueles alumnos que asistan a un 80% das clases prácticas e teóricas (Rexistrarase a asistencia con controles aleatorios)Â Terán a consideración de non asistenciais aqueles que superen o 20% de ausencias pasandoÂ automaticamente a modalidade non asistencial. Para superar a asignatura deberán ter aprobada a parte teórica e a parte práctica.

AVALIACIÓN PRESENCIAIS:

- Exame teórico: 40% da nota
- Traballo final dinámica de aula: 60% da nota
- NON PRESENCIAIS: Aqueles que se manifestan como non presenciais ou que superan o 20% das asistenciais presenciais.

Avaliación de non presenciais:

- Exame teórico: 50 % da nota.

Traballo final obrigatorio: 50% da nota

VER DATA EXAME TEORICO link Facultade Cc educación Ourense "datas exames 2014-2015"

Segunda convocatoria: As competencias non superadas, derivadas da totalidade e/ou de parte probas/actividades obxecto de avaliación, poderán ser recuperadas na convocatoria de xullo, manténdose as puntuacións previamente conseguidas.Segundo a normativa vixente, coa independencia da súa asistencia ou non ás clases o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación

Bibliografía. Fontes de información

BIBLIOGRAFÍA BÁSICA

Ander-Egg, E. e Aguilar, M.J. (1989). Cómo elaborar un proyecto : guía para diseñar proyectos sociales y culturales. Buenos Aires : Instituto de Ciencias Sociales Aplicadas

Ander-Egg, E. (1991). Introducción a la planificación. Madrid: S. XXI

Ander-Egg, E. (1982). Metodología del Trabajo Social. Alicante: Gráficas Díaz

García, G. e Ramírez, J.M. (2006). Manual práctico para elaborar proyectos sociales. Madrid: S. XXI

BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA

Cifuentes, R.M. (1999) La sistematización de la práctica del trabajo social. Buenos Aires: Lumen Humanitas

García, G. e Ramírez, J.M. (1996) Diseño y evaluación de proyectos sociales. Zaragoza: Certeza

García, G. e Ramírez, J.M. (2006) Manual práctico para elaborar proyectos sociales. Madrid: Siglo XXI

Genro, T. (2000). El presupuesto participativo: la experiencia de Porto Alegre. Barcelona: Ediciones del Serbal

Herrera, M. e Castón, P. (2003). Las políticas sociales en las sociedades complejas. Barcelona : Ariel

Sarasola, J.L., Malagón, J.L. e Barrera, E. (2010). Mediación: Elaboración de proyectos. Madrid: Tecnos

Recomendaciones

Materias que continúan o temario

Organización dos servizos sociais/O05G220V01205

Conceptos, teorías e métodos en traballo social/O05G220V01302

Psicoloxía: Métodos e técnicas de investigación social/O05G220V01403

Servizos sociais especializados I/O05G220V01304

Servizos sociais especializados II/O05G220V01406

Xestión de organizacións de benestar social/O05G220V01605

Políticas públicas en España/O05G220V01602

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Traballo social individual e familiar				
Materia	Traballo social individual e familiar			
Código	O05G220V01505			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	1c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Verde Diego, María del Carmen			
Profesorado	Martínez Rodríguez, María Nieto Castro, María Belén Verde Diego, María del Carmen			
Correo-e	carmenverde@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Materia destinada a ensinar ao estudante a metodoloxía de intervención do Traballo social de carácter individual-familiar de modo que, por unha parte, coñezan a súa historia e evolución desde as súas orixes ate a actualidade e, por outra, sepan aplicar os diferentes modelos de intervención individual-familiar para coñecer, analizar, diagnosticar, planificar e avaliar casos con individuos e familias			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A17	Utilizar a mediación como estratexia de intervención destinada á resolución alternativa de conflitos
A22	Establecer, minimizar e administrar o risco cara a un mesmo e os colegas a través da planificación, revisión e seguimento de accións para limitar o estrés e o risco
A23	Administrar e ser responsable do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo

A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
A30	Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando os mesmos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B7	Aprendizaxe e dominio de novas tecnoloxías
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B21	Liderado
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B23	Motivación pola calidade

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas e familias as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias. Traballar coas persoas e as familias para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias. Interactuar con persoas e familias, para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas acerca das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz. Interactuar para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención	saber	A1
	saber facer	A3
	Saber estar / ser	A8
		A11
		B1
		B3
		B4
		B6
		B8
		B9
Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas e familias, e con outros profesionais		B10
		B16
		B17
		B18
	saber	A2
	saber facer	B1
		B3
		B4
		B6
		B16

Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social, establecendo, minimizando e administrando o risco cara a un mesmo e os colegas a través da planificación, revisión e seguimento de accións para limitar o estrés e o risco. Administrando e sendo responsables do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo. Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización	saber	A5
	saber facer	A6
	Saber estar / ser	A22
		A23
		B9
		B10
		B11
		B14
		B16
		B17
		B18
		B19
		B21
		B22
		B23
Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención, investigando, analizando, avaliando e usando o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo. Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención. Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados	saber	A7
	saber facer	A9
	Saber estar / ser	A10
		A28
		B1
		B3
Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc . Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificándoos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados.	saber	A12
	saber facer	A30
	Saber estar / ser	B1
		B4
		B8
		B9
		B10
		B11
		B14
		B16
		B17
Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos. Utilizar a mediación como estratexia de intervención destinada á resolución alternativa de conflitos. Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos	saber	A15
	saber facer	A17
	Saber estar / ser	A25
		A29
		B1
		B2
		B3
		B4
		B6
		B7
		B8
		B9
		B10
		B11
		B12
		B14
		B15
		B16
		B17
		B18
		B19
		B21
		B22
		B23

Contidos

Tema		
Introdución á materia.	Qué é o traballo social individual e familiar. De qué partes se compón a materia. Metodoloxía docente. Avaliación	
TEMA 1: Historia do Traballo social a nivel individual e familiar	Introdución á historia do traballo social individual e familiar. Nacemento e evolución do Case-work: M.E.Richmond, O.Hill, G.Hamilton, F.Hollis H.H.Perlman. A intervención individual e familiar a día de hoxe.	

TEMA 2: Teorías que explican ao "individuo" e a "familia"	Diferentes correntes no estudo da familia. 1) As teorías institucionais: 1.1 o evolucionismo, 1.2 o funcionalismo, 1.3 as teorías do conflito. 2) As teorías interactivas: 2.1 O interaccionismo simbólico, 2.2 A teoría de rol, 2.3 A teoría conductista do intercambio, 2.4 As teorías psicodinámicas, 2.5 A teoría existencial, 2.6. As teorías do desenvolvemento e os ciclos de vida familiar. 3) A familia dende un enfoque de xénero.
TEMA 3: Modelos e estratexias de intervención con individuos e familias	O modelo diagnóstico ou psicosocial. O modelo centrado na resolución do problema. O modelo de modificación de conducta. A intervención en situación de crise. O modelo centrado na tarefa. O modelo sistémico. Estrucutra básica do procedemento na intervención con individuos, familias e infancia. Técnicas, instrumentos e soportes documentais específicos na intervención do profesional do traballo social con individuos, familias e infancia
TEMA 4: A familia: conceptualización, intervención dende o traballo social e recursos asociados	A familia: definición, características e funcións. O ciclo vital das familias. Roles familiares. Tipos de familia no III milenio. Familias monoparentais. Familias numerosas. Familias con membros dependentes. Familias en situación de risco (de exclusión social, excluídas socialmente, migrantes). Familias en proceso de ruptura. Familias disfuncionais. Familias desestruturadas. Familias con situacións de violencia intrafamiliar (violencia de xénero, violencia a filio-parental, maltrato de anciáns, maltrato infantil). Protocolos contra a violencia de xénero. Protocolos contra o maltrato infantil. Recursos asociados
TEMA 5: A infancia: conceptualización, intervención dende o traballo social e recursos asociados	A infancia: definición social e xurídica. A situación da infancia no mundo. A infancia en Europa. O crecemento saúdable dos nenos e das nenas na familia. Situacións de risco. Situacións de desamparo. A Protección social do menor. Recursos ante a desprotección social do menor: os programas de educación familiar; o acollemento (tipos); a adopción nacional e internacional (características, requisitos, procedemento). Menores en conflito social. A responsabilidade penal dos menores. Centros de menores (tipos). Outros recursos, servizos, equipamentos e programas de atención á infancia.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	20	40	60
Saídas de estudo/prácticas de campo	6	6	12
Presentacións/exposicións	2	6	8
Seminarios	6	18	24
Traballos tutelados	6	12	18
Actividades introdutorias	2	4	6
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	2	16	18
Cartafol/dossier	1	3	4

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición, por parte da docente, dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo alumnado. Desenvolverase esta metodoloxía en gran grupo.
Saídas de estudo/prácticas de campo	De ser posible realizaranse visitas a institucións prestadoras de servizos sociais que gardan relación co ámbito da intervención individual e familiar.
Presentacións/exposicións	Exposición, por parte do alumnado, ante a docente e/ou un grupo de estudantes, dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto etc. Pódese levar a cabo individualmente ou en grupo. Desenvolverase en grupo mediano.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Empregaranse como complemento das clases teóricas. Desenvolverase en grupo mediano.

Traballos tutelados	Os/As estudantes, de xeito individual ou en grupo, elaborarán aqueles exercicios que se lles encomenden relacionados coa temática da materia e coa súa aprendizaxe. Este traballo será supervisado polos docentes no que atinxe á procura e recollida de información, á estruturación correcta do traballo, ao manexo de bibliografía, á boa redacción, á presentación, á exposición etc. Esta supervisión realizarase en pequeno grupo.
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto, a reunir información sobre o alumnado e a presentar a metodoloxía docente, a avaliación e os contidos xenéricos da materia. Desenvolverase esta metodoloxía en gran grupo.

Atención personalizada

	Descrición
Traballos tutelados	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, os profesores atenderán as dúbidas e as consultas do estudiantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudiantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou nos despachos dos docentes en horario de titorías ou a través dos seus respectivos correos electrónicos.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, os profesores atenderán as dúbidas e as consultas do estudiantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudiantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou nos despachos dos docentes en horario de titorías ou a través dos seus respectivos correos electrónicos.
Presentacións/exposicións	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, os profesores atenderán as dúbidas e as consultas do estudiantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudiantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou nos despachos dos docentes en horario de titorías ou a través dos seus respectivos correos electrónicos.
Seminarios	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, os profesores atenderán as dúbidas e as consultas do estudiantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudiantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou nos despachos dos docentes en horario de titorías ou a través dos seus respectivos correos electrónicos.
Cartafol/dossier	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, os profesores atenderán as dúbidas e as consultas do estudiantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudiantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou nos despachos dos docentes en horario de titorías ou a través dos seus respectivos correos electrónicos.

Avaliación

Descrición	Cualificación
------------	---------------

Traballos tutelados	Valoraranse os exercicios solicitados e presentados polo alumnado de xeito individual e/ou en grupo. Cando o traballo realizado sexa en grupo, cada un dos compoñentes deste obterá igual nota. Esta nota oscilará entre o 0-2 e suporá ata un 20 % da nota total da materia que engadida ás das presentacións/exposicións (10 %) e o cartafol/dossier (20 %) suporá o 50 % da nota total da materia. A nota da parte práctica da materia só fará media coa nota da parte teórica (exame) se é igual ou superior a un 2.5.	20
Presentacións/exposicións	Valoraranse as presentacións dos traballos e as exposicións dos exercicios/actividades solicitados ao estudantado de xeito individual e/ou en grupo. Dependendo do carácter da actividade as notas serán individuais ou para todos igual (p. ex. a presentación dun traballo colectivo proporcionará igual nota a todos/as os/as estudantes que o realizaron; a exposición dun traballo producirá notas individuais). Estas cuestións serán explicadas máis polo miúdo pola docente na aula. A nota desta parte oscilará entre o 0-1 e valerá un 10 % da nota total da materia. Sumada ás dos traballos tutelados (20 %) e o cartafol/dossier (20 %) suporá o 50 % da nota total da materia. A nota da parte práctica da materia só fará media coa nota da parte teórica (exame) se é igual ou superior a un 2.5.	10
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	Para os/as estudantes asistentes, o exame consistirá en cinco preguntas a desenvolver e/ou de relacionar da parte teórica da materia desenvolta nas sesións maxistras e nos seminarios. Cada pregunta valerá de 0 a 1 puntos. A nota obtida no exame da parte teórica será o 50 % da nota total, obtendo o/a alumno/a un máximo de 5 puntos. A nota da parte teórica só fará media coa nota da parte práctica se é igual ou superior a un 2.5 Da parte práctica o alumnado xa foi avaliado ao longo do curso a través dunha avaliación continua sobre os diferentes exercicios e actividades solicitadas, podendo acadar nesta parte un máximo de 5 puntos. Polo tanto, os/as estudantes asistentes non terán que examinarse da parte práctica da materia nesta proba se obtiveron nela un mínimo dun 2.5. Esixírase que o estudantado saiba escribir correctamente e sen faltas ortográficas (acentos gráficos e abreviaturas incluídas), que saiba ler comprensivamente, analizar e sintetizar así como resumir o lido ou escoitado nas aulas. Tamén se espera del que saiba expresarse con corrección e de acordo co nivel que esixe un ciclo universitario usando unha terminoloxía axeitada a este rexistro lingüístico. Todo isto constituirá parte da avaliación do alumnado e, en todo caso, terá que reflectirse nesta proba. Respostas mal estruturadas, mal puntuadas, con faltas ortográficas ou linguaxe inapropiada imposibilitarán acadar a puntuación máxima da pregunta (1 punto).	50
Cartafol/dossier	Cada estudante, de xeito individual, deberá presentar un cartafol/dossier dos exercicios realizados ao longo do cuadrimestre de xeito individual e/ou en grupo. O cartafol serve para rexistrar nun documento de recollida as actividades teórico-prácticas desenvoltas polo alumnado durante o desenvolvemento da materia. O cartafol será supervisado polo profesor nas sesións cos pequenos grupos. A nota outorgada ao cartafol oscilará entre o 0-2 e suporá un 20 % da nota total da materia, que sumada ás notas dos traballos tutelados (20 %) e ás notas polas presentacións/exposicións (10 %) suporá o 50 % da nota total da materia. A nota da parte práctica da materia só fará media coa nota da parte teórica (exame) se é igual ou superior a un 2.5	20

Outros comentarios e segunda convocatoria

1. Modalidade de avaliación para estudantes asistentes. Como pode observarse a planificación deste proceso de ensinanza-aprendizaxe concíbese como unha avaliación continua e esixe a presenza do estudantado nas actividades prácticas que se desenvolverán ao longo do curso, en especial naquelas relacionadas coa adquisición de competencias relativas ao saber facer e ao saber ser (procedementais e actitudinais). Sendo así, esixíraselle ao alumnado a súa presenza nas actividades durante o curso -verificable con listas de asistencia- non podendo faltar a máis de 6 clases prácticas durante o cuadrimestre dun total de 26 clases prácticas distribuídas en 12 de grupo mediano e 14 de pequeno grupo. Subliñar que non chega con asistir á clase, nin que o que se avalía é a asistencia do/a estudante. O avaliable son os resultados do proceso de ensinanza-aprendizaxe reflectidos nos exercicios e actividades ben realizados e a participación activa e pertinente nas clases prácticas que supoñen, como xa se dixo, o 50 % da nota total da materia (só fará media coa teoría a partir dun 2.5). Quede expresamente claro que os docentes non pedirán ao alumnado explicación ningunha de por que non acode á clase e, tendo en conta que a asistencia ás clases da universidade non son obrigatorias, tampouco aceptará «excusas» ou «desculpas» respecto das ausencias deste. Se o/a estudante deixa de asistir á clase, sexa cal sexa a

circunstancia, terá que optar pola segunda modalidade de avaliación (coa única excepción de enfermidade xustificada con certificado médico ou pasamento dun familiar próximo).

2. Modalidade de avaliación para estudantes non asistentes. Aqueles/as alumnos/as que opten por non asistir ás clases prácticas, ou non poidan, ou pretendendo ser «estudantes asistentes» teñan máis de seis faltas na parte práctica da materia (grupos medianos e pequeno grupo), terán que demostrar -igualmente que os seus/súas compañeiros/as- a adquisición das diferentes competencias da materia, ou sexa, o coñecemento dos seus aspectos procedementais e actitudinais. Isto farano nunha única proba ou exame final o día da convocatoria oficial. O exame neste caso suporá o 100 % da nota do/a estudante e nel diferenciaranse as preguntas da parte teórica (as cinco que terá todo o alumnado; 50 % da nota final) daquelas da parte práctica que realizarán por primeira vez (cinco preguntas ou varios casos prácticos; 50 % da nota final). A parte teórica da materia pódese estudar por completo a través da bibliografía básica recomendada. En canto á parte práctica, esixiráselle ao alumnado que saiba responder os contidos conceptuais, actitudinais e procedementais desenvolto ao longo do curso e demostre ter adquiridas as competencias específicas da materia. Esta parte pode estudala a través de textos recomendados existentes na biblioteca, dos apuntamentos da clase e do asesoramento dos docentes por vía correo electrónico se así o desexa o/a estudante.

Segundo a normativa vixente, con independencia da súa asistencia ou non ás clases o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación.

3. Convocatorias seguintes. Ao alumnado de modalidade asistencial, no caso de ter que concorrer á segunda proba, gardaráselle as notas da parte teórica e/ou práctica aprobada (sempre que superen cun 2.5 en cada unha destas partes). Os/As estudantes non asistentes terán que repetir novamente o exame completo. Non se gardarán notas de ningunha parte da materia -teoría ou práctica- para o seguinte curso académico. As actividades/competencias/probas non superadas durante o cuadrimestre poderán ser recuperadas na convocatoria de xullo, manténdose as puntuacións previamente conseguidas.

Bibliografía. Fontes de información

BÁSICA:

**** ESCARTÍN, Mª J., y PALOMAR, M. y SÚAREZ, E.(1997), *Introducción al Trabajo Social. Trabajo social con individuos y familias*. Alicante, Ed.Amalgama**

**** HEALY, K. (200), *Trabajo social. Perspectivas contemporáneas*. Madrid, Morata.**

**** MARTÍN MARÍA, B., FERNÁNDEZ DOYAGUE, A. E CHATO FRANCO, M. (2006), *Defende os teus dereitos. Guía práctica para mulleres que sofren violencia de xénero*. Edita Xunta de Galicia.**

**** ROSSELL, T. (1998), *La entrevista en Trabajo Social*. Barcelona, EUGE, Biblaria.**

**** VISCARRET, J.J. (2007), *Modelos y métodos de intervención en Trabajo social*. Madrid, Alianza Editorial.**

RECOMENDADA:

ARROYO RIAÑO, O. (1997), "La violencia juvenil en los centros de reforma de menores". Anuario de psicología jurídica, vol. 6, 79-96. BUENAVENTURA DELGADO (1998), *Historia de la infancia*. Barcelona, Ariel.

BARBERO, J.M.Â (2002), *El trabajo social en España*. Zaragoza, Mira editores.

**** BREZMES NIETO, M. (2001), *La intervención en el Trabajo social. Una introducción a la práctica profesional*, Madrid, Ed. Hespérides.**

CACERES, J y ESCUDERO, V. (1998), *Relación de pareja en jóvenes y embarazos no deseados*. Pirámide.

CAMPANINI, A. y LUPPI, F. (1991), *Servicio Social y modo sistémico*. Barcelona, Paidós.

CANTÓN DUARTE, J. Y CORTÉS ARBOLEDA, M.R. (2000) *Guía para la evaluación del abuso sexual infantil*. Madrid, Pirámide

CUSÓ, M. (1999), "Trabajo social e infancia" en VV.AA., *Poblaciones y Bienestar*. Zaragoza,Â Mira Editores, pp.305-330.

**** DU RANQUET, M. (1996), *Los modelos en trabajo social. Intervención con personas y familias*. Madrid, Siglo XXI**

ELKAIN, M. y otros (1989), *Las prácticas de la terapia de red*. Barcelona, Gedisa.

GARCÍA FERNÁNDEZ, F. (2002), *La intervención profesional en Trabajo social: Supuestos prácticos I*. Málaga, ed. CODTS Málaga.

- FARIAS DE LA TORRE, F. (1992), *Familia...Familia... Comunidad*. Córdoba (Argentina), JCW.
- GASTAÑAGA, J.L., RUANO, M.J. y VICENTE, C. (1997), *La intervención con familias Multiproblemáticas*. Barcelona, Instituto de Trabajo Social y Servicios Sociales.
- GONZÁLEZ BUENO, Mª AUXILIADORA (2000) "Modelos de intervención en trabajo social" en GARCÉS FERRER, J. (2000) Concepto y alcance del trabajo social . Las Plamas, Ed. ICEPSS; 103-122.
- HOWE, D. (1997), *La Teoría del vínculo afectivo para el trabajo social*. Barcelona, Paidós.
- KISNERMAN, N. (1998). *Pensar el trabajo social. Una introducción desde el construccionismo*. Buenos Aires, Lumen-Humanitas.
- MARTÍNEZ SÁNCHEZ, A. y MUSITU OCHOA, G. (eds) (1995), *El estudio de casos para profesionales de la Acción Social*. Madrid, Narcea.
- Mc GOLDRICK, M. y GERSON, R. (1993), *Genogramas en la evolución familiar*. Barcelona, Gedisa.
- MINUCHIN, S. y FISHMAN, CH.(1988), *Técnicas de terapia familiar*. Barcelona, Paidós.
- PAPP, P. y Colbs. (1991), *La red invisible. Pautas vinculadas al género en las relaciones familiares*. Barcelona, Paidós.
- ** PAYNE, M. (1995), *Teorías contemporáneas del Trabajo social. Una introducción crítica*. Barcelona, Paidós.
- PAYARÉS COTÓN, L.; DEL CASTILLO MORLANES, C.; PÉREZ OTAMENDI, O. y RIVERO SERRANO, E. (1993), *Casa de acogida a mujeres maltratadas. propuesta de un modelo de referencia*. Madrid, Ministerio de Asuntos sociales.
- PÉREZ DE AYALA (1999), "Trabajo social con Familia" en VV.AA., *Poblaciones y Bienestar*. Zaragoza, Mira Editores; 144-166.
- PICORNELL LUCAS, A. (2006), *La infancia en desamparo*. Valencia, Nau Llibres.
- QUINTANERO VELÁSQUEZ, A.M. (1997), *Trabajo social y procesos familiares*. Buenos Aires, Ed. Lumen/Humanitas.
- RICHMOND, M.E. (2008), *Diagnóstico social*. Madrid, Consejo General de trabajo social y S.XXI.
- RÍOS GONZÁLEZ, J.A. (1998), *El malestar en la familia*. Madrid, Centro de Estudios Ramón Areces.
- ** SÁNCHEZ JUÁREZ, M^aD. (2000), "Trabajo social e Intervención familiar" en MARTÍNEZ, M.J. (Coord., 2000), *Para el Trabajo Social. Aportaciones teóricas y prácticas*. Granada, Maristán; 339-356.
- STEVENSON, O. (1992), *La atención al niño maltratado*. Barcelona, Paidós.
- TREVITHICK, P. (2002), *Habilidades de comunicación en intervención social*. Manual Práctico. Madrid, Narcea.
- TRIGUEROS GUARDIOLA, I. (1991), *Manual de prácticas de Trabajo Social en ayuntamientos*. Madrid, Siglo XXI.
- URRA PORTILLO, J. (1997), *Adolescentes en conflicto*. Madrid, Pirámide.
- VV.AA. (1999): *Guía Para a detección de situacións de maltrato infantil*. Consellería de familia, promoción do emprego, Muller e Xuventude. Xunta de Galicia.
- YOUNDSBAND, E. (1971), *Servicio Social Familiar*. Madrid, Euramérica.
- ZUCK, G. (1988), *Aplicaciones de la terapia familiar y familias en conflicto*. México, FCE.

Â

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Epistemoloxía do traballo social/O05G220V01204
Fundamentos dos servizos sociais/O05G220V01104
Introdución ao traballo social/O05G220V01105
Organización dos servizos sociais/O05G220V01205

Outros comentarios

Recomendaranse materiais audiovisuais e literatura durante o desenvolvemento da materia

DATOS IDENTIFICATIVOS**Habilidades, técnicas e instrumentos en traballo social**

Materia	Habilidades, técnicas e instrumentos en traballo social			
Código	O05G220V01601			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	2c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Méndez Fernández, Ana Belén			
Profesorado	Aguiar Fernández, Francisco Javier Martínez Rodríguez, María Méndez Fernández, Ana Belén			
Correo-e	anabel@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Trátase dunha asignatura de carácter obrigatorio, incluída no módulo do título de grao denominado: O Traballo Social, conceptos, modelos, teoría e aplicación. Dentro deste sitúase na materia denominada: Métodos, modelos e técnicas de Traballo Social. Ten por obxectivo principal que o alumnado se achegue a intervención profesional do Traballo Social, coñecendo e analizando o seu concepto tanto clásico como dende unha perspectiva crítica na relación de axuda. Para operar de forma científica na profesión de Traballo Social é imprescindible que o alumnado coñeza, manexa e analice as diferentes perspectivas teórico-metodolóxicas da disciplina en relación ás habilidades, técnicas, instrumentos e documentos utilizados no Traballo Social para garantir unha adecuada intervención. Sin olvidar que calquera perspectiva empregada debe estar en consoancia co respecto os Dereitos Humanos.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a existencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos

A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
A30	Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando os mesmos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B7	Aprendizaxe e dominio de novas tecnoloxías
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B21	Liderado
B23	Motivación pola calidade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia		
Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1.-Coñece e comprende os conceptos básicos e a utilidade das habilidades, técnicas, instrumentos e documentos na intervención profesional en Traballo Social.	saber Saber estar / ser	A6 A28 A29 B1 B3 B8 B16 B17 B23
2. É capaz de aplicar a habilidade básica de escoita activa na actuación profesional.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A3 A8 B3 B8 B14 B17
3.-Adquisición e aplicación de destrezas para establecer unha relación empática e unha comunicación efectiva cos usuarios/as.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A3 A12 B8 B14 B15
4.-É capaz de establecer unha relación adecuada coas experiencias vitais dos usuarios dos servizos, entendendo e respetando o seu punto de vista, e é capaz de superar prexuízos persoais para responder adecuadamente a súa diversidade personal, social e cultural.	saber saber facer Saber estar / ser	A3 A8 A30 B14 B16 B17 B19 B24

5.-É capaz de utilizar claves verbais e non verbais para a análise, interpretación e intervención na práctica profesional.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A6 B3 B14 B16
6.-Coñece e é capaz de aplicarllos diferentes instrumentos, técnicas e documentos en Traballo Social. Desenvolver habilidades para diseñar soportes documentais e documentar os procesos de intervención profesional. Adquirir as destrezas básicas para presentar e compartir documentos diversos con outros profesionais e organizacións, garantindo os dereitos e deberes, así como os principios básicos da profesión, coa finalidade de realizar valoracións profesionais e tomar decisións.	saber saber facer Saber estar / ser	A2 A4 A16 A18 A25 A26 A30 B1 B2 B3 B8 B10 B11 B16 B17 B23
7.-Coñece e aplica as tecnoloxías da comunicación e a información na prestación de servizos.	saber saber facer Saber estar / ser	A16 B7 B18 B19 B23
8.-Adquisición de habilidades básicas de comunicación que garanta o traballo en grupos e equipos.	saber saber facer	A5 A7 A26 B9 B11 B12 B21

Contidos

Tema		
1.-Conceptos básicos e características das habilidades de comunicación na intervención profesional. A linguaxe como instrumento na análise e interpretación en contextos profesionais.	Non hai.	
2.-Aproximación conceptual e tipoloxía dos instrumentos e técnicas en Traballo Social.	Non hai.	
3.-Conceptos e aplicación das diferentes técnicas de Traballo Social nas distintas etapas do procedemento metodolóxico.	Non hai.	
4.-Marco conceptual e habilidades básicas da entrevista profesional en Traballo Social e a visita domiciliaria.	Non hai.	
5.-Conceptos e manexo da diferente documentación en Traballo Social.	Non hai.	
6.-Conceptualización doutras técnicas de uso no Traballo Social.	Non hai.	
7.-Aplicación das tecnoloxías da comunicación e a información na prestación de servizos.	Non hai.	
8.-Diseño e uso de soportes documentais profesionais. Relevancia dos soportes documentais nos procesos de Calidade Total da práctica profesional.	Non hai.	

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	30	30	60
Seminarios	22.5	0	22.5

Estudo de casos/análises de situacións	0	22	22
Resolución de problemas e/ou exercicios	0	21	21
Probas de tipo test	1	22	23
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	1.5	0	1.5

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición xeral por parte da profesora dos contidos da materia. A fin de garantir e mellorar o proceso de ensinanza-aprendizaxe o alumnado deberá leer previamente os contidos que se desenvolverán en cada sesión e elaborará un documento coas dúbidas surxidas durante a lectura dos mesmos, promovendo así sesións interactivas e que respondan as necesidades concretas do alumnado.
Seminarios	Empregaránse como complemento das sesións maxistrais. Consistirán en lectura previa de textos e documentos para ser debatidos e expostos nas sesións. Así como análise e resolución de exercicios prácticos que garanten a integración teórico-práctica da asignatura. Si se considera oportuno para o desenvolvemento dalgunha cuestión concreta traerense expertos a aula. Realizarase role-playing para técnicas como a entrevista.
Estudo de casos/análises de situacións	Casos prácticos para aplicación da metodoloxía e técnicas do Traballo Social.
Resolución de problemas e/ou exercicios	Realizare proxectos de intervención, así como exercicios de aplicación das técnicas específicas de Traballo Social, con especial afondamento na historia e informe social.

Atención personalizada

	Descrición
Seminarios	A atención personalizada será de tres tipos: 1.-Na aula, durante as sesións de seminario. Dirixida fundamentalmente ó estudo de casos e resolución de exercicios. 2.-No despacho do profesor, no horario de titorías. Dirixidas a calquera cuestión da materia, así como para dúbidas relacionadas coas sesións maxistrais e as actividades do seminario. 3.-Vía correo electrónico, sempre que o motivo de consulta o permita.
Estudo de casos/análises de situacións	A atención personalizada será de tres tipos: 1.-Na aula, durante as sesións de seminario. Dirixida fundamentalmente ó estudo de casos e resolución de exercicios. 2.-No despacho do profesor, no horario de titorías. Dirixidas a calquera cuestión da materia, así como para dúbidas relacionadas coas sesións maxistrais e as actividades do seminario. 3.-Vía correo electrónico, sempre que o motivo de consulta o permita.
Resolución de problemas e/ou exercicios	A atención personalizada será de tres tipos: 1.-Na aula, durante as sesións de seminario. Dirixida fundamentalmente ó estudo de casos e resolución de exercicios. 2.-No despacho do profesor, no horario de titorías. Dirixidas a calquera cuestión da materia, así como para dúbidas relacionadas coas sesións maxistrais e as actividades do seminario. 3.-Vía correo electrónico, sempre que o motivo de consulta o permita.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Seminarios	O alumnado para garantir o desenvolvemento da materia deberá traer realizas as tarefas encomendadas para cada sesión do seminario (esquema das lecturas e/ou resolución de exercicios/estudio de caso, así como a súa exposición cando lles corresponda). Só poderá ser avaliado positivamente neste apartado si cumpre coas tarefas solicitadas de forma correcta (en tempo e forma)	10 máximo
Probas de tipo test	Proba tipo test de resposta única. Constará de 20 ou 40 preguntas baixo o sistema de acertos-erros. Cada erro descontará 0'25. O número de preguntas netas para aprobar serán 26 (no caso de 40 preguntas e 13 no caso de 20). Versará sobre os contidos da materia desenvolvidos nas sesións maxistrais e nos seminarios.	40 máximo

Probas prácticas, Realización por escrito e de forma individual dunha proba práctica, en relación cos estudos 50 máximo de execución de de caso e exercicios prácticos desenvolvidos ó longo do semestre. Farase un proba práctico tarefas reais e/ou con carácter liberatoria previo o examen oficial. simuladas.

Outros comentarios e segunda convocatoria

Para poder superar a materia deberán aprobarse previamente e de forma independente cada unha das probas previstas (seminario, probas tipo test e proba práctica). Non poderá ser avaliado o alumnado que non cumpra coas tarefas encomendadas (en tempo e forma) para os seminarios e exercicios prácticos.

Advértese o alumnado que non se gardará ningunha nota para o curso seguinte, este aspecto rixe tanto para o alumnado asistencial como non asistencial.

SISTEMAS DE AVALIACIÓN

1.-**ALUMNADO ASISTENCIAL:** será considerado como tal aquel que teña unha asistencia mínima do 80% ás sesións maxistras e un 80% nos seminarios. En caso de non cumprir con este requisito serán avaliados como o alumnado non asistencial. As probas e puntuacións son as que constan nas metodoloxías de avaliación, e deben estar aprobadas cada unha por independente para poder superar a asignatura.

2.-**ALUMNADO NON ASISTENCIAL:** aquel alumnado que non cumpra os requisitos mínimos de asistencia ás clases (maxistral e seminario). Este alumnado será avaliado deste xeito, deberá superar as mesmas competencias que o alumnado asistencia nunha única proba final, que constará de varias partes independentes. O ser unha proba única o alumnado que non supere a primeira, é dicir, o examen tipo test, non poderá presentarse a proba práctica. As probas a realizar son as seguintes (ao igual que os asistentes deberán aprobar por independente cada unha das probas abaixo explicitadas):

a.-Examen final na convocatoria oficial tipo test de 20 preguntas (igual formato e sistema de corrección que para os asistentes). Para aprobar serán necesario obter 13 preguntas netas (acertos-erros). Puntuará un 40%

b.-Entrega dun dossier cos traballos e exercicios prácticos desenvolvidos nos seminarios (deberá ser supervisado obrigatoriamente pola profesora previa presentación final). Puntuará un 10%

c.-Proba práctica: realización por escrito de casos e exercicios prácticos. Puntuará un 50%

ADVERTENCIA: O seguimento continua das actividades de aula, realizarase a traverso da Plataforma Fatic, polo tanto todo o alumnado matriculado debe estar inscrito en dita plataforma desde o inicio de curso.

SEGUNDA CONVOCATORIA

Na convocatoria de xullo serán avaliadas só aquelas probas e competencias que non se superaran na convocatoria anterior.

As datas de exame pódense consultar to Taboleiro de anuncios da Facultade de Ciencias de Educación ou na páxina Web da Facultade no seguinte enlace: <http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php>

Bibliografía. Fontes de información

Borrell i Carrió, F., Entrevista clínica. Manual de estrategias prácticas, 2003, semFYC

Cáceres, L.; Oblitas, B. y Parra, L., La Entrevista en Trabajo Social, 2000, Buenos Aires, Espacio Editorial

Fernández Cano, Ana. M., El Informe social : cuestiones a debate , 2006, Málaga : Colegio Oficial de Diplomados en Trabajo

Guinot, C. (Coord.), Métodos, técnicas y documentos utilizados en Trabajo Social, 2008, Bialbao, Universidad de Deusto

Brezmes Nieto, M., La intervención en el Trabajo Social: una introducción a la práctica profesional, 2001, Salmana, Espérides

Fombuena Valero, J. (coord.), El Trabajo social y sus instrumentos : elementos para una interpretación , 2012, Nau Llibres

Mustieles Muñoz, D., La entrevista psicosocial. Proceso y procedimientos, 2007, Madrid, Colección Acebo

Robles, C., La Intervención Pericial en Trabajo Social, 2004, Buenos Aires : Espacio Editorial

Ruiz Rodríguez, P., El trabajador social como perito judicial : el informe pericial socio-familiar, 2004, Zaragoza : Libros Certeza, D.L.

Tonon, G. (Comp.), Las técnicas de actuación profesional del Trabajo Social, 2005, Buenos Aires, Espacio Editorial

Tonon, G., La supervisión en trabajo social : una cuestión profesional y académica, 2004, Buenos Aires : Espacio Editorial

VVAA, Manual de técnicas utilizadas en Trabajo Social, 1987, San Sebastián, EUTS

VVAA, Dos documentos básicos en trabajo social : estudio de la aplicación del informe y ficha social, 2003, Buenos Aires : Espacio Editorial

Varios, Revistas de Trabajo Social, varios números,

Recomendacións

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Xestión de organizacións de benestar social/O05G220V01605

Traballo social grupal e comunitario/O05G220V01604

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Conceptos, teorías e métodos en traballo social/O05G220V01302

Habilidades sociais e de comunicación do traballo social/O05G220V01402

Servizos sociais especializados I/O05G220V01304

Servizos sociais especializados II/O05G220V01406

Ética e traballo social/O05G220V01502

Proceso de planificación en traballo social/O05G220V01504

Traballo social individual e familiar/O05G220V01505

Outros comentarios

IMPORTANTE: é unha materia que require de coñecementos previos de materias de contido teórico-metodolóxico en Traballo Social, que se cursan previamene, é recomendable ter coñecementos das mesmas para garantir un adecuado desenvolvemento e adquisición das competencias desta materia concreta.

- 1.-Traballar e estudar de xeito continuado mellora notablemente a superación da materia, xa que é unha materia que require asentar de forma continúa os contidos.
 - 2.-Leer os temas da sesión maxistral previamente a mesma, co fin de mellorar a comprensión da explicación xeral da profesora, así como traer elaboradas as dúbidas a aula para poder resolvelas en función das necesidades do alumnado.
 - 3.-Levar o día as actividades planificadas para cada seminario.
 - 4.-Plantexar todas as dúbidas sobre calquer aspecto da materia a profesora, tanto na aula (en relación os contidos e exercicios) como nas titorías de despacho (para outros aspectos relacionados coa materia ou para afondar en dúbidas que por cuestión de tempo non sexa posible facelo na aula).
 - 5.-Alumnado no asistencial: é importante que vaian facendo paulatinamente e titorizadamente os exercicios e probas ao longo do semestre coa finalidade de garantir o resultado das probas prácticas.
-

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Políticas públicas en España				
Materia	Políticas públicas en España			
Código	O05G220V01602			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	2c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Socioloxía, ciencia política e da administración e filosofía			
Coordinador/a	Cordal Rodríguez, Constantino			
Profesorado	Cordal Rodríguez, Constantino			
Correo-e	tinocordal@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	A materia de Políticas públicas en España pretende proporcionar coñecementos e elementos de reflexión que nos aproximen á realidade actual das grandes áreas de intervención pública en España. En primeiro lugar, introducindo ó alumno nos conceptos que se utilizarán como celme para o análise e o diagnóstico das políticas que se van a estudar. Abórdase a evolución das políticas públicas en España, o impacto da transición política e os modelos de elaboración de políticas públicas no noso país, para pasar despois a facer referencia a políticas públicas concretas. En segundo termo se analizan as principais políticas do benestar social (protección social, sanidade e educación), as políticas de intervención na economía (fundamentalmente as relativas ó emprego e mercado de traballo) e as denominadas "políticas emerxentes" como son inmigración, medio ambiente e a igualdade entre os xéneros.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)

Competencias de materia		
Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Conocer y comprender la estructura general, organización y principales servicios y prestaciones de las políticas públicas de bienestar en el ámbito estatal y autonómico.	saber	A2

Conocer y comprender el objeto y los mecanismos de actuación y modos de provisión de los principales subsistemas de bienestar social (salud, educación, garantía de ingresos, vivienda, etc.) en el ámbito español.	saber	A1 A2
Conocer y comprender de forma crítica los principales aspectos de los desequilibrios y desigualdades sociales derivadas de las relaciones económicas y de trabajo.	saber	A1 A2
Comprensión de conceptos básicos de diagnóstico de la realidad política general y de la intervención pública.	saber	A2
Formular e implementar políticas y programas que aumenten el bienestar de la población, promuevan el desarrollo y los derechos humanos, y la armonía social colectiva.	saber hacer	A1 A2 A3 A10 A11 A12
Participar en la formación y evaluación de políticas, servicios e iniciativas sociales.	saber hacer	A1 A2 A3 A11 A12 A13

Contidos

Tema	
TEMA 1.- INTRODUCCIÓN ÁS POLÍTICAS PÚBLICAS EN ESPAÑA	Definición de políticas públicas: características e tipos de políticas públicas. Efectos: o cambio social. Fases da elaboración das políticas. A axenda pública. Análise e avaliación das políticas públicas.
TEMA 2.- AS POLÍTICAS PÚBLICAS EN ESPAÑA E O ESTADO DE BENESTAR	Periodización das políticas públicas en España. As políticas públicas e o modelo de Estado de Benestar. Presupostos ideolóxicos das políticas públicas en España.
TEMA 3.- POLÍTICAS DE BENESTAR SOCIAL I: A POLÍTICA EDUCATIVA	As etapas da política educativa. Contidos e instrumentos da política educativa. As últimas reformas educativas.
TEMA 4.- POLÍTICAS DE BENESTAR SOCIAL II: A POLÍTICA SANITARIA.	Evolución da política sanitaria: da reforma da transición á actualidade. Os problemas da sanidade: O acordo da Subcomisión do Congreso. A financiación sanitaria. O Sistema Nacional de Saúde. Futuro próximo da sanidade española.
TEMA 5.- POLÍTICAS DE BENESTAR SOCIAL III: A PROTECCIÓN SOCIAL	Concepto e ámbito da protección social. A protección social complementaria. Elementos principais da protección social: o sistema de pensións.
TEMA 6.- AS POLÍTICAS DE INTERVENCIÓN NA ECONOMÍA: A POLÍTICA LABORAL	Antecedentes: da política laboral franquista á transición. As reformas laborais españolas. Os problemas do mercado de traballo español. As reformas pendentes.
TEMA 7.- AS POLÍTICAS EMERXENTES I: POLÍTICAS DIRIXIDAS ÁS MULLERES	Marco teórico: o mainstreaming de xénero. A acción pública para a igualdade entre os sexos: Os Plans de Igualdade de Oportunidades das Mulleres. Principais institucións para a Igualdade.
TEMA 8.- AS POLÍTICAS EMERXENTES II: POLÍTICAS DE INMIGRACIÓN	A evolución normativa da inmigración. A situación xurídica do inmigrante: entrada e permisos de residencia, infraccións e sancións, dereitos e liberdades, dereito a voto. Reflexións finais.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	30	26	56
Presentacións/exposicións	7	13	20
Prácticas autónomas a través de TIC	8	16	24
Probas de tipo test	1	19	20
Traballos e proxectos	1	9	10
Probas de resposta curta	1	19	20

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

Descrición

Sesión maxistral	Exposición, por parte da docente, dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, das bases teóricas e/ou das directrices dun traballo, do exercicio ou do proxecto a desenvolver polo/a estudante.
Presentacións/exposicións	Exposición, por parte do alumnado, ante a docente e/ou un grupo de estudantes, dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto etc. Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.
Prácticas autónomas a través de TIC	Actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de adquisición de habilidades básicas e procedementais relacionadas coa materia obxecto de estudo. Desenvólvense a través das TIC de maneira autónoma (Programa TEMA http://faitic.uvigo.es).

Atención personalizada

	Descrición
Presentacións/exposicións	Tempo reservado para atender e resolver as dúbidas do alumnado. Manteranse entrevistas para o asesoramento e o desenvolvemento de actividades da materia e o proceso de aprendizaxe. A atención poderá ser individual ou en grupos reducidos, en función do lugar e o seu carácter.
Traballos e proxectos	Tempo reservado para atender e resolver as dúbidas do alumnado. Manteranse entrevistas para o asesoramento e o desenvolvemento de actividades da materia e o proceso de aprendizaxe. A atención poderá ser individual ou en grupos reducidos, en función do lugar e o seu carácter.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	Participación activa na sesión	5
Presentacións/exposicións	Expoñer os traballos e/ou proxectos ao resto de compañeir@s e defendelos publicamente.	5
Prácticas autónomas a través de TIC	Realizar as actividades propostas a través da plataforma virtual Tem@.	15
Probas de tipo test	Realización da proba	40
Traballos e proxectos	Realización e entrega dos traballos e/ou proxectos segundo a guía proporcionada polo docente	10
Probas de resposta curta	realización da proba	25

Outros comentarios e segunda convocatoria

A avaliación da/os estudantes matriculadas/os na materia farase atendendo aos criterios explicitados nesta guía.

a) Avaliación asistentes

Esta modalidade implica:

- Asistencia (mínimo un 80%).
- Participación activa d@ alumn@ nas sesións maxistrais impartidas polo docente (0,5 puntos).
- Expoñer os traballos e/ou proxectos ao resto de compañeir@s e defendelos publicamente (0,5 puntos).
- Realizar as actividades propostas a través da plataforma virtual Tem@ (1,5 puntos).
- Realización de proba tipo test (4 puntos).
- Realización e entrega dos traballos e/ou proxectos segundo a guía proporcionada polo docente (1 punto).
- Realización de proba de resposta curta (2,5 puntos).

A/os alumna/os que entreguen os traballos e tarefas fóra dos prazos acordados non se lles computará esa parte da cualificación en cada caso. O cumprimento e superación desta modalidade exime ao estudante de responder ás preguntas relativas á parte non asistencial no exame final do curso. Antes da convocatoria oficial do exame publicarase unha lista, só coas cualificacións obtidas por quen libere o apartado práctico desta modalidade asistencial. Esta puntuación será sumada posteriormente á obtida no exame da primeira convocatoria e, no seu caso, a segunda convocatoria (*).

b) Avaliación non asistentes

Esta modalidade implica:

- Conexión e realización das tarefas requiridas no Programa TEMA <http://faitic.uvigo.es>. Estableceranse prazos de entrega (1,5 puntos). (*)
- Realización dun exame escrito. Modelo B (7 puntos).
- Lectura dun libro e resposta dunha pregunta sobre o mesmo no exame (1,5 puntos).

* As actividades ou probas non superadas ó longo do cuadrimestre poderán ser recuperadas na convocatoria de xullo.

* Ao alumnado que supere en primeira convocatoria a parte práctica (convocatoria de Maio) reservaráselle a nota desta parte para a segunda convocatoria (Xullo). Só se gardarán as notas da parte práctica. Non da parte teórica. Non se gardarán notas dun curso a outro.

As actividades/competencias/probas non superadas durante o cuadrimestre poderán ser recuperadas na convocatoria de xullo, manténdose as puntuacións previamente conseguidas.

Bibliografía. Fontes de información

GRAU, MIREIA e MATEOS, ARACELI, Análisis de Políticas Públicas en España: Enfoques y casos, Tirant Lo Blanch, Valencia, 2002

GOMÁ, R. e SUBIRATS, J. (coords.), Políticas Públicas en España. Contenidos, redes de actores y niveles de gobierno, Ariel, Barcelona, 1998

MENY, I. y THOENING, J., Las políticas públicas, Ariel, Barcelona, 1992

MUÑOZ MACHADO, GARCÍA SALGADO e GONZÁLEZ SEARA (Directores), Las estructuras del bienestar, Escuela Libre Editorial, Madrid, 2002

NAVARRO, V., Bienestar insuficiente, democracia incompleta: sobre lo que no se habla en nuestro país, Anagrama, Barcelona, 2002

GARCÉS FERRER, J. y FERNÁNDEZ GARCÍA, J. (Coord.), Crítica y futuro del Estado del Bienestar: reflexiones desde la izquierda, Tirant lo Blanch, Valencia, 1999

MORENO, L., La Europa Asocial, Península, Barcelona, 2012

DEL PINO, E. y RUBIO, M^a. J., Los Estados del bienestar en la encrucijada: políticas sociales en perspectiva comparadas, Tecnos, Madrid, 2013

Recomendaciones

Outros comentarios

A comezos de curso e sempre antes de finais de outubro, as e os estudantes deberán dispor na plataforma TEMA dunha dirección de correo electrónico e unha fotografía.

DATOS IDENTIFICATIVOS**Socioloxía aplicada ao traballo social**

Materia	Socioloxía aplicada ao traballo social			
Código	005G220V01603			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	2c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Socioloxía, ciencia política e da administración e filosofía			
Coordinador/a	Saco Álvarez, Alberto			
Profesorado	Saco Álvarez, Alberto			
Correo-e	adasa@uvigo.es			

----- GUÍA DOCENTE NON PUBLICADA -----

DATOS IDENTIFICATIVOS**Traballo social grupal e comunitario**

Materia	Traballo social grupal e comunitario			
Código	O05G220V01604			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	2c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Perdiz Álvarez, María Celsa			
Profesorado	Perdiz Álvarez, María Celsa			
Correo-e	mcperdiz@uvigo.es			

----- GUÍA DOCENTE NON PUBLICADA -----

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Xestión de organizacións de benestar social				
Materia	Xestión de organizacións de benestar social			
Código	O05G220V01605			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	2c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Nieto Castro, María Belén			
Profesorado	Nieto Castro, María Belén			
Correo-e	bel@edu.xunta.es			
Web				
Descrición xeral	Materia destinada a introducir o alumnado na xestión de entidades que realizan a intervención social tanto dende o sistema publico,organizaciones non gubernamentais como empresas socialmente responsables.			

Competencias de titulación	
Código	
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A20	Preparar e participar nas reunións de toma de decisións co fin de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades
A23	Administrar e ser responsable do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo
A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A27	Participar na administración e dirección de entidades de benestar social
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
B2	Capacidade de organización e planificación
B8	Capacidade de xestión da información
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B21	Liderado
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B23	Motivación pola calidade

Competencias de materia		
Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
A5 Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización	saber saber facer Saber estar / ser	A5
A6 Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social	saber facer Saber estar / ser	A6
A7 Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención	saber saber facer	A7

A20 Preparar e participar nas reunións de toma de decisións co fin de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades	saber saber facer Saber estar / ser	A20
A23 Administrar e ser responsable do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo	saber saber facer	A23
A24 Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade	saber saber facer	A24
A26 Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes	saber facer Saber estar / ser	A26
A27 Participar na administración e dirección de entidades de benestar social	Saber estar / ser	A27
A28 Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo	saber saber facer	A28
A29 Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional	saber facer	A29
B2 Capacidade de organización e planificación	saber facer	B2
B8 Capacidade de xestión da información	saber facer	B8
B11 Traballo en e con equipos diversos	saber facer	B11
B12 Traballo en equipo de carácter interdisciplinar	saber facer Saber estar / ser	B12
B21 Liderado	Saber estar / ser	B21
B22 Iniciativa e espírito emprendedor	saber facer Saber estar / ser	B22
B23 Motivación pola calidade	Saber estar / ser	B23

Contidos

Tema

Organizacións que realizan a intervención social	Concepto e normativa. Tipos. Creación.
Procesos básicos de xestión.	Planificación estratéxica e planificación
A interlocución. Supervisión . Liderado.	A comunicación e o traballo en equipo.
Xestión de recursos humanos	Planificación.Equipos.Saúde laboral. Relacions laborais. Voluntariado. Reunións.
Avaliación	Finalidade. Proceso.
Xestión económica-financiera	Planificación,avaliación e financiación.
Xestión da información	Sistemas de comunicación internos e externos.
Xestión de recursos materiais	Finalidade. Elementos.
Xestión de intercambios, as relacions e as redes asociativas.	Finalidade. Redes asociativas actuais.
xestión da estruturación	Deseño. Cambio de estruturas.
Calidade e excelencia	Finalidade. Normativa

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Presentacións/exposicións	2	6	8
Traballos tutelados	5	16	21
Actividades introdutorias	2	4	6

Estudo de casos/análises de situacións	6	18	24
Resolución de problemas e/ou exercicios	3	6	9
Sesión maxistral	20	40	60
Probas de tipo test	2	16	18
Cartafol/dossier	1	3	4

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/s estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Estudo de casos/análises de situacións	Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvolo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución.
Resolución de problemas e/ou exercicios	Actividade na que se formulan problemas e/ou exercicios relacionados coa materia. O alumno debe desenvolver as solucións adecuadas ou correctas mediante a exercitación de rutinas, a aplicación de fórmulas ou algoritmos, a aplicación de procedementos de transformación da información dispoñible e a interpretación dos resultados. Adóitase empregar como complemento da lección maxistral.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.

Atención personalizada

	Descrición
Presentacións/exposicións	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, a profesora atenderá as dúbidas e as consultas do estudantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. levará a cabo coa presenza do estudiantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou no despacho da profesora en horario de tutorías. Poderá desenvolverse esta tutorización de forma non presencial a través da dirección electrónica bel@edu.xunta.es ou telefonicamente no seu despacho.
Traballos tutelados	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, a profesora atenderá as dúbidas e as consultas do estudantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. levará a cabo coa presenza do estudiantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou no despacho da profesora en horario de tutorías. Poderá desenvolverse esta tutorización de forma non presencial a través da dirección electrónica bel@edu.xunta.es ou telefonicamente no seu despacho.
Estudo de casos/análises de situacións	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, a profesora atenderá as dúbidas e as consultas do estudantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. levará a cabo coa presenza do estudiantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou no despacho da profesora en horario de tutorías. Poderá desenvolverse esta tutorización de forma non presencial a través da dirección electrónica bel@edu.xunta.es ou telefonicamente no seu despacho.

Resolución de problemas e/ou exercicios	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, a profesora atenderá as dúbidas e as consultas do estudiantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. levará a cabo coa presenza do estudiantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou no despacho da profesora en horario de tutorías. Poderá desenvolverse esta tutorización de forma non presencial a través da dirección electrónica bel@edu.xunta.es ou telefonicamente no seu despacho.
Cartafol/dossier	Para todas e calquera das modalidades metodolóxicas sinaladas, a profesora atenderá as dúbidas e as consultas do estudiantado en relación cos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos e carreira profesional proporcionándolle orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara ao alumnado de forma individual e/ou en pequeno grupo. levará a cabo coa presenza do estudiantado na aula en horario docente do pequeno grupo e/ou no despacho da profesora en horario de tutorías. Poderá desenvolverse esta tutorización de forma non presencial a través da dirección electrónica bel@edu.xunta.es ou telefonicamente no seu despacho.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	Realización de traballos relacionados coa materia e a súa lexislación. Traballos tutelados na aula.	25
Probas de tipo test	Probas de tipo test. Probas para avaliación das competencias adquiridas que inclúen preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta (verdadeiro/falso, elección múltiple, emparellamento de elementos...). Os alumnos seleccionan unha resposta entre un número limitado de posibilidades.	50
Cartafol/dossier	Documento elaborado polo estudante que recompila información sobre as experiencias, proxectos, tarefas e traballos realizados durante o proceso de formación.	25

Outros comentarios e segunda convocatoria

1. Modalidade de avaliación para estudantes asistentes. Como pode observarse a planificación do proceso ensinanza-aprendizaxe concíbese como unha avaliación continua e esixe a presenza do estudiantado nas actividades prácticas que se desenvolverán ao longo do curso, en especial naquelas relacionadas coa adquisición de competencias relativas ao saber facer e ao saber ser (procedementais e actitudinais). Sendo así, esixiráselle ao alumnado a súa presenza nas actividades durante o curso -verificable con listas de asistencia- non podendo faltar a máis de 5 clases prácticas durante o cuadrimestre dun total de 22 clases prácticas (distribuídas en 15 de grupo mediano e 7 de pequeno grupo). Subliñar que non chega con asistir á clase, nin que o que se avalía é a asistencia do/a estudante. O evaluable son os resultados do proceso de ensinanza-aprendizaxe reflectidos nos exercicios e actividades ben realizados e a participación activa e pertinente nas clases prácticas que supoñen, como xa se dixo, o 50 % da nota total da materia (só fará media coa teoría a partir dun 2,5). Para a avaliación da parte práctica da modalidade asistencial, o profesor poderá pedir a defensa individual ou grupal de cada una das prácticas do cartafol dossier. Quede expresamente claro que a docente non pedirá ao alumnado explicación ningunha de por que non acode á clase e, tendo en conta que a asistencia ás clases na universidade non son obrigatorias, tampouco aceptará «excusas» ou «desculpas» respecto das ausencias deste. Se o/a estudante deixa de asistir á clase, sexa cal sexa a circunstancia, terá que optar pola segunda modalidade de avaliación (coa única excepción de enfermidade xustificada con certificado médico ou pasamento dun familiar próximo; situacións das cales se solicitará acreditación).

2. Modalidade de avaliación para estudantes non asistentes. Aqueles/as alumnos/as que opten por non asistir ás clases prácticas, ou non poidan, ou pretendendo ser «estudantes asistentes» teñan máis de cinco faltas na parte práctica da materia (grupos medianos e pequeno grupo), terán que demostrar -igualmente que os seus/súas compañeiros/as- a adquisición das diferentes competencias da materia, ou sexa, o coñecemento dos seus aspectos procedementais e actitudinais. Isto farano nunha única proba ou exame final o día da convocatoria oficial. O exame neste caso suporá o 100 % da nota do/a estudante e nel diferenciáranse as preguntas da parte teórica (as vinte que terá todo o alumnado; 50 % da nota final) daquelas da parte práctica que realizarán por primeira vez (vinte preguntas; 50 % da nota final). A parte teórica da materia pódese estudar por completo a través da bibliografía básica recomendada. En canto á parte práctica, esixiráselle ao alumnado que saiba responder os contidos conceptuais, actitudinais e procedementais desenvolto ao longo do curso e demostre ter adquiridas as

competencias específicas da materia. Esta parte pode estudala a través de textos existentes na biblioteca, dos apuntamentos da clase e do asesoramento da docente por vía correo electrónico se así o desexa o/a estudante.

As actividades/competencias/probas non superadas durante o cuadrimestre poderán ser recuperadas na convocatoria de xullo, manténdose as puntuacións previamente conseguidas.

Convocatorias seguintes. Ao alumnado de modalidade asistencial, no caso de ter que concorrer á segunda convocatoria, gardaráselleas notas da parte teórica e/ou práctica aprobada (sempre que superen cun 2,5 cada unha destas partes).

Os/As estudantes non asistentes terán que repetir novamente o exame completo.

Non se gardarán notas de ningunha parte da materia , teórica ou práctica, para o seguinte curso académico.

Bibliografía. Fontes de información

Fantova Azcoaga, Fernando, Manual para la gestión de la intervención social, 2005, Editorial CCS

Fantova Azcoaga, Fernando, La gestión de organizaciones no lucrativas, 2001, Editorial CCS

Fantova Azcoaga, Fernando, La calidad de los servicios sociales: conceptos y experiencias, 2003, Editorial Tirant lo Blanch

Vivanco Borja, Cultura y técnicas de gestión en las ONGs, 2001, Editorial CCS

Fernández García, Tomás e Alemán Bracho, Carmen, Introducción al Trabajo Social, 2009, Alianza editorial

Vernis, Alfred, La gestión de las organizaciones no lucrativas , 1998, Ediciones Deusto SA

Vernis, Alfred, Los retos en la gestión de las organizaciones no lucrativas, 2004, Ediciones Granica SA

García Ares, Maricarme, Manual básico de documentación administrativa, 2006, Secretaria Xeral de Política Lingüística. Xunta de

Normativa relacionada con asociacionismo, tanto de ámbito estatal como autonómico.

Revistas recomendadas: -Revista de Servicios Sociales y Política Social. Consejo General de Colegios Oficiales de Diplomados en TS y Asistentes Sociales. Madrid. -Revista de Trabajo Social.

Portal temático de Dirección Xeral de Xuventude e Voluntariado.

Portal temático de Fundación Luis Vives

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Traballo social e cooperación ao desenvolvemento/O05G220V01905

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Organización dos servizos sociais/O05G220V01205

Habilidades sociais e de comunicación do traballo social/O05G220V01402

Servizos sociais especializados I/O05G220V01304

Servizos sociais especializados II/O05G220V01406

Avaliación de programas sociais/O05G220V01901

DATOS IDENTIFICATIVOS**Prácticas externas: Practicum**

Materia	Prácticas externas: Practicum			
Código	005G220V01701			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descriptores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	30	OB	4	1c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Aguiar Fernández, Francisco Javier			
Profesorado	Aguiar Fernández, Francisco Javier			
	Méndez Fernández, Ana Belén			
Correo-e	francisco.aguiar@uvigo.es			

----- GUÍA DOCENTE NON PUBLICADA -----

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Avaliación de programas sociais				
Materia	Avaliación de programas sociais			
Código	O05G220V01901			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	2c
Idioma				
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Rodríguez Villarino, Rafael			
Profesorado	Rodríguez Villarino, Rafael			
Correo-e	rrvillarino@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Materia que pretende introducir ó alumnado nunha tarefa máis precisa que nunca: establecer a medida en que deben levarse a práctica os programas de intervención social. A este respecto, trataranse de ensinar as competencias e habilidades necesarias para determinar a eficacia, eficiencia e impacto dos proxectos e programas mediante os que se trata de dar solución as necesidades sociais.			

Competencias de titulación	
Código	
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B8	Capacidade de xestión da información
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma

Competencias de materia		
Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias

Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais.	saber saber facer	A2 A4 A9 A12 A16 A18
Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión.		B1 B2 B3 B4 B8 B12 B16 B17 B18
Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención.		
Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc.		
Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes.		
Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social.		

Contidos		
Tema		
1. A avaliación de necesidades sociais.	1.1. Concepto de Avaliación de necesidades sociais 1.2. A preocupación respecto das necesidades sociais: unha breve historia 1.3. Clasificación das necesidades sociais 1.4. Fontes de datos sobre avaliación	
2. Unha aproximación aos programas de avaliación de necesidades sociais	2.1. Orixe dos programas de avaliación de necesidades sociais. 2.2. Exemplos de programas sociais e do interese pola avaliación dos mesmos 2.3. A metodoloxía na avaliación e ol deseño de programas sociais.	
3. Profundizando na análise da avaliación de programas sociais	3.1. Algúns aspectos clave previos o deseño e a avaliación de programas 3.2. Experiencias sobresaíntes na avaliación de programas sociais 3.3. Pasado, presente e futuro da avaliación de programas sociais	
4. Deseño, efectos esperados e impacto real dos programas sociais: teoría e práctica da avaliación.	4.1. A elección da necesidade social 4.2. Planificación de metas ou obxectivos da intervención. 4.3. Anticipando os puntos clave da avaliación do programa de intervención. 4.4. Comprobando resultados e reiniciando a espiral de estudo.	
5. O futuro da avaliación de programas sociais	5.1. Posibilidades e limitacións dos programas sociais e da súa avaliación. 5.2. Que se atisba no horizonte? 5.3. Reflexións e conclusións finais	

Planificación docente			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	22	0	22
Traballos tutelados	14	50	64
Presentacións/exposicións	8	20	28
Traballos e proxectos	2	25	27
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	2	7	9

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do/s estudante/s que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...

Presentacións/exposicións Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.

Atención personalizada

	Descrición
Presentacións/exposicións	Levarase a cabo mediante Internet e/ou mediante FAITIC. Tamén se levará a cabo durante as titorías.
Traballos tutelados	Levarase a cabo mediante Internet e/ou mediante FAITIC. Tamén se levará a cabo durante as titorías.
Traballos e proxectos	Levarase a cabo mediante Internet e/ou mediante FAITIC. Tamén se levará a cabo durante as titorías.
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	Levarase a cabo mediante Internet e/ou mediante FAITIC. Tamén se levará a cabo durante as titorías.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos e proxectos	O estudante presenta o resultado obtido na elaboración dun documento sobre a temática da materia, na preparación de seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo, de forma oral ou escrita...	75
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	Probas para a avaliación que inclúen actividades, problemas ou exercicios prácticos a resolver. Os alumnos deben dar resposta á actividade formulada, aplicando os coñecementos teóricos e prácticos da materia.	25

Outros comentarios e segunda convocatoria

<p>Cada alumno/a deberá obter, polo menos o 50% da calificación en cada un dos dous apartados para superar a materia.</p>

<p>Os alumnos non presenciais poderán acadar as competencias e superar a materia a través de titorías e do seguimento individualizado.</p>

<p>Segunda convocatoria: aquelas competencias non superadas na primeira convocatoria serán avaliadas na segunda. Nesta segunda convocatoria avaliaranse só as probas ou aspectos non superadas na primeira.</p>

Bibliografía. Fontes de información

Aguilar, M. J. e Ander-Egg, T. (1992), Evaluación de servicios y programas sociales, Siglo XXI, Madrid

Cohen, E. e Franco, R. (1993). , Evaluación de proyectos sociales, Siglo XXI, Madrid

Corbetta, P. (2007), Metodología y técnicas de investigación social, McGraw-Hill, Madrid

Rossi, P. H., Freeman, H. E. e Lipsey, P. (2004), Evaluation: a systematic approach, Sage, Beverly-Hills, CA

Vedung, E. (1997), Evaluación de políticas públicas y programas, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madrid

Recomendacións

DATOS IDENTIFICATIVOS**Inglés para traballadores/as sociais**

Materia	Inglés para traballadores/as sociais			
Código	O05G220V01902			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	2c
Idioma				
Departamento	Filoloxía inglesa, francesa e alemá			
Coordinador/a	Fernández Carballo Calero, María Victoria			
Profesorado	Fernández Carballo Calero, María Victoria			
Correo-e	victoria@uvigo.es			

----- GUÍA DOCENTE NON PUBLICADA -----

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Pedagogía social para traballo social				
Materia	Pedagogía social para traballo social			
Código	O05G220V01903			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	2c
Idioma				
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a				
Profesorado				
Correo-e				
Web				
Descrición xeral	Consideramos esta materia como relevante no plano de estudos do Grao de Traballo Social. A Pedagogía Social no marco desta titulación achega aos estudantes ao coñecemento da realidade educativa e dos procesos de intervención socioeducativa. Neste sentido, proporciona elementos para comprender a interrelación entre os diferentes campos de intervención na realidade social e as implicacións educativas da problemática social. A materia i "Pedagogía Social para Traballo Social" está incluída como optativa no novo Plan de estudos da titulación de Grao en Traballo Social da Universidade de Vigo. Se atendemos aos antecedentes históricos do Traballo Social, a incorporación da perspectiva pedagóxica á acción social e a acción-intervención socioeducativa dos traballadores sociais comeza a xeneralizarse xa a partires da Segunda Guerra Mundial e da extensión cualitativa dos fenómenos educativos. A educación deixa de ser competencia exclusiva do sistema escolar formal para situarse na perspectiva da sociedade educadora (Husèn,1982), donde acadan gran relevancia e notoriedade outros sistemas educativos (non formal e informal) que irrumpen con gran forza no sistema educativo formal, o reforzan e complementan (Coombs e Ahmed, 1974). Ao longo das últimas décadas, a literatura pedagóxica especializada (Freire, 1971; Quintana, 1984, 1994; Bueno Abad, 1991; Sáez, 1991, García Martínez 1992; Ortega, 1991, 1999; Feroso, 1994; Petrus, 1997; Caride, 2005) foi deixando constancia da xeneralización do enfoque educativo do traballo social. Na nosa opinión o obxectivo fundamental dos profesionais do traballo social no ámbito educativo consiste na promoción do desenvolvemento humano e da calidade de vida dos nenos e nenas, xoves e doutros colectivos en situación de risco ou problemática social; posibilitando a súa integración (ou reinserción) plena na sociedade. Así pois, A materia "Pedagogía Social para Traballo Social" adecúase ao perfil profesional e académico da titulación; pretendendo non só introducir os conceptos básicos da asignatura senón achegar ao alumnado aos principais ámbitos de intervención socioeducativa.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A20	Preparar e participar nas reunións de toma de decisións co fin de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades
A22	Establecer, minimizar e administrar o risco cara a un mesmo e os colegas a través da planificación, revisión e seguimento de accións para limitar o estrés e o risco
B1	Capacidade de análise e síntese

B2 Capacidade de organización e planificación

B3 Capacidade reflexiva

B19 Adaptación a novas situacións

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Integrar criticamente os supostos teóricos, filosóficos, históricos, sociolóxicos, psicolóxicos, pedagóxicos, culturais, políticos, lexislativos que están na base dos procesos de intervención socioeducativa	Saber estar / ser	A1
Relacionar os coñecementos pedagóxicos-sociais procedentes de diversas fontes, entre saber sí e coa práctica socioeducativa		A4
Coñecer, de forma introdutoria, os distintos ámbitos de intervención pedagóxico-social, saber así como as distintas institucións implicadas nela		A6
Potenciar estruturas e procesos de participación e acción comunitaria, aplicando programas e técnicas de intervención (dinámica de grupos, motivación, negociación e promoción da asertividade...).	saber facer	A8
Desenvolver novas actitudes e valores encamiñados a unha intervención pedagóxico-social comprometida cos grupos sociais en situación de marxinación e coa realidade sociocultural galega.	saber facer	A10
Ter capacidade para potenciar as relacións interpersoais, desenvolver habilidades de comunicación interpersoal, solidariedade e empatía.	saber facer	A18
Ter capacidade para relacionar a formación coa profesionalización.	saber facer	A20
Estar comprometido coa calidade de actuación e moverse de acordo cos principios deontolóxicos do traballador social.	Saber estar / ser	A22
Capacidade de análise e síntese	saber	B1
Planificación e organización	saber facer	B2
Comunicación oral e escrita na/s lingua/s materna/s con apertura a outros códigos lingüísticos; en especial, as linguas cooficiais na comunidade galega.	saber facer	B3
Compromiso coa identidade, desenvolvemento e ética profesional	Saber estar / ser	B19

Contidos

Tema	
Tema 1. Traballo Social e Pedagogía Social. Conceptos introdutorios	1.1. Educación: concepto e tipos. 1.2. Socialización. 1.3. Pedagogía Social 1.4. Traballo Social
Tema 2. A Pedagogía Social como referente científico do Traballo Social	2.1. Orixe e precursores da Pedagogía Social. 2.2. A incorporación da Pedagogía Social á Universidade. 2.3. Cara unha Pedagogía Social en construción.
Tema 3. Ámbitos de intervención socioeducativa.	3.1. Ámbitos específicos. 3.2. Ámbitos non específicos
Tema 4. O traballador social no ámbito educativo.	4.1. Os servizos de apoio á educación: tarefas e funcións específicas do traballador social. 4.2. Convivencia e conflito escolar. 4.3. Técnicas de resolución dos conflitos escolares. 4.4. Equipos de mediación escolar e aulas de atención educativa e convivencia.
5. A Animación Sociocultural e Desenvolvemento Comunitario	5.1. A cultura e os seus tipos. 5.2. Democratización da cultura e democracia cultural. 5.3. Conceptualización e ámbitos da animación sociocultural. 5.4. Os traballadores sociais nos programas de desenvolvemento comunitario. Metodoloxía específica de actuación.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	2	4
Seminarios	12	18	30
Traballos de aula	6	8	14
Traballos tutelados	8	24	32
Presentacións/exposicións	5	7	12

Sesión maxistral	12	24	36
Probas de tipo test	2	20	22

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado (detección de coñecementos previos, motivacións...), así como a presentar a materia.
Seminarios	Traballo en grupo mediano sobre determinados contenidos de la materia a través de lecturas, recensiones, o documentos entregados previamente por el profesor.
Traballos de aula	Exercicios ou proxectos que os estudantes desenvolven na aula baixo a supervisión do profesor. O seu desenvolvemento pode estar vinculado con actividades autónomas do estudante.
Traballos tutelados	Os estudantes de forma grupal elaboran un documento ou investigación sobre a temática da materia. Polo xeral, trátase dunha actividade autónoma dos estudantes que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción, etc.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dos resultados do traballo tutelado. Desenvolverase en grupo pequeno.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos da materia obxecto de estudo.

Atención personalizada	
	Descrición
Sesión maxistral	- As sesións maxistras e a realización de traballos de aula reforzaranse cunha atención individualizada para resolver as dúbidas dos estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula durante a presentación do tema ou no traballo a desenvolver, como no despacho do profesor no horario de titorías, de xeito individualizado. - A elaboración dos traballos tutelados e a súa exposición adicaráselle un tempo específico no horario de titorías, de xeito grupal, sen que iso supoña impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda: no despacho do profesor, no horario de titorías.
Actividades introdutorias	- As sesións maxistras e a realización de traballos de aula reforzaranse cunha atención individualizada para resolver as dúbidas dos estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula durante a presentación do tema ou no traballo a desenvolver, como no despacho do profesor no horario de titorías, de xeito individualizado. - A elaboración dos traballos tutelados e a súa exposición adicaráselle un tempo específico no horario de titorías, de xeito grupal, sen que iso supoña impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda: no despacho do profesor, no horario de titorías.
Seminarios	- As sesións maxistras e a realización de traballos de aula reforzaranse cunha atención individualizada para resolver as dúbidas dos estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula durante a presentación do tema ou no traballo a desenvolver, como no despacho do profesor no horario de titorías, de xeito individualizado. - A elaboración dos traballos tutelados e a súa exposición adicaráselle un tempo específico no horario de titorías, de xeito grupal, sen que iso supoña impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda: no despacho do profesor, no horario de titorías.
Traballos de aula	- As sesións maxistras e a realización de traballos de aula reforzaranse cunha atención individualizada para resolver as dúbidas dos estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula durante a presentación do tema ou no traballo a desenvolver, como no despacho do profesor no horario de titorías, de xeito individualizado. - A elaboración dos traballos tutelados e a súa exposición adicaráselle un tempo específico no horario de titorías, de xeito grupal, sen que iso supoña impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda: no despacho do profesor, no horario de titorías.
Traballos tutelados	- As sesións maxistras e a realización de traballos de aula reforzaranse cunha atención individualizada para resolver as dúbidas dos estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula durante a presentación do tema ou no traballo a desenvolver, como no despacho do profesor no horario de titorías, de xeito individualizado. - A elaboración dos traballos tutelados e a súa exposición adicaráselle un tempo específico no horario de titorías, de xeito grupal, sen que iso supoña impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda: no despacho do profesor, no horario de titorías.
Presentacións/exposicións	- As sesións maxistras e a realización de traballos de aula reforzaranse cunha atención individualizada para resolver as dúbidas dos estudantes e/ou aclaracións, tanto na aula durante a presentación do tema ou no traballo a desenvolver, como no despacho do profesor no horario de titorías, de xeito individualizado. - A elaboración dos traballos tutelados e a súa exposición adicaráselle un tempo específico no horario de titorías, de xeito grupal, sen que iso supoña impedimento para atender calquera dúbida ou cuestión no momento en que xurda: no despacho do profesor, no horario de titorías.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Seminarios	Comentarios orais e escritos dos alumnos acerca dalgún tema debatido na clase e presentado previamente polo docente da materia.	10
Traballos de aula	As experiencias, proxectos, tarefas e traballos realizados durante o proceso de formación na aula.	10
Traballos tutelados	Os/as estudantes presentan o resultado obtido na elaboración dun documento sobre a temática da materia e/ou investigación. Desenvolverase en pequeno grupo, de forma escrita. Tamén se valorará a exposición que faga o grupo do traballo na aula. 	20
Presentacións/exposicións	Exposicións grupais dos traballos de aula.	10
Probas de tipo test	Realizarase unha proba para a avaliación das competencias adquiridas que inclúe preguntas pechadas con tres ou catro alternativas de resposta. Os/as alumnos/as seleccionarán unha resposta entre as distintas posibilidades. As respostas erradas puntuarán negativamente: dúas mal restarán unha ben.	50

Outros comentarios e segunda convocatoria

Para superar a materia é necesario superar todas as probas.

O alumnado non presencial: deberá falar co profesor ao principio do curso para acordar un plan de traballo específico.

Segunda convocatoria: ao alumnado que aprobe algunha das partes ou probas da materia, conservárase a cualificación ata a segunda convocatoria (xullo). As probas non aprobadas serán avaliadas na mesma convocatoria.

Calendario de exames:

Maio: 20 de maio de 2014 ás 16.00 horas. Revisión: 5 de xuño de 16.00 a 17.00 horas.

Xullo: 30 de xuño de 2014 ás 18.00 horas. Revisión: 10 de xullo de 16.00 a 17.00 horas.

Bibliografía. Fontes de información

Caride Gómez, J.A., Las fronteras de la pedagogía social, Gedisa, 2005

Fermoso, P. (ed.), Pedagogía social, Herder, 1994

Nogueiras Mascareñas, L.M., La práctica y la teoría del desarrollo comunitario. Descripción de un modelo, Narcea, 1996

Ortega, J., Pedagogía social, Pearson Educación, 2007

Petrus, A., Pedagogía social, Ariel, 1997

Quintana, J.M., Pedagogía social, Dykinson, 1984

Trilla, J. (coord.), Animación sociocultural, Ariel, 1997

BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA

BUENO ABAD, J.R. (1991): *Hacia un modelo de Servicios Sociales de Acción Comunitaria*. Madrid: Popular

GARCIA MARTINEZ, J.A. (1992): *La Pedagogía Social en su contexto: Una opción de futuro* Barcelona: DM. PPU.

GONZÁLEZ, E.; GONZÁLEZ, M.J.; GONZÁLEZ, M.J. (1993): *El trabajador social en los servicios de apoyo a la educación*. Madrid: Siglo XXI.

MARCHIONI, M. (1987): *Planificación social y organización de la comunidad*. Madrid: Popular.

MARCHIONI, M. (2001): *Comunidad y cambio social. Teoría y praxis de la acción comunitaria*. Madrid. Popular.

NOGUEIRAS MASCAREÑAS, L.M. (2005): "Convivencia e conflito nas aulas" (pp. 41-54). En Suárez Sandomingo, J.M. (coord.): *Mediar para remediar conflictos*. Lugo: Axac.

NOGUEIRAS MASCAREÑAS, L.M. (2007): "Educación y desarrollo comunitario: servicios educativos, programas y recursos compensatorios en la revitalización y dinamización del medio rural de Galicia" (pp. 507-517). En Cid, X.M. e Peres, A. (coords.): *Educación social, animación sociocultural y desarrollo comunitario*. Ourense: Universidade de Vigo.

NÚÑEZ, V. (coord.) (2002): *La educación en tiempos de incertidumbre: las apuestas de la Pedagogía Social*. Barcelona:

Gedisa.

ORTEGA, J. (1999): *Pedagogía social especializada*. Barcelona. Ariel.

PÉREZ SERRANO, G. (2003): *Pedagogía Social- Educación Social. Construcción científica e intervención práctica*. Madrid: Narcea.

RIERA, J. (1998): *Concepto, formación y profesionalización de: el educador social, el trabajador social y el pedagogo social*. Valencia: Nau Llivres.

SALCEDO, D. (2001): *Autonomía y bienestar. La ética del trabajo social*. Granada: Comares.

TRIGUEROS, I. (1995): *Manual de prácticas de trabajo social en el campo de la marginación: los gitanos*. Madrid: Siglo XXI.

TRILLA (1996): "L'aire de família de la pedagogia social". En *Temps d'educació*. Nº 15. Revista de la Divisió de Ciències de l'Educació. U.B. Barcelona, pp. 39-58.

ÚCAR, X. e LLENA, A. (2006): *Miradas y diálogos en torno a la acción comunitaria*. Barcelona: Graó.

Recomendaciones

Materias que continúan o temario

Habilidades sociales e de comunicación do traballo social/O05G220V01402

Habilidades, técnicas e instrumentos en traballo social/O05G220V01601

Traballo social e mediación/O05G220V01906

Materias que se recomienda cursar simultáneamente

Estatística: Estatística aplicada á investigación social/O05G220V01202

Prácticas externas: Practicum/O05G220V01701

Materias que se recomienda ter cursado previamente

Antropoloxía: Antropoloxía social e cultural/O05G220V01101

Conceptos, teorías e métodos en traballo social/O05G220V01302

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Sistemas de bienestar social comparados				
Materia	Sistemas de bienestar social comparados			
Código	O05G220V01904			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descriptor	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	2c
Idioma				
Departamento	Socioloxía, ciencia política e da administración e filosofía			
Coordinador/a	Fernández Álvarez, Antón Lois			
Profesorado	Fernández Álvarez, Antón Lois			
Correo-e	alfa@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

Competencias de titulación	
Código	
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)
A20	Preparar e participar nas reunións de toma de decisións co fin de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A27	Participar na administración e dirección de entidades de bienestar social
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B13	Traballo nun contexto internacional
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións

Competencias de materia		
Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias

Comprensión do contexto político, económico e social das reformas sociais e da política social no ámbito local, autonómico, estatal, europeo e mundial.	saber	A27
Habilidade para analizar e sistematizar diversas aproximacións ao desenvolvemento dos distintos modelos de benestar.	saber saber facer	A27
Familiarizarse coas análises comparativas sobre as políticas sociais nos estudos sobre os Estados do Benestar.	saber saber facer	B13 B15
Valoración do impacto das políticas sociais sobre a desigualdade social	saber	A8
Habilidade para manexar teorías, métodos e técnicas empregadas no estudo da política social e a cooperación internacional.	saber saber facer	A14 B13
Capacidade para analizar e valorar a influencia social e o pensamento social e os seus implicacións no Traballo Social.	saber saber facer	A31
Ser capaz de reflexionar sobre o proceso de aprendizaxe.	saber Saber estar / ser	A2 A29 B3 B16 B18
Ser capaz de comprender e valorar distintos discursos.	saber facer Saber estar / ser	A20 A26 B12 B14 B15
Demostrar habilidade na expresión oral de ideas propias e análises reflexivas en público.	saber facer Saber estar / ser	B3 B4
Habilidad para dialogar y llegar a acuerdos en trabajos en grupo.	saber facer Saber estar / ser	B11 B14 B19

Contidos

Tema	
1. Aspectos metodolóxicos e conceptos da Política Comparada	Os conceptos en Política comparada. Os deseños de investigación comparativos. A comparación e os métodos en ciencia política.
2. Configuración comparada do Estado de Benestar. Diferentes modelos de política social en Europa	Desenvolvemento dos diferentes modelos de Estados do Benestar. As tres formas paradigmáticas: universalistas, corporatistas, residuales. Tipoloxías dos Estados de Benestar en Europa.
3. O modelo de benestar español: implementación estatal, autonómica e local.	Implementación estatal, autonómica e local das políticas sociais do Estado do Benestar en España.
4. Diferentes modelos de política social no mundo	A cuestión social en USA e Canadá; evolución da política social en América Latina; problemas sociais cruciais en África e Asia.
5. Cooperación para o desenvolvemento	Contextualización da cooperación ao desenvolvemento. Análise do impacto dos proxectos de cooperación internacional. Retos de futuro e fórmulas globais e compartidas de solución.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	22	18	40
Seminarios	8	8	16
Titoría en grupo	8	8	16
Presentacións/exposicións	7	13	20
Prácticas autónomas a través de TIC	0	10	10
Traballos e proxectos	1	15	16
Probas de tipo test	1	15	16
Probas de resposta curta	1	15	16

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición, por parte da docente, dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, das bases teóricas e/ou das directrices dun traballo, do exercicio ou do proxecto a desenvolver polo/a estudante.

Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas.
Titoría en grupo	Entrevistas que o/a alumno/a mantén coa profesora da materia para o asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.
Presentacións/exposicións	Exposición, por parte do alumnado, ante a docente e/ou un grupo de estudantes, dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto, etc. Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.
Prácticas autónomas a través de TIC	Actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de adquisición de habilidades básicas e procedementais relacionadas coa materia obxecto de estudo. Desenvólvense a través das TIC de maneira autónoma (Programa TEMA http://faitic.uvigo.es).

Atención personalizada

	Descrición
Presentacións/exposicións	Tempo reservado para atender e resolver as dúbidas do alumnado. Manteranse entrevistas para asesoramento e desenvolvemento de actividades da asignatura e o proceso de aprendizaxe. A atención poderá ser individual ou en grupos reducidos, en función do lugar e o carácter da mesma.
Titoría en grupo	Tempo reservado para atender e resolver as dúbidas do alumnado. Manteranse entrevistas para asesoramento e desenvolvemento de actividades da asignatura e o proceso de aprendizaxe. A atención poderá ser individual ou en grupos reducidos, en función do lugar e o carácter da mesma.
Traballos e proxectos	Tempo reservado para atender e resolver as dúbidas do alumnado. Manteranse entrevistas para asesoramento e desenvolvemento de actividades da asignatura e o proceso de aprendizaxe. A atención poderá ser individual ou en grupos reducidos, en función do lugar e o carácter da mesma.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	Asistencia e participación na sesión. Valorarase de xeito especial as intervencións do alumno/a en clase, a súa expresión oral, nivel de coñecemento adquirido e asistencia regular a clase.	5
Presentacións/exposicións	Na sesión maxistral farase unha introdución de cada un dos temas do programa ou desenvolvemento dunha parte do mesmo por parte da profesora. Expoñer o traballo ao resto de compañeiros/os (con medios audiovisuais). Defender publicamente o eu traballo, é dicir, debe responder as preguntas e as críticas dos seus compañeiros e compañeiras, e da docente. Poderá explicar, a modo de conclusión, os problemas cos que se topou durante a elaboración do traballo.	5
Titoría en grupo	Asistencia e participación nas entrevistas que o/a estudante mantén coa profesora da materia para o asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.	10
Prácticas autónomas a través de TIC	Conexión o Programa TEMA http://faitic.uvigo.es/ para a realización das actividades propostas (exercicios, foros, entrega e recepción de documentos, etc.) así como seguimento da materia en xeral.	5
Seminarios	Asistencia, participación e entrega da documentación requirida en cada un dos seminarios programados ao longo do curso (en horario de grupo mediano).	10
Probas de tipo test	A estrutura do exame responderá a dous bloques diferenciados. Un primeiro bloque composto por 30 preguntas tipo test. O valor deste bloque ascenderá a 4 puntos. O segundo bloque, véxase probas de resposta curta.	40
Traballos e proxectos	Realización e entrega por escrito do traballo a partir do guión proporcionado pola docente.	5
Probas de resposta curta	A estrutura do exame responderá a dous bloques diferenciados. Para o primeiro bloque véxase probas de tipo test. O segundo bloque responderá a dous o tres preguntas de desenvolvemento. O valor deste bloque ascenderá a 2 puntos.	20

Outros comentarios e segunda convocatoria

A avaliación da/vos estudantes matriculadas/vos en a materia farase atendendo aos criterios explicitados nesta guía.

a) Avaliación asistentes

Esta modalidade implica:

- Asistencia (mínimo un 80%) e participación activa (sesión maxistral e seminarios) (1.5 puntos).
- Conexión e realización das tarefas requiridas no Programa TEMA. <http://faitic.uvigo.es> (0,5 puntos).
- Exposición dun traballo que deberán entregar por escrito (2 puntos). Entregarase documentación con pautas e prazos para realización do traballo.
- Realización dun exame escrito. Modelo A (6 puntos).

A/vos alumna/vos que entreguen os traballos e tarefas fóra dos prazos acordados non se lles computará esa parte da cualificación en cada caso. O cumprimento e superación desta modalidade exime ao estudante de responder ás preguntas relativas á parte non asistencial no exame final do curso. As cualificación obtida no apartado práctico desta modalidade asistencial será sumada posteriormente á obtida no exame da primeira convocatoria e, no seu caso, a segunda convocatoria (*).

b) Avaliación non asistentes

Esta modalidade implica:

- Conexión e realización das tarefas requiridas no Programa TEMA <http://faitic.uvigo.es> Estableceranse prazos de entrega (1 punto) (*).
- Realización e entrega de dous comentarios críticos sobre unha selección de lecturas (1 punto). *A comezo de curso deixarase na plataforma TEMA a documentación coa relación de lecturas, así como as pautas e os prazos de entrega.*
- Realización dun exame escrito (6 puntos). Responder ás preguntas específicas sobre as lecturas no exame (2 puntos).

As e os estudantes que entreguen os traballos e exercicios fóra dos prazos acordados non se lles computará esa parte da cualificación en cada caso.

As actividades/competencias/probas non superadas durante o cuatrimestre poderán ser recuperadas na convocatoria de xullo. Non se gardarán notas dun curso a outro.

A 1ª convocatoria, no caso de non superar a materia, non consta no expediente académico. A cualificación faise efectiva na convocatoria de xullo.

Â

Bibliografía. Fontes de información

Adelantado, José y Calderón, Eduardo (2005): "Globalización y estados del bienestar: ¿respuestas semejantes a problemas parecidos?". *Cuadernos de Relaciones Laborales*. Vol. 23 núm. 2. Págs. 15-44.

Adelantado, José y Gomà, Ricard (2000): "El contexto: La reestructuración de los regímenes de bienestar europeos"; en J. Adelantado (coord.): *Cambios en el Estado del Bienestar. Políticas sociales y desigualdades en España*. Barcelona. Icària-UAB. Págs. 63-96.

Adelantado, José, Noguera, José A., y Rambla, Xavier. (2000): "El marco de análisis: Las relaciones complejas entre estructura social y políticas sociales"; en J. Adelantado (coord.): *Cambios en el Estado del Bienestar. Políticas sociales y desigualdades en España*. Barcelona. Icària-UAB. Págs. 23-61.

Cachón, Lorenzo (1995): "Estado de Bienestar y capitalismo avanzado"; en J. Benedicto y M.L. Morán (eds.): *Sociedad y política. Temas de sociología política*. Madrid. Alianza. Págs. 189-223.

Cochrane, Allan; Clarke, John and Gewirtz, Sharon (2001): "Looking for a European Welfare State" en A. Cochrane, J. Clarke and S. Gewirtz (eds.): *Comparing Welfare States*. London. Sage. Págs. 262-290.

Esping-Andersen, Gösta (2000): *Fundamentos sociales de las economías postindustriales*. Barcelona. Ariel. Págs. 189-236.

Falkner, G. (2006) "Formas de gobernanza de la política social de la Unión Europea: ¿continuidad y/o cambio? Revista Internacional de Seguridad Social, 59, 2, pp.85-114.

Goodin, Robert E.; Headey, Bruce; Muffels and Dirven, Henk-Jan (2001): *The Real Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge. Cambridge University Press. Págs. 125-236.

Gough, Ian (1982): *Economía política del Estado del bienestar*. Madrid. Blume. Págs. 103-156.

Hooghe, Liesbet. and Marks, Gary (1999): "The Making of a polity: The Struggle over European Integration" en H. Kitchelt, P. Lange, G. Marks, and J.D. Stephens (eds.) *"Continuity and Change in Contemporary Capitalism"*. New York.

Huber, Evelyne and Stephens, John (2001): "Welfare State and Production Regimes in the Era of Retrenchment" en P. Pierson (ed.): *The New Politics of the Welfare State*. Oxford. Oxford University Press. Págs. 107-145.

Iversen, Torben (2001): "The Dynamics of Welfare State Expansion: Trade Openness, De-industrialization, and Partisan Politics" en P. Pierson (ed.): *The New Politics of the Welfare State*. Oxford. Oxford University Press. Págs. 45-79.Â

Jepsen, Maria and Serrano, Amparo(2005) "The European Social Model: an exercise in deconstruction". *Journal of European Social Policy*. Vol 15 (3). Págs. 231-245

Kite, Cyntia (2004): "The Stability of the Globalized Welfare State" en B. Södersten (ed.): *Globalization and the Welfare State*. London. Palgrave. Págs. 213-238.Â

Korpi, Walter (2000): "Faces of Inequality: Gender, Class and Patterns of Inequalities in Different Types of Welfare States". *Luxembourg Income Study*. Working Paper nº 224.

Korpi, Walter and Palme, Joakim (2003) "New Politics and Class Politics in the context of Austerity and Globalization: Welfare State Regress in 18 Countries, 1975-95". *American Political Science Review*. Vol. 97(3). Págs. 425-446.Â

Kuhnle, Stein and Alestato, Matti (2000) "Growth, adjustments and survival of European welfare states" in S. Kuhnle (ed) "Survival of the European Welfare State. London. Routledge. Págs. 3-18.

Mishra, Ramesh (1999): *Globalization and the welfare State*. Cheltenham. Edward Elgar. Págs. 94-110.

Muñoz de Bustillo, Rafael (2000): "Retos y restricciones del Estado de bienestar en el cambio de siglo" en R. Muñoz de Bustillo (ed): *El Estado de bienestar en el cambio de siglo*. Madrid. Alianza. Págs. 50-108.

Navarro, Vincent and Schmitt, John (2005) "Is social Europe viable economically?". Paper presented at the Wokshop, Wich Social and Tax Policy for Wich European Union? Stockholm, 10-11 June 2005.

Offe, Claus (1990): *Contradicciones en el Estado del bienestar*. Madrid. Alianza. Págs. 72-104.

Palier, Bruno and Sykes, Robert(2001): "Challenges and Change: Issues and Perspectives in the Analysis of Globalization and the European Welfare States" en R. Sykes, B. Palier and P.M. Prior (eds): *Globalization and European Welfare States*. New York. Palgrave. Págs. 1-16.Â

Rodríguez Ortiz, Francisco (2000): *Empleo y nueva relación salarial en la Unión Monetaria*. Madrid. La Catarata. Págs. 65-101.Â **Scharpf, Fritz W.** (2000): "Economic Changes, Vulnerabilities, and Institutional Capabilities" en F.W. Scharpf and V.A. Schmidt (ed.): *Welfare and Work in the Open Economy. Volume I. From Vulnerability to Competitiveness*. Oxford. Oxford University Press. Págs. 21-124.

Subirats, J. y Gomá, R. (1997) "Gobierno y política social: potencial y límites de la Unión Europea", en S. Giner y S. Sarasa eds., *Buen gobierno y política social*. Barcelona: Ariel.

Sykes, Rob and Alcock, Pete (1998): *Developments in European Social Policy. Convergence and diversity*. Bristol. The Policy Press. Págs. 7-27 y 251-264.

Swank, Duane (2002): *Global Capital, Political Institutions, and Policy Changes in Development Welfare Satates*. Cambridge. Cambridge University Press. Págs. 274-297.

Taylor-Gooby, Peter (2004): *New Risks, New Welfare. The transformation of the European Welfare State*. New York. Oxford University Press. Págs. 1-28.

Torres López, Juan (2000): *Desigualdad y crisis económica. El reparto de la tarta*. Madrid. Sistema. Págs. 89-112 y 135-166

Recomendaci3ns

DATOS IDENTIFICATIVOS**Traballo social e cooperación ao desenvolvemento**

Materia	Traballo social e cooperación ao desenvolvemento			
Código	O05G220V01905			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Salgado Rodríguez, Eva María			
Profesorado	Salgado Rodríguez, Eva María			
Correo-e	evasalgadorguez@hotmail.com			
Web				

Descrición xeral A Cooperación Internacional, e concretamente, a Cooperación para o Desenvolvemento, nas que as ONG's son axentes de intervención clave, preséntanse como un novo ámbito formativo e de emprego para os e as traballadoras sociais.

Os complexos retos que van asociados á pobreza global e ao desenvolvemento están cada vez máis presentes nas demandas profesionais das axencias, gobernos, ONG's e organizacións académicas. Estes retos demandan profesionais do traballo social que poidan integrar un pensamento crítico e práctico dende diversas perspectivas para a búsqueda de solucións significativas e pacíficas.

Esta materia pretende profundizar en aspectos como desenvolvemento/subdesenvolvemento; desigualdade e dominio nas relacións Norte-Sul; pobreza-vulnerabilidade e exclusión social; proxectos de desenvolvemento integral, perspectiva de xénero no deseño e avaliación dos programas e proxectos de cooperación, Xustiza Social-Dereitos Humanos.

O obxectivo da materia é que o alumnado sexa quen de comprender e analizar a perspectiva do desenvolvemento como unha realidade complexa dende as súas causas globais e locais, orientada contra a pobreza e exclusión social, é dicir, hacia o cambio; e que adquira as competencias que lle leven a intervir de xeito eficaz en contextos internacionais, nos que se traballe pola xustiza social e o cumprimento dos dereitos humanos.

Esta materia relaciona a Cooperación Internacional para o Desenvolvemento co Traballo Social Comunitario, xa que dalgunha maneira, a Cooperación Internacional consiste en impulsar o desenvolvemento das comunidades, concretamente dos numerosos pobos e minorías étnicas que viven en dramáticas situacións, nun contexto no se poidan satisfacer as súas necesidades e canalizar as súas demandas, así como preparar ao/á estudante para súa integración en equipos interdisciplinares de cooperación.

Competencias de titulación

Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención

A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)
A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A17	Utilizar a mediación como estratexia de intervención destinada á resolución alternativa de conflitos
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A22	Establecer, minimizar e administrar o risco cara a un mesmo e os colegas a través da planificación, revisión e seguimento de accións para limitar o estrés e o risco
A23	Administrar e ser responsable do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo
A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos
A27	Participar na administración e dirección de entidades de benestar social
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
A30	Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando os mesmos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B7	Aprendizaxe e dominio de novas tecnoloxías
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B13	Traballo nun contexto internacional
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico

B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B20	Creatividade
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B23	Motivación pola calidade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia		
Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Coñece e comprende de xeito crítico os principais aspectos dos desequilibrios e desigualdades sociais e de poder e os mecanismos de discriminación e opresión (en especial os derivados das relacións económicas e de traballo, xénero, étnicas e culturais), en relación ao desenvolvemento humano.	saber	A2 A7 A9 B2 B3 B8
É capaz de describir os conceptos propios da cooperación ao desenvolvemento e de realizar un análise crítico dos enfoques e das teorías do desenvolvemento.	saber	A7 A9 B2 B3 B8 B15 B24
Diferencia os distintos axentes de cooperación ao desenvolvemento, a nivel internacional, nacional, autonómico e local, a axuda oficial ao desenvolvemento, os tipos/modelos de cooperación e a participación da sociedade civil na cooperación ao desenvolvemento ou axuda non oficial ao desenvolvemento.	saber	A7 A9 B2 B8 B15

Coñece e identifica as características principais e os espazos de intervención do traballo social no ámbito da cooperación ao desenvolvemento.	saber saber facer	A1
		A2
		A3
		A4
		A5
		A6
		A7
		A8
		A9
		A10
		A11
		A12
		A13
		A14
		A15
		A16
		A17
		A19
		A21
		A22
		A23
		A25
		A27
		A28
		A29
		A30
		B1
		B2
		B3
		B4
		B6
		B7
		B8
		B9
		B10
		B11
		B12
		B14
		B15
		B16
		B17
		B18
		B19
		B20
		B22
		B23
		B24
Identifica e valora as necesidades e opcións posibles para orientar programas de cooperación ao desenvolvemento acordes coas lóxicas culturais da poboación aos que se dirixan.	saber facer	A12
		A15
		A18
		B11
		B13
		B15
		B16
		B17
		B24

Coñece e é capaz de aplicar a xestión de proxectos de cooperación ao desenvolvemento e da perspectiva de xénero. Verifica fases, criterios e prioridades. É capaz de participar en equipos interdisciplinares.	saber facer	A18
	Saber estar / ser	A21
		A23
		A28
		A29
		A30
		B10
		B11
		B12
		B14
		B15
		B16
		B17
		B18
		B23
		B24

Contidos

Tema	
BLOQUE 1. ASPECTOS INTRODUCTORIOS. NOCIÓNS BÁSICAS FUNDAMENTAIS.	Tema 1. Aproximación aos marcos contextuais da cooperación ao desenvolvemento: globalización e relacións norte-sul. Pobreza e conceptos asociados, igualdade e desigualdade. Tema 2. Introducción á cooperación. Conceptualización e nocións básicas. Fundamentos da cooperación para o desenvolvemento. Evolución histórica, enfoques e teorías.
BLOQUE 2. OS INSTRUMENTOS DA COOPERACIÓN INTERNACIONAL PARA O DESENVOLVEMENTO.	Tema 3. A Axuda Oficial ao Desenvolvemento. Os instrumentos da Axuda Oficial ao Desenvolvemento: A Cooperación Bilateral e a Cooperación Multilateral. Os actores da axuda: Institucións e administracións públicas, Organizacións intergubernamentais, Organizacións Non Gubernamentais para o Desenvolvemento.
BLOQUE 3. MARCO NORMATIVO. O SISTEMA ESPAÑOL DE COOPERACIÓN INTERNACIONAL PARA O DESENVOLVEMENTO. CONTEXTUALIZACIÓN NA C.A. GALEGA.	Tema 4. O Sistema Español da Cooperación Internacional ao Desenvolvemento. Lei Española de Cooperación Internacional. Plan Director da Cooperación Española. Tema 5. Contextualización na Comunidade Autónoma Galega. O III Plan Director de Cooperación Galega. A Coordinadora galega de ONGs para o desenvolvemento.
BLOQUE 4. TRABALLO SOCIAL E COOPERACIÓN AO DESENVOLVEMENTO.	Tema 6. O Traballo Social en Cooperación. Ámbitos de intervención. Sensibilización dos países do norte e intervencións de cooperación nos países do sul. A sociedade civil. A figura do/a voluntario/a e do/a cooperante. As Organizacións Non Gubernamentais para o Desenvolvemento.
BLOQUE 6. DISEÑO E XESTIÓN DE PROXECTOS SOCIAIS DE COOPERACIÓN AO DESENVOLVEMENTO. FERRAMENTAS METODOLÓXICAS.	Tema 9. Diseño e xestión de proxectos sociais de cooperación ao desenvolvemento. Os proxectos de desenvolvemento e os proxectos de emerxencia ou axuda humanitaria. Tema 10. Xestión do ciclo dun proxecto. O Enfoque do Marco Lóxico. Financiamento da cooperación ao desenvolvemento: Organismos nacionais, europeos e internacionais.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	0	2
Sesión maxistral	18	40	58
Traballos tutelados	6	22	28
Seminarios	9	12	21
Debates	4	4	8
Presentacións/exposicións	4	10	14
Probas de tipo test	2	17	19

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Sesión maxistral	Exposición por parte da profesora na aula para todo o grupo. Clarificación de conceptos. Explicación dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e directrices dos traballos a presentar (individuais e en grupo), exercicios e/ou proxectos a desenvolver polo alumnado. Acompañarase de tutorías individuais e/ou grupais.
Traballos tutelados	En pequeno grupo o alumnado elabora un documento-traballo sobre un dos aspectos da materia, preferentemente sobre un dos ámbitos da cooperación para o desenvolvemento no traballo social. Inclúirá fundamentación, procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, contextualización nun país en vías de desenvolvemento, redacción. Asesoramento por parte da profesora na aula e en tutorías grupais. Traballo en grupo e supervisión de traballos.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema/ámbito específico, que permiten afondar ou completar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas. Converte a profesionais externos ou ponentes de prestixio que permiten completar os contidos da materia e unha aproximación á praxe profesional contía.
Debates	Charlas abertas entre un grupo de estudantes. pode centrarse nun tema dos contidos da materia, na análise dun caso, no resultado dun proxecto, exercicio ou problema desenvolvido previamente nunha sesión maxistral...
Presentacións/exposicións	Traballo persoal do alumnado. Exposición por parte do alumnado ante a docente e o grupo de estudantes dun tema sobre os contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto. Levarase a cabo en pequeno grupo e cualificarase de xeito grupal mediante rúbricas de avaliación que previamente se lle entregarán ao alumnado. Acompañarase das lecturas obrigatorias e a análise de textos.

Atención personalizada

	Descrición
Actividades introdutorias	Atención personalizada na aula e nas tutorías no despacho da docente. Ao inicio do curso comunicaráselles ao alumnado os horarios de atención.
Sesión maxistral	Atención personalizada na aula e nas tutorías no despacho da docente. Ao inicio do curso comunicaráselles ao alumnado os horarios de atención.
Traballos tutelados	Atención personalizada na aula e nas tutorías no despacho da docente. Ao inicio do curso comunicaráselles ao alumnado os horarios de atención.
Presentacións/exposicións	Atención personalizada na aula e nas tutorías no despacho da docente. Ao inicio do curso comunicaráselles ao alumnado os horarios de atención.
Seminarios	Atención personalizada na aula e nas tutorías no despacho da docente. Ao inicio do curso comunicaráselles ao alumnado os horarios de atención.
Debates	Atención personalizada na aula e nas tutorías no despacho da docente. Ao inicio do curso comunicaráselles ao alumnado os horarios de atención.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia. Comprensión do desenvolvemento da materia na parte teórica e práctica.	0
Sesión maxistral	Exposición por parte da profesora na aula para todo o grupo. Clarificación de conceptos. Explicación dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e directrices dos traballos a presentar (individuais e en grupo), exercicios e/ou proxectos a desenvolver polo alumnado. Acompañarase de tutorías individuais e/ou grupais.	0
Traballos tutelados	Inclúirá fundamentación, procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...Asesoramento por parte da profesora na aula e en tutorías grupais. Traballo en grupo. Tutorías grupais: supervisión de traballos.	30
Presentacións/exposicións	Traballo persoal dos e das estudantes. Exposición por parte do alumnado ante a docente e o grupo dun tema sobre os contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto. Levarase a cabo en pequeno grupo e cualificarase de xeito grupal mediante rúbricas de avaliación que previamente se lle entregarán e explicarán ao alumnado. Acompañarase das lecturas obrigatorias e a análise de textos.	20

Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou completar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas. Convide a profesionais externos ou ponentes de prestixio que permitan completar os contidos da materia e unha aproximación á praxe profesional cotiá.	0
Debates	Charla aberta entre un grupo de estudantes. Pode centrarse nun tema dos contidos da materia, na análise dun caso ou situación, no resultado dun proxecto, exercicio ou problema desenvolvido previamente nunha sesión maxistral...	10
Probas de tipo test	Proba escrita de carácter individual que avalía contidos de varias metodoloxías e encárgase dos elementos conceptuais da materia. As preguntas poderán ser tipo test con dúas alternativas de resposta ou pregunta corta. Dita proba cualificarase de igual xeito para asistenciais e non asistenciais.	40

Outros comentarios e segunda convocatoria

A nota final expresarase nunha escala de 0 a 10 segundo normativa vixente. Será necesario obter un mínimo de 5 en cada unha das partes avaliáveis para poder facer media.

Como se pode observar, a planificación deste proceso de ensino-aprendizaxe concíbese como unha avaliación continua. Será considerado/a alumno/a asistencial cando teña unha asistencia mínima do 80% ás sesións maxistrais, un 80% aos seminarios e un 80% aos pequenos grupos.

Existirá unha modalidade de avaliación para estudantes non asistentes. Aqueles estudantes que opten por non asistir a clases, ou non poidan, ou pretendendo ser «estudantes asistentes» teñan menos da asistencia requirida para ser considerados como tal, terán que demostrar -igualmente que os seus compañeiros/as- a adquisición das diferentes competencias da materia.

As persoas non presenciais, terán que entregar antes da finalización de curso un **proxecto individual de intervención relacionado coa Cooperación para o Desenvolvemento** onde se reflictan os coñecementos e destrezas apreendidas, dito proxecto de intervención será unha esixencia a maiores de todo aquilo que se solicite ao conxunto do alumnado mediante a avaliación continua e que figura neste apartado de metodoloxías de avaliación. Dito traballo será obrigatorio e cualificarase como apto ou non apto.

Na **convocatoria de xullo** o alumnado avaliará as competencias e probas non superadas na convocatoria anterior. Nesta convocatoria de xullo o estudantado non asistente terá que repetir novamente o exame completo. Non se gardarán notas de ningunha parte da materia -teoría ou práctica- para o seguinte curso académico.

Bibliografía. Fontes de información

Sotillo, José Angel., El sistema de cooperación para el desarrollo., 2011, IUDC. Universidad Complutense de Madrid. Catarata.

Gascón, Jordi., El turismo en la cooperación internacional. De las brigadas internacionalistas al turismo solidario., 2009, Icaria Antrazyt. Barcelona.

Izquierdo Collado, J.D., Cooperación al desarrollo y trabajo social., 2007, Académicas, ed. Madrid.

GÓMEZ GALAN, MANUEL; SANAHUGA, JOSÉ ANTONIO (COORDS.); SOBRINO, JOSE MANUEL; LASAGNA, MARCELO; REY, , La cooperación al desarrollo en un mundo en cambio. Perspectivas sobre nuevos ámbitos de intervención., 2001, Cideal. Madrid

BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA:

BRETÓN V. , GARCÍA F. Y ROCA A. (1999)(EDS), :

Los límites del desarrollo. Modelos "rotos" y modelos "por construir" en América Latina y África.

Icaria Editorial e Institut Calatà d'Antropología. Barcelona.

CERNEA, M. (1996) (ED): Poner primero a la gente.Fondo de Cultura Económica. México.

DE LA CRUZ, C. (1999): Guía metodológica para integral la perspectiva de género en proyectos y programas de desarrollo.

Emakunde-Instituto vasco de la Mujer, Victoria-Gasteiz.

ESCOBAR, Arturo (2009): Realidades trastocadas: las jerarquías de género en el pensamiento del desarrollo.UNAM.

KESAL, T. and MERCER, C. (2003) Empowering people? World vision and "Transformatory Development" in Tanzania.

PÉREZ de Armiño, Karlos (dir.) et al., (2001): Diccionario de Acción Humanitaria y Cooperación al Desarrollo. Icaria Editorial y Hegoa. Barcelona.

RIST, G. (2002): El desarrollo: Historia de una creencia occidental. Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación. Los libros de la Catarata. Madrid.

RODRÍGUEZ-CARMONA, A. (2002): La cooperación en zonas rurales: ¿Por qué fracasan los proyectos de desarrollo? En Ramírez de haro, Gonzalo, Rodríguez-Carmona, Antonio, Macías, Alfredo, Ballarain Pilar (coords.). Desarrollo y Cooperación en zonas rurales de América Latina y África, 219-239.

RODNEY, W. (1971): How Europe underdeveloped África. Washington DC: Howard University Prss.

Recomendacións

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Política social/O05G220V01404

Inglés para traballadores/as sociais/O05G220V01902

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Traballo social grupal e comunitario/O05G220V01604

Outros comentarios

A data oficial de exames estará colgada no apartado "datas de exame 2014-2015" na web da Facultade.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Traballo social e mediación				
Materia	Traballo social e mediación			
Código	O05G220V01906			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Salgado Rodríguez, Eva María			
Profesorado	Salgado Rodríguez, Eva María			
Correo-e	evasalgadorguez@hotmail.com			
Web				
Descrición xeral	(*) A mediación é un medio para a xestión e transformación de conflitos ou situacións-problema que xeneran malestar, selo principal da nosa identidade como traballadores sociais. O contacto permanente coas persoas, familias, grupos e comunidades inmersas en conflitos ou en situacións potencialmente conflitivas avala aos traballadores sociais como principais profesionais da Mediación tal como sinala o Código Deontolóxico do Traballo Social aprobado na Asamblea Xeral do CGTS. A Mediación forma parte xá dun ámbito específico dos Servizos Sociais debido ao aumento das rupturas matrimoniais, separacións familiares, conflitos entre adolescentes e proxenitores, conflitos interxeracionais e aos novos modelos de familia que esixen respostas cada vez máis cualificadas e competencias básicas na intervención mediadora. O alumnado debe prepararse para experimentar o rol mediador, capacitarse para guiar ordenadamente, de xeito sistemático, construtivo e metodolóxico ás partes en conflito asegurando que sexan as protagonistas e partícipes da súa resolución. Esta materia presenta a Mediación como unha técnica innovadora dentro das competencias do traballo social e como un novo nicho de investigación e emprego para os futuros profesionais. Pretende relacionar o traballo social coa mediación como faceta principal do noso quefacer dende os inicios da profesión, como un medio de resolución pacífica de conflitos. Sinalará os métodos alternativos de resolución de problemas e os ámbitos de intervención: familiar, escolar, comunitaria, intercultural, sanitaria, organizacional, laboral, penal, civil e mercantil.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados

A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinação historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)
A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A17	Utilizar a mediación como estratexia de intervención destinada á resolución alternativa de conflitos
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A22	Establecer, minimizar e administrar o risco cara a un mesmo e os colegas a través da planificación, revisión e seguimento de accións para limitar o estrés e o risco
A23	Administrar e ser responsable do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo
A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos
A27	Participar na administración e dirección de entidades de benestar social
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
A30	Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando os mesmos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B13	Traballo nun contexto internacional
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B20	Creatividade
B23	Motivación pola calidade

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
-------------------------	-----------	--------------

- Coñecer e profundizar nas liñas de conexión e inter-relación entre o Traballo Social e a Mediación.	saber	A1 A2 A3 A4 A5 A6 A7 A8 A9 A10
- Relacionar a historia cronolóxica do Traballo Social e a súa epistemoloxía coa Mediación como resposta ante os conflitos e as situacións-problema, obxecto de intervención do Traballo Social.	saber	A7 A9 A10 A11 A12 A13 A14 A15
- Utilizar a Mediación como estratexia principal de resolución pacífica e alternativa de conflitos e analizar de forma crítica e construtiva os principais aspectos relacionados.	saber saber facer Saber estar / ser	A1 A3 A6 A9 A10 A11 A12 A13 A14 A15 A16 A17 A19 A22 A23 A25 A27 A28 A29 A30 B1 B3 B9 B14 B16 B18 B23
- Diferenciar a Mediación doutras formas de resolución de conflitos.	saber saber facer Saber estar / ser	A2 A9 A17 B9 B10 B14 B16 B17 B20
- Coñecer e distinguir as actividades e formas de Mediación, principios e habilidades para unha boa práctica da Mediación dende o Traballo Social.	saber facer Saber estar / ser	A1 A3 A6 A7 A9 A11 A17 B3 B9 B14

- Exercitarse no proceso, técnicas e coñecemento normativo da Mediación nos distintos saber facer ámbitos de aplicación.		A3 A6 A7 A9 A17 B2 B3 B8 B16 B18
--	--	---

- Coñecer e profundizar na dimensión social da Mediación nos distintos ámbitos de intervención, especialmente no Traballo Social con familias, no Traballo Social comunitario e no Traballo Social intercultural.	saber saber facer Saber estar / ser	A7 A9 A15 A28 A29 A30 B2 B8 B23
---	---	---

-Adquirir as habilidades requiridas no ámbito europeo para o exercicio profesional e preparar ao alumnado para ser quen de xerar un espazo de oportunidades para o cambio así como as condicións óptimas que faciliten a comunicación entre as partes en conflito.	saber facer	A7 A9 A15 A17 B13 B18 B20 B23
--	-------------	--

Contidos

Tema

T1. Reseña histórica da Mediación Social. Aproximación conceptual á Mediación social. Aproximación á Mediación dende o Traballo Social. Aspectos introductorios, antecedentes. Legislación en mediación social.	Historia da mediación no contexto do traballo social. Por qué, cómo e para qué mediamos os e as traballadores/as sociais?. Objetivos, ventajas e inconvenientes de la mediación social.
T2. A Mediación no Traballo Social como novo ámbito profesional. Deontoloxía social. Fases e ciclo da Mediación. O Papel do Colexio profesional de Traballo Social como punto de mediación.	Aspectos relacionais Traballo Social e Mediación. Código deontolóxico do TS aprobado pola Asamblea Xeral do CGTS e códigos deontolóxicos da Mediación. Ética da mediación: Límites da mediación. Rexistro de mediadores/as e Institucións de Mediación. O papel do Colexio Oficial de Traballo Social como punto de mediación.
T3. Aproximación conceptual á Mediación dende o Traballo Social. A resolución dos conflitos dende a Mediación social. Definición, aspectos positivos e negativos. O proceso do conflito. Métodos alternativos de resolución (ADR: Alternative Dispute Resoluciones): Arbitraje, conciliación, negociación e mediación. Resolución intraxudicial e extraxudicial.	Mediación e intervención psicosocial dende o traballo social. Similitudes e diferencias. Conceptos básicos. O conflito. Introducción e presentación: Qué é o conflito?. Características do conflito. Tipos de conflito segundo C.Moore. O Ciclo do Conflito. Métodos adversariais e non adversariais de resolución do conflito. Principais diferencias entre a Mediación e outras formas de resolución: a arbitraje, a conciliación e a negociación. O traballador/a social como mediador/a: funcións, rol, perfil profesional.
T4. O Traballo Social nos distintos ámbitos da Mediación: Mediación familiar, mediación escolar, mediación comunitaria, mediación intercultural, mediación sanitaria, mediación organizacional, mediación laboral, mediación penal, mediación civil e mercantil.	O proceso de Mediación nos distintos ámbitos de intervención. Plantexamentos, obxectivos e metodoloxía. Elaboración dos exercicios en grupo por parte do alumnado e presentación na aula dos ámbitos escollidos.

T5. O Traballo Social na Mediación Familiar. A dimensión social das familias en situación de mediación. Familias multiproblemáticas ou en situación de risco e mediación familiar.

A Mediación Familiar como ámbito específico dos Servizos Sociais Comunitarios cobra especial relevancia debido ao aumento das rupturas matrimoniais, separacións familiares, conflitos entre adolescentes e proxenitores, conflitos interxeracionais e aos novos modelos de familia que esixen respostas cada vez máis cualificadas e competencias básicas na intervención mediadora.
Os Límites da mediación: A Violencia familiar e a violencia de xénero.
Marco normativo actual: Lei 4/2001 do 31 de maio reguladora da Mediación Familiar. Decreto 159/2003 do 31 de xaneiro polo que se regula a figura do mediador familiar, o Rexistro de mediadores familiares e o recoñecemento da mediación gratuita.
Intervención a través da mediación familiar en familias multiproblemáticas ou en situación de crise.
Simulación de casos, resolución de casos prácticos e Rol-playing.

T6. Mediación comunitaria VS Traballo social comunitario. Competencias e habilidades do/a mediador/a. Competencias comúns do/a mediador/a e o/ traballador/a social.

Dimensións e desafíos da Mediación comunitaria. Relación co Traballo Social comunitario e a organización da comunidade. Evolución. A xestión participativa dos conflitos. Conflitos comunitarios. A necesidade da acollida. Habilidades e competencias.

T7. A Mediación social no ámbito educativo. Antecedentes da mediación escolar dende o Traballo Social.

Mediación escolar. A escola como confluencia e eixo de conflitos. Interculturalidade, violencia, acoso moral, novas tecnoloxías, novas posibilidades educativas, cambios na estrutura familiar son parte da escola e nelas conflúen aspectos positivos e negativos que poden xerar conflitos que precisen dunha intervención mediadora por parte dos/as traballadores sociais.

T8. A Mediación social no ámbito penal. A mediación na intervención social con menores. Mediación penal con persoas adultas. Proceso e acordos.

A LORPM 5/2000. A mediación como oportunidade. Mediación xudicial e extraxudicial con menores infractores. Mediación penal con persoas adultas.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	0	2
Sesión maxistral	18	0	18
Estudo de casos/análises de situacións	9	12	21
Presentacións/exposicións	4	10	14
Seminarios	4	0	4
Traballos tutelados	6	22	28
Probas de tipo test	2	31	33

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Sesión maxistral	Exposición por parte da profesora na aula para todo o grupo. Clarificación de conceptos. Explicación dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e directrices dos traballos a presentar (individuais e en grupo), exercicios e/ou proxectos a desenvolver polo alumnado. Acompañarase de titorías individuais e/ou grupais.
Estudo de casos/análises de situacións	Simulación de casos, resolución de casos prácticos, rol-playing, análise de situacións-problema ou posicionamento e resolución ante o conflito. Profundizarase nos modelos/estratexias de intervención e na metodoloxía. Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnose e adestramento en procedementos alternativos de solución.
Presentacións/exposicións	Traballo persoal do estudantado. Exposición por parte do alumnado ante a docente e o grupo de estudantes dun tema sobre os contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto. Levarase a cabo en pequeno grupo e cualificarase de xeito grupal mediante rúbricas de avaliación que previamente se lle entregarán e explicarán ao alumnado. Acompañarase das lecturas obrigatorias e a análise de textos.
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou completar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas. Convide a profesionais externos ou ponentes de prestixio que permiten completar os contidos da materia e unha aproximación á praxe profesional cotiá.

Traballos tutelados	En pequeno grupo, o alumnado elabora un documento-traballo sobre un dos aspectos da materia, preferentemente sobre un dos ámbitos da mediación no traballo social. Inclúirá fundamentación, procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...Asesoramento por parte da profesora na aula e en titorías grupais. Traballo en grupo. Titorías grupais: supervisión de traballos.
---------------------	---

Atención personalizada

	Descrición
Sesión maxistral	Para todas as modalidades metodolóxicas, a profesora atenderá as dúbidas e as consultas do estudantado en relación aos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos, proporcionándolles orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara o alumnado de xeito individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudantado na aula en horario docente ou no despacho da profesora en horario de titorías. Poderase desenvolver esta tutela de xeito non presencial a través do correo electrónico da docente ou a plataforma telemática da universidade sempre que a consulta o permita.
Actividades introdutorias	Para todas as modalidades metodolóxicas, a profesora atenderá as dúbidas e as consultas do estudantado en relación aos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos, proporcionándolles orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara o alumnado de xeito individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudantado na aula en horario docente ou no despacho da profesora en horario de titorías. Poderase desenvolver esta tutela de xeito non presencial a través do correo electrónico da docente ou a plataforma telemática da universidade sempre que a consulta o permita.
Traballos tutelados	Para todas as modalidades metodolóxicas, a profesora atenderá as dúbidas e as consultas do estudantado en relación aos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos, proporcionándolles orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara o alumnado de xeito individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudantado na aula en horario docente ou no despacho da profesora en horario de titorías. Poderase desenvolver esta tutela de xeito non presencial a través do correo electrónico da docente ou a plataforma telemática da universidade sempre que a consulta o permita.
Estudo de casos/análises de situacións	Para todas as modalidades metodolóxicas, a profesora atenderá as dúbidas e as consultas do estudantado en relación aos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos, proporcionándolles orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara o alumnado de xeito individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudantado na aula en horario docente ou no despacho da profesora en horario de titorías. Poderase desenvolver esta tutela de xeito non presencial a través do correo electrónico da docente ou a plataforma telemática da universidade sempre que a consulta o permita.
Presentacións/exposicións	Para todas as modalidades metodolóxicas, a profesora atenderá as dúbidas e as consultas do estudantado en relación aos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos, proporcionándolles orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara o alumnado de xeito individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudantado na aula en horario docente ou no despacho da profesora en horario de titorías. Poderase desenvolver esta tutela de xeito non presencial a través do correo electrónico da docente ou a plataforma telemática da universidade sempre que a consulta o permita.

Seminarios	Para todas as modalidades metodolóxicas, a profesora atenderá as dúbidas e as consultas do estudiantado en relación aos contidos da materia e/ou vinculadas cos seus estudos, proporcionándolles orientación, asesoramento, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta atención personalizada desenvolverase cara o alumnado de xeito individual e/ou en pequeno grupo. Levarase a cabo coa presenza do estudiantado na aula en horario docente ou no despacho da profesora en horario de titorías. Poderase desenvolver esta tutela de xeito non presencial a través do correo electrónico da docente ou a plataforma telemática da universidade sempre que a consulta o permita.
------------	---

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	Exposición por parte da profesora na aula para todo o grupo. Clarificación de conceptos. Explicación dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e directrices dos traballos a presentar (individuais e en grupo), exercicios e/ou proxectos a desenvolver polo alumnado. Acompañarase de titorías individuais e/ou grupais.	0
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia. Comprensión do desenvolvemento da materia na parte teórica e práctica.	0
Traballos tutelados	En pequeno grupo, o alumnado elabora un documento-traballo sobre un dos aspectos da materia, preferentemente sobre un dos ámbitos da mediación no traballo social. Inclúirá fundamentación, procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...Asesoramento por parte da profesora na aula e en titorías grupais. Traballo en grupo. Titorías grupais: supervisión de traballos.	30
Estudo de casos/análises de situacións	Simulación de casos, resolución de casos prácticos, rol-playing, análise de situacións-problema ou posicionamento e resolución ante o conflito.Profundizarase nos modelos/estratexias de intervención e na metodoloxía. Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnose e adestramento en procedementos alternativos de solución.	10
Presentacións/exposicións	Traballo persoal do estudiantado. Exposición por parte do alumnado ante a docente e o grupo de estudantes dun tema sobre os contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto. Levarase a cabo en pequeno grupo e cualificarase de xeito grupal mediante rúbricas de avaliación que previamente se lle entregarán e explicarán ao alumnado.Acompañarase das lecturas obrigatorias e a análise de textos.	20
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre un tema específico, que permiten afondar ou completar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas. Convite a profesionais externos ou ponentes de prestixio que permiten completar os contidos da materia e unha aproximación á praxe profesional cotiá.	0
Probas de tipo test	Proba escrita de carácter individual que avalía contidos de varias metodoloxías e se encarga dos elementos conceptuais da materia. As preguntas poderán ser tipo test con dúas alternativas de resposta ou pregunta corta. Dita proba cualificarase de igual xeito para asistenciais e non asistenciais.	40

Outros comentarios e segunda convocatoria

A nota final exprésase nunha escala de 0 a 10 segundo a normativa vixente. Será necesario obter un mínimo de 5 en cada unha das partes avaliadas para poder facer media.

Como se pode observar, a planificación deste proceso de ensino-aprendizaxe concíbese como unha avaliación continua. Será considerado alumno/a asistencial cando teña unha asistencia mínima do 80% ás sesións maxistrais, un 80% aos seminarios e un 80% aos pequenos grupos.

Existirá unha modalidade de avaliación para estudantes non asistentes.Aqueles estudantes que opten por non asistir a clases, ou non podan, ou pretendendo ser «estudantes asistentes» teñan menos da asistencia requirida para ser considerados como tal, terán que demostrar -igualmente que seus compañeiros/as- a adquisición das diferentes competencias da materia. Isto o farán mediante a presentación dun **proxecto individual de intervención en mediación** onde se reflexen os coñecementos e destrezas apreendidas, será entregado a maiores de todo aquilo que se lle solicite ao conxunto do alumnado mediante a avaliación continua e que figura neste apartado de metodoloxías de

avaliación. Dito traballo será obrigatorio e cualificarase como apto ou non apto.

Na convocatoria de xullo o alumnado avaliará as competencias e probas non superadas na convocatoria anterior. Nesta convocatoria de xullo o estudantado non asistente terá que repetir novamente o exame completo. Non se gurdarán notas de ningunha parte da materia -teoría ou práctica- para o seguinte curso académico.

Bibliografía. Fontes de información

Muñoz, Ana María., Mediación en conflicto versus mediación en trabajo social., primer cuatrimestre de 2012, Trabajo Social hoy, núm. 65

Rondón, L.M. Valencia: Tirant lo Blanch. , Bases para la mediación familiar, 2012, Valencia: Tirant lo Blanch.

Muñoz, Ana María. , La relevancia de la mediación para el trabajo social: ¿modelo teórico de trabajo social?., primer cuatrimestre de 2012, Trabajo Social hoy, núm. 65

Colegio Oficial de Diplomados de Trabajo Social y Asistentes Sociales de Madrid., El Trabajo Social y la Mediación., 2006, Revista de Trabajo Social Hoy.

BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA:

Â Ariño, M. e Uranga, C. (coords.). V Jornada de Trabajo Social: ¿Mediamos o sustituimos?. Bilbao: Servicio editorial de la Universidad del País Vasco.

Â Bouché, J.H. e Hidalgo, F. (2009). Mediación Familiar. (Vol. I). Madrid: Dykinson, S.L.

Â Bouché, J.H. e Hidalgo, F. (2010). Mediación Familiar. (Vol. III). Madrid: Dykinson, S.L.

Â Cáritas Española (2008, enero-marzo). Revista de documentación social, 148. Colegio Oficial de Diplomados en Trabajo Social y Asistentes Sociales de Madrid (2005, Primer semestre). Revista Trabajo Social Hoy: El Trabajo Social y la Mediación.

Cornelius, H. e Faire S. (1998). Tú ganas yo gano.

Â Cómo resolver conflictos creativamente. Madrid: Gaia ediciones.

Â Diego, de R. e Guillén, C. (2008). Mediación. Procesos, tácticas y técnicas. Madrid: Pirámide.

Â Diez, F. e Tapia, G. (1999). Herramientas para Trabajar en Mediación. Barcelona: Paidós.

Fernández, S. (2009). Teoría y práctica de la Mediación. La gestión alternativa de los conflictos sociales. Murcia: Edit.um.

Â García, F. J. e Vaquer, A. V.; Gomis, C. (2010). Intervención y mediación familiar. Castellón de la Plana: Universitat Jaume I.

Â Poyatos, A.(Coord.) (2003). Mediación familiar y social en diferentes contextos. Valencia: Nau Llibres.

Â Redorta, J. (2004). Cómo analizar los conflictos: La tipología de conflictos como herramienta de mediación. Barcelona: Paidós.

Â Six, J.F. (1997). Dinámica de la Mediación. Barcelona: Paidós;

Soletto, H. (dir.) (2011). Mediación y resolución de conflictos: Técnicas y ámbitos. Madrid: Tecnos.

Â Soares, M. (1999). La mediación. Conducción de disputas. Comunicación y técnicas. Barcelona: Paidós.

Â Soares, M. (2003). Mediando en sistemas familiares. Barcelona: Paidós.

Â Tapia, G. e Diez, F. (1999). Herramientas para trabajar en mediación. Barcelona: Paidós.

Tommaso, A. de (1997). Mediación y Trabajo Social. Buenos Aires: Espacio.

Â Bernal, T (1988). La mediación familiar. Una solución a los conflictos de ruptura de pareja. Madrid: Colex.

Â Bolaños, I. (2000). La construcción de un espacio cooperativo en mediación familiar. Barcelona: Paidós

Â Escabaja, A. (2010). Interculturalidad, mediación y trabajo colaborativo. Madrid: Nancea.

Â Haynes, J. M. (1995). Fundamentos de la Mediación Familiar. Madrid: Gaia ediciones.

Â Ripol-Millet, A. (2001). Familias, trabajo social y mediación. Barcelona: Paidós.

Â Sastre, G. e Moreno, M. (2002). Resolución de conflictos y aprendizaje emocional. Barcelona: Gedisa.

Â Vinyamata, E. (1999). Manual de prevención y resolución de conflictos: Conciliación, mediación, negociación. Barcelona:

Ariel

Â WEBS RECOMENDADAS:

<http://javieralessioli.blogspot.com.es/2008/02/costumbres-de-mediacion.html>

Â <http://javieralessioli.blogspot.com.es/2010/06/el-modelo-de-magia-y-mediacion.html>

Recomendacións

Outros comentarios

Recomendacións para o estudo da materia:

- Asistencia e participación nas clases interactivas e expositivas.
 - Colaboración e posicionamento activo nas tarefas a realizar en grupo.
-

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Traballo social e ámbitos profesionais				
Materia	Traballo social e ámbitos profesionais			
Código	O05G220V01907			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Salgado Rodríguez, Eva María			
Profesorado	Martínez Rodríguez, María Muguerza Martínez, María Elena Salgado Rodríguez, Eva María Solar Rivera, María Mercedes			
Correo-e	evasalgadorguez@hotmail.com			
Web				
Descrición xeral	Esta materia, como optativa do último curso, trata de orientar ao estudante respecto aos novos ámbitos de intervención do traballo social, que se impoñen no escenario do século XXI, caracterizado por profundas transformacións sociopolíticas e culturais, que fan replantexarmos e reconstruímos a esencia mesma do traballo social, e polo tanto, dos seus campos específicos de intervención. Os novos ámbitos de intervención, seudodescoñecidos e apenas tratados ao longo da carreira, permitirán ao alumnado maior coñecemento teórico-práctico e facilitarán a elección do seu quefacer inmediato e futuro tanto a nivel formativo como laboral. Supoñen, ademais, profundizar en investigacións e xacementos de emprego, aínda sen explorar. A materia afástase, polo tanto, dos ámbitos habituais do traballo social, indagando nos novos contextos da intervención profesional dende a problematización e a interpelación aos protagonistas. A crise da modernidade e a redefinición da “cuestión social” condicionan o traballo social en tanto “servizo público”, e fainos reflexionar sobre as insuficiencias de prácticas simplificadoras que reducen a integralidade humana á especificidade organizativa das institucións do Benestar Social, nomeadamente dos Servizos Sociais Comunitarios básicos e especializados. A materia sinalará as especificidades da intervención en ámbitos profesionais tan dispares como a saúde, educación, xustiza e vivenda, iniciativa privada e empresarial: terceiro sector e peritaxe social, entre outros. Requisitos e formas de acceso a cada un dos ámbitos, facilitando o empoderamento e a clarificación para a elección e futura especialización do alumnado.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención

A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)
A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A17	Utilizar a mediación como estratexia de intervención destinada á resolución alternativa de conflitos
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A20	Preparar e participar nas reunións de toma de decisións co fin de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A22	Establecer, minimizar e administrar o risco cara a un mesmo e os colegas a través da planificación, revisión e seguimento de accións para limitar o estrés e o risco
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A27	Participar na administración e dirección de entidades de benestar social
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
A30	Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando os mesmos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B5	Coñecemento da lingua estranxeira
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B7	Aprendizaxe e dominio de novas tecnoloxías
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B13	Traballo nun contexto internacional
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B20	Creatividade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Favorecer a capacitación do alumnado no coñecemento da realidade social de cada un dos sectores de intervención e dos factores estruturais e conxunturais que a condicionan.	saber saber facer	A7
		A8
		A9
		A10
		A11
		A12
		A13
		A14
		A15
		A16
		A17
		A18
		A19
		A20
		A21
		A22
		A26
		A27
		A29
		A30
		B1
		B2
		B3
		B4
		B5
		B6
		B7
		B8
		B9
		B10
		B14
		B15
		B16
		B17
		B18
		B19
		B20
		B24
Delimitar o traballo social en diferentes ámbitos/sectores de intervención e capacitar ao alumnado para súa integración en tarefas integradas de equipo e interprofesionais.	saber saber facer	A7
		A8
		A9
		A10
		A11
		A12
		A26
		A27
		B1
		B2
		B3
		B6
		B8
		B10
		B11
		B12
		B14
		B16
		B17
		B18
		B19
		B20

Referenciar os fortes cambios desenvolto no mercado profesional contemporáneo, as demandas do estado e do terceiro sector, como así tamén as demandas das institucións da acción social e das organizacións das persoas usuarias, respecto das principais competencias esixidas en torno ao traballo social.	A2
	A6
	A9
	A12
	A13
	A14
	A29
	A30
	B8
	B9
	B10
	B18
	B19
	B20
	B24
Facilitar ao alumnado as ferramentas da intervención profesional teórico-metodolóxicas saber facer indispensables para garantir seu achegamento aos distintos sectores de intervención e coñecer os obxectivos do marco de actuación sectorial.	A1
	A2
	A3
	A5
	A6
	A7
	A8
	A9
	A10
	A11
	A12
	A13
	A14
	A15
	A16
	A17
	A18
	A19
	A20
	A21
	A22
	A26
	A27
	A29
	A30
	B1
	B2
	B3
	B4
	B5
	B6
	B7
	B8
	B9
	B10
	B11
	B12
	B13
	B14
	B15
	B16
	B17
	B18
	B19
	B20
	B24

Coñecer experiencias, testemuñas e iniciativas novas de intervención profesional en cada sector, posibilitando a transferencia de aprendizaxes.

A1
A2
A3
A6
A7
A9
A13
A14
A16
B1
B2
B3
B6
B8
B18
B19
B20
B24

Contidos

Tema

Bloque introductorio: Do xeral ao específico. Introducción aos diferentes ámbitos profesionais en Traballo Social. Concepto de área e sector. Identificación das principais áreas e sectores de intervención.	Identificación dos diferentes ámbitos de intervención do Traballo Social e das funcións e rol profesional. Globalidade, interdisciplinidade e especialización. Delimitación e conceptualizacións básicas referidas ás principais áreas e sectores de intervención. Atención comunitaria e especializada.
1º bloque temático: O TRABALLO SOCIAL NO ÁMBITO DA SAÚDE: Particularización da intervención profesional e campo problemático. Delimitacións de funcións e obxectivos no marco da actuación sectorial.	Traballo social en saúde. Atención Primaria de Saúde e Traballo social hospitalario. Traballo social e saúde mental. Traballo social nas asociacións cidadás de saúde e autoaxuda. Traballo social e adicións. Traballo social en dependencia e diversidade funcional. Características do espazo de intervención, problemática obxecto de intervención, funcións, competencias e rol do/a traballador/a social, programas de intervención neste ámbito.
2º bloque temático: O TRABALLO SOCIAL NO ÁMBITO COMUNITARIO: Particularización da intervención profesional e campo problemático. Delimitacións de funcións e obxectivos no marco da actuación sectorial.	O terceiro sector: A relación do traballo social co tecido asociativo, sindical, ONGs, movementos sociais. Rol do/a traballador/a social no tecido asociativo. O voluntariado. A descuidadización dos sectores populares. Traballo social no ámbito educativo. Traballo social no ámbito da xustiza. Traballo social, vivenda e urbanismo. Características do espazo de intervención, problemática obxecto de intervención, funcións, competencias e rol do/a traballador/a social, programas de intervención neste ámbito.
3º bloque temático: O TRABALLO SOCIAL NOS NOVOS CONTEXTOS DE INTERVENCIÓN: Particularización da intervención profesional e campo problemático. Delimitacións de funcións e obxectivos no marco da actuación sectorial.	Área de Emprego e Inserción. O libre exercicio profesional Marketing social e instrumentos de comunicación. Peritaxe social. Traballo social empresarial Xestión e dirección de servizos e equipamentos sociais. Características do espazo de intervención, problemática obxecto de intervención, funcións, competencias e rol do/a traballador/a social, programas de intervención neste ámbito.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	0	2
Sesión maxistral	18	0	18
Traballos tutelados	6	22	28
Estudo de casos/análises de situacións	9	12	21
Seminarios	4	0	4

Presentacións/exposicións	4	10	14
Probas de tipo test	2	17	19

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia. Comprensión do desenvolvemento da materia na parte teórica e práctica.
Sesión maxistral	Exposición por parte das profesoras na aula para todo o grupo. Clarificación de conceptos. Explicación dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e directrices dos traballos a presentar (individuais e en grupo), exercicios e/ou proxectos a desenvolver polo alumnado. Acompañarase de titorías individuais e/ou grupais.
Traballos tutelados	Incluirá fundamentación, procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...Asesoramento por parte das profesoras na aula e en titorías grupais. Traballo en grupo. Titorías grupais: supervisión de traballos.
Estudo de casos/análises de situacións	Simulación de casos, resolución de casos prácticos, rol-playing, análise de situacións-problema referidas aos distintos ámbitos de intervención. Profundizarase nos modelos/estratexias de intervención e na metodoloxía. Análise dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnose e adestramento en procedementos alternativos de solución.
Seminarios	Actividades enfocadas ao coñecemento sobre os sectores específicos de intervención, que permiten afondar ou completar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas. Converte a profesionais externos dos ámbitos concretos de traballo ou ponentes de prestixio que permiten completar os contidos da materia e unha aproximación á praxe profesional cotiá.
Presentacións/exposicións	Traballo persoal dos e das estudantes. Exposición por parte do alumnado ante as docentes e o grupo de estudantes dun tema sobre os contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto. Levarase a cabo en pequeno grupo e cualificarase de xeito grupal mediante rúbricas de avaliación que previamente se lle entregarán e explicarán ao alumnado. Acompañarase das lecturas obrigatorias e a análise de textos.

Atención personalizada

	Descrición
Traballos tutelados	Atención personalizada na aula e nas titorías nos despachos das docentes. Ao inicio do curso comunicaráselles ao alumnado os horarios de atención.
Estudo de casos/análises de situacións	Atención personalizada na aula e nas titorías nos despachos das docentes. Ao inicio do curso comunicaráselles ao alumnado os horarios de atención.
Presentacións/exposicións	Atención personalizada na aula e nas titorías nos despachos das docentes. Ao inicio do curso comunicaráselles ao alumnado os horarios de atención.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	Valorarase a comprensión do sector escollido para o traballo; a fundamentación, procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción, etc	30
Estudo de casos/análises de situacións	Valorarase a resolución de casos prácticos, o exercicio de rol-playing, análise de situacións-problema, o contraste de datos, hipóteses, reflexión, ampliación de coñecementos e traballo autónomo.	10
Presentacións/exposicións	Valorarase o traballo en equipo e a transmisión oral e visual (gráfica) e a exposición a realizar polo alumnado ante as docentes e o grupo de estudantes dun sector de intervención previamente escollido. Levarase a cabo en pequeno grupo e cualificarase de xeito grupal mediante rúbricas de avaliación que previamente se lle entregarán e explicarán ao alumnado. Valoración das lecturas obrigatorias e a análise de textos.	20
Probas de tipo test	Proba escrita de carácter individual (40% da cualificación final), encargárase dos elementos conceptuais da materia. As preguntas poderán ser tipo test con dúas alternativas de resposta ou pregunta corta. Dita proba cualificarase de igual xeito para asistenciais e non asistenciais.	40

Outros comentarios e segunda convocatoria

Segundo a normativa vixente, con independencia da súa asistencia ou non ás clases o alumnado gozará de condicións

equivalentes de avaliación.

As persoas non presenciais, terán que entregar antes da finalización de curso, un proxecto individual de intervención nun dos sectores a escoller por parte do alumnado, onde se reflictan os coñecementos e destrezas aprehendidas. Este traballo esixiráselles ás "persoas non asistenciais" a maiores de todo aquilo que se lle solicite ao conxunto do alumnado mediante a avaliación continua e que figura neste apartado de metodoloxías de avaliación. Dito traballo será obrigatorio e cualificarase como apto ou non apto.

A aplicación da transversalidade de xénero e a linguaxe non sexista serán tidas en conta na avaliación continua de xeito positivo.

De non ter superada a materia, as competencias non adquiridas serán avaliadas novamente na convocatoria de xullo.

Bibliografía. Fontes de información

Fernández García, T. y Alemán Bracho, C. (Coords.); Díaz Herráiz, E., Los ámbitos profesionales en Trabajo Social. Introducción al Trabajo Social., 2003, Alianza editorial.

Colegio Oficial de Diplomados de Trabajo Social y Asistentes Sociales de Madrid., Ámbitos de intervención profesional, desarrollo humano y calidad en Trabajo Social., 2006, Revista de Trabajo Social, núm. 47

Pallarés Gómez, Joan; Pelegrí Vianya, xavier; Amézaga Solé, Joan, Yaciminetos profesionales para el Trabajo Social. Nuevas perspectivas de intervención., 2001, Colección Trabajo Social Hoy. Mira editores

Carballeda, Alfredo J., La intervención en lo social: exclusión e integración en los nuevos escenarios sociales., 2002, Buenos Aires. Paidós.

BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA:

RUIZ RODRIGUEZ, PILAR. (2013). *El trabajador social como perito, testigo y especialista del sistema judicial español*. [en liña]. [S.l]: [s.n.], [ca.2012]

<http://www.trabajosocialbadajoz.es/colegio/wp-content/uploads/2011/05/El-T.S.-como-perito-testigo-y-especialista-del-sistema-judicial.pdf>

DIONISIO CONTRERAS CASADO. (2008). Trabajo Social y prevención de riesgos laborales. Un enfoque desde el estrés, el síndrome de estar quemado y la violencia". REVISTA TRABAJO SOCIAL HOY, núm. 54.

CONKLIN. (2005). Problemas complejos y complejidad social, capítulo 1 traducción provisional al español del libro original en inglés "Dialogue Mapping: Building Shared Understanding of Wicked Problems" Recuperado de www.cognexus.org/Problemas_Complejos_071310.pdf

BÁÑEZ TELLO, TOMASA. (2005). Inserción laboral de los diplomados en Trabajo Social de la Universidad de Zaragoza: estudio de los diplomados en 2000. Escuela Universitaria de Estudios Sociales, Universidad de Zaragoza.

BARRANCO EXPÓSITO, CARMEN. (2000). La intervención en trabajo social desde la calidad integrada. Universidad de la Laguna.Â

TORICES BLANCO, ALBA. (2013). *Trabajadoras sociales del siglo XXI: su perfil actual*. Premio Ana Díaz Perdiguero. Madrid: Consejo General del Trabajo Social, D.L.

VÁZQUEZ, PEPA. (2013). Na búsqueda dunha inclusión social compartida. Perspectivas do Traballo Social en Grupo. Revista Galega de Traballo Social Fervenzas. Núm.15. Pp. 23-39.

DE LORENZO GARCÍA, RAFAEL; LÓPEZ PELAEZ, ANTONIO. (2012). Trabajo social, Tercer sector e Intervención Social. UNIVERSITAS.

RUEDA ESTRADA, J. D., & MARTÍN MARTÍN, F. J. (2012). El envejecimiento activo: vía para la promoción de la autonomía personal y prevención de la dependencia. Agathos: Atención sociosanitaria y bienestar, 1, 30 - 41.

HERRERO MUGURUZA, ITZIAR. (2011). Los trabajadores sociales en situaciones de crisis, emergencias y catástrofes, en Revista margen Nº 63.

BARRANCO EXPÓSITO, CARMEN, DELGADO-TOLEDO, MARIA CANDELARIA, MERLÍN-MARCHAL, CARLOS, QUINTANA-MARTÍN, RUBÉN. (2010). Trabajo Social en Vivienda: Investigación sobre calidad de vida percibida. Universidad de la Laguna e Instituto Canario de la Vivienda.

RABELO MALDONADO, JUANA MARÍA. (2010). Primeros auxilios psicológicos en la intervención en crisis desde el Trabajo

$\hat{A}$

A data oficial de exames estará colgada no apartado "datas de exames 2014-2015" na web da Faculdade.

DATOS IDENTIFICATIVOS**Traballo social na incorporación social**

Materia	Traballo social na incorporación social			
Código	O05G220V01908			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Muguerza Martínez, María Elena			
Profesorado	Muguerza Martínez, María Elena			
Correo-e	elenamuguerza@uvigo.es			
Web	http://elenamuguerza@uvigo.es			
Descrición xeral	O Libro Branco da titulación de Traballo Social (2004) define o traballo social como a disciplina que ten por obxecto a intervención social e a avaliación ante as necesidades sociais para promover o cambio, a resolución dos problemas e as relacións humanas así como o fortalecemento e a liberdade da sociedade para incrementar o benestar e a cohesión. Constiúese así, como un dos instrumentos da política social que terá como obxectivo principal paliar as necesidades sociais. Con esta materia preténdese que o estudante adquira unha serie de coñecementos e de competencias coas que poder analizar, valorar e xerar iniciativas de traballo que favorezan os procesos de incorporación social, que eviten as situacións que xeneren desigualdade ou que leven às persoas à exclusión social que lles impida participar e/ou acceder aos dereitos sociais constitucionalmente recoñecidos.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social

A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Capacidade de análise e síntese	saber	B1
Capacidade de organización e planificación	saber facer	B2
Capacidade de xestión da información	saber facer	B8
Resolución de problemas	saber facer	B9
Toma de decisións	Saber estar / ser	B10
Traballo en equipo de carácter interdisciplinar	saber facer	B12
Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade	Saber estar / ser	B15
Razoamento crítico	saber Saber estar / ser	B16
Compromiso ético	Saber estar / ser	B17
Aprendizaxe autónoma	saber facer	B18
Adaptación a novas situacións	Saber estar / ser	B19
Iniciativa e espírito emprendedor	saber facer Saber estar / ser	B22
Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.	Saber estar / ser	B24
Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias	saber	A1
Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais	saber	A2
Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias	saber	A3
Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social	saber facer	A6
Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención	saber facer	A7
Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz	saber facer	A8
Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención	saber	A9
Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados	saber facer	A10
Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención	saber facer	A11

Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e saber os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc	saber	A12
Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)	saber facer	A13
Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social	saber facer	A18
Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade	saber facer	A24

Contidos

Tema	
1. Bloque I. A incorporación social. Aspectos conceptuais. Obxecto do proceso: precariedade, fraxilidade, vulnerabilidade, exclusión social, marxinación. A exclusión social. Factores de exclusión: estruturais, culturais e personais. Estratexias institucionais europeas, estatais e autonómicas de loita contra a exclusión social. O/a traballador/a social ante a incorporación social	1.1 Aspectos conceptuais sobre incorporación social, inclusión social, exclusión e vulnerabilidade social. 1.2 Factores e dimensións da exclusión social. 1.3 Políticas sociais fronte a exclusión social. Estratexias institucionais europeas, estatais e autonómicas fronte á exclusión social 1.4 O traballo social nos procesos de incorporación social: competencias, funcións, perfil profesional do/a traballador/a social neste ámbito.
2. Bloque II. Metodoloxía e estratexias profesionais para a incorporación social	2.1 Modelos de intervención, métodos e estratexias para a inclusión e a reincorporación social. 2.2 Programas y recursos para a inclusión e a reincorporación social. Os itinerarios de inserción. As empresas de inserción social
3. Bloque III. Programas de incorporación social dirixidos a individuos e grupos baseados na potenciación.	3.1 Alcance e ámbitos de actuación para o desenvolvemento persoal e autonomía, a inclusión e a reincorporación social. 3.2 Intervención social con colectivos con dificultades de incorporación sociolaboral: desempregados, perceptores de rendas mínimas, discapacitados, drogodependentes, vítimas de violencia de xénero, persoas sen fogar, minorías étnicas, poboación extranxeira, etc.

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	22.5	45	67.5
Traballos tutelados	2	3	5
Seminarios	5	7.5	12.5
Estudo de casos/análises de situacións	4	6	10
Presentacións/exposicións	3	4.5	7.5
Eventos docentes e/ou divulgativos	2	2	4
Traballos de aula	6.5	6.5	13
Outros	0.5	0	0.5
Probas de tipo test	2	20	22
Cartafol/dossier	1	7	8

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo.

Traballos tutelados	O alumnado elaborará de forma autónoma ou en grupo, un traballo sobre a temática da materia que será supervisado e tutelado polo/a profesor/a nos aspectos de búsqueda e recollida de información, lectura e bibliografía, redacción, presentación e exposición, etc.
Seminarios	Actividades de aula enfocadas ao traballo sobre un tema específico que permiten profundar ou complementar os contidos da materia. Pódense empregar como complemento das clases teóricas
Estudo de casos/análises de situacións	Análise de situacións de casos reais coa finalidade de coñecelos, interpretalos, diagnosticalos e elaborar un plan de intervención basándose na metodoloxía específica da materia de estudo.
Presentacións/exposicións	Exposición pola parte do alumnado ante o grupo-clase do traballo realizado sobre a temática da materia así como, si fora o caso, doutros exercicios que se consideren de interese.
Eventos docentes e/ou divulgativos	Presentación por parte de profesionais externos que traballen no ámbito da incorporación social, das súas experiencias, funcións e competencias neste campo de traballo.
Traballos de aula	O/a estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do/a docente.
Outros	Organización de documentación e materiais. Xestións para a invitación de profesionais externos à Universidade. Imprevistos, etc.

Atención personalizada

	Descrición
Traballos tutelados	A docente, de forma individual ou en pequeno grupo, atenderá as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula ou nas horas de titoría de despacho) ou de forma non presencial (a través do enderezo electrónico ou do campus virtual).

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	Valorarase o traballo realizado sobre a temática da materia, así como a súa presentación e defensa	20
Probas de tipo test	Exame teórico tipo test sobre os contidos da materia impartidos a través das clases maxistras e dos seminarios. Constará de 40 preguntas con tres alternativas de resposta das cales só unha é verdadeira. O sistema de corrección será de acertos menos erros/2, (A-E/2), estando o corte do aprobado en 20 despois da aplica-la fórmula	40
Cartafol/dossier	O alumnado deberá presentar un caderno-dossier do traballo realizado, xa sexa persoal ou en grupo, referido ás actividades teórico-prácticas desenvolvidas dentro dos apartados do traballo na aula, estudo de casos e seminarios. Algúns destes traballos realizaranse de xeito individual na aula para a súa posterior cualificación dentro do proceso de avaliación continua.	40

Outros comentarios e segunda convocatoria

Modalidade de avaliación para estudantes presenciais con asistencia regular

A planificación deste proceso de ensinanza-aprendizaxe concíbese como unha avaliación continua e esixe a presenza do alumnado nas clases teóricas e nas actividades prácticas. Considéranse estudantes con asistencia regular os que acudan a un mínimo do 80% das clases teóricas, clases prácticas e titorizacións na aula. A asistencia medirase mediante listaxes de asistencia diarios. Se o estudante deixa de asistir á clase, sexa cal sexa a circunstancia (coa única excepción de enfermidade xustificada con certificado médico ou pasamento dun familia), terá que optar pola segunda modalidade de avaliación.

Para o alumnado desta modalidade de avaliación, realizarase un exame teórico final da materia (convocatoria oficial) nas datas sinaladas na páxina Web da Facultade:Â

<http://educacion-ou.webs.uvigo.es/educacion-ou/web/index.php/gtraotraballosociallateral/exames-traballo-social-lateral>.

As actividades prácticas iranse presentando segundo os prazos que se determinen previamente na aula.

Modalidade de avaliación presencial para non asistentes con regularidade

O alumnado que opte por non asistir ás clases, tanto teóricas como prácticas, ou non poida, ou pretendendo ser estudante presencial teña máis do 20% de ausencias tanto na parte teórica como parte práctica, pasará a formar parte desta modalidade de avaliación.

Nesta modalidade, a avaliación e a superación da materia virá determinada polo exame final teórico-práctico (convocatoria oficial) e pola presentación nese mesmo día do caderno-dossier de actividades teórico-prácticas e do traballo de temática relacionada coa materia.

A puntuación destas partes será do 50% para o exame teórico-práctico, o 20% para o cartafol e o 30% para o traballo en materia de incorporación social.

A principios de curso, a docente entregarálle ao estudiantado que opte por esta modalidade de avaliación un documento coas actividades do caderno-dossier que deberán presentar, así como as directrices para realizar o traballo da materia.

Estes/as estudantes están obrigados a contactar coa docente a principios de curso para comunicarlle a súa elección por esta modalidade de avaliación.

O alumnado desta modalidade poderá estudar a parte teórica da materia a través da bibliografía básica recomendada. En canto á parte práctica, esixiráselle que saiba dar resposta aos contidos conceptuais, actitudinais e procedementais desenvolvidos ao longo do curso e que pode adquirir a través de textos existentes na biblioteca e dos apuntamentos de clase.

Outros comentarios e segunda convocatoria:

Segundo a normativa vixente, con independencia da súa asistencia ou non ás clases o alumnado gozará de condicións equivalentes de avaliación.

A superación da materia, tanto para estudantes presenciais con asistencia regular como para os non asistentes con regularidade, implica puntuar en cada un dos criterios de avaliación establecidos - como mínimo - o 50 % da puntuación indicada.

De non ter superada a materia, as competencias non adquiridas serán avaliadas novamente na convocatoria de xullo.

Tanto para o alumnado da modalidade presencial asistente con regularidade como para o non asistente con regularidade, en caso de ter que concorrer á segunda convocatoria, gardaráselles as notas tanto da parte teórica coma da parte práctica superadas.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía básica

Fundación Foessa (2012), Exclusión y desarrollo social. Análisis y perspectivas 2012. Madrid: Cáritas

García Herrero, G. e Ramírez Navarro, J.M. (2006), Manual práctico para elaborar proyectos sociales. Madrid: s. XXI

Gil Villa, F. (2002), La exclusión social. Barcelona: Ariel

Granados García-Tenorio, P e Mudarra Sánchez, M.J. (2010), Diagnóstico en Educación Social. Madrid: Sanz y Torres, UNED

Laparra, M e Perez Eransus (coord.) (2010), El primer impacto de la crisis en la cohesión social en España, Colección de Estudios Fundación Foessa, Madrid: Cáritas

Bibliografía complementaria

Arriba Gonzalez de Durana, A. (2002), El concepto de exclusión social en política social, Madrid: CSIC. Unidad de Políticas Comparadas

Bueno Abad, J.R. (2002), La inclusión y los procesos de intervención social. Rev. Acciones e investigaciones sociales. Rev. (16), 293-327

Cáritas (2011), VI Informe sobre las demandas atendidas a través de la red confederal de acogida y atención primaria, Madrid: Cáritas, Equipo de estudios

Cáritas (2012), VII informe del observatorio de la realidad social. De la coyuntura a la estructura. Los efectos permanentes de la crisis, Madrid: Cáritas

Frago, E, Jover, D., López, V.M. y Otros (1996), El empleo de los inempleables. Metodologías y recursos para la inserción laboral, Madrid: Popular

García, C. (2002), La inserción laboral de personas desempleadas: metodología de intervención. En Rubio M.J. e Monteros, S. (coord.) : La exclusión social. Teoría y práctica de la intervención, pp. 289-309, Madrid: CCS

Instituto Galego de Estatística. Datos básicos Galicia 2012. <http://www.ige.eu>

Instituto Nacional de Estadística. Encuesta condiciones de vida. Año 2012

Laparra, M. y Aguilar, M. (2001), Tendencias de la exclusión y las políticas de integración en España. En J.F. Tezanos,

Tendencias en desigualdad y exclusión social (pp. 187-228), Madrid:Sistema

López Aranguren, L.(2006),Las empresas de inserción en España: un recurso para la mejora de la empleabilidad. En Millán Calenti (Comp), Empresas de inserción (pp. 13-41), A Coruña:Consellería de Asuntos Sociais, Emprego

Millán Calentí, J.C.(2004) Exclusión social y políticas activas para la inclusión, A Coruña:Consellería de Asuntos Sociais, Emprego

Millán Calentí, J.C.(2005), Políticas sociales, modelos de intervención y Estado de Bienestar, A Coruña:Vicepresidencia de Igualdade e Benestar

Niño Becerra, S. (2010), El crash del 2010. Toda la verdad sobre la crisis, Barcelona:Lince S.L.

Pérez Eransus, B y Laparra,M.(2007), Procesos de exclusión e itinerarios de inseción social, Madrid:Foessa

Rubio Martín, M.J. y Monteros Obelar, S.(2002), La exclusión social: teoría y práctica de la intervención, Madrid:CCS

Tortosa,J.M. (coord) e Martínez A., González, MJ.,Espinar, E., Laparra, D.,e Mateo, M.A.(2002), Mujeres pobres, Madrid: Cáritas e Fundación Foessa

Recomendacións

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Xénero, violencia e intervención social				
Materia	Xénero, violencia e intervención social			
Código	O05G220V01909			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	2c
Idioma	Castelán Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Vázquez Figueiredo, María José			
Profesorado	Fariña Rivera, Francisca Vázquez Figueiredo, María José			
Correo-e	figueiredo@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	(*)Esta materia pretende proporcionar, de forma xeral, unha aproximación psicosocial á violencia de xénero, abordando os determinantes epistemolóxicos, psicolóxicos, xurídicos e sociais desta problemática, así como as principais medidas de prevención, intervención e tratamento.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade

B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B23	Motivación pola calidade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
1. Que o alumno/a sexa capaz de describir implementar intervencións que posibiliten aos usuarios de servizos sociais (persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades) tomar decisión acordes ás súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, tomando como máxima a resolución pacífica de conflitos e a promoción da equidade de xénero, así como o respecto cara diversidade cultural.	saber	A1
	saber facer	A2
		A3
		A6
		A7
		A8
		A9
		A18
		A19
		B1
		B2
		B3
		B4
		B8
		B9
		B10
		B11
		B12
		B14
		B15
2. Ser capaz de describir e aplicar os protocolos de valoración do grao de risco (extremo, alto, medio, baixo) de emisión de condutas violentas, o protocolo de protección das vítimas de violencia, así como os programas de prevención de recaídas.	saber	B16
	saber facer	B17
		B19
		B24
		A1
		A9
		A10
		A12
		A19
		B1
		B2
		B3
		B4
		B9
		B14
		B15
		B16
		B17
		B19

3. Ser capaz de describir, de forma xeral, as características básicas asociadas aos programas de intervención social, especialmente aos de violencia de xénero, sabendo a qué demandas deben responder nesa situación e cómo deben facelo.	saber saber facer	A1 A2 A3 A9 A12 B1 B2 B3 B4 B9 B10 B11 B12 B14 B16 B17 B18 B19 B23
--	----------------------	--

Contidos

Tema	
TEMA 1.- TEORÍA DE XÉNERO	1.1. HISTORIA 1.2. DESENROLO CONCEPTUAL
TEMA 2.- MARCO TEÓRICO E CONCEPTUAL DA VIOLENCIA DE XÉNERO.	2.1.- LEXISLACIÓN NACIONAL E INTERNACIONAL 2.2.- TEORÍAS EXPLICATIVAS DA VIOLENCIA DE XÉNERO. 2.3.- FACTORES EXPLICATIVOS 2.3.1. INDIVIDUAIS 2.3.2. RELACIONACIONAIS 2.3.3. COMUNITARIOS 2.3.4. SOCIAIS
TEMA 3.- APROXIMACIÓN PSICOSOCIAL Á VIOLENCIA DE XÉNERO.	3.1.- TIPOLOXÍA DA VIOLENCIA DE XÉNERO 3.1.1.- VIOLENCIA FÍSICA 3.1.2.- VIOLENCIA SEXUAL 3.1.3.- VIOLENCIA PSICOLÓXICA 3.2.- INDICADORES DA VIOLENCIA DE XÉNERO. 3.2.1. INDICADORES EPIDEMIOLÓXICOS 3.2.2. INDICADORES XUDICIAIS 3.2.3. INDICADORES SOCIAIS
TEMA 4.- EFECTOS DA VIOLENCIA DE XÉNERO E FAMILIAR	4.1.-CONSECUENCIAS PARA A VÍCTIMA 4.2.-CONSECUENCIAS PARA O AGRESOR 4.3.-CONSECUENCIAS PARA O MENOR
TEMA 5. -PROGRAMAS DE INTERVENCIÓN	5.1.-INTERVENCIÓN PSICOSOCIAL CON MULLERES MALTRATADAS 5.2.-INTERVENCIÓN PARA MALTRATADORES DE XÉNERO. 5.3.-PROGRAMA DE AXUDA AOS FILLOS QUE VIVIRON A VIOLENCIA FAMILIAR. 5.4.-APOIO SOCIAL E REDES SOCIAIS

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	2	4
Sesión maxistral	17	34	51
Seminarios	6	12	18
Titoría en grupo	7	0	7
Traballos de aula	10	20	30
Traballos tutelados	2	16	18
Probas de tipo test	1	1	2
Outras	5	15	20

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

Descrición

Actividades introductorias	Efectúase unha introducción xeral á materia.
Sesión maxistral	Nas sesións maxistrais expónense os contidos teóricos da materia. O profesorado proporcionará todo o material explicado na clase.
Seminarios	Debatiranse os capítulos de libro, artigos ou material audiovisual que aborden temas vinculados aos contidos da materia. O alumnado deberá entregar unhas conclusións sobre a sesión.
Titoría en grupo	As titorías empréganse para levar a cabo o seguimento dos traballos de grupo, e poder avaliar as aportacións de cada alumno/a.
Traballos de aula	Os estudantes responden a diversas cuestións que miden o grao de comprensión dos contidos abordados nas sesións.
Traballos tutelados	O alumno/a realizará de forma grupal un traballo sobre a temática que o profesor lle encomende.

Atención personalizada

	Descrición
Traballos tutelados	Para atender de forma persoal, ao alumno/a que o requira, adoptaránse dúas modalidades: 1) Presencial. Na aula, durante as sesións de titorías do grupo. No despacho do profesor no horario de titoría. 2) Non presencial. Os/as alumnos/as que non puideron asistir ás titorías presenciais poderán consultar ao profesor as dúbidas que teñan sobre os temas da materia por correo electrónico
Titoría en grupo	Para atender de forma persoal, ao alumno/a que o requira, adoptaránse dúas modalidades: 1) Presencial. Na aula, durante as sesións de titorías do grupo. No despacho do profesor no horario de titoría. 2) Non presencial. Os/as alumnos/as que non puideron asistir ás titorías presenciais poderán consultar ao profesor as dúbidas que teñan sobre os temas da materia por correo electrónico
Seminarios	Para atender de forma persoal, ao alumno/a que o requira, adoptaránse dúas modalidades: 1) Presencial. Na aula, durante as sesións de titorías do grupo. No despacho do profesor no horario de titoría. 2) Non presencial. Os/as alumnos/as que non puideron asistir ás titorías presenciais poderán consultar ao profesor as dúbidas que teñan sobre os temas da materia por correo electrónico

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Probas de tipo test	Nas clases maxistrais o alumnado, de forma periódica, contestará a unha proba tipo test; de forma que, se logra, sistematicamente, os coñecementos avaliados quedará exento do exame final. No caso de non adquirir os coñecementos básicos, os estudantes terán que facer unha proba final, tipo test, sobre o temario. A data do exame oficial estará exposto na páxina web da Facultade de Ciencias da Educación consultar http://webs.uvigo.es/educacion-ou/	50
Outras	Seminarios. Serán sesións prácticas na aula. O/A alumno/a analizará diferentes materiais (artigos, capítulos de libro, probas de avaliación, programas de intervención, material audiovisual, entre outros) relacionados coas temáticas da materia. Suporá un 20% da nota. Traballos tutorizados. O alumnado realizará traballos, en grupo, sobre o material estudado nos seminarios, que serán supervisados polo profesor nas sesións de pequeno grupo. Suporá un 30% da calificación final.	50

Outros comentarios e segunda convocatoria

Darase unha resposta axustada ás necesidades concretas de cada alumno en particular, considerando a súa modalidade de matrícula ou posibilidade de asistencia.

Alumnos presenciais. Alumnos matriculados a tempo completo.

a) Exame.-Para avaliar a adquisición dos contidos da guía aplicaranse, de forma periódica, probas tipo test; a calificación obtida supón o 50% da nota final. Cabe significar que os contidos que se superen non teñen que ser avaliados, novamente, nas subseguintes probas. Estas vanse efectuar con antelación á data oficial, que establece a Facultade de Educación (ver, tableiro de anuncios e páxina Web da Facultade). Polo tanto, só terán que se presentar, a proba final, os/as alumnos/as que non superaron as probas que se foron realizando ao longo do cuatrimestre. As calificacións obtidas faranse publicas na plataforma FAITIC.

b) Traballos.-Para avaliar as competencias transversais e específicas da materia valórase a evolución e o nivel de profundización e calidade dos traballos, tanto presenciais como non presenciais, efectuados ao longo do cuatrimestre. A puntuación obtida suporá o 50% da nota final. A planificación dos traballos é progresiva e as entregas son periódicas. A descrición dos traballos, as datas de entrega e as calificacións quedarán expostas na plataforma FAITIC. Alumnos non presenciais. Matriculados a tempo parcial

a) Exame.- Para avaliar a adquisición dos coñecementos da guía aplicaranse probas tipo test, a calificación obtida supón o 50% da nota final. A proba é a mesma que para alumnos presenciais. Cabe significar que os contidos que se superen no teñen que ser, novamente, avaliados nas subseguintes probas. Estas vanse efectuar con antelación á data oficial que establece a Facultade de Educación (ver, tableiro de anuncios e páxina Web da Facultade). De modo que, só terán que se presentar, a proba final, os alumnos que non superaron as probas que se foron realizando ao longo do cuatrimestre.

b) Traballos.-Para avaliar as competencias transversais e específicas da materia valórase a evolución e o nivel de profundización e calidade dos traballos non presenciais, efectuados ao longo do cuatrimestre. A puntuación obtida suporá o 50% da nota final. A entrega dos traballos lévase a cabo; con antelación á data do exame oficial. A descrición dos traballos, as datas de entrega e as notas quedarán expostas na plataforma FAITIC da Uvigo.

Segunda convocatoria, xullo.

Valoración da evolución do progreso alumnado na adquisición de competencias

O alumnado tanto presencial como non presencial só se ten que examinar dos contidos e destrezas que non chegou a superar na convocatoria de xuño, ao conservarse a calificación das competencias adquiridas. A calificación final é resultado do nivel de competencia conseguida, con relación aos obxectivos da materia, na convocatoria de xuño e xullo.

Bibliografía. Fontes de información

Fariña, F., Arce, R., y Buela-Casal, G, Violencia de género. Tratado psicológico y legal, Biblioteca Nueva, 2009

Fariña, F. Arce, R., Seijo. D., y Novo, M., Prevención e intervención en violencia de género y familiar, Nino, 2011

Rodríguez, J.; Bringas, C., Fariña, F., Arce, R. y Bernardo, A. , Psicología Jurídica y Victimología , Ediciones de la Universidad de Oviedo., 2008

Bibliografía complementaria por tópicos da materia

• Á Fundamentos da violencia de xénero

Arce, R., Fariña, F., Carballal, A., y Novo, M. (2009). Creación y validación de un protocolo de evaluación forense de las secuelas psicológicas de la violencia de género. *Psicothema*, 21(2), 241-247. ISSN: 0124-9915. Disponible en: <http://www.psicothema.es/psicothema.asp?ID=3621>

Arce, R., Fariña, F., y Novo, M. (2009). Contraste del desarrollo de la inteligencia emocional en penados por violencia de género, menores de reforma y adultos sin antecedentes. En F. Expósito y S. de la Peña (Eds.), *Psicología jurídica de la violencia y de la delincuencia: Actuaciones con víctimas y victimarios* (pp. 191-198). Murcia: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Murcia. ISBN: 978-84-692-5506-3.

Arce, R., Fariña, F., y Novo, M. (2009). Estudio de la salud mental en penados en tercer grado. En F. Expósito y S. de la Peña (Eds.), *Psicología jurídica de la violencia y de la delincuencia: Actuaciones con víctimas y victimarios* (pp. 199-205). Murcia: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Murcia. ISBN: 978-84-692-5506-3.

Arce, R., Fariña, F., y Vilariño, M. (2010). Contraste de la efectividad del CBCA en la evaluación de la credibilidad en casos de violencia de género. *Intervención Psicosocial*, 19(2), 109-119. ISSN: 1132-0559.

Carracedo, S., Fariña, F., y Seijo, D. (2010). Evaluación del estado psicoemocional en menores testigos de violencia de género. En R. González Cabanach, A. Valle Arias, R. Arce Fernández, y F. Fariña Rivera. (Eds.) *Psicología y Salud* (pp. 181-195). A Coruña: Psicoeduca. ISBN: 978-84-938674-1-6. Depósito Legal: C 4153-2010.

Fariña, F., Arce, R., y Novo, M. (2008). Estado clínico y tratamiento penitenciario en penados en tercer grado por violencia de género. En F. J. Rodríguez, C. Bringas, F. Fariña, R. Arce, y A. Bernardo (Eds.), *Psicología jurídica. Entorno judicial y delincuencia* (pp. 375-382). Oviedo: Ediciones de la Universidad de Oviedo. ISBN: 978-84-8317-707-5.

Fariña, F., Novo, M., y Seijo, D. (2010). Estudio de la opinión de los universitarios españoles sobre igualdad de género y custodia compartida. En F. Fariña, R. Arce, M. Novo, y D. Seijo (Coords.) *Separación y divorcio: interferencias parentales* (pp. 255-265). Santiago de Compostela: Nino.

• Á Victimoloxía e violencia de xénero

Arce, R., Carballal, A., Fariña, F., y Seijo D. (2004). Can mock battered women malingering psychological evidence in a recognition task? En A. Czerederecka, T. Jaskiewicz-Obydzinska, R. Roesch y J. Wójcikiewicz (Eds.), *Forensic psychology and law. Facing the challenges of a changing world* (pp. 327-336). Institute of Forensic Research Publishers. ISBN: 83-87425-17-8.

Arce, R., Fariña, F., y Fraga, A. (2000). Género y formación de juicios en un caso de violación. *Psicothema*, 12(4), 623-628. ISSN: 0124-9915.

Arce, R., Fariña, F., y Vivero, A. (2007). Estudio exploratorio de la efectividad de las técnicas de análisis de contenido de las declaraciones en casos de violencia de género. En C. Guillén y R. Guil (Coords.), *Psicología social: Un encuentro de perspectivas* (Vol. I, pp. 590-604). Cádiz: Asociación de Profesionales de la Psicología Social. ISBN: 978-84-608-0616-5.

Arce, R., y Fariña, F. (2007). Evaluación forense de la huella psíquica consecuencia de la violencia de género. En R. Arce, F. Fariña, E. Alfaro, C. Civera, y F. Tortosa. (Eds.), *Psicología Jurídica. Evaluación e intervención* (pp. 47-57). Valencia: Servicio de Publicaciones de la Diputació de València. ISBN: 84-7795-458-3.

Arce, R., y Fariña, F. (2007). La posible simulación de la víctima. Evaluación psicológico forense de la credibilidad y daño psíquico mediante el sistema de evaluación global. En P. Rivas y G.L. Barrios (Dirs.), *Violencia de género: Perspectiva multidisciplinar y práctica forense* (pp. 357-367). Navarra: Thomson Aranzadi. ISBN.: 978-84-8355-185-1.

Arce, R., y Fariña, F. (2009). Evaluación psicológica forense de la credibilidad y daño psíquico en casos de violencia de género mediante el Sistema de Evaluación Global. En F. Fariña, R. Arce, y G. Buela-Casal (Eds.), *Violencia de género. Tratado psicológico y legal* (pp. 147-168). Madrid: Biblioteca Nueva. ISBN: 978-84-9742-941-2.

Seijo, D., Fariña, F., y Arce, R. (2009). La violencia doméstica. Repercusiones en los hijos. En F. Fariña, R. Arce, y G. Buela-Casal (Eds.), *Violencia de género. Tratado psicológico y legal* (pp. 119-133). Madrid: Biblioteca Nueva. ISBN: 978-84-9742-941-2.

Vilariño, M., Fariña, F. y Arce, R. (2009). Discriminating real victims from feigners of psychological injury in gender violence: validating a protocol for forensic settings. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 1 (2), 221-243.

• **Â Intervención en violencia de xénero**

Arce, R. y Fariña, F. (2007). Programa Galicia de reeducación psicosocial para maltratadores de género. En J. M. Sanmartín y J. M. Sabucedo (Eds.), *La violencia y sus contextos*. Barcelona, Ariel.

Arce, R., Fariña, F. (2006). Programa Galicia de reeducación para maltratadores de género. *Anuario de Psicología Jurídica*, 16, 41-64. ISSN: 0066-5126.

Arce, R., Fariña, F., Novo, M., y Seijo, D. (2011). Programa Galicia de reeducación de maltratadores de género: Un moldeo reeducativo de intervención en violencia de género. En J. M. Román, M. A. Carbonero, y J. D. Valdivieso (Comps.), *Educación, aprendizaje y desarrollo en una sociedad multicultural* (pp. 5799-5807). Madrid: Ediciones de la Asociación Nacional de Psicología y Educación. ISBN: 978-84-614-82-96-2.

Arce, R., Fariña, F., Novo, M., y Seijo, D. (2011). Programa Galicia de reeducación de maltratadores de género: Un modelo reeducativo de intervención en violencia de género. En J. M. Román, M. A. Carbonero, y J. D. Valdivieso (Comps.), *Educación, aprendizaje y desarrollo en una sociedad multicultural* (pp. 5799-5807). Madrid: Ediciones de la Asociación Nacional de Psicología y Educación. ISBN: 978-84-614-82-96-2.

Arce, R., Fariña, F., Vázquez, M. J., y Martín, J. J. (2011). Predicción del nivel de riesgo y medidas de gestión en maltratadores de género primarios. En F. Expósito, M. C. Herrera, G. Buela-Casal, M. Novo, y F. Fariña (Eds.), *Psicología Jurídica. Áreas de investigación* (pp. 209-229). Santiago de Compostela: Consellería de Presidencia, Xustiza e Administracións Públicas. I.S.B.N: 978-84-693-9269-0.

Arce, R., y Fariña F. (2010). Diseño e Implementación del Programa Galicia de Reeducación de Maltratadores: Una Respuesta Psicosocial a una Necesidad Social y Penitenciaria. *Intervención Psicosocial* [revista en la Internet]. 2010 Jul [citado 2012 Mayo 22]; 19(2): 153-166. Disponible en: http://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1132-05592010000200007&lng=es.

Arce, R., y Fariña, F. (2006). Programa de reeducación para maltratadores condenados por violencia de xénero na comunidade autónoma de Galicia. En Mª. Debén (Ed.), *O tratamento penal da violencia contras as mulleres. Da intensiva aplicación do principio de intervención mínima á introducción da perspectiva de xénero* (pp. 23- 250). Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.

Arce, R., y Fariña, F. (2007). Intervención psicosocial con maltratadores de género. En J. M. Sabucedo y J. M. Sanmartín. *Los escenarios de la violencia* (pp. 29-43). Barcelona: Ariel. ISBN: 978-84-344-7484-0.

Arce, R., y Fariña, F. (2009). Intervención con penados en libertad por violencia de género: El “programa Galicia de reeducación de maltratadores de género”. En F. Fariña, R. Arce, y G. Buela-Casal (Eds.), *Violencia de género. Tratado psicológico y legal* (pp. 235-249). Madrid: Biblioteca Nueva. ISBN: 978-84-9742-941-2.

Fariña, F., Arce, R., y Seijo, D. (2009). Programa de ayuda a los hijos que han vivido violencia familiar. En F. Fariña, R. Arce, y G. Buela-Casal (Eds.), *Violencia de género. Tratado psicológico y legal* (pp. 251-265). Madrid: Biblioteca Nueva.

Fariña, F., Vázquez, Mª J., y Suárez, A. (2007). Una alternativa a la prisión para maltratadores de género: programa de reeducación. En J. Romay, *Perspectivas y retrospectivas de la psicología social en los albores del siglo XXI* (pp. 455-463). Madrid: Biblioteca Nueva. ISBN: 978-84-9742-777-7.

Fariña, F., Villar, R., y Suárez, A. (2004). Intervention avec des familles qui subissent une violence domestique: acquisition d'aptitudes basiques pour accepter et surmonter la separation conjugale chez des maltraité(e)s: une revision theorique. En R. Arce; F. Fariña, M. Novo, A., Egido; J. Ardoino, y G. Berger, (Eds.). La pensée critique en éducation (pp. 348-361). Santiago de Compostela, Universidad de Santiago de Compostela.

Novo, M., Fariña, F., Seijo, D., y Arce, R. (2012). Assessment of a community rehabilitation in convicted male intimate-partner violence offenders. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 12(2), 219-234. ISSN: 1697-2600.

Quintero, I., Fariña, F., y Arce, R. (2010, Octubre). Efectos del tratamiento en la psicopatología de penados por violencia de género del Programa Galicia. En R. González-Cabanach, A. Valle, R. Arce, y F. Fariña, F. (Eds.), *Calidad de vida, bienestar y salud* (p. 377). A Coruña: Psicoeduca. ISBN: ES-614-3441-1.

Outras conductas violentas: o acoso escolar.

Arce, R., Fariña, F. e Quintero, I. (2013). Evaluación forense de la simulación en casos de acoso escolar. *Aula Abierta*, 41(2), 67-74.

Novo, M., Fariña, F., Seijo, D. y Arce, R. (2013). Eficacia del MMPI-A en casos forenses de acoso escolar: simulación y daño psicológico. *Psychosocial Intervention*, 22, 33-40.

Â

Â

Â

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Estrutura social/O05G220V01501

Outros comentarios

Recoméndase:

- 1.-Ler, con anterioridade á explicación do docente, o material do tema que se vai tratar na sesión maxistral; de selo caso, anotarase as dúbidas para resolverlas na sesión maxistral.
- 2.-Ler, mínimo, dous artigos da bibliografía básica e complementaria, que recolle a presente guía docente.
- 3.-Participar activamente nas clases maxistrais, plantexando cuestións sobre os temas tratados.
- 4.-Plantexarlle ao profesor preguntas/consultas que se consideren necesarias para comprender os contidos explicados nas sesións maxistrais, así como os procedementos implicados no desenvolvemento dos traballos encomendados polo docente.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Xeriatria para traballadores/as sociais				
Materia	Xeriatria para traballadores/as sociais			
Código	O05G220V01910			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	2c
Idioma				
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Vázquez Vázquez, Miguel Ángel			
Profesorado	Vázquez Vázquez, Miguel Ángel			
Correo-e	mvazquezv@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	(*)Esta materia facilita competencias en Traballo Social geriátrico, aportando técnicas, coñecemento e habilidades de manejo de los síndrome geriátricos e o apoio a las necesidades propias do envellecemento normal e patolóxico			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a existencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalos ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (existencia de maiores redes)

A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinação historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)
A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A29	Traballar dentro de estándares acordados para o exercicio do Traballo Social e asegurar o propio desenvolvemento profesional utilizando coñecementos e técnicas profesionais como medio para xustificar decisións, reflexionando criticamente sobre as mesmas e utilizando a supervisión como medio para mellorar e avaliar o exercicio profesional
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B7	Aprendizaxe e dominio de novas tecnoloxías
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B13	Traballo nun contexto internacional
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B17	Compromiso ético
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
Coñecer, definir, propoñer e avalia-los contextos de desenvolvemento profesional Sociosanitario en Xeriatría Social.	saber	A2
	saber facer	A8
		A9
		B1
Promove-la definición dos ámbitos comunitarios e especializados da Intervención Profesional na Xerontoloxía, e o manexo das respostas precisas ante necesidades das persoas.	saber facer	A3
	Saber estar / ser	A4
		A5
		B2
Aporta-los recursos e coñecementos para desenvolver Programas de Intervención Social para Persoas Maiores, Coidadores en Programas e Centros de Atención Xeriatría. Saber estar / ser	saber facer	A1
		A7
		A10
		B9
		B10

Adestra-las técnicas e hábitos de traballo específico cara a prevención do avellentamento e a mellora da vida na vellez, coa práctica da Intervención Social e Sociosanitaria potenciando as capacidades físicas, psíquicas e sociais da Persoa Maior, coñecendo o proceso normal de avellentamento e as patoloxías asociadas con impacto en necesidades sociais.	saber	A11
	saber facer	A12
		A13
		A15
		A18
		B6
		B11
Utilizar Guías e Técnicas de Avaliación das necesidades das persoas Maiores e de Valoración Xeriátrica e Social para o desenvolvemento de Programas Individualizados de atención		B14
	saber	A9
	saber facer	A25
	Saber estar / ser	B7
		B11
		B12
		B16
Manexar recursos de Comunicación eficaz con Maiores e Coidadores para a atención social en situación límite ou de crise.		B18
	saber facer	A1
	Saber estar / ser	A26
		A29
		B8
		B14
		B17
Avaliar as situacións de risco e as condutas de risco de Coidadores e persoas Maiores con e sen dependencias.	saber	A6
	saber facer	A16
	Saber estar / ser	A21
		B3
		B4
		B10
		B19
Valorar a realidade e os mitos, estereotipos e limitacións sociais cara a vellez e respectar as crenzas e valores das persoas de idade.		B22
	saber	A2
		A14
		A19
		A31
		B3
		B13
Aprender a respectar a individualidade e diversidade das persoas Maiores e reconocer as limitacións funcionais que forman parte do avellentamento.		B24
	saber	A19
Conocer o que resulta normal no proceso de avellentamento e de enfermarse; e aínda na atención o morrer, para cada persoa e seus familiares	Saber estar / ser	B15
	saber	A3
	Saber estar / ser	A18
		B17
		B19

Contidos

Tema		
2. Demografía sociosanitaria en xeriátrica. As persoas maiores en España. Situación actual e proxeccións.	2.1 Análise da situación sociosanitaria e Atención Xeriátrica e xerontolóxica en Europa, en España e en Galicia. 2.2 Informe sobre as Persoas Maiores en España e en Galicia. 2.3 Fundamentación Xerontolóxica. Carteira de Servizos para a dependencia xeriátrica. 2.4 Crenzas, Mitos e estereotipos xeriátricos en Traballo Social.	
3. Novos modelos de atención conceptual en Xeriátrica. Modelos de ACP e de Apoio. Atención xeriátrica e intervención social para un avellentamento activo e saudable.	3.1 Atención centrada na persoa (ACP) 3.2 Modelos de Apoio 3.3 Concepto e determinantes do avellentamento saudable, e avellentamento activo.	
1. Xeriátrica Social. Atención Social en Xeriátrica e Xerontoloxía. Conceptualización.	1.1 Xeriátrica e Xerontoloxía. Conceptos . 1.2 Carteira de Servizos en xeriátrica sociosanitaria.	
4. Bioxerontoloxía. ¿Como e por qué avellentamos?	4.1. Avellentamento: teorías 4.2 Prevención dende o Traballo Social 4.3 Investigacións bioxerontolóxicas actuais	
5 Avellentamento normal e avellentamento patolóxico. Axudas Técnicas e novas tecnoloxías de atención sociosanitaria	5.1 Avellentamento fisiolóxico ou normal 5.2 Avellentamento patolóxico 5.3 Características da atención social na vellez 5.4 Axudas Técnicas. O CEAPAT 5.5 Novas tecnoloxías de atención o avellentamento	

6. Concepto de síndrome xeriatrico. Os grandes sindromes seriátricos. A demencia senil e a Enfermidade de Alzheimer (EA)	6.1 Definicións e tipos de sindromes prevalentes en xeriatría social 6.2 O síndrome demencial senil e a EA 6.3 Outros sindromes prevalentes
7. Programas de Atención e Intervención Comunitaria e Especializada. Centros e Servicios. Organización funcional e actividade de Traballo social. Visita Técnica a Centros de referencia. Transdisciplinariedade e traballo no Equipo Xerontolóxico. Intervención Individualizada, Grupal e Comunitaria en Xeriatría.	7.1 Programas comunitarios de atención xeriatrica: -SAF -Teleasistencia -Comida sobre rodas 7.2 Centros de día xerontolóxicos 7.3 Centros residenciais xeriatricos: aloxamento temporal, de respiro e fixo. 7.4 Centros especializados en atención a demencias 7.5 O departamento social en xeriatría 7.6 Saída Técnica para visita a Centros de referencia 7.7 Equipos de apoio xeriatrico. Perfiles e funcións
8. Problemática dos coidados informais xeriatricos a dependencia. O coidado do/-a Coidador/-a e o entrenamento dos coidados.	8.1 O coidado familiar en xeriatría 8.2 O Síndrome do coidador 8.3 Recursos sociais en xeriatría de apoio
9. Afrontamento do fin da vida. Coidados Paliativos: Profesionais, familias e persoas. O acompañamento social xeriatrico no duelo e na morte.	9.1 Características do proceso de morrer. 9.2 Coidados paliativos xeriatricos 9.3 O papel do TS no equipo de Coidados Paliativos xeriatricos
10. Bioética sanitaria da intervención social. Intervención para a formación e protección Xurídico-Legal e Bioética na vellez. Maltrato na vellez: tipoloxía, prevención e intervención social en xeriatría. Boas prácticas en xeriatría social	10.1. Principios da bioética sanitaria 10.2 Procesos xurídicos na vellez 10.3 Malos tratos na vellez. Prevención e actuacións. Protocolos sociosanitarios 10.4 Guías de boas prácticas para a intervención en xeriatría social

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	4	1	5
Sesión maxistral	14	3	17
Resolución de problemas e/ou exercicios	3	3	6
Traballos tutelados	5	45	50
Estudo de casos/análises de situacións	15	15	30
Estudos/actividades previos	4	4	8
Prácticas clínicas	4	4	8
Saídas de estudo/prácticas de campo	5	10	15
Probas de tipo test	1	10	11

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Facilitarase ó Alumnado: Documentación, manuais, Referencias Técnicas e Bibliografía específica de cada Bloque Temático, a modo de Notas Técnicas.
Sesión maxistral	Sesión interactiva con apoio audiovisual a modo de clase teórico-práctica
Resolución de problemas e/ou exercicios	Raelizaranse propostas de caso práctico e probas de coñecemento tipo test
Traballos tutelados	Mediante a plataforma Tema propóranse Traballos persoais individuais nos que o Alumnado realizará a busca bibliográfica e documental e fará posteriormente unha presentación na clase a modo de resumo para o debate e ampliación dos coñecementos aportados
Estudo de casos/análises de situacións	Propóranse casos reais para estudo de propostas de Intervención ou apoio social
Estudos/actividades previos	O Alumnado fará unha revisión documental sobre a situación dos Maiores en España e en Galiza partindo de datos en soporte web
Prácticas clínicas	Faranse sesións de Avaliación Xeriatrica de casos
Saídas de estudo/prácticas de campo	Desíñase unha saída Técnica de visita tutelada a Centros Xeriatricos e farase un Foro de debate sobre os contidos e valoracións persoais en cada caso.

Atención personalizada	
	Descrición
Resolución de problemas e/ou exercicios	A atención persoalizada farase en Titorías presenciais individualizadas e fixadas en axenda de cita previa (se fose posible) por mail. Realizarase en todos os casos dúas Titorías alomenos para cada Alumno, de avaliación inicial, de seguemento e de apoio docente.
Traballos tutelados	A atención persoalizada farase en Titorías presenciais individualizadas e fixadas en axenda de cita previa (se fose posible) por mail. Realizarase en todos os casos dúas Titorías alomenos para cada Alumno, de avaliación inicial, de seguemento e de apoio docente.
Estudo de casos/análises de situacións	A atención persoalizada farase en Titorías presenciais individualizadas e fixadas en axenda de cita previa (se fose posible) por mail. Realizarase en todos os casos dúas Titorías alomenos para cada Alumno, de avaliación inicial, de seguemento e de apoio docente.
Prácticas clínicas	A atención persoalizada farase en Titorías presenciais individualizadas e fixadas en axenda de cita previa (se fose posible) por mail. Realizarase en todos os casos dúas Titorías alomenos para cada Alumno, de avaliación inicial, de seguemento e de apoio docente.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral		15
	Avalíanse mediante o test de Proba de coñecementos adquiridos	
Saídas de estudo/prácticas de campo	Avaliación de coñecementos mediante discusión e debate presenical e a través dos cuestionarios test	5
Resolución de problemas e/ou exercicios	Valorase o proceso de resolución e os resultados	5
Traballos tutelados	Avaliase o traballo persoal do Alumnado segun dos criterios expostos para cada traballo	44
Estudo de casos/análises de situacións	Forma parte dos traballos tutelados, mediante a presentación do caso e o informe	8
Estudos/actividades previos	Presentarase un Informe resume do análise sociodemográficos das persoas maiores en España	3
Prácticas clínicas		5
	Avaliación do traballo do alumnado	
Probas de tipo test	Os contidos dos cuestionarios relacionanse coas competencias teórico-prácticas adquiridas en clase	15

Outros comentarios e segunda convocatoria

O Alumnado NON asistente ten que realizar os estudos previos, os Traballos tutelados, a saída técnica, os traballos de campo, as prácticas clínicas, os exercicios de resolucións de problemas, e unha proba de coñecemento tipo test sobre o Programa Oficial da materia, como o resto do alumnado.

Bibliografía. Fontes de información

BIBLIOGRAFÍA BÁSICA

Utilizarase Bibliografía de apoio, preferentemente en soporte informático en aportada na plataforma docente de FAITIC.

Bermejo, C y Rodríguez, J. Manual Terapéutico en Geriatría. Sociedad española de geriatría y gerontología. Santillana. Madrid, 2012

Leturia Arrazola, F.J. y Cols. La valoración de las Personas Mayores. Evaluar para conocer, conocer para intervenir. Manual Práctico. Editorial Caritas española. Madrid, 2001

Macías Núñez, J F. Geriatría desde el principio. Segunda Edición. Editorial Glosa. Madrid.2005

Á Peña-Casanova, J. Neurología de la Conducta y Neuropsicología. Editorial Medica Panamericana. Madrid, 2007. EAN: 9788498350357

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Xestión de organizacións de benestar social/O05G220V01605

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Xestión de organizacións de benestar social/O05G220V01605

Habilidades, técnicas e instrumentos en traballo social/O05G220V01601

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Saúde, dependencia e vulnerabilidade/O05G220V01405

Outros comentarios

O eido de traballo xeriátrico constitúe un dos nichos de emprego mais notables en Galicia e en España como consecuencia da xeración de recursos de atención xeriátrico, consecuencia do incremento exponencial das porcentaxes de avellentamento social.

A formación de novos profesionais de atención xeriátrica en competencias especializadas de apoio e novas tecnoloxías asistenciais sociosanitarias cosntitúe un reto e unha necesidade.

O docencia desta materia complementa e especializa o profesional de Traballo Social.

DATOS IDENTIFICATIVOS**Traballo de Fin de Grao**

Materia	Traballo de Fin de Grao			
Código	O05G220V01991			
Titulación	Grao en Traballo Social			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	4	2c
Idioma	Galego			
Departamento	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinador/a	Aguiar Fernández, Francisco Javier			
Profesorado	Aguiar Fernández, Francisco Javier			
Correo-e	francisco.aguiar@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	O TFG estará orientado a que o alumnado amose a capacidade de integración de diversos contidos formativos e competencias asociadas ao título, axustándose ao contemplado en cada unha das memorias respectivas dos graos e á súa concreción nas guías docentes.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Traballar e valorar de xeito conxunto con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades, limitacións, dificultades, malestares e circunstancias
A2	Analizar situacións sociais obxecto de intervención, planificar, desenvolver, executar, revisar e avaliar a práctica do traballo social con persoas, familias, grupos, organizacións, e comunidades e con outros profesionais
A3	Traballar coas persoas para que sexan autosuficientes e con capacidade para manifestar as súas necesidades, desexos, puntos de vista e circunstancias
A4	Actuar preventivamente e na resolución das situacións de risco para a cidadanía, para si mesmo/a e para os colegas de profesión
A5	Administrar e ser responsable, con supervisión e apoio, da propia práctica dentro da organización
A6	Demostrar competencia profesional no exercicio do traballo social
A7	Establecer relacións profesionais co fin de identificar a forma máis adecuada de intervención
A8	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos, considerando a diversidade cultural -e polo tanto a especificidade das minorías étnicas, culturais, lingüísticas...-, a esixencia de promover a igualdade entre homes e mulleres, a necesidade de tender cara a unha sociedade ambientalmente sustentable e de defender os valores da paz
A9	Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención
A10	Responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados
A11	Interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promover o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen co fin de preparar a finalización da intervención
A12	Preparar, producir, implementar e avaliar os plans de intervención co sistema cliente e os colegas profesionais negociando o fornecemento de servizos que deben ser empregados e revisando a eficacia dos plans de intervención coas persoas implicadas co fin de adaptalas ás necesidades e circunstancias cambiantes. Considerar os deberes éticos da profesión relativos ao sistema cliente a respecto da confianza, a proximidade, a afectividade, as relacións igualitarias, o respecto á diversidade cultural, etc
A13	Apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver; en especial, no caso de mulleres (maltratadas, coidadoras habituais de persoas dependentes, enfermas mentais e con outras incapacidades...) e considerando as peculiaridades de Galicia en tanto que é un país con alta dispersión da poboación, agrupación territorial moi diferenciada entre o rural e os espazos urbanos, territorios abandonados e alto envellecemento da poboación (esixencia de maiores redes)
A14	Promover o crecemento, desenvolvemento e independencia das persoas identificando as oportunidades para formar e crear grupos, utilizando a programación e as dinámicas de grupos para o crecemento individual e o fortalecemento das habilidades de relación interpersoal; en especial con colectivos con diversidade multicultural (inmigración, emigración de retorno, minorías étnicas...) e coas mulleres, tendo en conta a súa marxinación historicamente condicionada no ámbito da participación social-cultural e nos órganos de decisión e poder (empowerment)

A15	Traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran o devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos
A16	Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián como soporte para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes
A17	Utilizar a mediación como estratexia de intervención destinada á resolución alternativa de conflitos
A18	Deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social
A19	Defender as persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome se a situación o requirir
A20	Preparar e participar nas reunións de toma de decisións co fin de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades
A21	Establecer e actuar para a resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza da mesma
A22	Establecer, minimizar e administrar o risco cara a un mesmo e os colegas a través da planificación, revisión e seguimento de accións para limitar o estrés e o risco
A23	Administrar e ser responsable do seu propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigacións profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo
A24	Contribuír á administración de recursos e servizos colaborando cos procedementos implicados na súa obtención, supervisando a súa eficacia e asegurando a súa calidade
A25	Xestionar e presentar historias e informes sociais manténdooos completos, fieis, accesibles e actualizados como garantía na toma de decisións e valoracións profesionais; con especial precaución a respecto do dereito dos usuarios e das usuarias á confidencialidade, ao segredo profesional e á protección de datos
A26	Traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e «multiorganizacionais» co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles puntos de vista existentes
A27	Participar na administración e dirección de entidades de benestar social
A28	Investigar, analizar, avaliar e utilizar o coñecemento actual das mellores prácticas do Traballo Social para revisar e actualizar os propios coñecementos sobre os marcos de traballo
A30	Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando os mesmos, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados
A31	Contribuír á promoción das mellores prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan
A32	
B1	Capacidade de análise e síntese
B2	Capacidade de organización e planificación
B3	Capacidade reflexiva
B4	Comunicación oral e escrita nas linguas nativas
B5	Coñecemento da lingua estranxeira
B6	Coñecemento da cultura propia da comunidade
B7	Aprendizaxe e dominio de novas tecnoloxías
B8	Capacidade de xestión da información
B9	Resolución de problemas
B10	Toma de decisións
B11	Traballo en e con equipos diversos
B12	Traballo en equipo de carácter interdisciplinar
B13	Traballo nun contexto internacional
B14	Habilidades nas relacións interpersoais
B15	Recoñecemento e respecto á diversidade e á multiculturalidade
B16	Razoamento crítico
B18	Aprendizaxe autónoma
B19	Adaptación a novas situacións
B20	Creatividade
B21	Liderado
B22	Iniciativa e espírito emprendedor
B23	Motivación pola calidade
B24	Sensibilidade cara a temas medio ambientais, igualdade entre home e mulleres, cultura da paz, etc.

Competencias de materia

Competencias de materia	Tipoloxía	Competencias
-------------------------	-----------	--------------

1. -É capaz de avaliar situacións humanas e recoller, ordenar, tratar e analizar a información, tendo en conta os puntos de vista dos participantes, os conceptos teóricos, os datos da investigación, as normas legais e os procedementos institucionais.	saber	A1
2. -É capaz de deseñar, implementar e avaliar proxectos de intervención social e planear de forma negociada unha secuencia de accións e seguir e avaliar o seu desenvolvemento.	saber facer	A2
3. -É capaz de reflexionar sobre o seu comportamento, e ser capaz de modificalo á luz da experiencia e de identificar e someter a revisión os seus propios límites persoais e profesionais.	Saber estar / ser	A3
4. -É capaz de programar o propio traballo asignando prioridades, cumprindo coas obrigas profesionais e avaliando a eficacia do propio programa de traballo.		A4
5. -É capaz de analizar a propia práctica e identificar os seus límites e carencias profesionais, e asumir a responsabilidade da adquisición continuada de coñecementos e destrezas.		A5
6. -É capaz de utilizar axeitadamente a supervisión e sistematizar a práctica.		A6
7.- É capaz de contribuír á promoción de boas prácticas do Traballo Social participando no desenvolvemento e análise das políticas que se implementan.		A7
8. -É capaz de sintetizar información e liñas de razoamento, e sosteñer un argumento detallado ao longo do tempo.		A8
9. -É capaz de presentar conclusións verbalmente e por escrito, de forma estruturada e axeitada á audiencia para a que fosen preparadas.		A9
10. -É capaz de elaborar e redactar informes de investigación e traballos académicos e profesionais utilizando distintas técnicas, incluídas as derivadas das tecnoloxías da información e a comunicación.		A10
11. -É capaz de xestionar dilemas e problemas éticos.		A11
		A12
		A13
		A14
		A15
		A16
		A17
		A18
		A19
		A20
		A21
		A22
		A23
		A24
		A25
		A26
		A27
		A28
		A30
		A31
		A32
		B1
		B2
		B3
		B4
		B5
		B6
		B7
		B8
		B9
		B10
		B11
		B12
		B13
		B14
		B15
		B16
		B18
		B19
		B20
		B21
		B22
		B23
		B24

Contidos

Tema

O alumnado pode elixir entre tres tipoloxías diferentes a hora de enfocar e estruturar o TFG: a opción profesionalizadora, a opción de investigación empírica e a opción de investigación teórica.

Tres opcións posibles:

1.-Opción profesionalizadora (programas e/ou recursos):

Trátase de desenvolver unha proposta de actuación social nun contexto específico, a partir do estudo diagnóstico desa realidade. Esta modalidade debe incluír o deseño e/ou implementación e avaliación dun proxecto nun ambiente profesional ou a implementación e avaliación dun proxecto existente. Esta opción inclúe tamén o referido ao deseño e/ou implementación e avaliación de recursos ou materiais de interese para o título.

2.-Opción de investigación empírica (cuantitativa ou cualitativa):

Proposta de investigación sobre un campo concreto: Esta é unha proposta de traballo que inclúe un marco teórico, unha hipótese de traballo ou obxectivos, cunha parte empírica cos seus resultados, discusión e conclusións. Esta modalidade debería incluír metodoloxías e técnicas básicas de investigación (investigación, selección e uso de ferramentas para capturar información, así como a análise e interpretación da información).

3.-Opción de investigación teórica:

Afondamento sobre un concepto teórico específico ou temática de interese para o título. É un estudo teórico (proba ou monografía) que implica unha análise teórica, comparativa ou crítica, como base para discusión ou presentación sobre un tema en profundidade. Esta opción debe incluír unha ampla revisión bibliográfica sobre o tema de estudo e debate en relación aos referenciais teóricos explícitos e coñecementos dispoñibles.

Planificación docente			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	1	0	1
Outros	5	5	10
Traballos tutelados	0	124	124
Presentacións/exposicións	0	15	15

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Actividades introdutorias	Sesión introducatoria para presentación da materia e orientación dos procesos e procedementos.
Outros	Titorización por parte do/a titor/a asignado ao longo da realización do traballo tutelado.
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual, elabora un documento sobre unha temática da materia previamente consensuado co/a seu/súa titor/a. Trátase dunha actividade autónoma do/a estudante (asesorado/a polo/a titor/a) que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, análise de información e/ou de datos (no seu caso), redacción e elaboración dun documento final que logo presenta ante un tribunal
Presentacións/exposicións	Exposición e defensa por parte do alumnado ante o tribunal nomeado ao efecto do documento elaborado, seguindo as instrucións previamente comunicadas (tempo, procedemento, etc).

Atención personalizada	
	Descrición

Traballos tutelados Cada estudante acordará co (a seu/súa titor/a, polo menos:

- O tema do TFG e o esquema xeral do mesmo.
- A tipoloxía do traballo e a /metodoloxía a seguir, recollida e análise de información e de datos (de ser o caso).
- As datas nas que deberá estar rematado cada un dos procesos fundamentais (ex. busca de información, revisión teórica, recollida de datos, etc).

Ademais, recoméndase que, coa periodicidade acordada, se manteñan intercambios de información sobre a evolución do TFG.

As comunicacións poderán realizarse en persona e/ou coa axudsa das novas tecnoloxías.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual, elabora un documento sobre unha temática da materia previamente consensuado co/a seu/súa titor/a. Trátase dunha actividade autónoma do/a estudante (asesorado/a polo/a titor/a) que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, análise de información e/ou de datos (no seu caso), redacción e elaboración dun documento final que logo presenta ante un tribunal	60
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o tribunal nomeado ao efecto do documento elaborado, seguindo as instrucións previamente comunicadas (tempo, procedemento, etc).	40

Outros comentarios e segunda convocatoria

Para poder matricularse no TFG será requisito imprescindible ter matriculadas todas as materias requiridas para finalizar o plan de estudos

Para que a nota do TFG se lle incorpore ao Expediente do/a estudante, deberá ter superadas tódalas materias do Grao.

Para poder matricularse no TFG será requisito imprescindible ter matriculadas todas as materias requiridas para finalizar o plan de estudos

Para que a nota do TFG se lle incorpore ao Expediente do/a estudante, deberá ter superadas tódalas materias do Grao.

1. O alumnado solicitará a presentación e avaliación do TFG co visto e prace do seu respectivo titor/a académico (Art. 10)

2. A Comisión Permanente nomeará o tribunal de avaliación do Traballo de Fin de Grao entre o profesorado da titulación (ou de titulacións afíns, se fose necesario) que nese curso académico teña ofertado liñas temáticas para o TFG. Este constituirase polo menos por tres persoas, cos seus respectivos suplentes, que exercerán presidencia, secretaría e as funcións de vogal, sendo alomenos dous deles docentes con vinculación permanente á Universidade (Art. 9)

-Celebrado o acto de presentación pública do TFG, o Tribunal avaliador deliberará sobre a cualificación tomando en consideración o informe emitido polo/a titor/a académico, a calidade do contido do TFG, así como a propia exposición, en particular, a claridade expositiva e a capacidade de debate e defensa argumental do/a alumno/a.

-A cualificación será a suma ponderada da cualificación do Tribunal mais a valoración do/a titor/a. A valoración do Tribunal será a media aritmética das notas atribuídas por cada un dos seus membros. (Art. 12)

(NORMATIVA DO TRABALLO FIN DE GRAO DA FACULTADE DE CIENCIAS DA EDUCACIÓN. UNIVERSIDADE DE VIGO, aprobada en Xunta de Centro do 8 de maio de 2012)

IMPORTANTE:

O TFG debe ser un traballo persoal no que se constrúa un discurso propio. **Cando se utilicen ideas ou palabras de outra autoría acreditarase explicitamente a súa procedencia.**

Bibliografía. Fontes de información

Ferrer, V., Carmona, M. y Soria, V. (Editores). (2012). *El Trabajo de Fin de Grado: guía para estudiantes, docentes y agentes colaboradores*. Madrid : McGraw Hill.

Fondevila Gascón, J. F. y Del Olmo Arriaga, J. L. (2013). *El Trabajo fin de grado en Ciencias Sociales y Jurídicas : guía metodológica*. Madrid : Ediciones Internacionales Universitarias.

Cada Titor/a proporcionaralle ao/á estudante información adicional sobre outras fontes relevantes para a realización do TFG, según a temática abordada en cada caso.

Recomendacións

Outros comentarios

Para levar a bon término con éxito a realización do TFG, recoméndase:

- Establecer os contactos co/a titor/a canto antes, para realizar a programación do TFG con tempo suficiente.
 - Formularse metas (cada estudante para sí mesmo/a) referidas a datas límite para cada un dos pasos do proceso.
 - Intentar cumprir os prazos auto-establecidos.
 - Manter unha comunicación fluida co/a titor/a e seguir as súas indicacións.
-